

ВИ МОЖЕТЕ РОЗУМІТИ БІБЛІЮ!

*Четверта місіонерська
подорож Павла:
1 Тимофій, Тит і 2 Тимофій*

БОБ АТЛІ (BOB UTLEY),
ПРОФЕСОР ГЕРМЕНЕВТИКИ
(ТЛУМАЧЕННЯ БІБЛІЇ)

*СЕРІЯ КОМЕНТАРІВ-ПУТІВНИКІВ
НОВИЙ ЗАПОВІТ, ТОМ 09*

BIBLE LESSONS INTERNATIONAL, MARSHALL, TEXAS

ЗМІСТ

Скорочення, вживані в цьому коментарі.....	6
Від автора: Яким чином допоможе вам цей коментар?	7
Посібник для правильного читання Біблії: особистий пошук неголослівної істини	9
Коментар:	
Вступ до 1 і 2 Тимофія та до Тита.....	17
1 Тимофій 1.....	23
1 Тимофій 2.....	49
1 Тимофій 3.....	70
1 Тимофій 4.....	88
1 Тимофій 5.....	106
1 Тимофій 6.....	119
Вступ до Послання св. Апостола Павла до Тита	135
Тит 1	137
Тит 2	153
Тит 3	172
2 Тимофій 1.....	184
2 Тимофій 2.....	204
2 Тимофій 3.....	223
2 Тимофій 4.....	232
Додатки:	
Короткі визначення грецьких граматичних термінів	245
Текстуальна критика.....	253
Словник.....	257
Доктринальна заява	267

ЗМІСТ СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕМ

Месія, 1Тим. 1:1	25
Тимофій, 1Тим. 1:2	26
Отець, 1Тим. 1:2	27
Напучувати, 1Тим. 1:4	29
Серце, 1Тим. 1:5	30
Погляди Павла на Закон Мойсеїв, 1Тим. 1:8	32
Пороки та чесноти в Новому Заповіті, 1Тим. 1:9	32
Гомосексуалізм, 1Тим. 1:10	34
Подяка, 1Тим. 1:12	36
Вживання Павлом складених слів із « <i>Hyper</i> », 1Тим. 1:14.....	39
Вживання Павлом слова « <i>Kosmos</i> », 1Тим. 1:15.....	41
Віра, вірити та довіра, довіряти, 1Тим. 1:16.....	42
Навіки (грецька ідіома), 1Тим. 1:17	44
Новозавітне пророцтво, 1Тим. 1:18.....	45
Заступницька молитва, 1Тим. 2:1	50
Людське правління, 1Тим. 2:2	53
«Істина» в посланнях Павла, 1Тим. 2:4	56
Єдинобожжя, 1Тим. 2:5	57
Відкуплення/відкупити, 1Тим. 2:6	59
Молитва – необмежена, але водночас обмежена, 1Тим. 2:9.....	63
Жінки в Біблії, 1Тим. 2:12	66
Біблійне відношення до алкоголю та алкоголізму, 1Тим. 3:3	73
Церква (<i>Ekklesia</i>), 1Тим. 3:5	76
Сатана, 1Тим. 3:6	77

Суд в Новому Заповіті, 1Тим. 3:7.....	78
Таємниця, 1Тим. 3:9.....	80
Вимоги до церковних служителюк в 1 Тимофія, 1Тим. 3:12.....	82
Плоть (<i>sarx</i>), 1Тим. 3:16	85
Вознесіння, 1Тим. 3:16	86
Затримка другого прищестя, 1Тим. 4:1.....	89
Відступництво (<i>Aphistēmi</i>), 1Тим. 4:1	90
Ангели і демони, 1Тим. 4:2	92
Гріх на смерть, 1Тим. 4:2	94
Побожність, 1Тим. 4:7	98
Вічний план відкуплення ЯХВЕ, 1Тим. 4:10.....	99
Форма (<i>typos</i>), 1Тим. 4:12.....	101
Рукопокладення в Біблії, 1Тим. 4:14.....	102
Стійкість, 1Тим. 4:16	104
Старець, 1Тим. 5:1	107
Вік, 1Тим. 5:1.....	108
Святі, 1Тим. 5:10.....	113
Настанови Павла до рабів, 1Тим. 6:1	120
Багатство, 1Тим. 6:8.....	123
Грецькі терміни зі значенням випробування та їхні конотації, 1Тим. 6:9	125
Вічний, 1Тим. 6:9	126
Обрання/передвизначення і потреба в теологічному балансі, 1Тим. 6:12	128
Сповідування, 1Тим. 6:12.....	129
Амінь, 1Тим. 6:16.....	131
Цей вік і прийдешній вік, 1Тим. 6:17.....	132
Гностицизм, Тит. 1:1.....	139
Надія, Тит. 1:2	140
Вік землі та її утворення, Тит. 1:2	141
Покора (<i>Hypotassō</i>), Тит. 2:5.....	156
Передвизначення (кальвінізм) та вільна воля людини (армініанізм), Тит. 2:11.....	160
Праведність, Тит. 2:12	163
Новозавітні терміни, що означають друге прищестя Христа, Тит. 2:13	166

Слава (<i>Doxa</i>), Тит. 2:13.....	168
Влада (<i>Exousia</i>), Тит. 2:15	169
<i>ARCHĒ</i> , Тит. 3:1	173
Хрещення, Тит. 3:5	177
Трійця, Тит. 3:6	178
Імена Бога, 2Тим. 1:1	185
Чому християни страждають?, 2Тим. 1:8.....	192
Спасіння (грецькі дієслівні часи), 2Тим. 1:9	192
Покликані, 2Тим. 1:9	193
«Скасований та недійсний (<i>Katargeō</i>), 2Тим. 1:10	195
Впевненість, 2Тим. 1:12	197
Той день, 2Тим. 1:12.....	199
Дух як особа, 2Тим. 1:14	200
Ортодоксальність Пасторських послань, 2Тим. 1:14	201
Завіт, 2Тим. 2:1	205
Стійкість, 2Тим. 2:11	209
Царювання в Царстві Божому, 2Тим. 2:12	211
Характер Ізраїлевого Бога, 2Тим. 2:19.....	215
Наріжний камінь, 2Тим. 2:19	215
Печать, 2Тим. 2:19	216
Ім'я Господнє, 2Тим. 2:19.....	217
Новозавітна святість/освячення, 2Тим. 2:21	218
Покаяння у Старому Заповіті, 2Тим. 2:25	220
<i>Kerygma</i> ранньої церкви, 2Тим. 3:15.....	229
Де знаходяться померлі?, 2Тим. 4:1	233
Царство Боже, 2Тим. 4:1	235
Дух (<i>Pneuma</i>) у Новому Заповіті, 2Тим. 4:22.....	243

СКОРОЧЕННЯ, ВЖИВАНІ В ЦЬОМУ КОМЕНТАРІ

- AB Коментар до тлумачної Біблії «Anchor Bible» (*Anchor Bible Commentaries*, ed. William Foxwell Albright and David Noel Freedman)
- ABD Словник до тлумачної Біблії «Anchor Bible» (6 томів) (*Anchor Bible Dictionary* (6 vols.), ed. David Noel Freedman)
- AKOT Аналітичний ключ до Старого Заповіту (*Analytical Key to the Old Testament* by John Joseph Owens)
- ANET Стародавні близькосхідні тексти (*Ancient Near Eastern Texts*, James B. Pritchard)
- BDB Єврейський та англійський лексикон Старого Заповіту (*A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament* by F. Brown, S. R. Driver and C. A. Briggs)
- IDB Біблійний словник для тлумача (4 томи) (*The Interpreter's Dictionary of the Bible* (4 vols.), ed. George A. Buttrick)
- ISBE Міжнародна стандартна біблійна енциклопедія (5 томів) (*International Standard Bible Encyclopedia* (5 vols.), ed. James Orr)
- JB Єрусалимська Біблія (*Jerusalem Bible*)
- JPSOA Святе Письмо за масоретським текстом: новий переклад (*The Holy Scriptures According to the Masoretic Text: A New Translation* (The Jewish Publication Society of America))
- KB Давньоєврейський та арамейський лексикон Старого Заповіту (*The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament* by Ludwig Koehler and Walter Baumgartner)
- LAM Свята Біблія зі стародавніх східних рукописів (Пешітта) (*The Holy Bible From Ancient Eastern Manuscripts (the Peshitta)* by George M. Lamsa)
- LXX Септуагінта (грецько-англійський варіант) (*Septuagint (Greek-English)* by Zondervan, 1970)
- MOF Новий переклад Біблії (Дж. Мофата) (*A New Translation of the Bible* by James Moffatt)
- MT Масоретський давньоєврейський текст (*Masoretic Hebrew Text*)
- NAB Новий американський біблійний текст (*New American Bible Text*)
- NASB Нова американська стандартна Біблія (*New American Standard Bible*)
- NEB Нова англійська Біблія (*New English Bible*)
- NET Біблія в новому англійському перекладі (*NET Bible: New English Translation, Second Beta Edition*)
- NIDOTTE Новий міжнародний словник богослов'я та екзегези Старого Заповіту (5 томів) (*New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis* (5 vols.), ed. Willem VanGemeren)
- NIV Нова міжнародна версія (*New International Version*)
- NJB Нова єрусалимська Біблія (*New Jerusalem Bible*)
- NRSV Нова переглянута стандартна версія (*New Revised Standard Version*)
- OTPG Путівник по Старому Заповіту (*Old Testament Passing Guide* by Todd S. Beall, William A. Banks and Colin Smith)
- REB Переглянута англійська Біблія (*Revised English Bible*)
- RSV Переглянута стандартна версія (*Revised Standard Version*)
- SEPT Септуагінта (грецько-англійський варіант) (*The Septuagint (Greek-English)* by Zondervan, 1970)
- TCNT Новий Заповіт двадцятого століття (*The Twentieth Century New Testament*)
- TEV Сучасна англійська версія (*Today's English Version* from United Bible Societies)
- YLT Дослівний переклад Святої Біблії, виконаний Янгом (*Young's Literal Translation of the Holy Bible* by Robert Young)
- ZPBE Ілюстрована біблійна енциклопедія Зондерван (5 томів) (*Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible* (5 vols.), ed. Merrill C. Tenney)

Від автора: Яким чином допоможе вам цей коментар?

Тлумачення Біблії – це одночасно інтелектуальний та духовний процес, який має на меті зрозуміти давнього богонатхненного автора так, щоб Боже повідомлення було ясным та підлягало практичному застосуванню і в наші дні.

Духовна сторона цього процесу є надзвичайно важливою, хоча при цьому її дуже важко описати. Вона неодмінно включає в себе чутливість та відкритість по відношенню до Бога. В людині повинні бути (1) прагнення до Нього, (2) прагнення знати Його і (3) прагнення служити Йому. Цей процес має включати в себе молитву, сповідання віри в житті та готовність до зміни свого життя. Святий Дух відіграє ключову роль у процесі тлумачення, однак через що щирі, благочестиві християни розуміють Біблію по-різному залишається загадкою.

Інтелектуальну сторону даного процесу описати значно легше. Ми повинні бути послідовними і чесними по відношенню до тексту, а не піддаватися впливу особистих або конфесійних упереджень. Ми всі, звісно ж, залежимо від історичних реалій. Жоден з нас не є об'єктивним, неупередженим тлумачом. Даний коментар пропонує обережний раціональний підхід, заснований на трьох принципах тлумачення, які допоможуть подолати наші спільні упередження.

Перший принцип

Перший принцип полягає у врахуванні історичного контексту, в межах якого була написана конкретна книга Біблії, і особливо історичних передумов її написання автором. У автора була мета написання книги, крім того, він прагнув донести до читачів конкретне повідомлення. Текст книги не може означати для нас те, чого він ніколи не означав для оригінального давнього богонатхненного автора. І саме цей намір автора, а не наші історичні, емоційні, культурні, особисті або конфесійні потреби, є ключем до розуміння книги. Практичне застосування тексту є невід'ємним компонентом тлумачення, але правильне тлумачення завжди повинно передувати його застосуванню. Необхідно особливо наголосити, що кожен біблійний текст має одне і тільки одне значення. І ним є саме те значення, яке первісний біблійний автор під впливом Святого Духа бажав передати людям свого часу. А вже це єдине значення може мати різноманітне застосування в різних культурах та ситуаціях. Всі ці можливі застосування мають прив'язуватися до головної істини, яку бажав передати автор. Саме тому цей навчальний коментар-путівник розроблений так, щоб забезпечити читача подібною попередньою інформацією щодо кожної книги Біблії.

Другий принцип

Другий принцип – це ідентифікація літературної структури книги. Кожна біблійна книга є цілісним документом. Інтерпретатори не мають право штучно виділяти окремі аспекти проголошеної в книзі істини шляхом усунення інших. Таким чином, ми маємо зрозуміти мету всієї біблійної книги перед тим, як тлумачити її окремі структурні частини. Окремі частини книги – глави, фрагменти або вірші – не можуть суперечити тому цілісному значенню, яке має книга. Тлумачення повинне рухатися від застосування дедуктивного підходу (по відношенню до цілої книги) до індуктивного підходу (по відношенню до її частин). Отже, цей навчальний коментар-путівник розроблений так, щоб допомогти дослідникам проаналізувати структуру кожної літературної частини книги по її фрагментах. Поділ книг на фрагменти і глави не є богонатхненим, але він допомагає нам зрозуміти логічні рамки тексту.

Тлумачення на рівні фрагментів (а не на рівні речень, їх частин, словосполучень чи окремих слів) є ключем, за допомогою якого можна зрозуміти сенс, закладений біблійним автором. Основою фрагментів є загальна тема, яка часто формулюється в одному тематичному реченні. Кожне слово, фраза, речення чи його частина, що містяться в конкретному фрагменті, певним чином пов'язані з його загальною темою. Вони визначають рамки теми, розширюють ці рамки, пояснюють їх та/або ставлять запитання. Справжній ключ до правильної інтерпретації полягає у слідуванні думці автора фрагмент за фрагментом через всі структурні частини біблійної книги. Цей навчальний коментар-путівник розроблений таким чином, щоб

допомогти дослідникам провести порівняльний аналіз сучасних перекладів Біблії англійською мовою. Було обрано саме ці переклади Біблії, оскільки кожен із них втілює іншу перекладацьку логіку та тип перекладу:

1. Четверта переглянута редакція грецького Нового Заповіту Об'єднаних біблійних товариств [The United Bible Societies Greek New Testament, fourth revised edition] (UBS⁴). Текст цього перекладу поділений сучасними дослідниками на фрагменти.
2. Біблія Короля Якова, новий переклад [The New King James Version] (NKJV) – дослівний буквальний переклад на основі давньогрецьких рукописів, які називають «загальноприйнятим текстом» [Textus Receptus]. Тут фрагменти є дещо довшими, ніж в інших перекладах, що якраз допомагає дослідникам краще побачити загальні теми.
3. Нова переглянута стандартна версія [The New Revised Standard Version] (NRSV) – вдосконалений буквальний переклад, що є проміжним варіантом між двома наступними сучасними перекладами. Поділ на фрагменти в цьому перекладі дуже допомагає у визначенні тематики розповіді.
4. Сучасна англійська версія [Today's English Version] (TEV) є перекладом, виконаним Об'єднаним біблійним товариством на основі динамічного еквіваленту тексту. Ця версія є спробою перекласти Біблію таким чином, щоб сучасний англійськомовний читач або проповідник зміг зрозуміти значення оригінального грецького тексту. Часто, особливо в Євангеліях, поділ тексту на фрагменти пов'язаний більше зі зміною того, хто говорить, ніж зі зміною теми розмови, як, наприклад, в Новій міжнародній версії (NIV). Для інтерпретаційних цілей це, однак, не надто допомагає. Цікаво, що і UBS⁴, і TEV опубліковані однією і тією ж організацією, однак підхід до поділу тексту на фрагменти в обох перекладах суттєво відрізняється.
5. Єрусалимська Біблія [The Jerusalem Bible] (JB) є перекладом на основі динамічного еквіваленту тексту, який в свою чергу заснований на католицькому перекладі Біблії на французьку мову. Він дуже корисний для порівняння з європейським підходом до поділу тексту на фрагменти.
6. Текст Біблії, який використовується в цьому коментарі, взятий з оновленої версії (1995 р.) Нової американської стандартної Біблії [New American Standard Bible, 1995 Updated Edition] (NASB), яка є дослідним перекладом. Крім того, цей коментар (вірш за віршем) слідує логіці NASB щодо поділу тексту на фрагменти.

Третій принцип

Третій принцип – це читання різних перекладів Біблії для того, щоб охопити якнайширший обсяг всіх можливих значень (семантичного обсягу), які можуть мати біблійні слова або словосполучення. Часто грецьке словосполучення або слово можуть розумітися по-різному. Наявні різні переклади Біблії дозволяють виявити ці значення і допомагають визначити та пояснити деякі відмінності, які зустрічаються в грецьких манускриптах. Все це не впливає на віровчення, однак допомагає нам стати ближчими до оригінального тексту, який був записаний давнім богонатхненним автором.

Цей коментар пропонує досліднику швидкий спосіб для перевірки свого власного розуміння тексту. Коментар не нав'язує конкретного способу тлумачення, він має більше інформативний характер та спонукає до самостійних роздумів. Часто розуміння інших можливих інтерпретацій біблійного тексту допомагає нам стати менш залежними від групових, догматичних чи вузькоконфесійних підходів до тлумачення Біблії. Для інтерпретатора важливо знати щонайбільше варіантів перекладу для того, щоб розуміти, наскільки неоднозначним може бути древній текст. Це вражає, наскільки мало згоди щодо цього питання є серед християн, які стверджують, що Біблія є джерелом істини для кожного з них.

Ці принципи допомогли мені подолати більшість моїх історичних упереджень, а також примусили мене більш уважно досліджувати древній текст. Я сподіваюся, що це стане таким же благословенням і для вас.

Боб Атлі (Bob Utley),
27 червня 1996 р.

ПОСІБНИК ДЛЯ ПРАВИЛЬНОГО ЧИТАННЯ БІБЛІЇ: ОСОБИСТИЙ ПОШУК НЕГОЛОСЛІВНОЇ ІСТИНИ

Далі йде короткий виклад герменевтичної філософії доктора Боба Атлі та пояснення процедур, за якими діють його коментарі.

Відео «Посібник для правильного читання Біблії» -- 40 хв.

Чи можемо ми пізнати істину? Де її знайти? Чи можемо ми її логічно підтвердити? Чи є взагалі якийсь незаперечний авторитет в цьому питанні? Чи є якісь абсолютні, якими можна керуватися в нашому житті, у нашій культурі? Який сенс життя? Чому ми тут? Що буде з нами далі? Над цими питаннями задумувалися всі мислячі люди, і ці ж питання не давали спокою людському розуму ще від початку віків (Екл. 1:13-18; 3:9-11) Мені пригадується мій власний пошук певної всеохоплюючої основи для мого життя. Я став віруючим у Христа ще в юному віці, завдячуючи, в основному, свідченню моїх визначних родичів. Коли я став дорослим, питання щодо себе і мого світогляду також «виросли» зі мною. Прості культурні та релігійні стереотипи не принесли мені чіткого розуміння того, про що я читав, або того, з чим я зіштовхувався. Це був час поневірянь, пошуків, палких бажань і часто відчуття безнадії через безжальний, жорстокий світ, в якому я жив.

Багато хто стверджував, що знайшов відповіді на ці ключові питання, однак після проведеного дослідження та глибоких роздумів я зрозумів, що всі ці відповіді мають за основу (1) власний філософський світогляд, (2) стародавні міфи, (3) особистий практичний досвід або (4) психологічні уявлення. Однак, мені були потрібні будь-які підтвердження, докази, розумні доводи, на яких я міг би заснувати свій світогляд, мені була потрібна якась всеохоплююча основа, мій власний сенс життя. Я знайшов все це, коли почав самостійно досліджувати Біблію. Я почав шукати докази її достовірності й знайшов їх через (1) історичну надійність Біблії, яка підтверджується археологією; (2) точне виконання старозавітних пророцтв; (3) єдність та узгодженість біблійного послання протягом тисячі шістьсот років його написання; і (4) особисті свідчення людей, життя яких змінилося після їхнього знайомства з Біблією. Християнство як цілісна система віри та переконань має здатність вирішувати складні питання людського життя. Все це сформувало в мені чітку систему світогляду, а життя на основі біблійної віри принесло мені радість та стабільність.

Мені здавалося, що я знайшов всеохоплюючу основу мого життя – Христа, який пізнається через Писання. Це було запаморочливе відчуття, певне емоційне полегшення. Однак, я все ще пам'ятаю той біль, ту розгубленість, які я пережив, коли дізнався, наскільки багато є різних тлумачень до цієї книги, інколи навіть в межах однієї церкви або богословської школи. Визнання богонатхненності та достовірності Біблії було для мене не кінцем, а лише початком процесу її пізнання. Як я міг приймати або відкидати різні та суперечливі тлумачення багатьох складних місць Писання, коли кожен із тих авторитетних дослідників, які їх написали, був впевнений у власній правоті? Це завдання стало ціллю мого життя та паломництвом моєї віри. Я знав, що моя віра в Христа принесла мені великий мир і радість. Мій розум прагнув знайти якісь абсолютні істини серед умовностей моєї культури, догматики конфліктуючих релігійних систем та внутрішньо конфесійної зарозумілості. В процесі мого пошуку достовірних підходів тлумачення стародавньої літератури я несподівано відкрив для себе власні історичні, культурні, конфесійні та практичні упередження. Я часто читав Біблію лише для того, щоб знайти підтвердження власним поглядам. Я використовував її як догматичне джерело для нападу на інших та для підтвердження моїх власних ненадійних та недолугих поглядів. Як мені було боляче потім це усвідомити!

Незважаючи на те, що я ніколи не можу бути абсолютно неупередженим, все ж таки, я можу стати більш правильним читачем Біблії. Я можу обмежити мої упередження, якщо я буду їх визнавати та

ідентифікувати. Я все ще не є абсолютно вільним від них, однак я вирішив протидіяти моїм слабкостям. Часто сам коментатор є найгіршим ворогом для правильного читання Біблії! Шановні читачі, дозвольте мені назвати окремі основні принципи, які я використовую для дослідження Біблії, для аби ви могли їх перевірити разом зі мною:

I. Основні принципи

1. Я вірю в те, що Біблія є єдиним богонатхненним відкриттям єдиного істинного Бога. У зв'язку з цим, вона повинна тлумачитися виключно через призму намірів первісного божественного автора (Святого Духа), який діяв через конкретних людей в певний історичний період.
2. Я вірю, що Біблія була написана для звичайних людей – для всіх! Бог обрав такий спосіб, щоб явно говорити з нами в межах конкретного історичного та культурного контексту. Бог не ховає істину – Він хоче, щоб ми її зрозуміли, і саме тому Біблія повинна тлумачитися через призму тих днів, а не наших днів. Писання не повинно означати для нас те, чого воно ніколи не означало для тих, хто читав або слухав його вперше. Воно є зрозумілим для середньостатистичної людини і використовує типові форми та техніки людської комунікації.
3. Я вірю, що Біблія є цілісним твором з точки зору її змісту та мети написання. Вона не суперечить сама собі, однак в ній є складні для розуміння і навіть парадоксальні місця. Тому найкращим інтерпретатором Біблії є все ж сама Біблія.
4. Я вірю, що кожне місце Біблії (за винятком пророцтв) має одне єдине значення, яке відповідає наміру оригінального богонахненного автора. І хоча ми ніколи не можемо бути впевненими, що нам достовірно відомий намір автора, є певні речі, які можуть нам це відкрити:
  - а. літературний жанр, обраний для передачі розповіді
  - б. історичні обставини, або конкретна ситуація, яка стала причиною написання книги
  - в. літературний контекст всієї книги, а також кожної її частини
  - г. структура (план) окремих частин книги у контексті їхнього відношення до всієї розповіді
  - д. специфічні граматичні прийоми подачі розповіді
  - е. конкретні слова, обрані для подачі розповіді

Дослідження кожного із цих аспектів стане предметом нашого дослідження всього біблійного тексту. Однак, перед тим як пояснити власну методологію правильного читання Біблії, дозвольте мені охарактеризувати деякі недоречні методи, які використовуються сьогодні й через які існує така велика різноманітність тлумачень (зрозуміло, що їх потрібно уникати):

II. Недоречні методи

1. Нехтування літературним контекстом книг в Біблії та використання кожного речення, його частини або навіть окремих слів як «істинних тверджень», що не мають відношення до авторського задуму та ширшого контексту. Такий підхід часто називають «пошук необхідних доказів у тексті».
2. Ігнорування історичного контексту книги та його паралельна підміна уявним історичним контекстом, який взагалі не впливає з книги або щодо якого в книзі є лише певні натяки.
3. Нехтування історичним контекстом книг, неначе вони були написані в першу чергу для сучасних християн, подібно читанню ранішніх місцевих газет.
4. Ігнорування історичного контексту книги шляхом алегоризації тексту та його прочитання як філософського / богословського послання, яке зовсім не пов'язане з першими слухачами тексту та задумом первісного автора.
5. Нехтування оригінальним повідомленням шляхом його підміни власною богословською системою, улюбленою доктриною, або насущними потребами, які абсолютно не пов'язані з задумом первісного автора та його дійсним повідомленням. Цим часто зловживають ті, хто читає уривок з Біблії, аби утвердити власний авторитет. Це часто називають «читацьким відзивом» (так зване тлумачення «що цей текст означає конкретно для мене»).

Можна назвати щонайменше три компоненти, що характерні для всіх існуючих способів передачі письмової інформації між людьми:

У минулому різні методи читання Біблії фокусувалися на якомусь одному із цих трьох компонентів, але для того щоб по-справжньому підтвердити богонатхненність Біблії, більш підходящою є така схема:

Дійсно, необхідно включити всі три компоненти в процес тлумачення. Тому для того, щоб підтвердити що-небудь, вся моя увага буде зосереджена на перших двох компонентах: первісному (оригінальному) авторі та тексті. Можливо, такий підхід є моєю реакцією на зловживання (1) алегоризацією або одухотворенням тексту та (2) тлумаченням тексту в стилі «читацького відзиву» (що цей текст конкретно означає для мене). Зловживання можуть виникати на будь-якому етапі тлумачення. Ми завжди повинні перевіряти наші мотиви, твердження, дослідницькі методи та практичну старанність. Однак яким чином перевірити все це, якщо не буде чітких рамок, обмежень та критеріїв тлумачення? Саме в цьому випадку авторський задум та структура тексту дають мені ряд критеріїв, за допомогою яких можна обмежити всі можливі інтерпретації.

Отже, як виглядають в світлі цих недоречних підходів можливі методи правильного читання та тлумачення Біблії з високим ступенем достовірності та узгодженості?

III. Можливі методи правильного читання Біблії

Тут я не буду приводити яких-небудь унікальних способів тлумачення окремих жанрів, а лише опишу загальні герменевтичні принципи, які можна застосовувати до всіх типів біблійного тексту. Хорошою книгою, в якій розглядаються різножанрові підходи до тлумачення Біблії, є книга Ґордона Фі та Дугласа Стюарта «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» (*How To Read The Bible For All Its Worth*, by Gordon Fee and Douglas Stuart, published by Zondervan).

У фокусі моєї методології перебуває перш за все читач, який самостійно дозволяє Святому Духові відкривати йому Біблію під час чотирикратного особистого читання тексту. Це ставить Духа, текст та читача на перший, а не на другий план. Такий підхід також захищає читача від надмірного впливу коментатора. Якось я чув таке висловлювання: «Біблія проливає багато світла на коментарі до неї». Однак, це не означає, що коментарі є недостатньо цінними для освітніх потреб; це є швидше рекомендація, яка вказує на те, коли саме допустимо користуватися коментарями.

Нам необхідно навчитися знаходити підтвердження нашому тлумаченню в самому тексті. Є шість способів, які можуть нам надати хоча б обмежене підтвердження:

1. історичний фон
2. літературний контекст

3. граматичні структури (синтаксис)
4. використання лексики того часу
5. відповідні паралельні місця
6. жанр

Наші тлумачення Біблії мають бути розумними та логічними. Лише Біблія є єдиним джерелом віри і правильної практичної поведінки. На жаль, християни часто не погоджуються з тим, що Біблія вчить, або з тим, що вона стверджує. Наступні чотири цикли читання текстів Біблії розроблені для того, щоб забезпечити більш глибоке тлумачення тексту:

1. Читання перше

- a. Прочитайте цілу книгу за один раз. Прочитайте її знову, але в іншому перекладі, в якому (бажано) використовується інший перекладацький підхід:
  - (1) буквальний переклад (NKJV, NASB, NRSV)
  - (2) динамічний еквівалент (TEV, JB)
  - (3) перифраз / переказ (Living Bible, Amplified Bible)
- b. Виявіть основну ціль всього тексту. Визначте його тему.
- v. Виділіть (якщо можливо) певну частину, главу, фрагмент або речення, в якому чітко виражена основна ціль або тема.
- г. Визначте основний літературний жанр.
  - (1) Старий Заповіт
    - а) єврейська історія
    - б) єврейська поезія (література мудрості, псалми)
    - в) єврейські пророцтва (проза, поезія)
    - г) звід законів
  - (2) Новий Заповіт
    - а) розповіді (Євангелія, Дії святих апостолів)
    - б) притчі (євангельські)
    - в) послання / листи
    - г) апокаліптична література

2. Читання друге

- a. Прочитайте цілу книгу знову, пробуваючи визначити основні теми або питання книги.
- б. Окресліть основні теми книги і коротко, одним реченням, охарактеризуйте їх.
- в. Перевірте ваш власний висновок щодо задуму та загальної структури книги з довідниковою літературою.

3. Читання третє

- a. Прочитайте цілу книгу знову, пробуваючи визначити історичний контекст та специфічну ситуацію, внаслідок якої була написана біблійна книга.
- б. Перечисліть історичні особливості книги, які в ній згадуються
  - (1) автор
  - (2) дата написання
  - (3) цільова аудиторія книги
  - (4) специфічна ціль написання книги
  - (5) культурний контекст, який має відношення до цілі написання
  - (6) посилання на реальних історичних осіб та історичні події
- в. Спробуйте поширити ваше дослідження на рівень фрагментів тієї частини біблійної книги, яку ви хочете витлумачити. Завжди намагайтесь визначити та окреслити межі літературного уривку. Він може складатися як із кількох глав, так і з кількох фрагментів. Це дозволить вам слідувати за оригінальною авторською логікою та особливостями побудови тексту.
- г. Перевірте ваші історичні висновки за довідниковою літературою.

4. Читання четверте

- а. Прочитайте літературний уривок знову в різних перекладах
  - (1) буквальний переклад (NKJV, NASB, NRSV)
  - (2) динамічний еквівалент (TEV, JB)
  - (3) перифраз / переказ (Living Bible, Amplified Bible)
- б. Зверніть увагу на літературну або граматичну побудову тексту
  - (1) літературні вирази, які повторюються, Еф. 1:6,12,14
  - (2) граматичні структури, які повторюються, Рим. 8:31
  - (3) протиставлення
- в. Перелічіть наступні моменти
  - (1) ключові терміни
  - (2) незвичайні терміни
  - (3) важливі граматичні конструкції
  - (4) особливо складні слова, фрази, речення
- г. Перегляньте відповідні паралельні місця
  - (1) знайдіть найпростіший фрагмент, який стосується теми вашого дослідження, використовуючи: а) книги із «систематичного богослов'я», б) навчальні Біблії, в) симфонії
  - (2) знайдіть, чи є серед цих паралельних текстів, які стосуються предмету вашого дослідження, тексти парадоксального характеру. Багато біблійних істин розкриваються саме через такі діалектичні паралелі; багато міжконфесійних конфліктів трапляються через те, що докази будуються лише на одній половині із цих пар текстів. Вся Біблія є богонатхненною, тому ми повинні відшукувати в її тексті цілісні повідомлення для того, щоб забезпечити біблійний баланс у наших інтерпретаціях.
  - (3) знайдіть паралелі в межах тієї ж книги, в того ж самого автора або в текстах такого ж жанру. Найкращим інтерпретатором Біблії є сама Біблія, тому що вона написана єдиним автором – Святим Духом.
- д. Використайте довідникову літературу для того, щоб перевірити ваші висновки щодо історичного контексту книги та обставин, внаслідок яких вона була написана
  - (1) навчальні Біблії
  - (2) біблійні енциклопедії, довідники та словники
  - (3) вступні книги, присвячені самій Біблії
  - (4) біблійні коментарі (на даному етапі вашого дослідження дозвольте віруючим як минулого, так і теперішнього часу допомогти вам скорегувати ваше дослідження).

IV. Застосування біблійного тлумачення

Тепер ми переходимо до розгляду питання застосування витлумаченого тексту. Ви вже доклали багато зусиль для того, щоб зрозуміти первісне значення тексту; тепер же вашою ціллю має бути застосування цього тексту в вашому житті, в вашій культурі. Я визначаю авторитет біблійного тексту як «розуміння того, що первісний біблійний автор сказав у свій час, і застосування тієї біблійної істини в наші дні».

Застосування тексту повинно слідувати оригінальному авторському наміру, причому як в часовому, так і в логічному аспекті. Ми не можемо застосовувати біблійний текст в наші дні, поки не знатимемо, що саме він означав в той час, коли він був написаний! Не можна наділяти біблійний текст тим значенням, якого він ніколи не мав!

Тут вашим путівником у цьому процесі буде дослідження тексту на рівні фрагментів (читання третє). Застосування тексту повинно відбуватися на рівні фрагментів (абзаців), а не на рівні окремих слів. Слова набувають значення лише в контексті; фрази набувають значення лише в контексті; речення набувають значення лише в контексті. Лише первісний автор в усьому процесі тлумачення є богонатхненною особою.

Ми, просвітлені Святим Духом, можемо тільки слідувати за автором. Але просвітлення не означає богонахнення. Тому для того, щоб сказати «так говорить Господь», ми повинні повністю слідувати намірам первісного автора. Застосування має співвідноситися з загальним сенсом всього написаного, сенсом кожної конкретної частини та розвитком думки на рівні фрагментів.

Ніколи не дозволяйте проблемам і питанням сьогодення тлумачити Біблію. Нехай Біблія сама говорить за себе! Звісно, ви повинні докладати зусиль для того, щоб почерпнути важливі принципи з тексту. І ці принципи будуть діяти лише тоді, коли їх підтверджує текст. На жаль, часто наші принципи є більше «нашими», ніж такими, що містяться в тексті.

Під час застосування Біблії важливо пам'ятати, що конкретний біблійний текст (за винятком хіба що пророцтв) має лише одне єдине істинне значення. Це значення обов'язково пов'язане з намірами оригінального автора, спрямованими на вирішення проблем або потреб того часу, і це єдине значення підлягає застосуванню в різних ситуаціях. Застосування тексту ґрунтується на потребах цільової аудиторії тексту, однак воно повинно обов'язково відповідати тому значенню, яке було закладено в текст первісним автором.

V. Духовні аспекти тлумачення

До цього моменту я зачіпав лише інтелектуальні аспекти процесу тлумачення та застосування біблійного тексту. Тепер дозвольте мені коротко описати духовні аспекти процесу тлумачення. Тут мені допомагають наступні дії:

1. Молитва про допомогу Святого Духа (пор. 1Кор. 1:26-2:16).
2. Молитва про особисте прощення та очищення від тих гріхів, про які я знаю (пор. 1Ів. 1:9).
3. Молитва про якомога більше бажання пізнавати Бога (пор. Пс. 19:7-14; 42:1 і далі; 119:1 і далі).
4. Негайне застосування істини, яка мені щойно відкрилася, у власному житті.
5. Подальше смирення та готовність постійно навчатися.

Насправді дуже важко дотримуватися балансу між інтелектуальним процесом та духовною першістю Святого Духа в процесі тлумачення. Наступні цитати допомагають мені знайти баланс у цьому питанні:

1. із книги Джеймса В. Сайра «Перекручення Писання» (James W. Sire, *Scripture Twisting*), с. 17-18: «Просвітлення розуму відбувається у всіх Божих людей, а не лише в якійсь духовній еліті. В біблійному християнстві відсутні гуру, «просвітлені», або які-небудь окремі люди, через яких приходить істинне тлумачення. Тому, поруч з тим, що Святий Дух дає особливі дари мудрості, знання та духовної проникливості, Він не призначає тих особливо обдарованих християн бути єдиними авторитетними інтерпретаторами Його Слова. У Божого народі кожен має вчитися, розмірковувати та вникати в Біблію, яка залишається авторитетом навіть для тих, кого Бог наділив особливими дарами. У підсумку, як я і стверджую на сторінках цієї книги, Біблія є справжнім Божим відкриттям для всього людства, найвищим авторитетом у всьому, про що вона говорить, і саме тому вона не може бути абсолютною загадкою, а навпаки є зрозумілою для будь-яких звичайних людей з різних культур».
2. із К'еркегора / Кіркегарда (Kierkegaard) відповідно до тексту книги Бернарда Рамма «Протестантське тлумачення Біблії» (Bernard Ramm, *Protestant Biblical Interpretation*), с. 75: «На думку К'еркегора, граматичне, лексичне та історичне дослідження Біблії є необхідним, однак воно має передувати істинному тлумаченню Біблії. “Для того, щоб читати Біблію як Боже слово, потрібно читати її з благоговійним острахом, з напруженим очікуванням, з бажанням відкриття – так, неначе відбувається розмова з Богом. Якщо читати Біблію не задумуючись, недбало або з науковим чи професійним інтересом, то вона не буде прочитана як Слово Боже. Але якщо людина читає її як послання любові – тоді вона читає саме Слово Боже”».
3. із книги Х.Х. Роулі «Відповідність Біблії» (H. H. Rowley, *The Relevance of the Bible*), с. 19: «Жоден ступінь виключно інтелектуального розуміння Біблії ніколи не відкриє всіх її справжніх скарбів. Звісно ж, таке розуміння не можна відкидати, оскільки воно є необхідним для повного

розуміння Біблії. Для того, щоб процес пізнання Біблії був повним і завершеним, інтелектуальне розуміння повинно вести до духовного розуміння духовних скарбів Біблії. А для духовного розуміння необхідно щось більше, ніж просто інтелектуальні намагання. Духовні речі можна побачити лише через духовний вимір, тому дослідники Біблії повинні знаходитися в стані духовного сприйняття, повинні сильно бажати знайти Бога для того, щоб вручити себе Йому, якщо, звісно ж, вони хочуть вийти за рамки просто наукового дослідження багатой спадщини цієї найвеличнішої із всіх книг».

VI. Метод, який використовується у цьому коментарі

Цей навчальний коментар-посібник розроблений для того, щоб допомогти читачу в процесі тлумачення Біблії наступним чином:

1. Кожна книга починається з короткого історичного огляду. Після завершення «читання третього», зверте себе з цієї інформацією.
2. На початку кожної глави знаходиться «контекстуальний погляд», який допоможе вам побачити літературну структуру тексту.
3. На початку кожної глави або великого уривку наводиться поділ тексту на фрагменти по віршах з коротким поясненням основної теми цих фрагментів відповідно до кількох сучасних перекладів Біблії:
  - a. Четверта переглянута редакція грецького Нового Заповіту Об'єднаних біблійних товариств (UBS4).
  - б. Нова американська стандартна Біблія, оновлена версія 1995 р. (NASB)
  - в. Біблія Короля Якова, новий переклад (NKJV)
  - г. Нова переглянута стандартна версія (NRSV)
  - д. Сучасна англійська версія (TEV)
  - е. Нова Єрусалимська Біблія (NJB)

Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він повинен враховувати контекст. При порівнянні кількох сучасних перекладів, що засновані на різних перекладацьких підходах та богословських принципах, можна проаналізувати ймовірний хід думок первісного автора. Кожен фрагмент тексту має в собі одну основну істину. Її називають «головною темою» або «центральною ідеєю тексту». Ця об'єднуюча думка є ключем до правильного історичного та граматичного тлумачення. Не можна тлумачити, проповідувати або навчати на основі тексту меншого рівня, ніж фрагмент! Також необхідно пам'ятати, що кожен фрагмент взаємопов'язаний з іншими сусідніми фрагментами. Саме тому дуже важливо мати план всієї книги на рівні фрагментів. Ми повинні відслідковувати логіку думки первісного богонатхненого автора щодо конкретної теми.

4. Підхід Боба Атлі полягає в тлумаченні кожного вірша окремо. Це примушує нас слідувати за ходом думок первісного автора. Примітки коментатора надають інформацію в наступних галузях:
  - a. літературний контекст
  - б. історичні та культурні особливості
  - в. граматична інформація
  - г. вивчення окремих слів
  - д. відповідні паралельні місця
5. В окремих місцях даного коментаря текст Нової американської стандартної версії Біблії (оновлена версія 1995 р.) доповнений посиланнями на інші сучасні переклади:
  - a. на нову версію Біблії Короля Якова (NKJV), яка слідує текстуальній традиції манускриптів «Textus Receptus».
  - б. на Нову переглянуту стандартну версію (NRSV), яка є дослівною переробкою Переглянутої стандартної версії, виконаною Національною радою Церков (National Council of Churches).

- в. на Сучасну англійську версію (TEV), виконану Американським біблійним товариством (American Bible Society) на основі динамічного еквіваленту тексту.
  - г. на Єрусалимську Біблію (JB), яка виконана на основі динамічного еквіваленту тексту, що в свою чергу заснований на католицькому перекладі Біблії на французьку мову.
6. Для тих, хто не володіє грецькою мовою, співставлення англійських перекладів Біблії допоможе відкрити для себе наступні поширені проблеми, які виникають при дослідженні тексту:
- а. відмінності в рукописах
  - б. багатозначність слів
  - в. важкі з граматичної точки зору тексти та звороти
  - г. тести, які допускають неоднозначне тлумачення. І хоча англійські переклади Біблії не можуть вирішити цих проблем, вони вказують на ті місця, що потребують глибшого та більш скрупульозного дослідження.
  - д. В кінці кожної глави розміщені відповідні питання для обговорення, які допоможуть зосередитися на основних темах і проблемах прочитаної глави.

ВСТУП ДО ПАСТОРСЬКИХ ПОСЛАНЬ

1 ТА 2 ТИМОФІЮ ТА ТИТУ

ВСТУПНІ ЗАУВАЖЕННЯ

- А. Географічні місця, що згадуються в Першому Посланні Тимофія, Посланні Титу і Другому Посланні Тимофію, не узгоджуються з хронологією книги Дій або інших послань Павла.
- відвідання Ефеса (пор. 1Тим. 1:3)
  - відвідання Троади (пор. 2Тим. 4:13)
  - відвідання Мілета (пор. 2Тим. 4:20)
  - місія в Криті (пор. Тит. 1:5)
  - місія в Іспанії (за Климентом Римським, 95 р. н.е., та вступом до Мураторіївого канону, 180-200 рр. н.е.)
- Тому я вважаю, що Павло вийшов на волю (на початку – в середині 60-х років; це записано в 1 Климента 5, написаному прибіл. в 95 р. н.е.) і відправився в четверту місіонерську подорож, а потім був знову арештований і вбитий до 68 р. н.е. (рік самогубства Нерона).
- Б. Ціль написання цих послань вважається головним чином адміністративною (організація церкви). Однак у «Новому Міжнародному Біблійному Коментарі» (*New International Biblical Commentary*), у 13-му томі, в коментарі до 1 і 2 Тимофія і Тита, Гордон Фі (Gordon Fee) переконливо доводить, що причиною написання цих листів було проникнення лжевчення до домашніх церков в Ефесі (1 Тимофій) та на острові Крит (Тит).
- В. Пасторські послання в якійсь мірі встановлюють адміністративний лад, схожий на той, що описаний в «Статуті» есенів (*Manual of Discipline*). Ці правила були ще суттєво важливими з причини частих відхилень від апостольського вчення і передання.
- Г. Схожість між слововжитком у Пасторських посланнях та творах Луки (Євангеліє від Луки та Дії), можливо, пов'язана з тим, що Лука послужив писарем Павла (пор. К.Ф.К. Мул, «Проблема Пасторських послань: перегляд» [C. F. C. Moule, *The Problem of the Pastoral Epistles: A Reappraisal*]). С.Г. Вілсон в своїй книзі «Лука і Пасторські послання» (S. G. Wilson, *Luke and the Pastoral Epistles*) навіть припускає, що ці три послання могли бути спробою Луки написати третій том, в якому описати проповідь Євангелія за межами Рима.
- Д. Чому ці три послання стоять разом? Чи можливо, що вони пов'язані з окремими місцями, часами і проблемами? Про організацію церкви говориться тільки в 1 Тимофія і Тита. Насправді ці книги об'єднують: (1) їхній слововжиток; (2) лжевчителі; і (3) те, що вони легко не узгоджуються з хронологією книги Дій (якщо їх брати разом).

АВТОР

- А. В самих цих посланнях говориться, що вони написані Апостолом Павлом (пор. 1Тим. 1:1; 2Тим. 1:1; Тит. 1:1) і адресовані двом його апостольським представникам: Тимофію і Титу.
- Б. Суперечки щодо авторства Пасторських послань почалися в XIX-XX століттях. Заперечення авторства Павла зазвичай ґрунтуються на:

1. розвинутій церковній організації (вимоги до керівників громад)
2. розвинутому гностицизмі (задокументованому в II столітті)
3. розвинутому богослов'ї (положенні віросповідання)
4. різному слововжитку і стилі (одна третина слів не вживається в інших посланнях Павла)

В. Цим відмінностям можна дати пояснення:

1. це останні твори Павла, і Лука міг служити його писарем
2. слововжиток та стиль залежать від обставин
3. гностичні ідеї були продовженням іудейської думки I століття (пор. Сувої Мертвого моря)
4. Павло був прекрасним богословом і творчим письменником з великим запасом слів

Г. Поступово вимальовується картина історичних обставин

1. Павло користувався послугами професійного християнського автора (в даному випадку, мабуть, Луки)
2. Павло писав разом із співавторами (учасниками його місіонерської команди, пор. 2Тим. 4:11)
3. Павло наводив цитати з літургійних текстів або християнських гімнів (про це добре написано в «Словнику Павла та його послань» під редакцією Гоусорна і Мартіна [*Dictionary of Paul and His Letters*, edited by Hawthorne and Martin, published by IVP, с. 664]).

Якщо брати до уваги те, що до Пасторських послань увійшли цитати з інших джерел, то стає зрозумілою велика кількість *hapax legomena* (слів, що вживаються лише один раз у Новому Заповіті), нетипових для Павла ідіом, а також незвичайне вживання слів, які Павло зазвичай вживає в іншому значенні.

- а. славослів'я (пор. 1Тим. 1:17; 6:15-17)
- б. перелік пороків (пор. 1Тим. 1:9-10)
- в. правильна поведінка жінок (пор. 1Тим. 2:9-3:1а)
- г. вимоги до служителів (пор. 1Тим. 3:1б-13)
- д. сповідання в формі гімнів (пор. 1Тим. 2:5-6; 3:16; 2Тим. 1:9-10; Тит. 3:3-7)
- е. гімни (пор. 1Тим. 6:11-12,15-16; 2Тим. 2:11-13; Тит. 2:11-14)
- ж. Старозавітний *midrash* («Мідраш») (пор. 1Тим. 1:9-10; 2:9-3:1а; 5:17-18; 2Тим. 2:19-21; Тит. 3:3-7)
- з. формула
  - (1) «Вірне це слово» (пор. 1Тим. 1:15; 2:9-3:1а; 2Тим. 2:11-13; Тит. 3:3-8)
  - (2) «Знаючи це, що» (пор. 1Тим. 1:9-10; 2Тим. 3:1-5)
  - (3) «це [ці речі]» (пор. 1Тим. 4:6,11; 2Тим. 2:14; Тит. 1:15-16; 2:1)
- и. цитата з грецького поета (пор. Тит. 1:12 [Епіменід та/або Евріпід])

Д. Якщо вважати ці послання творами автора II століття, який підписався Апостолом Павлом, то дивно, чому він говорить про такі деталі, як імена людей (Гіменей, 1Тим. 1:20; 2Тим. 2:17; Олександр, 1Тим. 1:20; Зина, Тит. 3:13) та події (хвороба Трохима в Мілеті, 2Тим. 4:20; або ролі вдовиць, 1Тим. 5:9), про які Павло навіть не згадує в жодному із своїх інших послань. Ці факти не узгоджуються з теорією псевдографів.

Гарна стаття про псевдонімію в Новому Заповіті знаходиться в книзі Карсона, Му та Морріса «Вступ до Нового Заповіту» (*An Introduction to the New Testament*, by Carson, Moo, and Morris), с. 367-371.

ДАТА

- А. Якщо Павло дійсно вийшов на волю (після завершення книги Дій, прибл. в 59-61 рр. н.е.), то чи є в переданні якась інформація щодо його діяльності після визволення (напр., проповідь в Іспанії, пор. Рим. 15:24,28)?
1. Пасторські послання (пор. 2Тим. 4:10)
  2. 1 Климент 5
    - а. Павло проповідував на сході й заході (тобто в Іспанії)
    - б. Павло був страчений за часів «префектів» (тобто Тигелліна і Сабіна, які служили в останній рік правління Нерона, 68 р. н.е.)
  3. вступ до Мураторіївого фрагмента (списку канонічних книг із Рима, 180-200 рр. н.е.)
  4. У «Церковній історії» Євсевія (Eusebius, *Historical Ecclesiastical History*, 2:22:1-8) говориться, що Павло був відпущений на волю із римського ув'язнення
- Б. Здається, 1 Тимофій і Тит були написані незадовго перед повторним арештом Павла. 2 Тимофій – то останній твір Павла, його прощальний лист із в'язниці.
- В. Далі наводиться можлива хронологія послань Павла за Ф.Ф. Брюсом та Марі Герісом (F.F. Bruce and Murry Harris) з незначними адаптаціями.

<u>Книга</u>	<u>дата</u>	<u>Місце написання</u>	<u>Зв'язок з книгою Дій</u>
1. Послання до галатів	48	Антіохія Сирій.	14:28; 15:2
2. Перше Послання до солунян	50	Коринт	18:5
3. Друге Послання до солунян	50	Коринт	
4. Перше Послання до коринтян	55	Ефес	19:20
5. Друге Послання до коринтян	56	Македонія	20:2
6. Послання до римлян	57	Коринт	20:3
7.-10. В'язничні послання			
Послання до колосян	поч. 60-х	Рим	
Послання до ефесян	поч. 60-х	Рим	
Послання до Филимона	поч. 60-х	Рим	
Послання до филип'ян	62-63 рр.	Рим	28:30-31
11.-13. Четверта місіонерська подорож			
1 Тимофій	63 (або пізніше,	Македонія	
Тит	63, але раніше	Ефес (?)	
2 Тимофій	64-68 рр. н.е.)	Рим	

АДРЕСАТИ

- А. Назва «Пасторські послання» була введена в коментарі Д.Н. Бердота (D. N. Berdot) в 1703 р. н.е. Вона вказує на унікальний характер та зміст цих послань. Однак Тимофій і Тит були не пасторами, але апостольськими делегатами.
- Б. Ці послання були написані до церков, але в літературній формі листів Павла до своїх співробітників Тимофія і Тита. Звертаючись до своєю команди керівників, Павло насправді звертається до всієї громади. На те, що ці послання написані до більш широкої аудиторії, вказують:
1. формальні вступні частини, де Павло говорить про своє апостольство
  2. звернення до II особи множини в завершенні всіх трьох листів
  3. Павло захищає своє покликання (пор. 1Тим. 2:7)
  4. Павло пише Тимофію про те, що було вже відомо Тимофію із його спілкування з Павлом (пор. 1Тим. 3:15)

ОБСТАВИНИ/ЦІЛЬ НАПИСАННЯ ЦИХ ПОСЛАНЬ

- А. Головною ціллю була боротьба з єресями (пор. 1Тим. 1:3-7). Конкретною єрессю могло бути поєднання юдейських та гностичних елементів (як лжевчителі в Посланнях до ефесян та до колосян). Не виключно, що були дві окремі групи.
- Б. У Старому Заповіті даються конкретні вказівки щодо організації громади віруючих. В Новому Заповіті немає конкретних вказівок стосовно організації та управління церкви. Найближчими до «новозавітних вказівок» є Пасторські послання (1 Тимофій, 2 Тимофій і Тит).
- В. Перше Послання до Тимофія було написане з ціллю:
  - 1. попросити Тимофія залишитися в Ефесі (пор. 1Тим. 1:3)
  - 2. вжити заходів щодо лжевчителів (пор. 1Тим. 1:19-20; 4:1-5; 6:4-5,20-21)
  - 3. допомогти організувати керівництво (пор. 1Тим. 3)
- Г. Титові було дано подібне доручення – боротися з єрессю і організувати громади на Криті (пор. Тит. 1:5)
- Д. У 2 Тимофія Павло знаходиться у в'язниці, майже не маючи надії на визволення (пор. 2Тим. 4:6-8, 16-18)
- Е. У цих посланнях відчувається сильний наголос на «здоровій науці» (тобто на правильному вченні; пор. 1Тим. 1:10; 4:6; 6:3; 2Тим. 1:13; 4:3; Тит. 1:9; 2:1) або «здоров'ї у вірі» (пор. Тит. 1:13; 2:2). Бог довірив Павлу цю «здорову науку» (пор. 1Тим. 1:11); Павло довірив її Тимофію (пор. 1Тим. 6:20), а Тимофій повинен був довірити її вірним людям (пор. 2Тим. 2:2).

ЛЖЕВЧИТЕЛІ

- А. Про лжевчителів говорити важко, тому що в нас немає достатньої інформації з I століття. Павло писав до людей, що були безпосередньо знайомі з тими лжевчителями, і тому він не говорив про їхнє вчення, але засуджував їхній спосіб життя та їхні мотиви (те саме бачимо і в Посланні Юди).
- Б. Для глумачення головним є питання, ким були ті лжевчителі
  - 1. іудеями
  - 2. греками
  - 3. і тими, й іншими
- В. Здається, ці лжевчителі поєднували в собі як іудейські, так і грецькі елементи. Але як могли поєднуватися ці абсолютно різні релігійні течії?
  - 1. іудаїзм завжди включав в себе певні дуалістичні елементи (пор. Сувої Мертвого моря)
  - 2. гностицизм II століття розвинув ці загальні близькосхідні філософські та богословські теми
  - 3. іудаїзм діаспори був набагато більш еклектичним, ніж вважають сучасні вчені
  - 4. в Посланні до колосян ми маємо прецедент іудейсько-гностичної єресі I століття
- Г. Деякі елементи цих лжевчителів
  - 1. іудейські аспекти
    - а. лжевчителі
      - (1) вчителі Закону (пор. 1Тим. 1:7)

- (2) обрізані (пор. Тит. 1:10)
- б. попередження про іудейські байки лжевчителів (пор. 1Тим. 3:9; Тит. 1:14)
- в. лжевчителі захоплені законами про їжу (пор. 1Тим. 4:1-5)
- г. лжевчителі захоплені родоводами (пор. 1Тим. 1:4; 4:7; 2Тим. 4:4; Тит. 1:14-15; 3:9)
- 2. гностичні аспекти (Див. Спеціальну тему до Тит. 1)
  - а. аскетичні заборони та обмеження
    - (1) заборона одружуватися (пор. 1Тим. 2:15; 4:3)
    - (2) обмеження певних видів їжі (пор. 1Тим. 4:4)
  - б. сексуальна експлуатація (пор. 1Тим. 4:3; 2Тим. 3:6-7; Тит. 1:11,15)
  - в. наголос на знанні (пор. 1Тим. 4:1-3; 6:20)

КАНОНІЧНІСТЬ

- А. Послання Павла були зібрані й поширені в церквах в одному томі під назвою «Апостол». Єдиним грецьким манускриптом Послань Павла, в якому немає 1 і 2 Тимофія та Тита (а також 2 Солунян і Филимона), є папірус з 200-х років, що позначається кодом P⁴⁶ (з папірусів Честера Бітті [Chester Beatty Papyri]). Але і це лише припущення, аде в цьому манускрипті недостає кількох завершальних сторінок. В усі інші грецькі манускрипти так звані «Пасторські послання» увійшли.
- Б. Стародавні джерела, в яких є цитати з Пасторських послань або посилання на них.
  - 1. керівники ранньої церкви
    - а. Псевдоварнава (70-130 рр. н.е.) цитує 2 Тимофія й Тита.
    - б. Климент Римський (95-97 рр. н.е.) посилається на 1 Тимофія і 2 Тимофія та цитує Тит. 3:1
    - в. Полікарп (110-150 рр. н.е.) посилається на 1 Тимофія, 2 Тимофія і Тита
    - г. Герма (115-140 рр. н.е.) цитує 1 Тимофія і 2 Тимофія
    - д. Ірней (130-202 рр. н.е.) часто наводить цитати з 1 Тимофія, 2 Тимофія і Тита
    - е. Діогнет (150 р. н.е.) цитує Послання до Тита
    - ж. Тертуліан (150-220 рр. н.е.) цитує 1 Тимофія, 2 Тимофія і Тита
    - з. Ориген (185-254 рр. н.е.) цитує 1 Тимофія, 2 Тимофія і Тита
  - 2. списки канонічних книг, до яких увійшли Пасторські послання
    - а. Мураторіїв фрагмент (із Рима, прибіл. 200 р. н.е.)
    - б. Вагососіо (206 р. н.е.)
    - в. Апостольський список (300 р. н.е.)
    - г. Челтнемський список (360 р. н.е.)
    - д. Список Афанасія (367 р. н.е.)
  - 3. ранні версії, до яких увійшли Пасторські послання
    - а. давньолатинська (150-170 рр. н.е.)
    - б. давньосирійська (200 р. н.е.)
  - 4. ранньоцерковні собори, на яких затвердилося богонатхнення Пасторських послань
    - а. Нікейський собор (325-340 рр. н.е.)
    - б. Гіппонський собор (393 р. н.е.)
    - в. Карфагенський собор (397 та 419 рр. н.е.)
- В. Канон виник в процесі досягнення консенсусу між ранньохристиянськими громадами віруючих в Римській імперії. На цей консенсус напевне вплинули внутрішні й зовнішні соціальні тиски. Основними умовами для включення книги до канону, здається, були такі:
  - 1. відношення до Апостола
  - 2. зміст, що відповідає іншим апостольським творам
  - 3. позитивні зміни в житті людей, які читали ці тексти
  - 4. зростаюча згода між списками прийнятих книг в цих ранніх церквах

- Г. Потреба в каноні виникла з таких причин
1. затримка другого пришествя Христа
  2. географічна відстань між церквами та Апостолами
  3. смерть Апостолів
  4. з'явлення лжевчителів
    - а. іудаїзм
    - б. грецька філософія
    - в. поєднання іудейських та грецьких елементів (Послання до колосян)
    - г. інші греко-римські містичні релігії (напр. мітраїзм)Канон сформувався в процесі проповіді Євангелія в різних культурах.

Д. Проблема канонічності історично пов'язана з авторством. Рання церква приймала Пасторські послання як твори Павла. Моя особиста думка про канонічність така, що Божий Дух керував не лише написанням біблійних книг, але й процесом їхнього укладання і збереження. Питання авторства Павла (а я вірю, що саме Павло був автором цих послань) не впливає на богонатхнення і канонізацію.

ЧИТАННЯ ПЕРШЕ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу біблійну книгу за один раз. Сформулюйте основну тему всієї книги власними словами.

1. Тема всієї книги
2. Літературний вид (жанр) книги

ЧИТАННЯ ДРУГЕ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Вдруге прочитайте цілу біблійну книгу за один раз. Визначте головні теми та сформулюйте тему одним реченням.

1. Тема першої частини книги
2. Тема другої частини книги
3. Тема третьої частини книги
4. Тема четвертої частини книги
5. І т. д.

1 ТИМОФІЙ 1

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Привітання 1:1-2	Привітання 1:1 1:2a 1:2b	Привітання 1:1 1:2a 1:2b	Вступ 1:1 1:2a 1:2b	Звернення 1:1-2
Попередження щодо лжевчення 1:3-7 1:8-11	Немає іншого захисту 1:3-11	Захист істини 1:3-7 1:8-11	Попередження проти лжевчення 1:3-7 1:8-11	Борися із лжевчителями 1:3-7 1:8-11
Подяка за милість 1:12-17	Слава Богу за Його благодать 1:12-17 Борися доброю боротьбою	1:12-17	Подяка за Божу милість 1:12-17	Павло про своє покликання 1:12-17 Відповідальність Тимофія
1:18-20	1:18-20	1:18-20	1:18-20	1:18-20

* Незважаючи на те, що поділ книги на фрагменти не є богонатхненним, він все ж таки допомагає краще зрозуміти оригінальний задум автора та слідувати йому. У кожному сучасному перекладі текст поділено на фрагменти. Кожен фрагмент має одну основну тему, істину або думку. І в кожній версії перекладу цю тему виражено по-своєму. При читанні тексту визначіть для себе, який із перекладів відповідає вашому уявленню щодо теми та поділу тексту на фрагменти.

Опрацьовуючи кожний розділ, ми повинні спочатку читати Біблію, а вже потім пробувати визначати її теми (фрагменти) та порівнювати наше сприйняття тексту із сучасними перекладами. Тільки тоді, коли ми зрозуміємо початковий авторський задум, слідує його логіці розповіді, ми зможемо по-справжньому зрозуміти Біблію. Тільки первісний автор був натхненний Богом, читачі не мають права змінювати чи викривлювати його послання. Читачі Біблії несуть відповідальність за втілення богонатхненної істини у власне повсякденне життя.

Зверніть увагу на те, що всі терміни та скорочення пояснюються в наступних документах: «Короткі визначення грецьких граматичних структур», «Текстуальна критика» та «Тлумачний словник».

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМІРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтесь відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятих сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 1:1

¹ Павло, апостол Ісуса Христа, за повелінням Бога, нашого Спасителя і Ісуса Христа, нашої надії,

1:1 "Павло" Більшість іудеїв у часи Павла мали два імені: юдейське та римське (пор. Дії 13:9). Юдейським іменем Павла було Савл (або Саул, ім'я першого царя Ізраїлю). Савл, як і давній цар Ізраїлю Саул, походив з Веніамінового племені (пор. Рим. 11:1; Фил. 3:5). Його римське ім'я Павло (Паулос) означало «малий». Воно вказувало на

1. його тілесну структуру, на що є натяк у неканонічній книзі II століття «Дії Павла» (*The Acts of Paul*), у розділі про Солунь під назвою «Павло і Текля».
2. його особистий погляд на себе як найменшого із святих, тому що він спочатку переслідував Церкву (пор. 1Кор. 15:9; Еф. 3:8; 1Тим. 1:15)
3. просто ім'я, яке дали йому батьки при народженні

3-й варіант здається найкращим.

▣ **"апостол"** Це слово походить із грецького кореня, що означає «посилати» і вживається в кількох богословських значеннях.

1. Рабини вживали це слово в значенні покликаного та посланого офіційного представника, на кшталт нашого «посла» (пор. 2Кор. 5:20)
2. У Євангеліях часто вживалася дієслівна форма цього слова, коли мова йшла про те, що Отець послав Ісуса. В Євангелії від Івана це слово набуває месіанського відтінку (пор. Ів. 4:34; 5:24,30,36,37,38; 6:29,38,39,40,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3,8,18,21,23,25; 20:21).
3. Цим словом описується, як Ісус посилав віруючих (пор. Ів. 17:18; 20:21).
4. Воно вживається в значенні особливого духовного дару в Новому Заповіті.
  - а. дванадцять найближчих учнів Ісуса (пор. Дії 1:21-22)
  - б. особлива група апостольських помічників та співробітників
    - (1) Варнава (пор. Дії 14:4,14)
    - (2) Андронік та Юній (у Біблії короля Якова [KJV], Юнія, пор. Рим. 16:7)
    - (3) Аполлос (пор. 1Кор. 4:6-9)
    - (4) Яків, брат Господа (пор. Гал. 1:19)
    - (5) Сила та Тимофій (пор. 1Сол. 2:6)
    - (6) можливо, Тит (пор. 2Кор. 8:23)
    - (7) можливо, Епафродит (пор. Фил. 2:25)
  - в. триваючий дар в церкві (пор. Еф. 4:11)
5. Павло в більшості послань називав себе апостолом, стверджуючи тим самим Богом дану владу, що він отримав її як представник Христа (пор. 1Кор. 1:1; 2Кор. 1:1; Еф. 1:1; Кол. 1:1; 2Тим. 1:1). Ця влада залишається важливою навіть в особистому листі, такому як 1 Тимофія.
  - а. влада Тимофія ґрунтувалася на його владі
  - б. він боровся із лжевчителями
  - в. як видно, його лист читали перед всією церквою

▣ **"Ісуса Христа"** Ці слова входять до повного титулу «Господь Ісус Христос». Кожне з цих трьох слів має особливе значення.

1. «Христос» є грецьким перекладом єврейського слова «Месія» (Помазаник). Воно є старозавітним титулом Ісуса як Того, Кого Бог обіцяв і послав, щоб розпочати новий вік праведності.
2. «Ісус» - то ім'я, що його дав ангел Народженому в Вифлеємі (пор. Мт. 1:21). Воно складається з двох єврейських іменників: Боже ім'я «ЯХВЕ» та «спасіння» (пор. Вих. 3:14). На івриті ім'я Ісуса – те саме, що й ім'я Єгошуа (Ісуса Навина). Коли воно вживається окремо, воно часто означає людину, Ісуса з Назарета, Сина Марії (напр., Мт. 1:16, 25; 2:1; 3:13,15,16; Дії 13:23,33; Рим. 8:11; 1Кор. 11:23; 12:3; Еф. 4:21; Фил. 2:10; 1Сол. 1:10; 4:14).
3. «Господь» (вживається в 1Тим. 1:1 у Біблії короля Якова [KJV] або в 1Тим. 1:12) – то переклад єврейського *адон*, що означає «володар, чоловік, пан або Господь». Іудеї боялися вимовляти святе ім'я ЯХВЕ, щоб не призвати Боже ім'я без потреби та не порушити тим самим одну з Десяти Заповідей. Читаючи Писання, вони вимовляли *Адон* замість імені ЯХВЕ. Саме тому в багатьох перекладах слово «ГОСПОДЬ» в Старому Заповіті пишеться великими літерами, коли воно виступає перекладом ЯХВЕ. Називаючи Ісуса «Господом» (по-грецьки *kurios*), новозавітні автори

стверджували Його божественність та рівність із Отцем (те саме робить і граматики 1Тим. 1:2, де один прийменник стосується як Бога Отця, так і Ісуса, Бога Сина, пор. 1Сол. 1:1; 2Сол. 1:1,2).

▣ **"за повелінням Бога"** Це теж художній засіб ствердження влади Павла. Служіння Павла було «з волі Божої» (пор. 2Тим. 1:1) і «з наказу... Бога» (пор. Тит. 1:3). Можливо, тут ідеться про покликання Павла на дорозі до Дамаска і про те, що було звіщено йому вустами Ананії (пор. Дії 9:1-22; 22:3-16; 26:9-18). Павло не був добровольцем!

▣ **"Бога, нашого Спасителя"** «Спаситель» – старозавітне ім'я Бога ЯХВЕ, пов'язане з піклуванням про Ізраїль та його спасінням (пор. Іс. 19:20; 43:3,11; 45:15,21; 49:26; 60:16; 63:8), зокрема через грядущого Страждального Раба (пор. Іс. 52:13-53:12). Це ім'я вживається стосовно Бога Отця в Тит. 1:3; 2:10 і 3:4 та стосовно Бога Сина, Ісуса, в Тит. 1:4; 2:13 і 3:6. Це ще один богословський зв'язок між Отцем і Сином.

Новозавітний варіант цього імені вживався стосовно кесаря. За часів Апостола Павла кесар називав себе «Господом», «Спасителем» і навіть «Божеством». Християни називали так тільки Ісуса, і тому римський уряд і суспільство вважали їх зрадниками, переслідували їх, і в перші два століття тисячі християн загинули за віру. Див. детальну примітку до 2Тим. 1:10.

▣ **"Христа"** Див. нижче: СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «МЕСІЯ».

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «МЕСІЯ» (SPECIAL TOPIC: MESSIAH)

Цей термін, «Месія» або «Помазаник» (BDB 603, KB 645), важко тлумачити тому, що він вживався в різних значеннях. Він означав особу, яку помазували особливою олією в знак Божого покликання і приготування на виконання конкретного лідерського доручення.

1. це слово означало іудейських царів (напр. 1Сам. 2:10; 12:3; 24:6,10; 2Сам. 19:21; 23:1; Пс. 89:51; 132:10,17; Плач 4:20; Ав. 3:13; «Помазаний Владика» в Дан. 9:25)
2. воно означало іудейських священиків («помазані священики», Вих. 29:7; напр. Лев. 4:3,5,16; 6:15; 7:36; 8:12; можливо, Пс. 84:9-10; 133:2)
3. воно вживалося щодо патріархів і пророків (пор. Бут. 26:7; 1Хр. 16:22; Пс. 105:15, що стосується народу завіту в цілому; можливо, Ав. 3:13)
4. щодо пророків (пор. 1Цар. 19:16; можливо, 1Хр. 29:22)
5. щодо Кіра (пор. Іс. 45:1)
6. №1 та №2 поєднані в 110-му Псалмі та 4-й главі Захарії
7. воно вживалося щодо особливого пришествя Бога, царя з роду Давида, який розпочне новий вік праведності
  - а. рід Юди (пор. Бут. 49:10)
  - б. дім Єссея (пор. 2Сам. 7)
  - в. царювання над всім світом (пор. Пс. 2; Іс. 9:6; 11:1-5; Мих. 5:1-4 і далі)
  - г. служіння нужденним (пор. Іс. 61:1-3)

Особисто мене приваблює ототожнення «помазаника» з Ісусом із Назарета (пор. Ів. 1:41; 4:25) з таких причин:

1. в 2-й главі Даниїла описується пришествя вічного Царства під час четвертої імперії
2. у Дан. 7:13 вічне Царство дається «Людському Сину»
3. у Дан. 9:24 описується відкуплення, що є кульмінаційною подією в історії людства
4. Ісус використовував книгу Даниїла в Новому Заповіті (пор. Мт. 24:15; Мр. 13:14)

Слід визнати, що в Старому Заповіті цей титул вживається нечасто – можливо, тільки в Дан. 9:25. Також слід погодитися з тим, що Ісус не відповідає загальному старозавітному уявленню про Месію.

1. Він не є лідером Ізраїлю
2. Його не був офіційно помазано священиком
3. Він – спаситель не лише Ізраїлю

4. Він не тільки «Людський Син», але, на диво, також «Божий Син»

▣ "нашої надії" Див. Тит. 1:2, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «НАДІЯ».

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 1:2

²до Тимофія, правдивого сина у вірі: ласка, милосердя, мир від Бога, [нашого] Батька, і нашого Господа Ісуса Христа!

1:2 "до Тимофія" Пасторські послання написані в форматі типового грецького листа: (1) від кого; (2) до кого; і (3) молитва/побажання.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ТИМОФІЙ» (SPECIAL TOPIC: TIMOTHY)

- А. Його ім'я означає «той, хто віддає честь Богу».
- Б. Тимофій був сином іудеянки та грека і жив в Лістрі (пор. Дії 16:1). В латинському перекладі коментаря Оригена до Рим. 16:21 написано, що Тимофій був мешканцем Дервії. Можливо, це взято з Дій 20:4.
- В. Мати і бабуся Тимофія виховали його в іудейській (або християнській) вірі (пор. 2Тим. 1:5; 3:14-15).
- Г. Він мабуть увірував в Христа під час першої місіонерської подорожі Павла (пор. Дії 14:6-7).
- Д. Йому було запропоновано приєднатися до Павла та Сили в другій подорожі Павла (пор. Дії 16:1-5), напевне, для того, щоб виконувати обов'язки Марка. Його покликання було підтверджено пророцтвом (пор. 1Тим. 1:18; 4:14).
- Е. Павло обрізав Тимофія, щоб він міг служити і серед іудеїв, і серед греків (пор. Дії 16:3).
- Ж. Тимофій був вірним товаришем Павла і став його апостольським делегатом. Його ім'я згадується більше разів, ніж імена інших помічників Павла (17 разів в 10 Посланнях, пор. Рим. 16:21; 1Кор. 4:17; 16:10; Фил. 1:1; 2:19,22; Кол. 1:5; 1Тим. 1:2; 2Тим. 1:2; Тит. 1:4).
- З. Павло ласкаво називав його «правдивим сином у вірі» (пор. 1Тим. 1:2); «улюбленим сином» (пор. 2Тим. 1:2); «щирим сином за спільною вірою» (пор. Тит. 1:4). Також зауважте на його слова про Тимофія в 1Кор. 4:17: «для мене улюблений і вірний син у Господі».
- И. Очевидно, Тимофій знаходився в Римі, коли Павла звільнили з в'язниці, і він вирушив разом із ним в четверту місіонерську подорож (пор. Кол. 1:1; Фил. 1:1).
- К. У 1Сол. 2:6 його названо «апостолом» у тому значенні, що він мав духовний дар для церков (пор. Еф. 4:11).
- Л. Два з трьох Пасторських послань Павла адресовані Тимофію.
- М. В останній раз він згадується в Євр. 13:23 (але хронологічно в 2Тим. 1:2).

▣ "правдивого сина" Слово «син», *teknon*, означає сина, народженого законно. Павло вважав себе духовним отцем Тимофія (пор. 2Тим. 1:2; 2:1). Він вживає схожі вирази стосовно Тита (пор. Тит. 1:4) і Онисима (пор. Фил. 1:10).

- ▣ "ласка, милосердя, мир" Зверніть увагу на те, з яких привітань Павло зазвичай починав свої листи:
1. «Благодать вам та мир від Бога, Отця нашого, і Господа Ісуса Христа» (пор. Рим. 1:7; 1Кор. 1:3; 2Кор. 1:2; Гал. 1:3; Еф. 1:2; Фил. 1:2; 1Сол. 1:2; Фил. 1:3)
  2. «Благодать вам і мир від Бога, Отця нашого» (пор. Кол. 1:2)
  3. «Благодать вам і мир» (пор. 1Сол. 1:1)
  4. «Благодать, милість, мир [Ласка, милосердя, мир] від Бога Отця й Христа Ісуса, Господа нашого» (1Тим. 1:2; 2Тим. 1:2)
  5. «Благодать, милість та мир від Бога Отця й Христа Ісуса, Спасителя нашого» (пор. Тит. 1:4)

Зверніть увагу не те, що ці вислови дещо відрізняються одне від одного, але мають певні стандартні елементи.

1. Кожне привітання починається зі слова «благодать» (в 1Тим. 1:2 це слово перекладено як «ласка»). Це християнізована форма привітання, основана на характері Бога.
2. «Мир» є наслідком довіри людей вірному Богу.
3. «Милість» або «милосердя» також відображає характер Бога і є винятковим для послань Павла, адже це слово вживається тільки в привітанні лише у 1 і 2 Посланнях до Тимофія. В Септуагінті цим словом перекладався єврейський термін *hesed* («хесед»), що означав «вірність завіту». Бог милостивий і вірний.
4. Отець і Син згадуються в кожному привітанні (у 1Сол. вони згадуються в попередній фразі). Вони завжди граматично поєднані. Таким чином автори Нового Заповіту стверджували повну божественність Ісуса з Назарета. Те саме стосується і вживання старозавітних імен ЯХВЕ щодо Ісуса (напр. «Господь і Спаситель»).

▣ **"Отець"** В Біблії для описання Бога вживаються людські характеристики (антропоморфізм), щоб обмеженим часом грішним людям було легше уявляти собі Його. Найпоширеніші біблійні метафори пов'язані з сім'єю:

1. Бог Отець як батько, мати або близький родич (*go'el* [«гоель»]).
2. Ісус як Син, брат або чоловік
3. віруючі як діти, прийомні діти або наречена

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ОТЕЦЬ» (SPECIAL TOPIC: FATHER)

У Старому Заповіті була введена сімейна метафора Бога-Отця (див. Спеціальну тему: «Отцівство Бога»):

1. ізраїльський народ часто описується як «син» ЯХВЕ (пор. Ос. 11:1; Мал. 3:17)
2. ще раніше, в Повторенні Закону вжито аналогію Бога як Отця (1:31)
3. У Повт. Зак. 32 Ізраїль названий «дітьми», а Бог названий «їхнім Батьком».
4. ця аналогія стверджується в Пс. 103:13 і далі розвивається в Пс. 68:5 (батько сиріт)
5. вона часто зустрічається в пророків (пор. Іс. 1:2; 63:8; Ізраїль як син, Бог як Отець, 63:16; 64:8; Єр. 3:4,19; 31:9)

Ісус розмовляв арамейською мовою, отже в багатьох місцях грецьке *Pater* (Отець) очевидно є перекладом арамейського *Abba* («Авва»; пор. Мр. 14:36). Це сімейне слово «Тато» відображає близькі стосунки Ісуса з Отцем. Відкриваючи це слово нам, Своїм учням, Ісус також заохочує нас до близьких стосунків з Отцем. У Старому Заповіті слово «Отець» вживалося стосовно ЯХВЕ нечасто, але Ісус вживає це слово часто й повсякчас. Це є важливим підтвердженням нових стосунків віруючих з Богом через Христа (пор. Мт. 6:9).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 1:3-7

³Як я ішов до Македонії, то просив тебе зостатися в Ефесі, щоб ти заборонив декому навчати інакше, ⁴не зважати на байки та на безкінечні родоводи, які радше спричиняють сварки, ніж Боже утвердження у вірі. ⁵Метою ж наказу є любов від чистого серця і доброї совісті та нелицемірної віри. ⁶Деякі, відступивши від цього, звернулись до марнослів'я, ⁷бажаючи бути законовчителями й не розуміючи ні того, що кажуть, ані того, що твердять.

1:3 "Ефес"

1. Ефес був найбільшим містом римської провінції Мала Азія. Він не був столицею, хоча там жив римський правитель. Він був комерційним центром завдяки чудовому морському порту.

2. Він був вільним містом, мав право місцевого самоврядування і багато політичної свободи, зокрема там не було римського гарнізону.
3. Ефес був єдиним містом, де дозволялося проводити азійські олімпійські ігри раз в два роки.
4. Там знаходився храм Артеміди (по-латинськи Діана), що був свого часу одним з семи чудес світу. Цей храм був 105x51 метрів, мав 127 колон висотою 18 метрів; 86 з них були покриті золотом (див. Пліній, «Природнича історія» 36:95 і далі). Вважають, що образ Артеміди був метеором, схожим на багатогруду жіночу фігуру. Це значить, що в місті було багато культових проституток (пор. Дії 19). Ефес був дуже аморальним мультикультурним містом.
5. Павло провів у цьому місті більше трьох років (пор. Дії 18:18 і далі; 20:13). Він залишався там довше, ніж у бідь-якому іншому місті.
6. За переданням, тут поселився Апостол Іван після того, як Марія померла в Палестині.
7. Цілком імовірно, що Павло і Тимофій разом відвідали Ефес після того, як Павло був відпущений на волю із римського ув'язнення. Це перша географічна інформація щодо четвертої місіонерської подорожі Павла. Зауважте, що він прямував до Македонії.
8. Євсей (церков історик III століття) розповідає передання про те, що пізніше Тимофія побили камінням у Ефесі за те, що він сперечався з послідовниками Діани.

▣ **"щоб"** Це *hina* (підрядне речення мети), що означає «для того, щоб» (1Тим. 1:10,18,20; 2:2; 3:15; 4:15; 5:7,16,20,21; 6:1,19).

▣ **"заборонив"** Це військовий термін «віддавати накази» (пор. 1Тим. 1:5,18; 4:11; 5:7; 6:13,17). Павло дає накази Тимофію, як своєму апостольському делегату.

▣ **"декому навчати інакше"** Павло, як і всі автори грецьких листів I століття, зазвичай починав свої листи з молитви подяки, але в Посланні до галатів та в 1 Тимофія він відійшов від цієї норми через особливо складну ситуацію (протистояння лжевчителів). Сьогодні в академічних колах ведуться дискусії стосовно того, ким були ті лжевчителі. В них поєднуються аспекти юдейської та грецької філософії (як у лжевчителів Послання до колосян). В цьому контексті (1:3-4) вони мають такі характеристики:

1. інші доктрини
2. увага до байок
3. увага до безкінечних родоводів
4. безпідставні суперечки

Деякі коментатори пов'язують це із гностичними еонами або ангельськими сферами (*plērōma*) між вищим добрим богом та малими богами/ангелами, найнижчі з яких створили/сформували злу матерію. Див. Тит. 1:1, Спеціальна тема: «Гностики».

Юдейський елемент ясно видно в:

1. «учителях Закону» (1Тим. 1:7-10)
2. «юдейських байках» (Тит. 1:14; 2Тим. 4:4)
3. «суперечках про Закон» (Тит. 3:9)
4. «обрізаних» (Тит. 1:10)
5. можливо, в родоводі Месії в Тит. 3:9а

NASB	«не вчити ніяку іншу доктрину»
NKJV	«не вчити іншу доктрину»
NRSV	«вчити лжедоктрину»
TEV	«вчити лжедоктрину»
NJB	«розповсюджувати лжевчення»

Це інфінітив теперішнього часу складеного дієслова, що складається з *heteros* (інший іншого роду) та *didakalin* (те, чому навчають). Прикметник *heteros* також описує неправильне вчення в Діях 17:21; 2Кор. 11:4; та Гал. 1:6-7. Гарною паралеллю також є 1Тим. 6:3.

В «Новому Міжнародному Біблійному Коментарі» (*The New International Biblical Commentary*, с. xiv) один з моїх улюблених коментаторів Гордон Фі (Gordon Fee) стверджує, що цей вірш є чи не найважливішим для тлумачення 1 Тимофія. На його думку, це насамперед не «довідник з церковної дисципліни», але спростування вчення лжевчителів (і я з ним погоджуюся).

1:4 "не зважати на байки та на безкінечні родоводи" Очевидно, що ці вчення носили юдейський характер, адже тут згадуються юдейський Закон (1Тим. 1:7-10 і Тит. 3:9b), обрізання (Тит. 1:10) та юдейські байки (Тит. 1:14 і в 2Тим. 4:4). Можливо, мова йде про питання походження Месії (пор. Тит. 3:9а)

Іреней і Тертуліан вважали, що Павло пророкував про більш пізні гностичні еони або ангельські сфери між святим богом та меншим богом (або *Elohim* [«Елогімом»]/ангелом), який створив матерію. Гностицизм – то система мислення, відома із творів середини II століття. Див. Тит. 1:1, Спеціальна тема: «Гностики». Саме завдяки цим творам нам відомо про їхні довгі списки ангельських сфер між вищим добрим богом та меншими духовними істотами. Однак ані в християнській, ані в юдейській, ані в язичницькій літературі тієї доби ці гностичні списки не називалися «байками» або «родоводами».

Предмет гностицизму тепер досліджений значно глибше, завдяки археологічним відкриттям гностичних текстів, таких як Наг-Хаммаді. Ці дослідження видані англійською мовою: Джеймс М. Робінсон, Річард Сміт, «Бібліотека Наг-Хаммаді» (*The Nag Hammadi Library* by James M. Robinson and Richard Smith).

NASB	«приводять до просто припущень»
NKJV	«спричиняють сварки»
NRSV	«що сприяють припущенням»
TEV	«що лише створюють суперечки»
NJB	«лише підсилюють сумніви»

Можна так захопитися академічним вивченням християнства, що забути, навіщо ми його вивчаємо (пор. Тит. 3:8; Мт. 28:19-20). Якщо якийсь текст може означати те чи інше, це зовсім не значить, що він означає саме це. Слід завжди перевіряти історичний фон та широкий контекст.

Саме тому після Реформації виник рух пієтизму. І розум, і серце повинні підкоритися Святому Духу і сповнитися Його силою.

NASB	«ніж <i>сприяти</i> керуванню Бога»
NKJV	«ніж благочестиве збудування»
NRSV	«ніж божественне навчання»
TEV	«вони не служать Божому плану»
NJB	«замість того, щоб сприяти Божому плану»

Це термін «управитель дому» (*oikonomian*, в манускриптах κ, Α, D2, F та G), що вживається про те, що віруючі робили з довіреною їм євангельською вісткою, тобто з Божим задумом щодо спасіння всього людства через віру в Христа (пор. Бут. 3:15; 2Кор. 5:21; Еф. 2:8-10; 2:11-3:13). Див. 1Тим. 4:10, Спеціальна тема: «ВІЧНИЙ ПЛАН ВІДКУПЛЕННЯ ЯХВЕ».

Вжиті в версії NKJV слово «збудування» (*oikodomēn*) зустрічається в манускрипті D* та в грецьких текстах, що ними користувався Іреней, а також в латинському тексті, яким користувався Теодор. UBS⁴ дає варіанту «управитель дому» рейтинг «А» (точно).

Новий англійський переклад Біблії (NET Bible) подає 1Тим. 2:3-6; 2Тим. 1:9-10 та Тит. 3:4-7 як богословські елементи Божого вічного плану відкуплення (с. 2176).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «НАПУЧУВАТИ» (SPECIAL TOPIC: EDIFY)

Павло часто вживає це слово *oikodomeō* та його споріднені форми. Воно буквально означає «будувати дім» (пор. Мт. 7:24), але виступає метафорою:

1. Тіла Христа, церкви, 1Кор. 3:9; Еф. 2:21; 4:16
2. збудування
  - а. слабих братів, Рим. 15:1
  - б. ближніх, Рим. 15:2
  - в. одне одного, Еф. 4:29; 1Сол. 5:11
  - г. святих на служіння, Еф. 4:11
3. ми «будуємо» або напучуємо
  - а. любов'ю, 1Кор. 8:1; Еф. 4:16
  - б. обмежуючи свою свободу, 1Кор. 10:23-24
  - в. не звертаючи уваги на вигадки, 1Тим. 1:4
  - г. обмежуючи служителів на Богослужінні (співаків, вчителів, пророків, тих, хто розмовляє мовами та тлумачить), 1Кор. 14:3-4,12
4. все повинно бути на збудування
  - а. влада Павла, 2Кор. 10:8; 12:19; 13:10
  - б. підсумкові заяви в Рим. 14:19 та 1Кор. 14:26.

□ **"у вірі"** Насправді, між словами «байки», «родоводи», «припущення» та «віра» є різниця. Віра ґрунтується не на теоріях, але на історичній істині Євангелія. Віра приходить від Божих обітниць (пор. Гал. 3:14,16,17,18,21,22,29), а не від філософської переваги людей (пор. 1Кор. 1:18-31). Перше ґрунтується на одкровенні, а друге – на людських припущеннях. Перше шанує Бога, а друге звеличує людину-мислителя.

Це зовсім не значить, що треба зневажати благочестивих богословів; це значить, що треба відрізнити Божественне одкровення від мислення, припущень та відкриттів людей. Віруючі покликані любити Бога всім своїм «розумом» (пор. як Ісус цитував Повт. Зак. 6:5 в Мт. 22:36-37; Мр. 12:28-30; Лк. 10:27) та передавати ці істини своїм дітям (пор. Повт. Зак. 6:7,20-25).

1:5 "любов від чистого серця" Мета наказу Павла віруючим в 1Тим. 1:5 складалася з трьох частин.

1. любов від чистого серця
2. любов від доброї совісті
3. любов від нелицемірної віри

В єврейській мові «серце» вважалося місцем, де знаходилися розум, емоції та воля людини (пор. Повт. Зак. 6:5-6). Під «серцем» розумілася вся людина.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СЕРЦЕ» (SPECIAL TOPIC: THE HEART)

Грецьке слово *kardia* вживається в Септуагінті та в Новому Заповіті в тому самому значенні, що й єврейське *lēb* («лев»; BDB 523, KB 513). Воно вживається різними способами (пор. Бауер, Арндт, Гінґріх та Данкер, «Грецько-англійський лексикон» (Bauer, Arndt, Gingrich and Danker, *A Greek-English Lexicon*), 2-е видання, с. 403-404).

1. центр фізичного життя, метафорично: вся людина (пор. Дії 14:17; 2Кор. 3:2-3; Як. 5:5)
2. центр духовного життя (тобто мораль)
  - а. Бог знає серце (пор. Лк. 16:15; Рим. 8:27; 1Кор. 14:25; 1Сол. 2:4; Об. 2:23)
  - б. вживається щодо духовного життя людей (пор. Мт. 15:18-19; 18:35; Рим. 6:17; 1Тим. 1:5; 2Тим. 2:22; 1Петр. 1:22)
3. центр розумового життя (інтелект, пор. Мт. 13:15; 24:48; Дії 7:23; 16:14; 28:27; Рим. 1:21; 10:6; 16:18; 2Кор. 4:6; Еф. 1:18; 4:18; Як. 1:26; 2Петр. 1:19; Об. 18:7; серце виступає синонімом розуму в 2Кор. 3:14-15 та Фил. 4:7)
4. центр хотіння (воля, пор. Дії 5:4; 11:23; 1Кор. 4:5; 7:37; 2Кор. 9:7)
5. центр емоцій (пор. Мт. 5:28; Дії 2:26,37; 7:54; 21:13; Рим. 1:24; 2Кор. 2:4; 7:3; Еф. 6:22; Фил. 1:7)

6. унікальне місце роботи Духа (пор. Рим. 5:5; 2Кор. 1:22; Гал. 4:6 [тобто Христос є в наших серцях, Еф. 3:17])
7. Серце як метафора вживається в сенсі всієї людини (пор. Мт. 22:37, цитата з Повт. Зак. 6:5). Думки, наміри та дії серця повністю виявляють тип людини. У Старому Заповіті є деякі дивовижні випадки вживання цього слова.
  - а. Бут. 6:6; 8:21, «Бог засмутився у серці Своїм», див. тж. Ос. 11:8-9
  - б. Повт. Зак. 4:29; 6:5; 10:12, «всім серцем твоїм і всією душею»
  - в. Повт. Зак. 10:16; Єр. 9:26, «необрізане серце» та Рим. 2:29
  - г. Єз. 18:31-32, «серце нове»
  - д. Єз. 36:26, «серце нове» та «серце кам'яне» (пор. Єз. 11:19; Зах. 7:12)

▣ **"доброї совісти"** У Старому Заповіті немає відповідника грецького слова «совість», хіба тільки єврейське слово «груди», що означає пізнання себе та своїх мотивів. Грецьке слово, що означало совість або сумління, спочатку стосувалося п'яти почуттів людини. З часом воно почало вживатися в значенні внутрішніх почуттів (пор. Рим. 2:15). Павло двічі вжив це слово в своїх судах у книзі Дій (пор. Дії 23:1 та 24:16). Воно вказує на його власне почуття, що він свідомо не порушував своїх обов'язків перед Богом (пор. 1Кор. 4:4).

Сумління є поступово зростаючим усвідомленням віруючими своїх мотивів та дій на основі (1) біблійного світогляду; (2) Духа Божого, що в них; (3) знання Божого слова. Воно стає можливим через особисте прийняття Євангелія.

Павло двічі вжив це слово в 1-й главі: перший раз стосовно його розвинутого відчуття Божої волі (пор. 1Тим. 1:5), і вдруге стосовно свідомого й вольового відкидання лжевчителів (пор. Тит. 1:15), в тому числі й Гіменея та Олександра (пор. 1Тим. 1:19). Ці лжевчителі спалили своє сумління (пор. 1Тим. 4:2).

▣ **"нелицеїрної віри"** Павло тричі вжив цей прикметник у своїх посланнях для описання (1) віри (пор. 1Тим. 1:5; 2Тим. 1:5) та (2) любові (пор. 2Кор. 6:6; тж. 1Петр. 1:22). Це слово має конотацію «справжній», «дійсний», «ширий», протилежну слову «удаваний», що личить лжевчителям (пор. 1Тим. 1:19-20).

1:6-7 Ці вірші далі характеризують лжевчителів в суто юдейських категоріях

1. вони відступили від головної мети етичного вчення (пор. 1Тим. 1:5)
2. вони вдалися до
  - а. «безплідних суперечок» (NASB)
  - б. «порожніх розмов» (NKJV)
  - в. «беззмістовних розмов» (NRSV)
  - г. «порожніх припущень» (NJB)
3. вони хотіли бути вчителями Закону
4. вони не розуміють Закону
5. вони впевнено говорять про те, чого не розуміють
6. вірші 9с-10, здається, віддзеркалюють Десять Заповідей

Трагедія лжевчителів полягає в

1. їхній духовній сліпоті, що часто виражається в нещирості
2. їхньому свідомому неприйнятті світла, а не просто невігластві
3. вони вводять інших в оману і ведуть їх до гибелі

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 1:8-11

⁸Знаємо ж, що закон добрий, коли хто його законно виконує; ⁹знаємо й те, що закон не даний для праведника, але для беззаконних і непокірливих, безбожних і грішників, несправедливих і нечистих, для тих, що ображають батька й матір, для душогубців, ¹⁰розпусників, мужоложців, розбійників, ошуканців, кривоприсяжників і для всього іншого, що противиться здоровому навчанню, ¹¹за доброю вісткою слави блаженного Бога, яка мені була довірена.

1:8-11 По-грецьки це одне довге речення. Воно ясно розкриває одну триваючу ціль Закону Мойсея, особливо стосовно морального життя.

1:8 "Знаємо ж, що закон добрий" Див. Спеціальну тему нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОГЛЯДИ ПАВЛА НА ЗАКОН МОЙСЕЇВ» (SPECIAL TOPIC: PAUL'S VIEWS OF THE MOSAIC LAW)

Закон – добрий та від Бога (пор. Рим. 7:12,16).

- А. Він не є способом, яким Бог дає людині праведність та приймає людину (він навіть може бути прокляттям, пор. Гал. 3). Див. Спеціальну тему: «Закон Мойсеїв та християнин».
- Б. Проте Закон все ще залишається Божою волею для віруючих, тому що в ньому Бог відкриває Самого Себе (Павло часто цитує Старий Заповіт, щоб переконати та/або підбадьорити віруючих).
- В. Старий Заповіт дає віруючим пізнання (пор. Рим. 4:23-24; 15:4; 1Кор. 10:6,11), але не спасіння (пор. Дії 15; Рим. 4; Гал. 3; Послання до євреїв). Він діє в освяченні, але не в виправданні.
- Г. В новому завіті закон:
  - 1. виявляє гріховність людини (пор. Гал. 3:15-29)
  - 2. дає відкупленим людям орієнтир для життя в суспільстві
  - 3. інформує християн для прийняття етичних рішень

Такий широкий богословський спектр Закону від прокляття (пор. Гал. 3:10-13) та тимчасового явища до благословіння та вічного явища створює проблему для розуміння поглядів Павла на Закон Мойсеїв. У книзі Джеймса Стюарта «Людина у Христі» (James Stewart, *A Man in Christ*) показана парадоксальність мислення та писання Павла:

«Від людини, що взялася розробляти систему мислення та доктрини, природно очікувати якомога чіткішого визначення термінів, які вона вживає. Можна очікувати, що така людина поставить собі за мету точно висловлення своїх головних ідей, що слово, один раз вжите автором в певному значенні, матиме те саме значення в усьому тексті. Але якщо ми маємо такі очікування від Павла, то нас спіткає розчарування. Більшість його висловлювань розпливчасті, нечіткі... Він пише: "Закон святий... маю задоволення в Законі Божому за внутрішнім чоловіком" (пор. Рим. 7:12-13), але в іншому місці він ясно веде мову про інший аспект закону (*nomos*), коли каже: "Христос відкупив нас від прокляття Закону" (пор. Гал. 3:13)» (с. 26).

■ **"коли"** (умовний сполучник). Це умовне речення третього типу, що означає потенційну дію, яка залежить від певних умов. Закон Мойсеїв слід використовувати належним чином, а не так, як законники (пор. Рим. 2:27-29; 7:6; 2Кор. 3:6).

1:9 "але для беззаконних і непокірливих" У посланнях Павла є кілька списків гріхів (пор. Рим. 1:29-31; 13:13; 1Кор. 5:11; 6:9-10; Еф. 5:5; Кол. 3:5; 1Тим. 6:4-5; 2Тим. 3:2-4; Тит. 3:3). Вони схожі на списки пороків у творах грецьких моралістів (стоїки). Цей список стосується тих, для кого Закон все ще має значення (грішники). Закон як Божий засіб для виявлення гріха повністю описується в 3-й главі Послання до галатів.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОРОКИ ТА ЧЕСНОТИ В НОВОМУ ЗАПОВІТІ» (SPECIAL TOPIC: VICIES AND VIRTUES IN THE NT)

У Новому Заповіті неодноразово зустрічається перелік пороків та чеснот. Він часто відображає як рабиністичні, так і культурні (стоїчні) списки. Новозавітні списки протилежних характеристик можна знайти в:

	Пороки	Чесноти
1. Павла	Рим. 1:28-32 Рим. 13:13 1Кор. 5:9-11 1Кор. 6:10 2Кор. 12:20 Гал. 5:19-21 Еф. 4:25-32 Еф. 5:3-5 --- Кол. 3:5,8 1Тим. 1:9-10 1Тим. 6:4-5 2Тим. 2:22а, 23 Тит. 1:7, 3:3	--- Рим. 12:9-21 --- 1Кор. 6:6-9 2Кор. 6:4-10 Гал. 5:22-23 --- --- Фил. 4:8-9 Кол. 3:12-14 --- --- 2Тим. 2:22b,24 Тит. 1:8-9; 3:1-2
2. Якова	Як. 3:15-16	Як. 3:17-18
3. Петра	1Петр. 4:3 2Петр. 1:9	1Петр. 4:7-11 2Петр. 1:5-8
4. Івана	Об. 21:8; 22:15	---

▣ **"беззаконних"** Це слово означало тих, хто не визнавав для себе жодного авторитету. Ці лжевчителі відкидали моральну сторону Закону Мойсея. Вони стали «самі собі законом» (тобто втратили совість, пор. 1Тим. 4:2).

▣ **"непокірливих"** Це слово означало тих, хто не підкорявся владі. Такі люди хотіли бути самі собі владою.

▣ **"безбожних"** Тобто «свідомо неблагочестивих». Вони не були невігласами, але свідомо себе осліпили.

▣ **"несправедливих"** Це слово є повною протилежністю слова «благочестивий». Такі люди противляться всьому, що пов'язане з Богом і Його ділами.

▣ **"нечистих"** Це слово означає «ті, хто топчуть святиню». Такі люди називали себе духовними, але їхнє життя свідчило навпаки.

▣ **"тих, що ображають батька й матір"** Якщо цей список відображає Десять Заповідей, то тут ідеться про неповагу до батьків (пор. Вих. 20:12; Повт. Зак. 5:16).

▣ **"душогубців"** Це слово пов'язане з заповіддю «Не вбивай!» у Десяти Заповідях і означає незаконне, навмисне вбивство (пор. Вих. 20:13; Повт. Зак. 5:17).

1:10 "розпусників" Це слово, мабуть, пов'язане з заповіддю в Вих. 20:14 та Повт. Зак. 5:18. Необмежена сексуальність завжди була характерною рисою лжевчителів.

NASB, NJB «гомосексуалістів»

NKJV, NRSV «содомітів»

TEV «сексуальних збоченців»

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ГОМОСЕКСУАЛІЗМ» (SPECIAL TOPIC: HOMOSEXUALITY)

Культура сучасного світу чинить шалений тиск, змушуючи суспільство прийняти гомосексуалізм як один із прийнятних способів життя. У Біблії такий спосіб життя визначається як деструктивний і супротивний Божій волі для людей.

1. він порушує заповідь в Бут. 1 плодитися й розмножуватися
2. він засуджується в Бут. 19 (пор. 2Петр. 2:6-8; Юд. 7) та Суд. 19
3. він є характерним для поганського поклоніння та язичницької культури (пор. Лев. 18:22; 20:13; Рим. 1:18-28; і Юд. 1:7)
4. він є проявом егоцентричної незалежності від Бога (пор. 1Кор. 6:9-10; 1Тим. 1:10)

Проте слід підкреслити Божу любов і Його прощення, яке Він дарує всім грішним людям. Гомосексуалізм не є «непростимим гріхом». Християни не мають права ставитися до цього конкретного гріха з особливою ненавистю та погордою, зокрема зважаючи на те, що всі ми грішимо, і на Ісусові слова в Нагірній проповіді (Мт. 5:27-28). Ісус учить, що гріша думка є не менш серйозною, ніж грішна дія, і це значно примножує статеві гріхи. У цій справі молитва, піклування й свідокство є набагато більш ефективними, ніж осуд. Боже Слово і Божий Дух здійснять необхідну роботу, якщо ми їм дозволимо. Не лише цей один гріх, але всі статеві гріхи (передшлюбні й позашлюбні статеві зносини, кровозмішення, скотолозтво) не угодні Богу і призводять до суду. Сексуальність є могутнім даром від Бога для добробуту й радості людства і для стабільного суспільства. Але цей сильний потяг, дарований нам Богом, часто використовується для непокірного, егоцентричного життя, що шукає лише власної насолоди «будь якою ціною» (пор. Рим. 8:1-8; Гал. 6:7-8).

Люди часто кажуть: «Таким мене створив Бог». Правда, що джерело гомосексуалізму досі нам не відоме (генетичне чи соціальне), але в будь-якому разі нам слід керуватися Біблією в нашому виборі, адже наш вибір призводить до тих чи інших наслідків. Тексти стоять вище наших почуттів або особистих вподобань. Ми – громада віри, що керується Божественним одкровенням, а не особистими правами чи свободами.

Наостанок хочу відзначити, що мені як церковному керівнику відомо про те, що певний відсоток віруючих бореться з цією проблемою. Проблема не в схильності, але в самому акті. Деякі християнські студенти в моєму університеті борються з іншими статевими проблемами (вони бувають дуже сильними в цей період життя людини). Хто робить вибір обмежити свої бажання (тобто стримання статевого бажання), ті безумовно є кандидатами на служіння. Те саме стосується й тих, хто бореться з гомосексуалізмом. Проблема не в думках, але в акті. Чому деякі люди тягнуться до осіб своєї статі є таємницею. В цьому питанні (як і в усіх питаннях) важливим є вибір самої людини. Ми відповідальні за наш вибір!

Бог любить людей і бажає довгого здоров'я, щастя й сил усім, хто створений за Його образом і подобою (Бут. 1:26-27; див. СПЕЦІАЛЬНУ ТЕМУ: «ЛЮДСЬКА СЕКСУАЛЬНІСТЬ»). Усе, що шкодить здоров'ю та щастю окремих людей та суспільства, засуджується. Бог бажає для нас найкращого! Ми ж хочемо миттєвої насолоди! Хай Бог помилує всіх нас.

▣ **"розбійників"** Тут мова йде про викрадачів. Це може бути ще одним підтвердженням того, що цей список є паралельним до Десяти Заповідей. Адже це узгоджується з рабиністичним тлумаченням заповіді «Не кради!» (пор. Вих. 20:15; Повт. Зак. 5:19). Рабини стверджували, що ця заповідь стосується викрадення рабів (пор. Вих. 21:16; Повт. Зак. 24:7), однак безпосередній контекст, здається, пов'язує це із збоченою сексуальністю (тобто використання дівчини-рабині для сексу, пор. Амос 2:7 або молодих хлопчиків для гомосексуального зв'язку).

▣ **"ошуканців, кривоприсяжників"** Це може бути пов'язане з заповіддю «Не свідкуй неправдиво на свого ближнього!» (пор. Вих. 20:16; Повт. Зак. 5:20).

▣ **"і для всього іншого, що противиться здоровому навчанню"** Якщо далі порівнювати цей список з Десятьма Заповідями, то цей вираз відповідає останній заповіді «Не жадай!» (пор. Вих. 20:17; Повт. Зак. 5:21). Однак Павло, здається, закінчує свій перелік гріхів в Рим. 13:9 та Гал. 5:21 в такому саме загальному сенсі (не говорячи конкретно про жадання).

▣ **"здоровому навчанню"** Наше слово «гігієна» походить із цього грецького слова. Цей вислів вживається в Новому Заповіті одинадцять разів, і дев'ять з них – у Пасторських посланнях. Він означає вчення, що робить віруючих духовно здоровими.

Той саме концепт (але виражений іншими словами) є часто повторюваною темою в Пасторських посланнях (пор. 1Тим. 1:10; 4:6; 6:3; 2Тим. 1:13; 4:3; Тит. 1:9,13; 2:1,2,7). В даному контексті він є паралельним до «доброї вістки слави» в 1Тим. 1:11.

Застосування цього тексту в сучасному світі ускладнюється тим, що сучасні віруючі не можуть визначити «лжевчителів». Як слід відрізнити суттєво важливі доктринальні питання від питань, пов'язаних з суто особистими вподобаннями і культурою? Відповідь слід шукати в апостольській проповіді Євангелія, особливо стосовно особи та роботи Христа і того, як люди приймають досягнення Христа і живуть в світлі євангельської заповіді уподібнення Христу.

Вислів «здорове навчання» (або «здорове вчення», «здорова наука») – це один з тих слів та виразів, що описують Божу істину.

1. «Слово Боже» (пор. 1Тим. 4:5; 2Тим. 4:2; Тит. 2:5)
2. «слово нашого Господа» (пор. 1Тим. 6:3; 2Тим. 1:13)
3. «слова істини» (пор. 2Тим. 2:15)
4. «слова віри» (пор. 1Тим. 4:6)
5. «вчення» (пор. 1Тим. 1:10; 2Тим. 4:3; Тит. 1:9; 2:1)
6. «передання» (пор. 1Тим. 6:20).
7. «істина» (пор. 2Тим. 1:14; 2:18, 25; 3:7,8; 4:4)
8. «Євангеліє» (пор. 1Тим. 1:11; 2Тим. 2:8, 10, 11)
9. «віра» (пор. 1Тим. 6:21; 2Тим. 4:7)
10. «Писання» (пор. 2Тим. 2:15-16)

1:11 "доброю вісткою слави блаженного Бога" Ця фраза є паралельною до «здорового навчання» в 1Тим. 1:10. Бог відкрив, як відповідати Йому та іншим людям правильно (добра вістка, Євангеліє), а як неправильно (юдейське законництво). Новий завіт у Христі є останнім суддею в питанні що потрібно віруючим, а що їм не личить (пор. Дії 15).

Слово «слава» (*doxa*) дуже важко визначити. У Старому Заповіті єврейське слово *kabod* («кавод») було комерційним терміном, що означав «важити», «бути важким», адже важкі речі більше коштували й цінувалися. Це слово мало особливе значення, коли вживалося стосовно ЯХВЕ (пор. Вих. 16:7) у випадках, де хмара *shekinah* («шекіна») символізувала Його присутність. То був вогняний стовп, і тому слово *kabod* («кавод») асоціювалося з промінням та яскравим сяйвом (пор. Вих. 24:17). У Старому Заповіті це слово почало вживатися стосовно Самого Бога (пор. Іс. 59:19). Тому Ів. 1:14 має таке велике значення. Ісус та Його Євангелія цілком прирівнюються до блаженного Бога Старого Заповіту, ЯХВЕ.

▣ **"блаженного Бога"** Це слово «блаженний» вживається стосовно Бога лише тут та в 1Тим. 6:15. Це те саме слово «блаженний», яке вживається в Заповідях блаженства в Мт. 5 (і означає «щасливий», «задоволений»). Ця ідіома вказує на те, що ЯХВЕ достойний хвали.

▣ **"яка мені була довірена"** Це аорист пасивного стану дійсного способу дієслова *pisteuō*, що в Новому Заповіті має загальне значення віри й довіри. Тут воно вживається у значенні «довіряти щось комусь» (пор. Лк. 16:11; Рим. 3:2; 1Кор. 9:17; Гал. 2:7; 1Сол. 2:4; 1Тим. 1:11; Тит. 1:3; 1Петр. 4:10).

Павло вірив, що Бог доручив йому Євангеліє і він буде давати Богу звіт за те, що він з ним зробив (пор. 1Кор. 9:17; Гал. 2:7; 1Сол. 2:4; Тит. 1:3).

¹²[І] дякую тому, хто зміцнює мене, - нашому Господеві Ісусові Христові, що відніс мене до числа вірних, поставивши на служіння, - ¹³мене, що колись зневажав Господа та був переслідувачем і напасником; але я був помилуваний, бо це я робив з незнання, в невірстві. ¹⁴Але ласка нашого Господа багато збільшилась у мені з вірою та любов'ю, що в Ісусі Христі. ¹⁵Вірним і гідним усякого сприйняття є слово, що Ісус Христос прийшов у світ, щоб спасти грішників, серед яких першим є я. ¹⁶Але я тому був помилуваний, щоб у мені першому Ісус Христос показав усе довготерпіння, - як приклад для тих, що мають повірити в нього на вічне життя. ¹⁷Цареві ж віків - нетлінному, невидимому, єдиному, [премудрому] Богові, - честь і слава на віки вічні, амінь.

1:12 "дякую... нашому Господеві Ісусові Христові" Це один з рідкісних випадків, коли Павло звертається в молитві Христу, а не Отцю. Можливо, це пов'язане з тим, що на дорозі до Дамаска він зустрів саме Ісуса (пор. Дії 9:4-5; 22:7-8; 26:15). Павло вірив, що Ісус

1. дає йому силу та здатність (пор. Фил. 4:13; 2Тим. 4:17)
2. вважає його вірним та надійним
3. доручив йому служіння (пор. Дії 9:15).

Решта цього тексту присвячена дивуванню Павла з того, що Бог може любити, прощати і використовувати такого грішника, як він. Якщо Бог міг зробити таке з Павлом, то Він може зробити це з будь-ким, навіть із лжевчителями й тими, хто знаходиться під їхнім впливом.

Несподіваний перехід тексту в славослів'я є характерним для Послань Павла. Він часто не міг стримати слів хвали й подяки під час викладення свого богослов'я. Для вираження подяки Павло часто вживав грецьке слово *eucharisteō* або *eucharistia*, але тут ужито слово *charin*, що походить від «благодаті» (*charis*). Це слово менше зустрічається в Посланнях Павла (пор. 1Тим. 1:12; 2Тим. 1:3) Однак обидва ці слова, безсумнівно, вживаються як синоніми в Посланнях до коринтян, отже для Павла вони, мабуть, були синонімами і мало відрізнялися одне від одного.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОДЯКА» (SPECIAL TOPIC: THANKSGIVING)

I. Вступ

А. Це відповідне ставлення віруючих до Бога:

1. Подяка є джерелом нашої хвали Богові через Христа
  - а. 2Кор. 2:14
  - б. 2Кор. 9:15
  - в. Кол. 3:17
2. Вона є правильним мотивом служіння, 1Кор. 1:4
3. Вона постійно присутня на небесах:
  - а. Об. 4:9
  - б. Об. 7:12
  - в. Об. 11:17
4. Вона постійно присутня в житті віруючих:
  - а. Кол. 2:7
  - б. Кол. 3:17
  - в. Кол. 4:2

II. Біблійні тексти

А. Старий Заповіт

1. Два основних слова
  - а. *yadah* ([«яда»] BDB 392, KB 398), що означає хвалу
  - б. *todah* ([«тода»] BDB 392, KB 1695), що означає подяку. Це слово зазвичай вживається стосовно жертвоприношень (пор. 2Хр. 29:31; 33:16)
2. Давид призначив особливих левітів для служіння хвали подяки Богові. Цю справу продовжили й Соломон, Єзекія та Неемія.

- а. 1Хр. 16:4,7,41
  - б. 1Хр. 23:30
  - в. 1Хр. 25:3
  - г. 2Хр. 5:13
  - д. 2Хр. 7:6
  - е. 2Хр. 31:2
  - ж. Неем. 11:12
  - з. Неем. 12:24,27,31,38,46
3. Псалтир – то збірка ізраїльських пісень хвали та подяки.
- а. Подяка ЯХВЕ за Його вірність завіту
    - (1) Пс. 107:8
    - (2) Пс. 103:1 і далі
    - (3) Пс. 138:2
  - б. Подяка була частиною ходи до храму
    - (1) Пс. 95:2
    - (2) Пс. 100:4
  - в. Подяка супроводжувала жертвоприношення
    - (1) Пс. 26:7
    - (2) Пс. 122:4
  - г. Подяку приносили за діла ЯХВЕ
    - (1) Визволення від ворогів
      - (а) Пс. 7:17
      - (б) Пс. 18:49
      - (в) Пс. 28:7
      - (г) Пс. 35:18
      - (д) Пс. 44:8
      - (е) Пс. 54:6
      - (ж) Пс. 79:13
      - (з) Псалом 118:1,21,29
      - (и) Пс. 138:1
    - (2) Визволення із в'язниці (метафора), Пс. 142:7
    - (3) Визволення від смерті
      - (а) Псалом 30:4,12
      - (б) Псалом 86:12-13
      - (в) Іс. 38:18-19
    - (4) Він принижує злих і звеличує праведних
      - (а) Пс. 52:9
      - (б) Пс. 75:1
      - (в) Пс. 92:1
      - (г) Пс. 140:13
    - (5) Він прощає
      - (а) Пс. 30:4
      - (б) Іс. 12:1
    - (6) Він забезпечує Свій народ
      - (а) Псалом 106:1 і далі
      - (б) Пс. 111:1
      - (в) Псалом 136:1,26
      - (г) Пс. 145:10
      - (д) Єр. 33:11

Б. Новий Заповіт

1. Головні слова, що вживаються в значенні подяки (з деякими посиланнями)
  - а. *eucharisteō* (пор. 1Кор. 1:4,14; 10:30; 11:24; 14:17,18; Кол. 1:3,12; 3:17)
  - б. *eucharistos* (пор. Кол. 3:15)
  - в. *eucharistia* (пор. 1Кор. 14:16; 2Кор. 4:15; 9:11,12; Кол. 2:7; 4:2)
  - г. *charis* (пор. 1Кор. 15:57; 2Кор. 2:14; 8:16; 9:15; 1Петр. 2:19)
2. Приклад Ісуса
  - а. Він дякував за їжу:
    - (1) Лк. 22:17,19 (1Кор. 11:24)
    - (2) Ів. 6:11,23
  - б. Він дякував за відповідь на молитву, Ів. 11:41
3. Інші приклади подяки
  - а. За дарованого Богом Христа, 2Кор. 9:15
  - б. За їжу
    - (1) Дії 27:35
    - (2) Рим. 14:6
    - (3) 1Кор. 10:30; 11:24
    - (4) 1Тим. 4:3-4
  - в. За зцілення, Лк. 17:16
  - г. За мир, Дії 24:2-3
  - д. За визволення від небезпеки
    - (1) Дії 27:35
    - (2) Дії 28:15
  - е. За все (в усіх обставинах), Фил. 4:6
  - ж. За всіх людей, особливо керівників, 1Тим. 2:1-2
4. Інші аспекти подяки
  - а. Вона є Божою волею для всіх віруючих, 1Сол. 5:18
  - б. Вона свідчить про життя, наповнене Духом, Еф. 5:20
  - в. Не дякувати – гріх
    - (1) Лк. 17:16-17
    - (2) Рим. 1:21
  - г. Подяка береже від гріха, Еф. 5:4
5. Подяка Павла
  - а. За Його благословіння на церкві
    - (1) за проповідь Євангелія
      - (а) Рим. 1:8
      - (б) Кол. 1:3-4
      - (в) Еф. 1:15-16
      - (г) 1Сол. 1:2
    - (2) за даровану благодать
      - (а) 1Кор. 1:4
      - (б) 2Кор. 1:11; 4:15
    - (3) за те, що вони прийняли Євангеліє, 1Сол. 2:13
    - (4) за їхню участь в поширенні Євангелії, Фил. 1:3-5
    - (5) за ріст в благодаті, 2Сол. 1:3
    - (6) за те, що вони знають про своє обрання, 2Сол. 2:13
    - (7) за духовні благословіння, Кол. 1:12; 3:15
    - (8) за щедру даяння, 2Кор. 9:11-12
    - (9) за радість через нових віруючих, 1Сол. 3:9
  - б. Його особиста подяка
    - (1) за те, що він віруючий, Кол. 1:12

- (2) за визволення від рабства гріха, Рим. 7:25; 2Кор. 2:14
- (3) за жертвенну працю інших віруючих, Рим. 16:4; 2Кор. 8:16
- (4) за те, що не сталося, 1Кор. 1:14
- (5) за особистий духовний дар, 1Кор. 14:18
- (6) за духовний ріст його приятелів, Филім. 4-5
- (7) за фізичну силу для служіння, 1Тим. 1:12

III. Завершення

- А. Подяка є нашим головним відгуком Богові після спасіння. Вона виражається не лише в словах, але і в нашому поведженні.
- Б. Завжди в усьому дякувати – то ціль зрілої людини, що живе під Божим піклуванням (пор. 1Сол. 5:13-18).
- В. Подяка є часто повторюваною темою як Старого, так і Нового Заповітів. Чи є вона постійною у вашому житті?

1:13 "зневажав Господа" Мабуть, мова йде про те, що Павло думав та казав про Ісуса до свого навернення.

▣ **"переслідувачем і напасником"** (пор. Дії 8:1-3; 9:1,13,21; 22:4,19; 26:10-11; 1Кор. 15:8-9; Гал. 1:13; Фил. 3:6)

▣ **"я був помилуваний"** Це аорист пасивного стану дійсного способу. Бог/Христос помилував Савла, безжалісного переслідувача. Якщо навіть Савл був помилуваний, то будь-хто може бути помилуваний. Тут ясно розкривається характер Бога і те, як Його любов і милість простягається до грішників.

▣ **"бо це я робив з незнання, в невірстві"** У Старому Заповіті гріхи, зроблені невмисне, прощалися через жертвоприношення (пор. Лев. 16), але за навмисний гріх жертви не приносилися навіть в День Спокутування. У Посланні до римлян Павло ясно каже, що люди відповідальні перед Богом за світлом, яке мають. Прикладом цієї істини є те, що до Закону Мойсея Бог не судив людей за порушення його постанов (пор. Дії 17:30; Рим. 3:20,25; 4:15; 5:13,20; 7:5,7-8; 1Кор. 15:56). Та сама істина стосується й тих, хто ніколи не чув Євангеліє (пор. Рим. 1:18-2:29). Вони несуть відповідальність за світло, яке мають (від створіння, Рим. 1:18-23 та внутрішнє свідчення моралі, Рим. 2:14-15). Це називається «природним одкровенням», але є також «особливе одкровення» (тобто Біблія).

1:14 "ласка нашого Господа" У Павловому богослов'ї спасіння ключовим був характер Бога, а не досягнення людей. Єдиною надією грішного людства є милостивий, благодатний характер Бога, виражений у Христі (пор. Еф. 1:3-14; 2:4,8-9).

▣ **"багато збільшилась"** Досл. «надзвичайно рясно» (*hyperpleonazō*). Це характерний для Павла *haph legomenon* (вираз, вжитий лише один раз в Новому Заповіті) – складене слово з *hyper*. «А де збільшився гріх, там зарясніла благодать» (Рим. 5:2).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВЖИВАННЯ ПАВЛОМ СКЛАДЕНИХ СЛІВ ІЗ "HUPER"» (SPECIAL TOPIC: PAUL'S USE OF HUPER COMPOUNDS)

Павло дуже любив створювати нові слова з допомогою грецького прийменника *hyper*, що означає «над» або «понад» (дещо схожий на слов'янський префікс «пре-»). З родовим (віддільним) відмінком він означає «заради». До того ж він може означати «про», «стосовно», як прийменник *peri* (пор. 2Кор. 8:23; 2Сол. 2:18). Із знахідним відмінком він означає «над», «понад» або «за» (пор. А.Т. Робертсон, «Грамматика грецької мови Нового Заповіту в світлі історичного дослідження» [А. Т. Robertson, *A Grammar of the Greek New Testament in the Light of Historical Research*], с. 625-633). Коли Павло бажав

поставити акцент на якомусь понятті, він додавав до складеного слова цей прийменник. Далі перелічуються випадки, коли Павло так вживав цей прийменник в складених словах.

А. Нарах *legomenon* (слова, вжиті лише один раз в Новому Заповіті)

1. *Hyperakmos*, особа, рання молодість якої вже минула, 1Кор. 7:36
2. *Hyperauxanō*, значно примножитися, 2Сол. 1:3
3. *Hyperbainō*, переступити або перетнути, 1Сол. 4:6
4. *Hyperkeina*, поза межами, 2Кор. 10:16
5. *Hyperekteina*, надмірно розтягуватися, 2Кор. 10:14
6. *Hyperentugchanō*, заступатися, Рим. 8:26
7. *Hypernikaō*, бути надто переможним, Рим. 8:37
8. *Hyperpleonazō*, бути в дуже великій кількості, 1Тим. 1:14
9. *Hyperupsoō*, вельми піднести, Фил. 2:9
10. *Hyperphroneō*, мати високі думки, Рим. 12:3

Б. Слова, вжиті тільки в посланнях Павла.

1. *Hyperairomai*, підноситися, 2Кор. 12:7; 2Сол. 2:4
2. *Hyperballontōs*, надмірно, значною мірою, 2Кор. 11:23; (як прислівник тільки тут, але як дієслово – в 2Кор. 3:10; 9:14; Еф. 1:19; 2:7; 3:19)
3. *Hyperbolē*, надмірне, надзвичайне озброєння, Рим. 7:13; 1Кор. 12:31; 2Кор. 1:8; 4:7,17; 12:7; Гал. 1:13
4. *Hyperekperissou*, понад усяку міру, Еф. 3:20; 1Сол. 3:10; 5:13
5. *Hyperlian*, в найвищій мірі або переважно, 2Кор. 11:5; 12:11
6. *Hyperochē*, перевага, зверхність, 1Кор. 2:1; 1Тим. 2:2
7. *Hyperperisseiō*, мати дуже багато, Рим. 5:20 (медіальний стан, бути переповненим, переливатися через край, 2Кор. 7:4)

В. Слова, які вживали Павло й інші автори Нового Заповіту

1. *Hyperanō*, значно вище, Еф. 1:21; 4:10; та Євр. 9:5
2. *Hyperechō*, зверхність, першість, Рим. 13:1; Фил. 2:3; 3:8; 4:7; 1Пет. 2:13
3. *Hyperēphanos*, зарозумілий або гордовитий, Рим. 1:30; 2Тим. 3:2 та Лк. 1:51; Як. 4:6; 1Петр. 5:5.

Павло був дуже емоційною людиною: добрі речі або люди були для нього дуже добрими, а погані – дуже поганими. Цей прийменник надавав Павлу змогу висловлювати сильні емоції стосовно гріха, себе, Христа та Євангелія.

▣ "з вірою та любов'ю, що в Ісусі Христі" У цьому вірші є ціла низка проблем, пов'язаних із тлумаченням.

1. Чи слово «Господь» (1Тим. 1:14) стосується ЯХВЕ (пор. 1Тим. 1:17), чи Ісуса? В даному контексті найкращим є варіант ЯХВЕ.
2. Чи слід пов'язувати Божий дар благодаті з вірою й любов'ю, що також є дарами у Христі (пор. ТЕV, NJB)? Очевидно, що навернення Павла (пор. Дії 9) було чином благодаті. Павло був обраний і пережив незвичайну подію. Його навернення не було чистим актом вільної волі! Божа благодать і дії Ісуса задовольнили його потреби. Павло прийняв небесні дари і всім своїм життям передавав ці дари іншим людям.

Зверніть увагу на те, що Боже спасіння досягається тільки через Христа. Христос є відповіддю на всі потреби грішного людства в усіх галузях (пор. 1Тим. 1:15-17).

1:15 "Вірним і гідним усякого сприйняття є слово" Цю фразу вжито п'ять разів у Пасторських посланнях (пор. 1Тим. 1:15; 3:1, 4:9; 2Тим. 2:11; Тит. 3:8). Вона, як Ісусове «амен, амен» («Поправді, поправді»), вживається для введення важливих тверджень.

Багато богословів вважає, що Павло вживав цю фразу перед тим, як наводити цитату з гімну, літургії або катехізису. Також, можливо, він цитує віросповідальні тексти першої Церкви в 1Тим. 1:17; 3:16; 6:15-16; 2Тим. 2:11-13.

▣ **"Ісус Христос прийшов у світ"** Тут ідеться про передвічне існування Ісуса (пор. Ів. 1:1,15, 8:57-58, 16:28, 17:5; 1Кор. 8:9; Фил. 2:6-7; Кол. 1:17; Євр. 1:3; 10:5-8), що було важливим доктринальним питанням, пов'язаним з Його божественністю (Він втілювався, але не був створений, пор. Пр. 8:22). Це може бути відповіддю на гностичний аспект цих лжевчителів. Див. Тит. 1:1, Спеціальна тема: «Гностицизм».

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВЖИВАННЯ ПАВЛОМ СЛОВА "KOSMOS"» (SPECIAL TOPIC: PAUL'S USE OF *KOSMOS* [WORLD])

Павло вживає слово «*kosmos*» («космос») різними способами.

1. весь створений порядок (пор. Рим. 1:20; Еф. 1:4; 1Кор. 3:22; 8:4,5)
2. наша планета (пор. 2Кор. 1:12; Еф. 1:10; Кол. 1:20; 1Тим. 1:15; 3:16; 6:7)
3. люди (пор. Рим. 3:6,19; 11:15; 1Кор. 1:27-28; 4:9,13; 2Кор. 5:19; Кол. 1:6)
4. люди, що організуються й діють разом окремо від Бога (пор. 1Кор. 1:20-21; 2:12; 3:19; 11:32; Гал. 4:3; Еф. 2:2,12; Фил. 2:15; Кол. 2:8,20-23). Так само вживав це слово й Іван (1Ів. 2:15-17)
5. існуючі світові структури (пор. 1Кор. 7:29-31; Гал. 6:14; подібно до Фил. 3:4-9, де Павло описує іудейські структури)

В чомусь вони збігаються, і важко категоризувати кожний спосіб вживання. Це слово, як і багато інших слів у розумінні Павла, слід визначати в безпосередньому контексті, а не за установленим значенням. Павло не використовував чітких термінів (див. Джеймс Стюарт, «Людина у Христі» [James Stewart, *A Man in Christ*]). Він займався не створенням богословського лексикону, але проголошенням Христа.

▣ **"спасити грішників"** Це була мета пришествя Христа (пор. Мр. 10:45; Лк. 19:10; 1Ів. 2:2). Також тут показано основну засаду Євангелія – потребу грішного людства в благодаті (пор. Рим. 3:9-18,23; 6:23).

▣ **"першим є я"** Чим більше світло, тим більше усвідомлення гріха (пор. 1Тим. 1:16; 1Кор. 15:9; Еф. 3:8). Павло відчував свою провину за переслідування церкви (пор. Дії 7:58; 8:1; 9:1-2; 22:4,19-20; 26:10-11), але він також відчував Божу благодать, любов і забезпечення для грішників через завершену роботу Христа (пор. 1Тим. 1:16), і це відчуття давало йому силу.

1:16

NASB	«досконале терпіння»
NKJV	«усе довготерпіння»
NRSV	«найвище терпіння»
TEV	«повне терпіння»
NJB	«невичерпне терпіння»

Це грецьке складене слово (*makros* та *thumos*) має значення «стриманого гніву». Воно часто вживається щодо Бога в грецькому Старому Заповіті або Септуагінті (пор. Чис. 14:18; Пс. 86:15; 103:8; Йоїл 2:13; Наум 1:3). Також воно характеризує Бога в Новому Заповіті (пор. Рим. 2:4; 9:22; 1Петр. 3:20; 2Петр. 3:15). Воно повинне характеризувати і Божих дітей (пор. 2Кор. 6:6; Гал. 5:22; Еф. 4:2; Кол. 1:11; 3:12; 2Тим. 3:10; 4:2).

▣ **"як приклад"** Павлове свідощтво спасіння, як він з лютого ворога християнства перетворився на вірного апостола язичників, відкриває глибину, ширину та висоту Божої благодаті. Павло в певному сенсі був ширим лжевчителем, якого помилював Бог!

▣ "для тих, що мають повірити в Нього" В Ів. 17:20-26 Ісус молиться за тих, що мають повірити в Нього. Хоча автор Євангелія від Івана для позначення об'єкта віри людини часто вживає прийменник *eis*, Павло зазвичай вживає прийменник *epi* (пор. Рим. 4:5,24; 9:33; 10:11; 1Тим. 1:16; тж. див. Дії 9:42; 11:17; 16:31) або просто давальний відмінок (пор. Гал. 3:6; Дії 18:8; 27:25). Здається, немає жодної різниці між (1) вірою в когось (*eis*); (2) вірою «в когось» (*en*); (3) вірою «на когось» (*epi*); або (4) давальним відмінком без прийменника (пор. 1Пв. 5:10).

Павло, як і Іван, іноді вживає *hoti* (тобто вірити, що), в якому акцент робиться на змісті того, в що людина вірить (пор. Рим. 6:8; 1Сол. 4:14). Євангелія – це (1) Особа, яку треба прийняти, (2) істини, в які треба вірити, і (3) життя, що треба жити.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІРА, ВІРИТИ ТА ДОВІРА, ДОВІРЯТИ» (SPECIAL TOPIC: FAITH, BELIEVE, OR TRUST)

А. Це дуже важливий термін в Біблії (пор. Євр. 11:1,6). Саме про це проповідував Ісус в ранній період Свого служіння (пор. Мр. 1:15). Є щонайменше дві новозавітні вимоги: покаяння та віра (Мр. 1:15; Дії 3:16,19; 20:21).

Б. Етимологія слова

1. Слово «віра» в Старому Заповіті означало відданість, вірність або надійність та описувало не нашу, а Божу природу.
2. Воно походило від єврейського *emun*, *emunah* («емун», «емунá», BDB 53, напр. Ав. 2:4), що спершу означало «бути впевненим або стійким». Спасоюча віра є
  - а. особа, яку треба прийняти (особиста довіра, віра, пор. Д. 1. нижче)
  - б. віра в істини про ту особу (тобто Священне Писання, пор. Д. 5. нижче)
  - в. життя, подібне життю тієї особи (тобто уподібнення Христу)

В. Старозавітне вживання цього слова

Треба підкреслити, що Авраам вірував не в майбутнього Месію, але в Божу обітницю стосовно його дитини та нащадків (пор. Бут. 12:2; 15:2-5; 17:4-8; 18:14; Рим. 4:1-5). Авраам відповів на цю обітницю довірою Богові (див. Спеціальну тему: «Вірити, довіряти, віра та вірність у Старому Заповіті»). В нього були свої сумніви та питання щодо цієї обітниці, і йому довелося чекати обіцяного тринадцять років. Бог прийняв його віру, навіть хоча вона була недосконалою. Незважаючи на недоліки людей, що відкликаються на Божі обітниці вірою, Бог готовий працювати разом з ними, навіть якщо їхня віра мала як гірчичне зерно (пор. Мт. 17:20) або якщо їхня віра змішана (пор. Мр. 9:22-24).

Г. Новозавітне вживання цього слова

Слово «вірити» походить з грецького ДІЄСЛОВА *pisteuō* або ІМЕННИКА *pistis*, що їх можна також перекласти як «вірити», «віра» або «довіра». Наприклад, в Євангелії від Івана ІМЕННИК «віра» не вживається, але часто вживається ДІЄСЛОВО «вірити». В Ів. 2:23-25 є невизначеність щодо того, наскільки широко люди в натовпі були посвячені Ісусу з Назарета як Месії. Інші випадки вживання слова «вірити» в такому неглибокому сенсі маємо в Ів. 8:31-59 та Діях 8:13, 18-24. Справжня біблійна віра є не тільки первинною реакцією (увіруванням), але повинна також супроводжуватися процесом учнівства (пор. Мт. 13:20-23,31-32; 28:19-20).

Д. Як це слово вживається з прийменниками

1. *eis* означає «у». Ця унікальна конструкція ставить акцент на тому, що віруючі спрямовують свою віру (або довіру) в Ісуса.
  - а. в Його ім'я (Ів. 1:12; 2:23; 3:18; 1Пв. 5:13)

- б. в Нього (Ів. 2:11; 3:15,18; 4:39; 6:40; 7:5,31,39,48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45,48; 12:37,42; Мт. 18:6; Дії 10:43; Фил. 1:29; 1Петр. 1:8)
  - в. в Мене (Ів. 6:35; 7:38; 11:25,26; 12:44,46; 14:1,12; 16:9; 17:20)
  - г. в Сина (Ів. 3:36; 9:35; 1Ів. 5:10)
  - д. в Ісуса (Ів. 12:11; Дії 19:4; Гал. 2:16)
  - е. в Світло (Ів. 12:36)
  - ж. в Бога (Ів. 14:1)
2. *eu* означає «у», як в Ів. 3:15; Мр. 1:15; Діях 5:14
  3. *epi* означає «у» або «на», як в Мт. 27:42; Діях 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Рим. 4:5,24; 9:33; 10:11; 1Тим. 1:16; 1Петр. 2:6
  4. давальний відмінок без прийменника, як в Ів. 4:50; Гал. 3:6; Діях 18:8; 27:25; 1Ів. 3:23; 5:10
  5. *hoti* означає «вірити, що...» і пояснює об'єкт віри
    - а. Ісус – Святий Божий (Ів. 6:69)
    - б. Ісус – Я єсмь (Ів. 8:24)
    - в. Ісус в Отці, і Отець у Ньому (Ів. 10:38)
    - г. Ісус – Месія (Ів. 11:27; 20:31)
    - д. Ісус – Божий Син (Ів. 11:27; 20:31)
    - е. Ісуса послав Отець (Ів. 11:42; 17:8,21)
    - ж. Ісус є єдиним з Отцем (Ів. 14:10-11)
    - з. Ісус прийшов від Отця (Ів. 16:27,30)
    - и. Ісус застосовував до Себе завітне ім'я Отця «Я єсмь» (Ів. 8:24; 13:19)
    - к. Ми будемо жити з Ним (Рим. 6:8)
    - л. Ісус помер та воскрес (1Сол. 4:14)

▣ **"вічне життя"** Вічне життя (*zōen aiōnion*) є важливою повторюваною темою в богослов'ї Івана. Це життя є теперішньою дійсністю (напр. Ів. 3:16,36; 5:24; 6:47,54), а також майбутньою надією для тих, хто пізнав Отця через віру в Сина (напр. Ів. 17:2-3).

Павло вживає цей вираз стосовно життя (1) нового віку; (2) Царства Божого; або (3) життя воскресіння (пор. Рим. 2:7; 5:21; 6:22,23; Гал. 6:8; 1Тим. 1:16; Тит. 1:2; 3:7). Тільки Бог безсмертний, і тільки Бог може дати життя. Він дає вічне життя тим, хто з вірою приходить до Його Сина.

1:17 "Цареві" Це славослів'я схоже на те, що в 6:15-16. В ньому відображено стиль пізньої синагоги («Цар Всесвіту») та юдеїв розпорошення (Філон Олександрійський вживав термін «вічний» стосовно Бога).

Цілком можливо, що Павло цитує тут ранньохристиянське сповідання віри або гімн, як і в 1Тим. 3:16; 6:15-16 та 2Тим. 2:11-13.

▣ **"віків"** Це слово є першим із чотирьох виразних прикметників, що його також вжито в 1Тим. 1:16 у фразі «вічне життя», і ця метафора пов'язана з юдейським уявленням про два віки:

1. злий сучасний вік, для якого характерними є незалежність від Бога й непокора (ангелів та людей)
2. майбутній обіцяний вік праведності, що його розпочне Дух і здійснить Месія. Див. Спеціальну тему до 1Тим. 6:17.

Суперечливість вічного життя, що «вже настало», але водночас «ще не настало», є характерною для сучасного періоду, в якому ці два віки збіглися через нове одкровення про два пришествя Месії: перше як Спасителя, а друге як Царя, Господа та Судді.

▣ **"нетлінному"** Ця метафора відноситься до єдиного вічносущого Творця (ЯХВЕ походить від єврейського дієслова «бути», пор. Вих. 3:14, див. Спеціальну тему: «Імена Бога» в 2Тим. 1:2). Тільки один Бог має життя в Самому Собі (пор. Рим. 1:23; 1Тим. 1:17; 6:16). Життя всіх інших істот є даром і відповідальним дорученням. Ми маємо життя через благодать Отця, роботу Христа (пор. 2Тим. 1:10) та служіння Духа.

▣ **"невидимому"** Це слово вживається щодо духовного світу (пор. Кол. 1:15) або щодо ЯХВЕ як невидимого Бога (Його зображень немає, пор. Вих. 33:20; Повт. Зак. 4:15; 1Тим. 6:16). Бог є вічний Дух, присутній в усьому створінні!

▣ **"єдиному, [премудрому] Богові"** Ці слова віддзеркалюють іудейське єдинобожжя (див. Спеціальну тему в 1Тим. 2:5, пор. Повт. Зак. 6:4-6; Юд. 25). Біблія вчить, що людство може проявляти віру, виходячи за межі п'яти почуттів.

1. Є тільки один Бог (пор. Бут. 1:1; Вих. 8:10; 9:14; Повт. Зак. 4:35-39; 1Сам. 2:2; 2Сам. 7:22; 22:32; 1Цар. 8:23; Пс. 86:8,10; Ис. 43:11; 44:6,8; 45:6-7,14,18,21-22; 46:5,9; Єр. 2:11; 5:7; 10:6; 16:20).
2. Бог – Особа, Творець, Відкупитель (пор. Бут. 1-2; 3:15; Пс. 103-104).
3. Він дає обітницю надії та відновлення через Месію (пор. Ис. 53).
4. Віра в Месію виправляє наслідки непослуху (Євангеліє).
5. Хто вірить в Месію – той матиме вічне життя (Євангеліє).

Загальноприйнятий текст (Textus Receptus) наслідує грецькі унциальні манускрипти κ^c , D^c , K , L та P і додає слово «мудрий» (або «премудрий»); у NKJV, "to God who alone is wise" - «Богу, Хто один є мудрим»). Цього слова немає в грецьких манускриптах κ^* , A , D^* , F , G та H^* . Не виключно, що воно було дописане переписчиком на основі Рим. 16:27. UBS⁴ дає найкоротшому варіанту рейтинг «А» (точно).

▣ **"честь і слава"** Фактично цей вираз передає значення старозавітного слова *kabod* ([«кавод»]); пор. 1Тим. 1:11). Він вживається кілька разів у книзі Об'явлення разом з іншими висловами хвали (пор. 1Тим. 4:9,11; 5:12,13; 7:12). У Старому Заповіті найпоширенішим єврейським словом «слава» (*kabod* ([«кавод»])) був колишній комерційний термін, що вказував на важільні терези й означав «важити». Що багато важило – те дорого коштувало або мало в собі цінність. До цього часто додавався концепт яскравості, що виражав величність Бога (пор. Вих. 15:16; 24:17; Ис. 60:1-2). Тільки один Бог є достойним честі. Він занадто яскравий для ока людини, і ніхто з людей не може дивитися на Нього (пор. Вих. 33:17-23; Ис. 6:5). Бога можна насправді пізнати тільки через Христа (пор. Єр. 1:14; Мт. 17:2; Євр. 1:3; Як. 2:1).

Термін «слава» є дещо неоднозначним.

1. він може бути паралельним до «Божої праведності»
2. він може означати «святість» або «досконалість» Бога
3. він може означати Божий образ, за яким були створені люди (пор. Бут. 1:26-27; 5:1; 9:6), але який пізніше був спотворений через непослух (пор. Бут. 3:1-22)

Це слово вперше вжито в значенні присутності ЯХВЕ з Його народом (пор. Вих. 16:7,10; Лев. 9:23; Чис. 14:10).

▣ **"на віки вічні"** Досл. «віки віків» – це ідіома вічності (пор. Гал. 1:5; Фил. 4:20; 2Тим. 4:18). Те саме слово вживається в 1Тим. 1:16 в виразі «вічне життя» та в 1Тим. 1:17 у виразі «Цар віків».

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «НАВІКИ (ГРЕЦЬКА ІДІОМА)» (SPECIAL TOPIC: FOREVER [GREEK IDIOM])

Одна грецька ідіоматична фраза – «на віки» (пор. Лк. 1:33; Рим. 1:25; 11:36; 16:27; Гал. 1:5; 1Тим. 1:17); можливо, вона відображає єврейське слово *olam* («олám»). Див. Роберт Б. Гірделстоун, «Синоніми Старого Заповіту» (Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, с. 319-321) та Спеціальна тема: «Навіки ('*olam*)».

Інші пов'язані фрази – «на вік» (пор. Мт. 21:19; Мр. 11:14; Лк. 1:55; Ів. 6:58; 8:35; 12:34; 13:8; 14:16; 2Кор. 9:9) та «віку віків» (пор. Еф. 3:21). Здається, між цими різними грецькими ідіомами, що означають «навіки», немає ніякої різниці. Слово «віки» може бути в МНОЖИНІ у переносному значенні рабиністичної граматичної конструкції, що називається «МНОЖИНА ВЕЛИЧНОСТІ», або вона може вказувати на декілька «віків» іудейського світогляду: «вік зла», «прийдешній вік» або «вік праведності» (див. Спеціальну тему: «Цей вік і прийдешній вік»).

▣ "амінь" Див. Спеціальну Тему до 1Тим. 6:16.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ 1:18-20

¹⁸Цей наказ передаю тобі, сину Тимофію, згідно з пророцтвами, що були раніше про тебе сказані, аби ти ними борючись доброю боротьбою, ¹⁹маючи віру та добре сумління, яке дехто відкинув і відпав від віри. ²⁰Серед них - Гіменей та Олександр, яких я передав сатані, щоб навчилися не зневажати Бога.

1:18 "наказ" Павло вживає в цій главі два військових терміни: (1) «наказ» (1Тим. 1:3,5,18); (2) «борючись доброю боротьбою» (1Тим. 1:18; пор. 2Кор. 10:3-6; Еф. 6:10-17). В цій частині тексту (1Тим. 1:18-20) автор знову повертається до богословських проблем лжеучителів, про які він писав в 1Тим. 1:3-7.

NASB, TEV «довіряю»
NKJV «передаю»
NRSV, NJB «даю»

Це – теперішній час медіального стану дійсного способу дієслова *paratithēmi*. Павло довірив діло Євангелія Тимофію (пор. 1Тим. 6:20; 2Тим. 1:14; так само, як йому самому доручив це діло Ісус, пор. 2Тим. 1:12), щоб він передав його іншим вірним людям (пор. 2Тим. 2:2).

Це слово вживається стосовно того, як:

1. Ісус віддав Себе Богу в Лк. 23:46
2. віруючі передали себе Богу в Діях 14:23
3. Павло передавав віруючих Богу в Діях 20:32
4. віруючі передавали вчення новому поколінню в 2Тим. 2:2

▣ "згідно з пророцтвами, що були раніше про тебе сказані" Тимофій отримав духовний дар та пророцьке підтвердження через церкву в Лістрі, коли на нього поклали руки (пор. 1Тим. 4:14). Ця фраза може означати: (1) «що були сказані про тебе» (пор. NRSV); або (2) «що привели мене до тебе» (пор. RSV).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «НОВОЗАВІТНЕ ПРОРОЦТВО» (SPECIAL TOPIC: NEW TESTAMENT PROPHECY)

- I. У Новому Заповіті пророцтво відрізняється від старозавітного пророцтва (BDB 611, KB 661; див. Спеціальну тему: «Пророцтво [Старий Заповіт]»). У Старому Заповіті рабини сприймали пророків як людей, що приймали та записували богонатхненні одкровення від ЯХВЕ (пор. Дії 3:18,21; Рим. 16:26). Тільки пророки могли писати Святе Писання.
  - A. Мойсея називали пророком (пор. Повт. Зак. 18:15-21).
  - B. Історичні книги (Ісус Навин – Царів [крім Рут]) називалися «ранніми пророками» (пор. Дії 3:24).
  - C. Пророки зайняли місце первосвященника і виступали як джерело інформації від Бога (пор. Ісаїя – Малахія)
  - G. Друга частина єврейського канону – то «Пророки» (пор. Мт. 5:17; 22:40; Лк. 16:16; 24:25,27; Рим. 3:21).
- II. У Новому Заповіті цей концепт вживається по-різному.
  - A. стосовно старозавітних пророків і їхніх богонатхненних слів (пор. Мт. 2:23; 5:12; 11:13; 13:14; Рим. 1:2)
  - B. стосовно слів, адресованих окремому віруючому, а не групі (старозавітні пророки зверталися в першу чергу до Ізраїлю)

- В. стосовно Івана Христителя (пор. Мт. 11:9; 14:5; 21:26; Лк. 1:76) й Ісуса як проголошувачів Божого Царства (пор. Мт. 13:57; 21:11,46; Лк. 4:24; 7:16; 13:33; 24:19). Ісус також об'являв Себе вищим від пророків (пор. Мт. 11:9; 12:41; Лк. 7:26).
- Г. інші пророки в Новому Заповіті.
  - 1. ранній період життя Ісуса, як його записано в Євангелії від Луки (тобто спогади Марії)
    - а. Єлисавета (пор. Лк. 1:41-42)
    - б. Захарія (пор. Лк. 1:67-79)
    - в. Семен (пор. Лк. 2:25-35)
    - г. Анна (пор. Лк. 2:36)
  - 2. іронічні провіщення (пор. Кайяфа, Ів. 11:51)
- Д. про того, хто звіщає Євангеліє (входить до списків дарів проголошення в 1Кор. 12:28-29; Еф. 4:11)
- Е. про триваючий дар в церкві (пор. Мт. 23:34; Дії 13:1; 15:32; Рим. 12:6; 1Кор. 12:10,28-29; 13:2; Еф. 4:11). Іноді це може стосуватися жінок (пор. Лк. 2:36; Дії 2:17; 21:9; 1Кор. 11:4-5).
- Ж. стосовно деяких частин апокаліптичної книги Одкровення (пор. Об. 1:3; 22:7,10,18,19)

III. Пророки Нового Заповіту

- А. Вони не передають богонатхненного одкровення в тому самому сенсі, що й старозавітні пророки (тобто не пишуть Писання). Таке твердження є можливим завдяки вживанню слова «віра» (тобто відчуття завершеного Євангелія) в Діях 6:7; 13:8; 14:22; Гал. 1:23; 3:23; 6:10; Фил. 1:27; Юд. 3,20.

Цей концепт є можна зрозуміти за допомогою повної фрази з Юд. 3: «за віру, раз дану святим». Ця «раз дана» віра є християнськими істинами, доктринами, концептами й світоглядним ученням. Саме такий акцент на «раз даній» вірі є біблійною основою для богословського обмеження богонатхнених текстів; отже ми приймаємо богонатхнення в межах Нового Заповіту і не допускаємо, щоб пізніші або інші тексти приймалися як богонатхненні (див. Спеціальну тему: «Богонатхнення»). В Новому Заповіті існує багато неясних або непевних тем (див. Спеціальну тему: «Східна література [біблійні парадокси]»), але віруючі вірою стверджують, що в Новому Заповіті достатньо ясно викладено все «необхідне» для віри й практики. Цей концепт описано в так званому «трикутнику одкровення».

- 1. Він відкрив Себе в часо-просторовій історії (ОДКРОВЕННЯ).
  - 2. Він вибрав окремих людей і доручив їм записати й пояснити Свої дії (БОГОНАТХНЕННЯ).
  - 3. Він дав людям Свого Духа, щоб вони відкрили розум і серце для розуміння цих текстів, не досконало, але достатньо для того, щоб спастися і жити ефективним християнським життям (ПРОСВІТЛЕННЯ, див. Спеціальну тему: «Просвітлення»). Головна думка полягає в тому, що богонатхнення є обмеженим авторами Святого Писання. Ніяких інших авторитетних текстів, видінь або одкровенень немає. Канон є закритим. Ми маємо всю необхідну нам істину, щоб належним чином відповісти Богу. Істину найкраще видно на фоні згоди між біблійними авторами і суперечок між щирими, благочестивими віруючими. Жодний сучасний автор або проповідник не має того рівня божественного натхнення, що його мали автори Священного Писання.
- Б. В якомусь сенсі пророки Нового Заповіту подібні до пророків Старого Заповіту.
    - 1. провіщення майбутніх подій (пор. Павло, Дії 27:22; Агав, Дії 11:27-28; 21:10-11; інший неназваний пророк, Дії 20:23)
    - 2. проголошення суду (пор. Павло, Дії 13:11; 28:25-28)
    - 3. символічні дії, що яскраво зображають подію (пор. Агав, Дії 21:11)

- В. Пророки Нового Заповіту проголошують істини Євангелія, іноді передвіщають майбутнє (пор. Дії 11:27-28; 20:23; 21:10-11), але це не є головним в їхньому служінні. У Першому Посланні до коринтян пророцтво по суті є проповіддю Євангелія (пор. 1Кор. 14:24,39).
- Г. Через пророків Нового Заповіту Дух Святий об'являє сучасні й практичні шляхи застосування Божої істини до кожної нової ситуації, культури або періоду часу (пор. 1Кор. 14:3).
- Д. Ці пророки брали активну участь в ранніх церквах Апостола Павла (пор. 1Кор. 11:4-5; 12:28,29; 13:2,8,9; 14:1,3,4,5,6,22,24,29,31,32,37,39; Еф. 2:20; 3:5; 4:11; 1Сол. 5:20); вони згадуються в «Дідахе» (написане наприкінці I століття або в II столітті, точна дата написання невідома), а також в монтанізмі II і III століть на півночі Африки.

IV. Чи припинилися новозавітні дари?

- А. Відповісти на це питання важко. Але розгляд цього питання є важливим для визначення цілі дарів. Для чого даються дари: для підтвердження Євангелія, де воно проповідується вперше, чи для того, щоб церква продовжувала служити сама собі й загиблому світу?
- Б. Де треба шукати відповідь на це питання: в історії церкви, чи в самому Новому Заповіті? У Новому Заповіті немає підтверджень того, що духовні дари були тимчасовими. Посилатися на 1Кор. 13:8-13 як на текст, що стосується цього питання, – то значить перекручувати авторський задум, адже автор тут веде мову про те, що все крім любові є недовговічним.
- В. Я схилиюся до думки, що оскільки авторитетом є Новий Заповіт, а не історія церкви, віруючі повинні погодитися з тим, що дари досі існують. Проте я вважаю, що на тлумачення людей впливає їхня культура. Деякі цілком ясні тексти Писання сьогодні не можна практикувати (напр. святий поцілунок, покриття жінок, церкви в домах, тощо). Якщо тексти зазнають впливу культури, то чому не керуватися історією церкви?
- Г. На це питання просто не можна дати однозначної відповіді? Деякі віруючі стоять на позиції «припинення» дарів, а інші – на позиції «неприпинення». У цьому питанні, як і в багатьох питаннях, пов'язаних з тлумаченням, головним є серце віруючого. Новий Заповіт є неоднозначним та написаним в контексті певної культури. Складність полягає в тому, як визначити, які тексти зазнали впливу культури/історії, а які призначені для всіх часів та культур (див. Фі та Стюарт, «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» [Fee and Stuart, *How To Read The Bible For All Its Worth*], с. 14-19, 69-77). Тут суттєвою є тема свободи й відповідальності, яку ми знаходимо в Рим. 14:1-15:13 та 1Кор. 8-10. Наша відповідь на це питання є важливою з двох сторін.
  1. Кожен віруючий повинен ходити в світлі, яке має. Бог дивиться на наше серце і мотиви.
  2. Кожен віруючий має дати іншим віруючим можливість жити згідно зі своїм розумінням віри. Слід дотримуватися толерантності в межах біблійного вчення. Бог хоче, щоб ми любили одне одного, як Він любить нас.
- Д. Підводячи підсумки, зазначимо, що християнство є життям віри й любові, а не питанням досконалого богослов'я. Стосунки з Богом, що впливають на наші стосунки з іншими людьми, є важливішими за точну інформацію або досконале врівнення.

▣ **"боровся доброю боротьбою"** Християнське життя часто зображується як спортивне змагання або бій на війні. Пророцтва про Тимофія давали йому силу постійно й сміливо боротися доброю боротьбою, як Павло (кон'юнктив теперішнього часу медіального стану, пор. 1Тим. 6:12; 2Тим. 2:3-4; 4:7; 2Кор. 10:3-6; Еф. 6:10-17).

1:19 "маючи віру та добре сумління" Для доброї боротьби треба мати (дієприкметник перфекта активного стану)

1. віру
2. добру совість

І те, і інше згадується в 1Тим. 1:5. Тут вони знову згадуються, тому що саме через втрату віри та совісті деякі члени церкви відпали від віри. Віра тут може означати або (1) християнську доктрину, або (2) християнське життя. І перше, і друге є суттєво важливими.

З 2Тим. 2:17 нам відомо, що Гіменей мав певні доктринальні відхилення (стверджував, що воскресіння вже сталося) та аморальність (пор. 2Тим. 2:16). Тут також згадується ім'я Олександра, але він точно не міг бути тим котлярем, про якого йдеться в 2Тим. 4:14 та Діях 19, адже він вороже ставився до Євангелія.

Вони відкидали правду та благочестя не тому, що були обмануті, але свідомо (дієприкметник аориста медіального стану [депонент] дієслова *apōtheō*, пор. Дії 7:39; 13:46; Рим. 11:1). Див. примітки стосовно сумління в 1Тим. 1:5.

▣ **"яке дехто відкинув і відпав від віри"** Це дуже важка і суперечлива тема. Існує так багато прикладів відступництва в 1 Тимофія (пор. 1Тим. 1:19; 4:1-2; 5:14-15; 6:9-10,21; тж. 2Тим. 2:16-18; 3:1-8,13; 2Петр. 2:1,20-21; Юд. 4). Див. 1Тим. 4:1, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІДСТУПНИЦТВО (*APHISTĒMI*)».

1:20 "яких я передав сатані" Це дуже важка фраза. Біблійні прецеденти:

1. Бог використовує сатану, щоб спокушувати Йова (Йов 2:6)
2. Дух веде Ісуса в пустелю, де Його випробовує сатана (Мр. 1:12)
3. Павло віддає віруючого сатані задля очищення, щоб він в кінці був відновлений (1Кор. 5:5)

Зверніть увагу на те, що в 1Тим. 1:20 ціллю є навчити їх не зневажати Бога. Можливо, мова йде про відлучення від церковної спільноти. Божа кара в межах земного часу завжди служить ділу відкуплення. Бог через сатану випробовує людей (пор. Бут. 3; Йов 1-2; Зах. 3). В якомусь сенсі, сатана є інструментом Бога. Зло сатани не в тому, що він спокушує людей, але в його непокорі Богу та бажанні бути незалежним від Бога. Див. 1Тим. 3:6, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «САТАНА».

Ця фраза вказує на те, що для лжевчителів та їхніх послідовників є надія. Однак схожа метафора, вжита стосовно лжевчителів в 1Тим. 4:2, вказує на те, що для них немає надії.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чому Павло стверджує своє апостольство в особистому листі до Тимофія?
2. Який характер носила ересь в Ефесі?
3. Як християни зв'язані з Законом Мойсея?
4. Як Павло дивився на своє служіння? (в. 12)
5. Чому він так часто повторює своє свідчення? (1Тим. 1:16)
6. Який наказ був переданий Тимофію? (1Тим. 1:18)
7. Чи відпали від благодаті Гіменей та Олександр? (1Тим. 1:19)
8. Що таке «добре сумління»? (1Тим. 1:19)
9. Що означає вираз «передати сатані»? (1Тим. 1:19)

1 ТИМОФІЙ 2

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Вказівки стосовно молитви (2:1-3:1a) 2:1-7	Моліться за всіх людей 2:1-7	Постанови щодо поклоніння 2:1-7	Церковне поклоніння 2:1-7	Літургійна молитва 2:1-7
2:8-3:1	Чоловіки та жінки в церкві 2:8-15	2:8-15	2:8-15	2:8 Жінки в зібранні 2:9-15

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМІРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятьох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД

- А. Весь цей розділ, 1Тим. 2:1-3:13, стосується публічного поклоніння (Богослужіння) та організації
1. публічне поклоніння (1Тим. 2:1-15)
    - а. роль чоловіків (1Тим. 2:1-8)
    - б. роль жінок (1Тим. 2:9-15)
  2. церковна організація (1Тим. 3:1-13)
    - а. пастор (1Тим. 3:1-7)
    - б. диякон (1Тим. 3:8-10,12-13)
    - в. помічниці (1Тим. 3:11)
- Б. У фокусі молитов віруючих знаходиться відкуплення «всіх» (пор. 1Тим. 2:1). Бажання Бога є відкуплення «всіх» (пор. Ів. 3:16; 1Тим. 2:4; Тит. 2:11; 2Петр. 3:9). Ісус поніс на Собі кару за гріх «усіх» (пор. Рим. 5:18-19). Який дивовижний «інклюзивізм» (включення всіх людей у план спасіння)!
- В. Можливо, цей розділ був ранньоцерковним «довідником» з організації церкви та її діяльності (пор. 1Тим. 3:14-15).
- Г. Найважчим в цьому тексті є тлумачення 1Тим. 2:8-15. Цю частину не важко зрозуміти, але важко встановити, як саме її слід застосовувати до нашої культури. Дуже легко сказати, що ті частини Нового Заповіту, з якими ми не погоджуємося, є «культурними», а отже не стосуються нас. Я не можу зі спокійною совістю назвати богонатхненний текст «культурним» з кількох причин:
1. Хто я такий, щоб заперечувати Писання?
  2. Звідки мені знати, що я не знаходжусь під сильним впливом моєї культури (моїх особистих упереджень, пов'язаних із певними історичними обставинами)?

3. Чи є в тексті певні ознаки, за якими можна чітко визначити «культурні» вірші від тих, що є Божою волею для всіх церков всіх часів?

По-перше, таких ознак не існує! По-друге, мені треба дослідити, що Писання в цілому говорить з того чи іншого питання. Коли все Писання висловлює одну й ту саму думку про дану тему, то це, напевне, є загальною істиною. Коли ж Писання містить в собі кілька можливих варіантів або ситуацій, тоді мені треба визнати певну волю в інтерпретації (пор. Фі та Стюарт, «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» [How to Read the Bible For All Its Worth by Fee and Stuart], с. 70-76).

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ 2:1-7

¹Отже, перш над усе я благаю чинити молитви, благання, прохання, подяки за всіх людей, ²за царів та за всіх, хто при владі, щоб могли ми провадити тихе й мирне життя в усякій побожності та чистості. ³Бо це добре й приємне Спасителеві нашому Богові, ⁴що хоче, щоб усі люди спаслися, і прийшли до пізнання правди. ⁵Один бо є Бог, і один Посередник між Богом та людьми, людина Христос Ісус, ⁶що дав Самого Себе на викуп за всіх. Таке було свідцтво часу свого, ⁷на що я поставлений був за проповідника та за апостола, правду кажу, не обманюю, за вчителя поганів у вірі та в правді.

2:1 "перш над усе" Ця грецька ідіома означає «першу важливість». Згідно з контекстом, мова йде про стримування та обмеження впливу лжевчителів.

▣ **"молитви, благання, прохання, подяки"** Ці чотири слова означають молитву (у Фил. 4:6 вжито три з них; в Еф. 6:18 вжито два). Таким чином Павло підкреслює, що слід молитися всіма видами молитви за всіх людей, особливо за тих, хто при владі. В Еф. 6:18 теж наголошується на необхідності молитися за всіх, але там це обмежується віруючими, тут же йдеться про молитву за всіх людей взагалі.

Слово «прохання» (*enteuxis*) зустрічається лише тут та в 1Тим. 4:5.

▣ **"за всіх людей"** Слово «всі» вжито п'ять разів в віршах 1-7, що вказує на широту дії наших молитов і Божої любові. Дехто вбачає в такому акценті на молитві за всіх людей реакцію на «ексклюзивність» лжевчителів.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЗАСТУПНИЦЬКА МОЛИТВА» (SPECIAL TOPIC: INTERCESSORY PRAYER)

I. Вступ

А. Молитва є важливою, тому що Ісус подав нам приклад молитви

1. особиста молитва, Мр. 1:35; Лк. 3:21; 6:12; 9:29; 22:31-46
2. очищення Храму, Мт. 21:13; Мр. 11:17; Лк. 19:46
3. взірцева молитва, Мт. 6:5-13; Лк. 11:2-4

Б. Молитва є втіленням в конкретну дію нашої віри в Бога як особу, що піклується про нас, присутня з нами, хоче і може діяти заради нас та інших, через наші молитви.

В. Бог Сам обмежив Себе і в багатьох галузях діє по молитвах Своїх дітей (пор. Як. 4:2)

Г. Чи не головною ціллю молитви є наше спілкування з триєдиним Богом.

Д. Молитва охоплює що завгодно, пов'язане з віруючими, або кого завгодно, пов'язаного з ними. Можна молитися один раз і вірити, а можна молитися знову і знову, щораз, коли щось або хтось приходить на думку.

Е. Молитва може включати в себе декілька елементів

1. хвала та поклоніння триєдиному Богу
2. дяка Богу за Його присутність, спілкування та забезпечення
3. сповідання нашої гріховності, як минулої, так і теперішньої

4. прохання за наші потреби чи бажання
5. заступництво, коли ми приносимо до Отця потреби інших

Ж. Заступницька молитва є таємницею. Бог любить тих, за кого ми молимося, більше ніж ми, але наші молитви часто призводять до змін, реакцій або потреб не лише в нас самих, але і в них.

II. Біблійні тексти

A. Старий Заповіт

1. Деякі приклади заступницької молитви:
  - а. Благання Авраама за Содом, Бут. 18:22 і далі
  - б. Молитви Мойсея за Ізраїль
    - (1) Вих. 5:22-23
    - (2) Вих. 32:9-14,31-35
    - (3) Вих. 33:12-16
    - (4) Вих. 34:9
    - (5) Повт. Зак. 9:18,25-29
  - в. Самуїл молиться за Ізраїль
    - (1) 1Сам. 7:5-6,8-9
    - (2) 1Сам. 12:16-23
    - (3) 1Сам. 15:11
  - г. Давид молиться за свою дитину, 2Сам. 12:16-18
2. Бог шукає заступників, Іс. 59:16
3. Коли людина знає про гріх у своєму житті і не кається в ньому, то така нерозкаяність відбивається й на її молитвах
  - а. Пс. 66:18
  - б. Пр. 28:9
  - в. Іс. 59:1-2; 64:7

B. Новий Заповіт

1. Заступницьке служіння Сина і Духа
  - а. Ісус
    - (1) Рим. 8:34
    - (2) Євр. 7:25
    - (3) 1Пв. 2:1
  - б. Святий Дух, Рим. 8:26-27
2. Заступницьке служіння Павла
  - а. Він молиться за іудеїв
    - (1) Рим. 9:1 і далі
    - (2) Рим. 10:1
  - б. Він молиться за церкви
    - (1) Рим. 1:9
    - (2) Еф. 1:16
    - (3) Фил. 1:3-4,9
    - (4) Кол. 1:3,9
    - (5) 1Сол. 1:2-3
    - (6) 2Сол. 1:11
    - (7) 2Тим. 1:3
    - (8) Филим., в. 4
  - в. Павло просить церкви молитися за нього
    - (1) Рим. 15:30
    - (2) 2Кор. 1:11
    - (3) Еф. 6:19
    - (4) Кол. 4:3

(5) 1Сол. 5:25

(6) 2Сол. 3:1

3. Заступницьке служіння церкви

а. Моліться одне за одного

(1) Еф. 6:18

(2) 1Тим. 2:1

(3) Як. 5:16

б. Прохання молитися за конкретні групи

(1) наші вороги, Мт. 5:44

(2) християнські служителі, Євр. 13:18

(3) правителі, 1Тим. 2:2

(4) хворі, Як. 5:13-16

(5) відступники, 1Пв. 5:16

III. Умови для відповіді на молитву

А. Наші стосунки з Христом та Духом

1. Залишатися в Ньому, Ів. 15:7

2. В Його ім'я, Ів. 14:13,14; 15:16; 16:23-24

3. В Духу, Еф. 6:18; Юд. 20

4. Згідно з волею Божою, Мт. 6:10; 1Пв. 3:22; 5:14-15

Б. Мотиви

1. Без сумнівів, Мт. 21:22; Як. 1:6-7

2. Смирення і покаяння, Лк. 18:9-14

3. Просити не те, Як. 4:3

4. Егоїзм, Як. 4:2-3

В. Інші аспекти

1. Стійкість

а. Лк. 18:1-8

б. Кол. 4:2

2. Надалі просити

а. Мт. 7:7-8

б. Лк. 11:5-13

в. Як. 1:5

3. Розлад вдома, 1Петр. 3:7

4. Свобода від свідомого гріха

а. Пс. 66:18

б. Пр. 28:9

в. Іс. 59:1-2

г. Іс. 64:7

IV. Богословський висновок

А. Який то привілей і яка можливість! Який обов'язок і яка відповідальність!

Б. Ісус – наш приклад. Дух – наш провідник. Отець так чекає на нас!

В. Молитва може змінити вас, вашу сім'ю, друзів і весь світ.

2:2 "за царів та за всіх, хто при владі" Біблія не вчить про божественне право царів, але вона вчить про Божу волю стосовно організованого уряду (пор. Рим. 13:1,2). Богословське питання не в тому, чи погоджуємося ми з нашим урядом і чи справедливий він. Віруючі повинні молитися за урядових службовців тому, що вони є Божою волею в цьому грішному світі. З Рим. 13:1,2 віруючі знають, що всяка влада дана Богом, і тому нам, як послідовникам Христа, слід її поважати. Слова Павла стають ще сильнішими, якщо пам'ятати, що він просить віруючих молитися за таких правителів, як Нерон!

▣ "при владі" Тут ужито слово *hyperochē*. Див. 1Тим. 1:14, Спеціальна Тема: «Вживання Павлом складених слів із "Hyper"».

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЛЮДСЬКЕ ПРАВЛІННЯ» (SPECIAL TOPIC: HUMAN GOVERNMENT)

I. ВСТУП

- А. Визначення: Уряд є людською установою, створеною людством з метою забезпечити свої потреби (Бут. 4 та 11). Люди є соціальними істотами від самого початку і були такими ще до гріхопадіння (пор. Бут. 2:18). Сім'ї, племена та народи забезпечують нас суспільством.
- Б. Ціль – Бог так задумав, що порядок кращий від анархії.
1. Закон Мойсеїв, зокрема Десять Заповідей, є Божою волею для людства у суспільстві. В Десяти Заповідях зберігається баланс між поклонінням та життям.
  2. У Писанні не віддається перевага жодній формі або структурі уряду, хоча давня ізраїльська теократія вважається небесною формою. Ні демократія, ні капіталізм не є біблійною істиною. Християни повинні діяти згідно з урядовою системою країни, в якій проживають. Метою християнства є проповідь Євангелія і служіння, а не революція. Будь-який уряд є тимчасовим!
- В. Походження людського уряду
1. Римо-католицька церква стверджує, що людський уряд є природною потребою людей і був таким навіть перед гріхопадінням. Здається, першим про це заявив Аристотель. Він назвав людину «політичною твариною», розуміючи під цим, що уряд «існує для забезпечення кращого життя».
  2. Згідно з протестантизмом, зокрема зі слів Мартіна Лютера, людський уряд є результатом гріхопадіння. Лютер називає уряд «Царством Божої лівіці». Мартін Лютер казав, що «Бог керує злими людьми, ставлячи інших злих людей керівниками».
  3. Карл Маркс стверджував, що уряд є засобом, за допомогою якого невелика еліта тримає маси під контролем. Для нього уряд і релігія відіграють схожу роль.

II. БІБЛІЙНІ ТЕКСТИ

А. Старий Заповіт

1. Ізраїль є моделлю, яка буде здійснена на небесах. В давньому Ізраїлі царем був ЯХВЕ. Безпосереднє правління Бога називається теократією (пор. 1Сам. 8:4-9).
2. Боже суверенне правління в людському уряді ясно видно в тому, що Він призначає:
  - а. всіх царів, Дан. 2:21; 4:17,24-25
  - б. месіанське царство, Дан. 2:44-45
  - в. Навуходоносора (Нововавилонська імперія), Єр. 27:6; Дан. 5:28
  - г. Кір II (Персія), 2Хр. 36:22; Езд. 1:1; Іс. 44:28; 45:1
3. Божий народ повинен коритися владі та поважати її, навіть коли влада представлена окупаційними силами:
  - а. Дан. 1-4, Навуходоносор (Нововавилонська імперія)
  - б. Дан. 5, Валтасар (Нововавилонська імперія)
  - в. Дан. 6, Дарій (Персія)
  - г. Ездра та Неемія (Персія)
4. Відновлена Юдея повинна була молитися за правління Кіра та його нащадків
  - а. Езд. 6:10; 7:23
  - б. Юдеї повинні були молитися за державну владу, Мішна, Авот. 3:2

Б. Новий Заповіт

1. Ісус виражав повагу до людського уряду
  - а. В Мт. 17:24-27 Він заплатив храмовий податок (релігійна та світська влада була одною, пор. 1Петр. 2:17)

- б. В Мт. 22:15-22; Мр. 12:13-17; Лк. 20:20-26 Він радив платити римський податок, тим самим визнаючи державну владу Рима
- в. В Ів. 19:11 Він стверджував, що Бог забезпечує функціонування державної влади
- 2. Слова Павла щодо людського уряду
  - а. Рим. 13:1-5, віруючі повинні коритися владі, тому що влада встановлена Богом
  - б. Рим. 13:6-7, віруючі повинні платити податки та ставитися з повагою до державної влади
  - в. 1Тим. 2:1-3, віруючі повинні молитися за державну владу
  - г. Тит. 3:1, віруючі повинні коритися державній владі
- 3. Слова Петра щодо людського уряду
  - а. Дії 4:1-31; 5:29, Петро та Іван перед Синедріоном (це є біблійним прецедентом для громадської непокори)
  - б. 1Петр. 2:13-17, віруючі повинні коритися державній владі для добра суспільства та для проповіді Євангелія
- 4. Слова Івана щодо людського уряду
  - а. Об. 17, вавилонська розпусниця є символом людського уряду, організованого та діючого без Бога
  - б. Об. 18, вавилонську розпусницю знищено

III. ЗАВЕРШЕННЯ

- А. Людський уряд (в грішному світі) встановлений Богом. Це не «божественне право царів», але божественне завдання уряду (лад замість хаосу). Жодна форма не є кращою за інші.
- Б. Коритися державній владі та молитися за неї є релігійним обов'язком віруючих.
- В. Віруючим слід підтримувати людський уряд податками з належним шанобливим ставленням до нього.
- Г. Людський уряд існує з метою забезпечення громадського порядку. Урядові посадовці є Божими слугами в цій справі.
- Д. Людський уряд не є найвищим. Його авторитет обмежений. Віруючі повинні діяти за совістю і не коритися владі, якщо вона переходить встановлені Богом межі. Як каже Августин в «Божому місті» (Augustine, *The City of God*), ми є громадянами двох царств: тимчасового та вічного (пор. Фил. 3:20). Ми несемо відповідальність перед обома, але Боже Царство є вищим! В нашій відповідальності перед Богом є індивідуальна сторона, а є колективна сторона.
- Е. Ми повинні заохочувати віруючих в демократичних країнах до активної участі в державних процесах і, коли можливо, до застосування біблійного вчення.
- Ж. Соціальним змінам має передувати навернення окремих людей. В уряді немає остаточної есхатологічної надії. Будь-який людський уряд, хоча й існує за Божою волею і служить Богу, є грішною людською організацією, що функціонує окремо від Бога. Цей концепт в творах Івана виражається словом «світ» (Ів. 2:15-17).

▣ **"щоб могли ми провадити тихе й мирне життя"** Видно, слово «мирне» тут означає «вільне від зовнішніх випробувань», а «тихе» означає «вільне від внутрішніх хвилювань». Віруючі повинні проявляти віру тихим життям, що так нелегко в часи утисків та тривоги. Ці лжевчителі порушували мир і радість домашніх церков в Ефесі. Павло давав подібні поради церкві в Солуні, що її непокоїли занадто завзяті віруючі, захоплені есхатологією (пор. 1Сол. 4:11; 2Сол. 3:12). В неспокійні для церкви часи слід молитися, жити лагідним і благочестивим життям!

▣ **"в усякій побожності та чистості"** В язичницькому суспільстві християни зазнавали переслідувань та нерозуміння. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми було життя віруючих.

Слово «побожність» або «благочестя» вживається десять разів в Пасторських посланнях (пор. 1Тим. 2:2; 3:16; 4:7,8; 6:3,5,6,11; 2Тим. 3:5; Тит. 1:1). Це слово має конотацію благоговіння перед Богом, що проявляється в моральному житті. Див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:7.

Слово «чистість» також вживається кілька разів в Пасторських посланнях (пор. 1Тим. 2:2; 3:4,8,11; Тит. 2:2,7). У лексиконі Бауера, Арндта, Гінґріха та Данкера (Bauer, Arndt, Gingrich, and Danker's Lexicon) воно визначається як «благочестя, гідність, серйозність, шанобливість, святість, порядність» (с. 47).

Християни повинні завжди привертати на себе увагу позитивно (бути «достойними поваги»), а не негативно (пор. 1Тим. 2:3; 1Петр. 4:12-16).

2:3 "це добре й присмне" Благочестя або побожність є Божою волею для всього людства. Тут мова йде про відновлення спотвореного «Божого образу» в людстві з Бут. 1:26-27. Бог завжди бажав мати народ, який би віддзеркалював Його характер. І завжди стояло питання «як»? Старий Заповіт показав, що грішне людство не може власними зусиллями досягти послуху або праведності. І тому Новий Заповіт ґрунтується на діях і вірності Бога, а не людей (пор. Єр. 31:31-34; Єз. 36:22-38). Бог відновлює й мотивує послідовників через Свою Книгу, Свого Сина і Свого Духа. Наші правильні стосунки з Богом залежать не від наших дій, але навпаки, коли ми пізнаємо Бога в спасінні, метою нашого життя стає святість (пор. Мт. 5:20,48; Рим. 8:29; Гал. 4:19; Еф. 1:4; 2:10). Див. 2Тим. 2:2, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «НОВОЗАВІТНА СВЯТИСТЬ/ОСВЯЧЕННЯ».

▣ **"Спасителеві нашому Богові"** Див. детальну примітку до 2Тим. 1:10.

2:4 "що хоче, щоб усі люди спаслися" Віруючі повинні молитися за всіх людей, тому що Бог хоче, щоб усі люди спаслися. Це була шокуюча заява для ексклюзивістських лжевчителів: чи гностиків, чи юдеїв, чи обох, як у Пасторських посланнях. Це велика істина про Божу любов до всього людства (пор. 1Тим. 4:10; Єз. 18:23,32; Ів. 3:16; 4:42; Тит. 2:11; 2Петр. 3:9; 1Ів. 2:1; 4:14). Цей вірш показує незбалансованість догматичного вчення про передвизначення, що надмірно акцентує на суверенності Бога та заперечує необхідність відповіді людини. Так звані «п'ять пунктів» кальвінізму, зокрема «непереможна благодать» та «обмежене спокутування» суперечать завітному аспекту біблійної віри. Не можна зводити Бога до рівня іграшки в руках людської волі, але не можна й зводити людину до маріонетки божественної волі. Бог у Своїй суверенності вирішив будувати стосунки з грішним людством на завіті. Бог завжди виступає першим у завіті та визначає його (Ів. 6:44,65), але Він постановив, щоб люди відкликнулися й продовжували відкликатися покаяттям та вірою (пор. Мр. 1:15; Дії 3:16,19; 20:21).

Богословські дискусії щодо суверенності Бога (передвизначення) та вільної волі людини часто зводяться до змагань між сторонами, кожна з яких наводить певні тексти для доказу своєї позиції. Біблія ясно вчить про суверенність ЯХВЕ. Однак вона також вчить про те, що Його найвище створіння – людина, створена за Його образом, – наділена дивовижною особистою якістю прийняття моральних рішень. Люди повинні співпрацювати з Богом у кожній галузі життя.

Слово «багато» інколи розуміється як ствердження того, що Бог обрав деяких (обраних) людей, але не всіх, і що Ісус помер за деяких, а не за всіх. Якщо уважно прочитати наступні тексти, то стає очевидним, що ці слова вживаються паралельно, як синоніми!

Іс. 53

1. «усі» (Іс. 53:6)
2. «багато» (Іс. 53:11-12)

Рим. 5

1. «всі» (Рим. 5:18)
2. «багато-хто» (Рим. 5:19)

▣ **"спаслися"** Це інфінітив аориста пасивного стану (див. Спеціальну тему до 2Тим. 1:9). Він вказує на те, що грішні люди не можуть спасти себе самі (пасивний стан), але Бог готовий зробити це через Христа і має для цього бажання й силу.

▣ **"і прийшли до пізнання"** Ця фраза вжита кілька разів в Пасторських посланнях (пор. 2Тим. 2:25; 3:7; Тит. 1:1). Вона означає розуміння та сприйняття євангельської вістки (пор. Еф. 4:13).

Це посилена форма від грецьких *epi* + *gnōsis*, що означає «повне пізнання на власному досвіді». Такий «інклюзивізм» (включення всіх людей у план спасіння) був сильним ударом проти лжевчителів з їхнім акцентом на елітизмі та особливому знанні. Не відомо як само в тих лжевчителів поєднувалися юдейські та грецькі елементи. В них явно був певний юдейський елемент, що надавав великого значення «байкам»,

«родоводам» та «Закону» (див. примітку до 1Тим. 1:6-7). Стосовно грецького елементу існує багато припущень. Безумовно, в них був певний елемент аморальності, характерний для грецьких лжевчителів, а не для юдаїзму. Але точно не відомо, наскільки в тих ересях, з якими пов'язані Пасторські послання, була представлена більш пізня гностична система ангельських сфер. А.Т. Робертсон у «Розгляді слів в Новому Заповіті» (А. Т. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, Том 4, с. 567) визначає цих лжевчителів як «гностики».

Тепер, після археологічного відкриття в Наг-Хаммаді в Єгипті, нам відомо більше про гностичні думки та богослов'я. Є англійський переклад цих текстів: Джеймс М. Робінсон та Річард Сміт, «Бібліотека Наг-Хаммаді» (*The Nag Hammadi Library* by James M. Robinson and Richard Smith). Цікаве тлумачення цих текстів є також у книзі Ганса Йонаса «Гностична релігія» (Hans Jonas, *The Gnostic Religion*).

▣ **"правди"** Слово «правда» або «істина» вживається в Новому Заповіті по-різному:

1. щодо Самого Ісуса (пор. Ів. 8:31,32, 14:6)
2. щодо Духа (пор. Ів. 16:13)
3. щодо «Слова» (пор. Ів. 17:17)

Боже істину видно в Ісусі Христі, Живому Слові, яке записане в Біблії, писаному Слову. І обидва ці Слова просвітлюють нас через Святого Духа. Правда (або істина), про яку тут іде мова, – то «здорове навчання» 1Тим. 1:9 та «добра вістка слави блаженного Бога» 1Тим. 1:10. Вона означає добру вістку Ісуса Христа (пор. 1Тим. 4:3; 2Тим. 2:25; 3:7; Тит. 1:1).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «"ІСТИНА" В ПОСЛАННЯХ ПАВЛА» (SPECIAL TOPIC: "TRUTH" IN PAUL'S WRITINGS)

Павло вживає це слово та різні його форми в значенні старозавітного відповідника *emet*, що означає надійний або вірний (BDB 53; див. Спеціальну тему: ««Вірити, довіряти, віра та вірність у Старому Заповіті»). В іудейських творах міжзавітного періоду це слово вживалося в значенні істини в протилежність неправді. Мабуть, найближчу паралель можна знайти в «Гімнах подяки» Сувоїв Мертвого моря, де це слово означає відкриті доктрини. Члени есенської громади стали «свідками істини».

Павло вживав це слово щодо Євангелія Христа.

1. Рим. 1:18,25; 2:8,20; 3:7; 15:8
2. 1Кор. 13:6
3. 2Кор. 4:2; 6:7; 11:10; 13:8
4. Гал. 2:5,14; 5:7
5. Еф. 1:13; 6:14
6. Кол. 1:5,6
7. 2Сол. 2:10,12,13
8. 1Тим. 2:4; 3:15; 4:3; 6:5
9. 2Тим. 2:15,18,25; 3:7,8; 4:4
10. Тит. 1:1,14

Павло також вживав це слово, коли заявляв, що каже правду

1. Дії 26:25
2. Рим. 9:1
3. 2Кор. 7:14; 12:6
4. Еф. 4:25
5. Фил. 1:18
6. 1Тим. 2:7

А також він вживав це слово, коли описував свої мотиви в 1Кор. 5:8 та спосіб життя (для всіх християн) в Еф. 4:24; 5:9; Фил. 4:8. Іноді він вживав це слово щодо людей.

1. Бог, Рим. 3:4 (пор. Ів. 3:33; 17:17)
2. Ісус, Еф. 4:21 (подібно до Ів. 14:6)
3. Апостольські свідки, Тит. 1:13
4. Павло, 2Кор. 6:8

Щодо дієслівної форми цього слова (*alētheuō*), то Павло вживав її лише в Гал. 4:16 та Еф. 4:15 у значенні Євангелія. Для подальшого вивчення цієї теми див. Колін Браун (ред.), «Новий міжнародний словник богослов'я Нового Заповіту» (Colin Brown [ed.], *The New International Dictionary of New Testament Theology*), Том 3, с. 784-902.

2:5 "Один бо є Бог" Цей наголос на єдинобожжі (пор. Рим. 3:30; 1Кор. 8:6; Еф. 4:6) є також в 1Тим. 1:17, що відображає Повт. Зак. 6:4-6. Однак Ісус-Син тут зображений окремо від Бога Отця. Важливо пам'ятати, що Новий Заповіт стверджує божественність Ісуса (пор. Ів. 1:1; Кол. 1:14-16; Євр. 1:2,3), але водночас зображає Його окремим від Отця. Доктрина Трійці (див. Спеціальну тему: до Тит. 3:6) визнає єдину божественну сутність трьох Осіб Трійці, але водночас їхнє вічне існування як окремих Осіб. Показати цей біблійний парадокс можна шляхом порівняння текстів з Євангелія від Івана.

1. Ісус – єдиний з Отцем (Ів. 1:1; 5:18; 10:30,34-38; 14:9-10; 20:28)
2. Ісуса – окремий від Отця (Ів. 1:2,14,18; 5:19-23; 8:28; 10:25,29; 14:10,11,12,13,16; 17:1-2).
3. Ісуса навіть підкорений Отцю (Ів. 5:20,30; 8:28; 12:49; 14:28; 15:10,19-24; 17:8).

Новий Заповіт ясно вчить про Божественність Сина та про Духа як особу, але в ортодоксальному богослов'ї ці істини були вивчені та визнані лише в III-IV століттях. Хоча термін «Трійця» не є біблійним, концепт Трійці безумовно є таким (пор. Мт. 3:16-17; 28:19; Ів. 14:26; Дії 2:32-33,38-39; Рим. 1:4-5; 5:1-5; 8:1-4,8-10; 1Кор. 12:4-6; 2Кор. 1:21-22; 13:14; 4:4-6; 1Сол. 1:2-5; 2Сол. 2:13; Тит. 3:4-6; 1Петр. 1:2; Юд. 20-21).

Грамматика 1Тим. 2:5-6 дає богословські причини Божого спасіння для всіх людей.

1. Є тільки один Бог. Як відомо з Бут. 1:26-27, всі люди створені за образом Бога.
2. Існує тільки одна дорога до Бога – через Месію (пор. Ів. 14:6), і про цю дорогу звіщено в Бут. 3:15.
3. Є тільки один шлях спасіння – через принесення в жертву безгрішного Агнця Божого, Ісуса (пор. Ів. 1:29; 2Кор. 5:21).

Через Нього Бог відкрив усім людям дорогу до спілкування із Собою (пор. Бут. 3:15). Кожен, хто бажає, може прийти до Бога, але прийти можна тільки одним шляхом – через Божого Сина, з вірою в Нього як єдину надію для прийняття.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЄДИНОБОЖЖЯ» (SPECIAL TOPIC: MONOTHEISM)

Людство завжди відчувало, що дійсність не обмежена фізичними предметами й явищами (тобто знає впливу некерованих явищ, таких як зливи, затемнення, комети, погода, нещасні випадки, смерть, тощо). Антропологи знаходять в могилах примітивних гоміноїдів речі, очевидно, покладені туди для наступного життя, яке вони вважали продовженням цього життя.

Першою цивілізацією, що мала писемність, був Шумер (у південному регіоні між річками Тигр та Євфрат); ця цивілізація розпочалася приблизно в 10,000 - 8,000 рр. до н.е. У віршах шумерів віддзеркалюються їхні погляди на богів та взаємини між богами. Шумери уявляли собі богів як людей, з усіма людськими немощами. Їхні традиції існували в усній формі задовго до того, як були записані.

Шумери пройшли богословський розвиток від

1. анімізму до
2. політеїзму до
3. віри в вишнього бога (або дуалізму)

Концепт «монотеїзму» або «єдинобожжя» (уявлення про одного єдиного Бога, як етичну особу, що не має жіночого партнера), а не просто «вишнього бога» політеїзму або доброго бога іранського дуалізму (зороастризму), є унікальною вірою Ізраїля (Авраам та Йов, 2000 р. до н.е.). Був лише один винятковий випадок в Єгипті (короткий час правління Аменхотепа IV, також відомого як Ехнатон, 1367-1350 або 1386-1361 рр. до н.е., який поклонявся *Атону*, богу сонця, як єдиному богу). Див. Дж. Ассманн, «Думка Єгипта» (J. Assmann, *The Mind of Egypt*), с. 216-217.

Цей концепт виражено в кількох текстах Старого Заповіту.

1. «нема Такого, як Господь, Бог наш», Вих. 8:10; 9:14; Повт. Зак. 33:26; 1Цар. 8:23
2. «нема іншого, окрім Нього», Повт. Зак. 4:35,39; 32:39; 1Сам. 2:2; 2Сам. 22:32; Іс. 45:21; 44:6,8; 45:6,21
3. «ЯХВЕ – один», Повт. Зак. 6:4; Рим. 3:30; 1Кор. 8:4,6; 1Тим. 2:5; Як. 2:19
4. «немає такого, як Ти», 2Сам. 7:22; Єр. 10:6
5. «Ти Бог єдиний», Пс. 86:10; Іс. 37:16
6. «До Мене не зроблено Бога, і не буде цього по Мені», Іс. 43:10
7. «крім Мене немає нічого... і нема більше іншого Бога», Іс. 45:5,6,22
8. «Я Господь, Який робить це все», Іс. 45:7 (пор. Амос 3:6)
9. «нема більше іншого Бога», Іс. 45:14,18
10. «окрім Мене нема Бога», Іс. 45:21
11. «немає більш Бога, й нікого, як Я», Іс. 46:9

Слід зазначити, що ця суттєво важлива доктрина відкривалася поступово. Більш ранні фрази можна розуміти як «генотеїзм» або практичне єдинобожжя (є інші боги, напр. Єг. 24:15; 1Цар. 18:21), але для нас є лише один Бог (пор. Вих. 15:11; 20:2-5; Повт. Зак. 5:7; 6:4,14; 10:17; 32:12; 1Цар. 8:23; Пс. 83:18; 86:8; 136:1-9).

Перші тексти про єдиного Бога (філософське єдинобожжя) відносяться до раннього періоду (пор. Вих. 8:10; 9:14; 20:2-3; Повт. Зак. 4:35,39; 33:26). Повні, завершені твердження знаходяться в Іс. 43-46 (пор. 43:10-11; 44:6,8; 45:7,14,18,22; 46:5,9).

Старий Заповіт принижує богів народів, як

1. створіння людей – Повт. Зак. 4:28; 2Цар. 19:18; Пс. 115:4-8; 135:15-18; Іс. 2:8; 17:8; 37:19; 40:19; 41:7,24,29; 44:10,12; 46:6-7; Єр. 10:3-5; Об. 9:10
2. демонів – Повт. Зак. 32:17; Пс. 106:37; Іс. 8:19; 19:3с; 1Кор. 10:20; Об. 9:20
3. марноти – Повт. Зак. 32:21; 2Цар. 17:15; Пс. 31:6; Іс. 2:18; 41:29; Єр. 2:5; 10:8; 14:22; Єр. 2:5; 8:19
4. не богів – Повт. Зак. 32:21; 2Хр. 13:9; Іс. 37:19; Єр. 2:11; 5:7; 1Кор. 8:4-5; 10:20; Об. 9:20

Новий Заповіт посилається на Повт. Зак. 6:4 в Рим. 3:30; 1Кор. 8:4,6; Еф. 4:6; 1Тим. 2:5; Як. 2:19. Ісус цитує цей вірш як першу заповідь в Мт. 22:36-37; Мр. 12:29-30; Лк. 10:27. Старий Заповіт, як і Новий Заповіт, стверджує реальність інших духовних істот (демонів, ангелів), але лише одного Бога Творця і Відкупителя (ЯХВЕ, Бут. 1:1).

Біблійне єдинобожжя характеризується такими положеннями

1. Бог – єдиний і неповторний (Його онтологія не стверджується, а приймається як очевидна)
2. Бог – особа (пор. Бут. 1:26-27; 3:8)
3. Бог етичний (пор. Вих. 34:6; Неем. 9:17; Пс. 103:8-10)
4. Бог створив людей за Своїм образом (Бут. 1:26-27) для спілкування (№2). Він ревнивий Бог (пор. Вих. 20:5-6)

З Нового Заповіту

1. Бог має три вічних, особистих проявлення (див. Спеціальну тему: «Трійця»)
2. Бог повністю, досконало явив Себе в Ісусі (пор. Ів. 1:1-14; Кол. 1:15-19; Євр. 1:2-3)
3. Вічний Божий план відкуплення грішного людства передбачав приношення в жертву Його єдиногородного Сина (Іс. 53; Мр. 10:45; 2Кор. 5:21; Фил. 2:6-11; Послання до євреїв)

▣ **"ї один Посередник між Богом та людьми"** Це приклад того, як Новий Заповіт стверджує, що віра в особу та роботу Ісуса є єдиною дорогою до правильних стосунків з Отцем (пор. Ів. 10:1-18; 14:6). Це часто називають «скандальним ексклюзивізмом» Євангелія. В нашу добу толерантності (коли не визнаються ніякі абсолютні істини) ця істина здається зовсім недоречною, але якщо Біблія є одкровенням Бога, тоді віруючі повинні визнавати цей «ексклюзивізм» істиною. Мова йде не про те, що якась конфесія є єдиною дорогою до Бога; ми стверджуємо, що єдиною дорогою є віра в Ісуса.

Слово «Посередник» має священницькі конотації (пор. Євр. 8:6; 9:15; 12:24). Священик стояв між нужденним народом та святим Богом. Ісус наш первосвященик (пор. Євр. 7-9). Для нас Ісус

1. Спаситель
2. Жертва
3. Посередник
4. Заступник

▣ **"людина Христос Ісус"** І цьому вірші акцент ставиться на тому, що Ісус є справжньою людиною і водночас єдиним Посередником між Богом та людьми (пор. Ів. 14:6). Гностичні лжевчителі заперечували людську природу Ісуса (пор. Ів. 1:14; 1Ів. 1:1-3).

Можливо, ці слова написані на тлі Павлової типології Адама й Христа, а не на тлі гностиків (пор. Рим. 5:12-21; 1Кор. 15:21-22,45-49; Фил. 2:6). Ісус вважався другим Адамом, початком нової раси, де немає ані іудея, ані грека, ані чоловіка, ані жінки, ані раба, ані вільного, але є лише християни (пор. 1Кор. 12:13; Гал. 3:28; Еф. 2:113:13; Кол. 3:11).

Не виключно й те, що 1Тим. 2:5 і 6 містять богословське визначення слова «правда» (або «істина»), що в 1Тим. 2:4.

2:6 "що дав Самого Себе" Ісуса послав Отець, але Ісус за власною волею прийшов і поклав Своє життя (пор. Мт. 20:28; Мр. 10:45; Ів. 10:17,18).

▣ **"викуп за всіх"** Цей вираз віддзеркалює велику істину Іс. 53 (особ. 1Тим. 2:6). Термін «викуп» походить із ринку рабів, де він вживався стосовно відкуплення товариша або родича з рабства або військового полону. Надзвичайно важливою є граматика цієї фрази. (1) слово «викуп» вживається тут в незвичайній складеній формі, з прийменником *anti* (замість); (2) прийменником «за» перекладений грецький прийменник *hyper*, що означає «заради» (пор. Тит. 2:14). Богословський наголос ставиться на викупній заступницькій жертві Ісуса Христа заради нас (пор. 2Кор. 5:21).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІДКУПЛЕННЯ/ВІДКУПИТИ» (SPECIAL TOPIC: RANSOM/REDEEM)

I. СТАРИЙ ЗАПОВІТ

А. Це поняття виражається в єврейській мові двома правовими термінами.

1. *Ga'al* («га'аль»; BDB 145 I, KB 169 I), що в основному означає «звільнити, заплативши певну ціну». Іменник *go'el* («го'ель») означає посередника, зазвичай члена сім'ї (родича-відкупителя). Цей культурний аспект права відкупу об'єкта, тварини, землі (пор. Лев. 25,27) або родича (пор. Рут 4:14; Іс. 29:22) з богословської точки зору переноситься на те, як ЯХВЕ визволив Ізраїль із Єгипту (пор. Вих. 6:6; 15:13; Пс. 74:2; 77:15; Єр. 31:11). Бог став «Відкупителем» (пор. Йов 19:25; Пс. 19:14; 78:35; Пр. 23:11; Іс. 41:14; 43:14; 44:6,24; 47:4; 48:17; 49:7,26; 54:5,8; 59:20; 60:16; 63:16; Єр. 50:34).
2. *Padah* («Падá», BDB 804, KB 911), що в основному означає «визволити» або «звільнити».
  - а. відкуплення перворідного (Вих. 13:13-15 та Чис. 18:15-17)
  - б. фізичне відкуплення протиставляється духовному відкупленню (Пс. 49:7,8,15)
  - в. ЯХВЕ відкупить народ Ізраїлю від їхніх гріхів та непокори (Пс. 130:7-8)

Б. Це богословське поняття має кілька взаємозв'язаних сторін.

1. Існує певна потреба, неволя, втрата, ув'язнення:

- а. фізична
  - б. соціальна
  - в. духовна (пор. Пс. 130:8)
2. Існує ціна, яку треба заплатити за свободу, визволення та відновлення
    - а. ізраїльського народу (пор. Повт. Зак. 7:8)
    - б. окремої особи (пор. Йов 19:25-27; 33:28; Іс. 53)
  3. Хтось має виступати посередником та благодійником. Дієслово *ga'al* зазвичай вживається стосовно члена сім'ї або близького родича (*go'el*, BDB 145).
  4. ЯХВЕ часто описує Себе сімейними термінами.
    - а. Отець
    - б. Чоловік
    - в. Близький родич-відкупитель/месник
 Відкуплення здійснювалося особисто Самим ЯХВЕ – Він платив ціну, і таким чином досягалося відкуплення!

II. НОВИЙ ЗАПОВІТ

А. Існує кілька термінів, що передають це богословське поняття.

1. *Agorazō* (пор. 1Кор. 6:20; 7:23; 2Петр. 2:1; Об. 5:9; 14:3-4). Це комерційний термін, що означає заплачену за щось ціну. Ми куплені кров'ю і не маємо влади над власним життям. Ми належимо Христу.
2. *Exagorazō* (пор. Гал. 3:13; 4:5; Еф. 5:16; Кол. 4:5). Це теж комерційний термін. Він відображає заступницьку смерть Ісуса за нас. Ісус поніс «прокляття» закону, оснований на ділах (Закону Мойсеєвого, пор. Еф. 2:14-16; Кол. 2:14), якого люди не можуть виконати. Він поніс прокляття (пор. Повт. Зак. 21:23) за всіх нас (пор. Мр. 10:45; 2Кор. 5:21)! В Ісусі справедливість та любов зливаються в повне прощення, прийняття та доступ до Бога!
3. *Liō*, «звільнити»
  - а. *Lutron*, «заплачена ціна» (пор. Мт. 20:28; Мр. 10:45). Це сильні слова, сказані Самим Ісусом стосовно мети Його пришестя. Він прийшов, щоб спасти світ, заплативши борг за гріхи людей (пор. Ів. 1:29).
  - б. *Lutroō*, «визволити»
    - (1) відкупити Ізраїль (Лк. 24:21)
    - (2) віддати Самого Себе за те, щоб відкупити й очистити Собі людей (Тит. 2:14)
    - (3) бути безгрішною жертвою (1Петр. 1:18-19)
  - в. *Lutrōsis*, «відкуплення», «визволення» або «звільнення»
    - (1) Пророцтво Захарії про Ісуса, Лк. 1:68
    - (2) Славослов'я Анни за Ісуса, Лк. 2:38
    - (3) Краща жертва Ісуса, принесена один раз, Євр. 9:12
4. *Apolytrōsis*
  - а. відкуплення під час другого пришестя (пор. Дії 3:19-21)
    - (1) Лк. 21:28
    - (2) Рим. 8:23
    - (3) Еф. 1:14; 4:30
    - (4) Євр. 9:15
  - б. відкуплення в смерті Христа
    - (1) Рим. 3:24
    - (2) 1Кор. 1:30
    - (3) Еф. 1:7
    - (4) Кол. 1:14
5. *Antilytron* (пор. 1Тим. 2:6). Це суттєво важливий текст (як і Тит. 2:14), що зв'язує звільнення з заступницькою смертю Ісуса на хресті. Він – єдина жертва, яку приймає

Бог. Він Той, Хто помер за «всіх» (пор. Ів. 1:29; 3:16-17; 4:42; 1Тим. 2:4; 4:10; Тит. 2:11; 2Петр. 3:9; 1Ів. 2:2; 4:14).

Б. Це богословське поняття в Новому Заповіті.

1. Людство знаходиться в рабстві гріха (пор. Ів. 8:34; Рим. 3:10-18,23; 6:23).
2. Це рабство було виявлене в старозавітному Законі Мойсея (пор. Гал. 3) та в Нагірній проповіді Ісуса (пор. Мт. 5-7). Людське виконання закону стало смертним вироком (пор. Кол. 2:14).
3. Ісус, непорочний Агнець Божий, прийшов у світ і вмер замість нас (пор. Мр. 10:45; Ів. 1:29; 2Кор. 5:21). Ми були викуплені від гріха, щоб служити Богові (пор. Рим. 6).
4. І ЯХВЕ, і Ісус виступають в ролі «близького родича», який діє від нашого імені. Це продовження сімейних метафор (батько, чоловік, син, брат, близький родич).
5. Відкуплення – не викуп людей у сатани (за середньовічним богослов'ям), але примирення Божого слова та Божої справедливості з Божою любов'ю та повним забезпеченням у Христі. На хресті був відновлений мир, людська непоко́ра була прощена, і тепер Божий образ в людстві знову діє у близьких стосунках!
6. Відкуплення все ще має майбутній аспект (пор. Рим. 8:23; Еф. 1:14; 4:30), пов'язаний з нашим тілесним воскресінням та вступом у близькі стосунки з Триединим Богом (див. Спеціальну тему: «Трійця»). Наші воскреслі тіла будуть подібні Його тілу (пор. 1Ів. 3:2). Ісус мав фізичне тіло, але з додатковими можливостями діяти в інших вимірах. Парадокс 1Кор. 15:12-19 важко визначити через 1Кор. 15:35-58. Очевидно, що зараз існує фізичне, земне тіло, а тоді буде небесне, духовне тіло. Ісус мав обидва!

▣ "за всіх" Дяка Богові за слово «всі», вжите п'ять разів в 1Тим. 2:1-7! Надзвичайно важливо усвідомлювати, що смерть Ісуса покрила гріхи всього світу (пор. Ів. 1:29; 3:16,17; 1Тим. 4:10; Тит. 2:11; Євр. 2:9; 2Петр. 3:9; 1Ів. 2:2; 4:14). Єдиною перешкодою до спасіння кожної людини є не гріх, але невіра в завершену роботу Ісуса Христа (пор. Ів. 1:12; Дії 17:30; 1Тим. 4:10; 1Ів. 5:10-13). Передвизначення слід балансувати цією істиною (див. Спеціальну тему до Тит. 2:11).

NASB	«свідectво дане в належний час»
NKJV	«для свідectва свого часу»
NRSV	«це було підтверджено в правильний час»
TEV	«доказ у правильний час»
NJB	«таке було свідectво, дане в визначений час»

Ця фраза є паралельною до 1Тим. 6:15 та Тит. 1:3. Бог керує історичними подіями. Христос прийшов в визначений для Нього час, щоби відкупити всіх людей (пор. Рим. 5:18-19).

Можливо також, що ця фраза стосується до Рим. 5:6; Гал. 4:4; Еф. 1:10, оскільки певні історичні умови греко-римського світу I століття забезпечили ідеальний час:

1. *Pax Romana* або римський мир дозволяв людям вільно пересуватися з однієї країни в іншу.
2. Одна спільна мова (грецька *Koinē* [«койне»]) дозволяла всім мешканцям Присередземномор'я розумітися.
3. Очевидне моральне банкрутство грецької та римської релігій спонукало людей шукати сенс життя. Люди бажали особистого духовного переживання в житті (про що також свідчить розквіт містичних релігій).

2:7 "на що я поставлений був" Тут Павло ставить акцент на своєму обранні та покликанні Богом (зустріч з Господом на дорозі до Дамаска), як і в вірші 1:1. Бог бажає, щоби язичники зрозуміли Його Євангеліє, що звіщається всім людям.

▣ **"за проповідника та за апостола... за вчителя"** Іноді ці служіння перелічуються як окремі дари Духа, напр. в 1Кор. 12:28 або Еф. 4:11. У цих списках «пророк» може означати проповідника (особливо вживання слова «пророцтво» в Першому Посланні до коринтян, пор. 1Кор. 11:4,5; 13:9; 14:1,3,4,5,24,31,39). Всі ці лідерські дари в якомусь сенсі звіщають те саме Євангеліє, але з різними акцентами. Павло ще раз описує своє служіння тими самими трьома словами в 2Тим. 1:11.

▣ **"правду кажу, не обманюю"** Багато коментаторів кажуть, що Павло не міг написати таке в листі до свого улюбленого співробітника Тимофія. Але слід пам'ятати, що ці листи писалися для публічного читання в церкві (пор. 1Тим. 6:21b; 2Тим. 4:22b; Тит. 3:15b). Це був рекомендаційний лист Павла, що надавав повноваження його молодому представнику, посланому до домашніх церков в Ефесі, що страждали від лжевчителів.

▣ **"за вчителя поганів"** Павло відчував, що Бог особливо покликав його звіщати Євангеліє Ісуса Христа язичникам (пор. Дії 9:15; 22:21; 26:17; Рим. 1:5; 11:13; 15:16; Гал. 1:16; 2:7; Еф. 3:1-2,8; 2Тим. 4:17). Це в черговий раз підтверджувало те, що Бог любить усіх людей і що відкуплення Христа пропонується всім.

▣ **"у вірі та в правді"** Тут може матися на увазі (1) ставлення проповідника або (2) зміст його проповіді. В 1Тим. 1:14 «віра» пов'язана з «любов'ю». Обидва ці слова характеризують Ісуса та повинні характеризувати Його послідовників.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 2:8-15

⁸Отож, хочу я, щоб мужі чинили молитви на кожному місці, підіймаючи чисті руки без гніву та сумніву. ⁹Так само й жінки, у скромнім убранні, з соромливістю та невинністю, нехай прикрашають себе не плетінням волосся, не коштовними шатами, ¹⁰але добрими вчинками, як то личить жінкам, що присвячуються на побожність. ¹¹Нехай жінка навчається мовчки в повній покорі. ¹²А жінці навчати я не дозволяю, ані панувати над мужем, але бути в мовчанні. ¹³Адам бо був створений перше, а Єва потому. ¹⁴І Адам не був зведений, але, зведена буди, жінка попала в переступ. ¹⁵Та спасеться вона дітородженням, якщо пробуватиме в вірі й любові, та в посвяті з розвагою.

2:8 "Отож, хочу я, щоб мужі чинили молитви на кожному місці" Павло вчив як про необхідність гідного та правильного поведіння в публічному житті (пор. 1Тим. 2:1-7), так і в поклонінні (пор. 1Кор. 11-14). Вираз «на кожному місці» напевне означає домашні церкви в Ефесі або його околицях. У 8-му вірші вгодна Богу молитва описана трьома характерними ознаками.

1. підіймаючи чисті руки
2. без гніву
3. без сумніву

Ці ознаки чітко вказують на те, що Павло звертається до вірних віруючих і виключає лжевчителів, їхніх «речників» (можливо молодих вдів), та послідовників.

Павло часто вживає цей вираз «на кожному місці» (пор. 1Кор. 1:2; 2Кор. 2:14; 1Сол. 1:8; 1Тим. 2:8). Цей вираз може бути посиланням на Мал. 1:11, що містить в собі пророцтво про всесвітнє поклоніння Месії. Це також узгоджується з неодноразовим вживанням в 1Тим. 2:1-7 слів «усе», «всі», «всякий» та «кожний».

▣ **"підіймаючи чисті руки"** Іудеї зазвичай молилися з піднятими руками. Це вказує на те, що слова віруючих повинні узгоджуватися з їхнім життям (пор. Як. 4:8).

▣ **"без гніву"** Тут вжито грецьке слово *orgē*, що означає «постійне протистояння» (пор. Мт. 5:23-24; 6:15). Коли ми гніваємося на людей, це позначається на наших стосунках із Богом (пор. Мт. 5:21-24; Мр. 11:25; 1Ів. 2:9,11; 4:20-21).

NASB   «розладу»
NKJV   «сумніву»
NRSV, TEV,
NJB   «суперечки»

Грецькі філософи вживали це слово в значенні навчального заняття або діалогу. У Новому Заповіті воно має негативну конотацію (пор. Мт. 15:19; Мр. 7:21). Тут воно або пов'язане з контекстом навчання лжевчителів, або з їхнім неправильним, гнівним та гнітючим ставленням.

**СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «МОЛИТВА – НЕОБМЕЖЕНА, АЛЕ ВОДНОЧАС ОБМЕЖЕНА»
(SPECIAL TOPIC: PRAYER, UNLIMITED YET LIMITED)**

А. Синоптичні Євангелія

1. віруючі заохочуються до постійної молитви з вірою в те, що Бог дасть «добра» (у Матвія, Мт. 7:7-11) або «Духа Святого» (у Луки, Лк. 11:5-13)
2. в контексті церковної дисципліни віруючі (двоє) заохочуються до спільної молитви (Мт. 18:19)
3. в контексті суду над іудаїзмом віруючим сказано молитися з вірою, без сумнівів (Мт. 21:22; Мр. 11:23-24)
4. в контексті двох притч (Лк. 18:1-8, несправедливий суддя; та Лк. 18:9-14, фарисей та грішник) віруючі заохочуються до такого поводження, що відрізняється від поводження судді та «самоправедного» фарисея. Бог чує смиренних та розкаяних (Лк. 18:1-14)

Б. твори Івана

1. в контексті чоловіка, сліпого від народження, що його зцілив Ісус, виявляється справжня сліпота фарисеїв. Молитви Ісуса (як і будь-кого з людей) отримали відповідь тому, що Ісус знав Бога й жив згідно з Його волею (Ів. 9:31).
2. Описання розмов у горниці в Євангелії від Івана (Ів. 13-17)
  - а. Ів. 14:12-14 – молитва віруючих:
    - 1) походить від віруючих
    - 2) вони просять в ім'я Ісуса
    - 3) бажають, щоб прославився Отець
    - 4) зберігають заповіді (в. 15)
  - б. Ів. 15:7-10 – молитва віруючих:
    - 1) віруючі перебувають в Ісусі
    - 2) Його слово перебуває в них
    - 3) бажають, щоб прославився Отець
    - 4) приносять багато плоду
    - 5) зберігають заповіді (в. 10)
  - в. Ів. 15:15-17 – молитва віруючих:
    - 1) вони є обраними
    - 2) вони приносять плід
    - 3) вони просять в ім'я Ісуса
    - 4) вони зберігають заповідь любити одне одного
  - г. Ів. 16:23-24 – молитва віруючих:
    - 1) вони просять в ім'я Ісуса
    - 2) щоб їхня радість була повною
3. Перше Послання Івана (1 Івана)
  - а. 1Ів. 3:22-24 – молитва віруючих:
    - 1) вони зберігають Його заповіді (в. 22,24)
    - 2) вони живуть відповідно

- 3) вони вірують в Ісуса
  - 4) люблять одне одного
  - 5) перебувають в Ньому, і Він в них
  - 6) мають дар Духа
- б. 1Пв. 5:14-16 – молитва віруючих:
- 1) впевненість в Бозі
  - 2) за Його волею
  - 3) віруючі моляться одне за одного

В. Послання Якова

1. Як. 1:5-7 – віруючі впадають в різні випробовування і повинні просити мудрості без сумнівів
2. Як. 4:2-3 – віруючі повинні просити з правильними мотивами
3. Як. 5:13-18 – заохочення віруючих, які мають проблеми із здоров'ям
  - а. щоб вони просили пресвітерів помолитися за них
  - б. щоб молилися з вірою
  - в. щоб вони просили прощення своїх гріхів
  - г. щоб признавалися один перед одним у своїх гріхах та молилися один за одного (подібно до 1Пв. 5:16)

Ключем до ефективної молитви є уподібнення Христу. Ось що значить молитва в ім'я Ісуса. Найгірше, що Бог може зробити для більшості християн, – то відповісти на їхні егоїстичні молитви! В якомусь сенсі, всі молитви отримують відповідь. Найціннішим аспектом молитви є те, що віруючий проводить час із Богом і довіряє Йому.

2:9

NASB	«так само»
NKJV	«в такій само манері»
NRSV, TEV	«також»
NJB	«подібно»

Ці слова вказують на контекст: «як чоловікам та жінкам слід поводитися на богослужінні» (в домашніх церквах, пор. 1Кор. 11-14). Про це слово добре розповідає Ф.Ф. Брюс у своїй книзі «Відповіді на запитання» (F. F. Bruce, *Answers To Questions*, с. 114-115).

▣ **"жінки, у скромнім убранні"** Одежа людини показує, що в неї на серці та в думках. Віруючі повинні вдягатися пристойно, причому не тільки в церкві, але всюди й завжди, тому що вони християни. В цьому вірші Павло наголошує не лише на зовнішньому вигляді віруючої людини, але й на побожності (пор. 1Тим. 2:10; 1Петр. 3:3,4). Віруючі світять в усіх сферах життя, як світло світу та сіль землі (пор. Мт. 5:13-16). Ми повинні пам'ятати, Кого ми представляємо!

Проте це не значить, що віруючі повинні носити сіру й одноманітну одягу. Ми не повинні вдягатися так, щоб виділятися від суспільства, в якому живемо. Будьмо охайними, чистими, навіть модними, але понад усе будьмо християнами.

▣ **"невинністю"** Див. детальну примітку до 1Тим. 3:2.

▣ **"не плетінням волосся, не коштовними шатами"** Це означає, що принаймні якась частина віруючих була відносно заможною. Іудейські та римські зачіски тих часів були дуже складними, екстравагантними та дорогими. Очевидно, християнки були схильні до суєтності або особистої волі (можливо, вони захоплювалися жіночим рухом за свободу, що розпочався серед римлян, пор. 1Кор. 11:2-16). Не виключно, що тут відображене відчуття «винятковості» іудейських лжевчителів, які шукали багатих, впливових і освічених.

2:10 "добрими вчинками" віруючі повинні пам'ятати, що вони не спасаються добрими ділами, але спасаються на добрі діла (пор. Еф. 2:8-10; Тит. 3:8; Як. 2:14-26). Наше життя підтверджує істинність нашого віросповідання. Саме про це вчать Послання Якова та Перше Послання Івана.

В цьому контексті «добрі вчинки» означають ті правильні вчинки, що обумовлені культурою людини та очікуються від неї суспільством (пор. 1Тим. 5:10; Тит. 2:5).

▣ **"як то личить жінкам, що присвячуються на побожність"** Тут контекст ясно звужується до спасених жінок. Це не є загальним правилом для суспільства. Божі діти вдягаються пристойно через свою побожність. Справжня краса не в убранні, але в преображеному серці. Справжні красуні – то побожні жінки (в усіх сферах життя).

2:11 "жінка" Можливо, тут ідеться про всіх християнок, або лише про дружин (пор. переклад Чарльза Б. Вільямса [Charles B. Williams translation], «заміжня жінка» в 1Тим. 2:11). Слід брати до уваги контекст, щоб уточнити сенс, закладений біблійним автором.

▣ **"навчається"** Це наказовий спосіб теперішнього часу активного стану. На перший погляд сучасний читач може сприйняти це дуже негативно, але слід пам'ятати, що (1) в іудаїзмі жінки не могли вивчати Закон і в греко-римському світі вони не могли ходити в школу. Отже, в якомусь сенсі це був позитивний крок вперед до того, щоб жінки могли вивчати Слово Боже; (2) цей текст слід розглядати в світлі лжевчителів, які використовували жінок (пор. 1Тим. 5:13; Дії 20:30; 2Тим. 3:5-9; Тит. 1:11). Можливо, деякі жінки були «речницями» лжевчителів на богослужіннях домашніх церков (Гордон Фі, «Новий Міжнародний Біблійний Коментар» [Gordon Fee, *New International Biblical Commentary*, Том 13]).

▣ **"в повній покорі"** Це також звучить негативно в сучасному світі, але слід пам'ятати, що

1. Слово «покора» вживалося й стосовно Ісуса. Ісус корився Отцю (пор. 1Кор. 15:28); корився Своїм земним батькам (пор. 1Сол. 5:21). Інакше кажучи, Він виконував Свої громадські та релігійні обов'язки з правильним ставленням.
2. «Коритися» – то Божа воля для всіх віруючих (пор. Еф. 5:21). Це один із п'яти дієприкметників теперішнього часу, що описують «переповнення Святим Духом» (пор. Еф. 5:18)
3. В тому самому тексті в Посланні до ефесян Павло наводить три приклади з сімейного життя, щоб показати взаємну покору в родині: (1) жінки коряться чоловікам; (2) діти коряться батькам; та (3) домашні раби коряться панам.

Радикально позитивною частиною цього контексту (Еф. 5:18-6:9) є те, що Павло обмежує владу тих в суспільстві, хто мав майже необмежену владу (чоловіків, батьків та панів). В часи Павла його вчення про жінок, дітей та рабів було радикально позитивним.

4. Павло не засуджував рабовласництво, бо знав, що це зруйнує ефективність церкви та зашкодить її свідокству в той історичний період. Я вважаю, що те саме стосується й положення жінок в суспільстві. Павло стверджував духовну рівність статей (пор. Гал. 3:28; Кол. 3:11), обдарованість жінок (пор. 1Кор. 12:7-13) та їхню роль в розповсюдженні Євангелія (пор. Рим. 16). Але він знав, що жінок на керівних ролях (1) неправильно зрозуміють через поклоніння плодючості та (2) не приймуть в майже повністю патріархальному суспільстві, де панують чоловіки.

2:12 "панувати над мужем" Це дієслово *authentēō* зустрічається лише тут у всьому Новому Заповіті. Воно визначається як «той, хто діє за власною владою» (*authentēs*, «пан» або «той, хто домінує»). Див. Мултон та Міліган, «Словник грецького Нового Заповіту» (Moulton and Milligan, *Vocabulary of the Greek New Testament*), с. 91 Чи значить це, що жінки можуть бути на керівних ролях, за умови, що вони не будуть домінувати? Така думка не підтверджується безпосереднім контекстом та наступною фразою «але бути в мовчанні» (пор. 1Кор. 14:34). Те, що Павло говорив про жінок в підлеглих ролях, не можна пояснити використанням цього *haphē legomenon*. Це питання слід розглядати з огляду на культуру. Бог відкривається людям в умовах конкретного культурного середовища, де не все було і є Божою волею для всіх віруючих усіх часів (див. Гордон Фі, «Євангеліє й Дух» та «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» [Gordon Fee, *Gospel and Spirit and How to Read the Bible For All Its Worth*], с. 83-86). Істина й сила Євангелія докорінно змінює людську культуру (рабовласництво, панування чоловічої статі). Горде експлуататорське панування

є злом, незалежно від того, хто панує – чоловіки чи жінки. Слід остерігатися двох крайнощів: (1) жінки нічого не можуть (культура стародавнього Близького Сходу) і (2) жінки можуть все (сучасний західний індивідуалізм). Віруючі (чоловіки й жінки) служать в умовах своєї культури заради поширення Євангелія та примноження учнів, а не для власних планів!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЖІНКИ В БІБЛІЇ» (SPECIAL TOPIC: WOMEN IN THE BIBLE)

I. Старий Заповіт

A. У тій культурі жінки вважалися власністю

1. вони включені в списки власності (Вих. 20:17)
2. ставлення до рабинь (Вих. 21:7-11)
3. обітниця жінок могли відмінитися чоловіками, що мали над ними владу (Чис. 30)
4. жінки були здобиччю на війні (Повт. Зак. 20:10-14; 21:10-14)

Б. Практично була певна обопільність

1. чоловік і жінка створені за образом Божим (Бут. 1:26-27)
2. шануй батька та матір (Вих. 20:12 [Повт. Зак. 5:16])
3. заповідь боятися матері та батька (Лев. 19:3; 20:9)
4. чоловіки і жінки могли бути назірами (Чис. 6:1-2)
5. доньки мали право на спадщину (Чис. 27:1-11)
6. входили до народу завіту (Повт. Зак. 29:10-12)
7. зберігай науку батька і матері (Прип. 1:8; 6:20)
8. сини та доньки Гемана (левітської родини) керували музикою в Храмі (1Хр. 25:5-6)
9. сини та доньки будуть пророкувати в новому віці (Йоїл 2:28-29)

В. Жінки займали керівні посади

1. Сестра Мойсея Маріям названа пророчицею (Вих. 15:20-21, див. також Мих. 6:4)
2. обдаровані Богом жінки пряли для скінні (Вих. 35:25-26)
3. Заміжня жінка Девора також була пророчицею (пор. Суд. 4:4) і керувала всіма племенами (Суд. 4:4-5; 5:7)
4. Хулда була пророчицею, що їй цар Йосія велів читати й тлумачити щойно знайдену «Книгу Закону» (2Цар. 22:14; 2Хр. 34:22-27)
5. Благочестива цариця Естер спасла іудеїв в Персії

II. Новий Заповіт

A. У тій культурі як в іудаїзмі, так і в греко-римському світі жінки були другорядними громадянами, мали менше прав і привілеїв (єдиним винятком була Македонія).

Б. Жінки на керівних посадах

1. Єлисавета і Марія, благочестиві жінки, що віддали себе Богові (Лк. 1-2)
2. Анна, пророчиця, що служила в Храмі (Лк. 2:36)
3. Лідія, віруюча та лідер домашньої церкви (Дії 16:14,40)
4. Чотири незаймані дочки Пилипа були пророчицями (Дії 21:8-9)
5. Фіва, диякониса церкви в Кенхреях (Рим. 16:1)
6. Прискилла, співробітниця Павла та вчителька Аполлоса (Дії 18:26; Рим. 16:3)
7. Марія, Трифена, Трифоса, Персида, Юлія, сестра Нірея і ще декілька жінок-співробітниць Павла (Рим. 16:6-16)
8. Юнія (KJV), можливо, жінка-апостол (Рим. 16:7)
9. Еводія і Синтихія, співробітниці Павла (Фил. 4:2-3)

III. Як сучасний віруючий повинен балансувати ці суперечливі біблійні приклади?

A. Як відрізнити історичні або культурні істини, що стосуються виключно первинного контексту, від вічних істин, що стосуються всіх церков та всіх віруючих всіх часів та народів?

1. Треба дуже серйозно ставитися до задуму первісного богонатхненного автора. Біблія є Словом Божим і єдиним джерелом віри та правильної практичної поведінки.
  2. Богонатхненні тексти, очевидно, є історично обумовленими.
    - а. культ (тобто ритуал та літургія) Ізраїлю (пор. Дії 15; Гал. 3)
    - б. іудаїзм I століття
    - в. твердження Павла в I Посланні до коринтян, що цілком очевидно є історично обумовленими
      - (1) правова система язичницького Рима (1Кор. 6)
      - (2) залишатися рабом (1Кор. 7:20-24)
      - (3) celibat (1Кор. 7:1-35)
      - (4) незаймані дівчини (1Кор. 7:36-38)
      - (5) їжа, принесена в жертву ідолам (1Кор. 8; 10:23-33)
      - (6) недостойні вчинки під час вечері Господньої (1Кор. 11)
  3. Бог повністю й ясно відкрив Себе людям у конкретній культурі в конкретну епоху. Треба ставитися серйозно до одкровення, але не до кожного аспекту його історичного вираження. Слово Боже було написано людськими словами і адресоване людям у конкретній культурі в конкретну епоху.
- Б. Тлумачення Біблії повинно бути пошуком оригінального авторського наміру. Що казав автор до своїх сучасників? Це питання є суттєво важливим для правильного тлумачення. Але потім треба ще прикласти це знання до наших днів. Справжньою проблемою тлумачення може стати визначення термінів. Чи були інші служителі, крім пасторів, до яких ставилися як до лідерів? Чи вважалися диякониси або пророчиці лідерами? Цілком очевидно, що в 1Кор. 14:34-35 та 1Тим. 2:9-15 Павло стверджує, що жінки не повинні керувати публічним Богослужінням! Але як це прикласти до нас сьогодні? Я не хочу, щоб Павлова культура або моя власна культура заглушила Боже Слово і Божу волю. Можливо, в часи Павла жінок занадто обмежували, але в наші часи, мабуть, їм занадто багато дозволяється. Я не можу зі спокійною совістю сказати, що слова Павла і його наука є лише умовною істиною, обмеженою I століттям та його географічним положенням. Хто я такий, щоб своїм розумом або своєю культурою заперечувати слова богонатхненного автора?!
- Однак питання залишається відкритим, адже в Біблії є і жінки-лідери (навіть в Посланнях Павла, пор. Рим. 16). Гарним прикладом цього є розмова Павла про публічне Богослужіння в 1Кор. 11-14. У 1Кор. 11:5 Павло начебто дозволяє жінкам проповідувати й молитися на Богослужіннях, але за умови, що вони покривають голову; з іншого боку, в 1Кор. 14:34-35 Павло вимагає, щоб вони мовчали! Відомо, що були диякониси (пор. Рим. 16:1) та пророчиці (пор. Дії 21:9). Саме ця різноманітність дозволяє мені вважати слова Павла (щодо обмеження жінок) такими, що стосуються конкретно ситуації в Коринті та Ефесі I століття. В обох тих церквах існувала проблема занадто вільного поведіння нововернутих жінок (пор. Брюс Вінтер, «Коли Павло полишив Коринт» [Bruce Winter, *After Paul Left Corinth*]), що могло бути перешкодою для церкви в її роботі по донесенню Христа до їхнього суспільства. Треба було обмежити волю тих жінок, щоб Євангеліє проповідувалося більш ефективно.
- Нині в нашому суспільстві положення зовсім відрізняється від того, що було в часи Павла. Сьогодні, навпаки, якщо не дозволяти здібним і освіченим жінкам проповідувати Євангеліє і займати керівні посади, то це зашкодить Євангелію і значно обмежить його розповсюдження! Що є кінцевою ціллю публічного Богослужіння? Хіба не євангелізм та учнівство? Чи можуть жінки на керівних посадах в церкві прославляти Бога й догоджати Йому? Біблія в цілому дає позитивну відповідь на це питання. Так!
- Я хочу слідувати за Павлом. Моє богослов'я побудоване насамперед на Посланнях Павла. Я не хочу дозволяти сучасному фемінізму впливати на мене або маніпулювати мною! Проте я відчуваю, що церква дуже повільно реагує на очевидні біблійні істини, такі як неприйнятність рабства, расизму, фанатизму та сексизму. Вона також занадто повільно

реагує на жорстоке поводження з жінками в сучасному світі. Бог у Христі визволив рабів та жінок. Я не можу допустити, щоб на них знову наділи кайдани, посилаючись на текст, що був написаний в певній культурній ситуації.

I останнє: мені, як тлумачу, добре відомо, що в коринтській церкві віруючі мали багато проблем зі взаємовідносинами. Вони хизувалися й хвалилися своїми харизматичні дарами. Серед них, напевне, були і жінки. Я також гадаю, що віруючі в Ефесі зазнавали впливу лжевчителів, які користувалися жінками і через них поширювали свої вчення в ефеських церквах.

V. Пропоновані джерела для додаткового читання

1. Гордон Фі та Дуглас Стюарт, «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» (*How to Read the Bible For All Its Worth* by Gordon Fee and Doug Stuart) (с. 61-77)
2. Гордон Фі, «Євангеліє і Дух: проблеми в герменевтиці Нового Заповіту» (*Gospel and Spirit: Issues in New Testament Hermeneutics* by Gordon Fee)
3. Волтер Кайзер, Пітер Девідс, Ф.Ф. Брюс та Манфред Т. Браух, «Важкі вислови в Біблії» (*Hard Sayings of the Bible* by Walter C. Kaiser, Peter H. Davids, F. F. Bruce, and Manfred T. Branch) (с. 613-616; 665-667)

2:13-15 В цьому контексті міркування Павла з богословської точки зору пов'язані з Бут. 3. Вони також пов'язані з розпущеністю лжевчителів (пор. 1Тим. 1:3-11; 4:1-5; 5:11-13). Павло наводить аналогію з гріхопадінням в Бут. 3. Як змій звів Єву в гріх, непослух та незалежність від Бога, так само лжевчителі зводили деяких жінок (пор. 1Тим. 5:13; 2Тим. 3:6-9).

Наслідки гріхопадіння безпосередньо пов'язані з підкоренням жінки чоловікові та її пожаданням до нього (пор. Бут. 3:16). Незалежні дії Єви були й залишаються богословською проблемою. Чи скасувало Євангеліє всі наслідки гріхопадіння в Бут. 3, чи вони все ще мають силу? Чи протирічить чіткому наказу Павла наша сучасна культура з освіченими жінками на керівних посадах? Див. Спеціальну тему до 1Тим. 2:12 (на початку).

2:14 "попала в переступ" У книзі Буття написано про два наслідки переступу Єви: (1) пологові болі та (2) підкорення чоловікові. Дієслово стоїть у часі перфекта, а це вказує на те, що ці наслідки все ще мають силу. Ісус розпочав новий вік, але віруючі також живуть водночас і в старому віці.

2:15 "Та спасеться вона дітородженням" Це дуже важкий текст, можливо, навіть найважчий в усіх посланнях Павла. Слід пам'ятати:

1. він пов'язаний з Бут. 3:13,16
2. зі вченнями лжевчителів
3. протиставлення («Та спасеться...»), що пов'язане з обманом лжевчителів

Слово «спасеться» може означати або фізичне визволення від болісних пологів (пор. New American Standard Version), про що неначебно свідчить вживання цього слова в 1Тим. 4:16 щодо спасіння від обману лжевчителів (дехто з них очевидно стверджував, що целібат є вищим духовним станом людини, пор. 1Тим. 4:3), або «спасіння» тут може розумітися в духовному есхатологічному сенсі, що відповідає більшості випадків вживання цього слова в Новому Заповіті.

Є також ще одне нове тлумачення цього слова, що трактує визначений артикль у фразі «дітородженням» як знак того, що тут, можливо, мова йде про втілення Ісуса Христа:

1. цей контекст пов'язаний з Бут. 3:15
2. прийменник *dia* можна перекласти як «через» (тобто «через дітородження»)
3. слово «дітородження» вжито з визначеним артиклем
4. тут вжито як однину («жінка»), так і множину («вона» тут у множині)

Таким чином Єва виступає представницею всіх жінок, що спасаються через Божу обітницю про особливе народження (тобто народження Ісуса; з богословської точки зору це нагадає типологію Адам-Христос в Рим. 5:12-21; 1Кор. 15:21-22,44-48; Фил. 2:6-7).

Безпосередній контекст неначебто вказує на те, Павло очікував від жінок сумлінного виконання своєї ролі в сім'ї, як було заведено в більшості суспільств з давніх часів і понині. Жінки спасаються не участю в керівництві на богослужінні і не вільним поведженням, що суперечить їхній культурі.

Але не спасаються вони і тим, що сумлінно виконують свою очікувану роль у суспільстві; вони спасаються лише вірою та її плодами (пор. 1Тим. 2:15b). Спасіння – у Христі та через Христа. Побожні жінки довіряють Христу і не бажають привертати до себе зайву увагу. Однак у нашій культурі, навпаки, обмеження жінок призводить до «зайвої уваги». Якщо в I столітті занадто активні християнки викликали відразу в неспасених, то сьогодні неспасенні жахаються всього, що схоже на християнський сексизм або законництво. Метою завжди є євангелізм та учнівство, а не особиста свобода чи особисті вподобання (пор. 1Кор. 9:19-23).

▣ **"якщо пробуватиме в вірі й любові, та в посвяті з розвагою"** Це умовне речення третього типу, що означає потенційну дію, яка залежить від певних умов. Тут умовою є пробування віруючих жінок у вірі, любові, посвяті та стриманості (слово «розвага» тут вжито в значенні «розсудливість», «розважливість» або «стриманість»). Див. 2Тим. 2:11, Спеціальна тема: «Стійкість». Про «стриманість» див. детальну примітку до 1Тим. 3:2.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Як істини цього розділу пов'язані із лжевчителями?
2. Чи треба молитися за урядових службовців, які не є християнами та поведуться несправедливо й безбожно?
3. Чи Бог насправді хоче, щоб усі люди спаслися? Чи дійсно Ісус вмер за всі гріхи?
4. Визначте слово «викуп».
5. Чому одяг християн є темою для обговорення в нашому сучасному світі?
6. Як добрі діла пов'язані зі спасаючою вірою?
7. У світлі 11-14-го віршів, яке місце жінки повинні займати в сучасній церкві?
8. Що означає 15-й вірш в світлі всього Нового Заповіту?

1 ТИМОФІЙ 3

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Вимоги до єпископів 3:1b-7	Вимоги до наглядачів 3:1-7	Проблеми керування 3:1-7	Лідери в церкві 3:1-7	Старший- відповідальний 3:1-7
Вимоги до дияконів 3:8-13	Вимоги до дияконів 3:8-13	3:8-13	Помічники в церкві 3:8-13	Диякони 3:8-13
Тасмниця нашої релігії 3:14-16	Велика тасмниця 3:14-16	3:14-16	Велика тасмниця 3:14-16	Церква і тасмниця духовного життя 3:14-16

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМІРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятьох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД

А. В цій главі перелічуються три різні типи служителів.

1. пастори (1Тим. 3:1-7)
2. диякони (1Тим. 3:8-10,12-13)
3. роль вдів (1Тим. 3:11; 5:9-16) або дияконис (пор. Рим. 16:1)

Б. Ці вимоги можуть бути повною протилежністю життя і вчення лжевчителів.

В. 16-й вірш – то ранньоцерковне сповідання віри або гімн. Павло часто цитував такі тексти (пор. Еф. 5:19; Фил. 2:6-11; Кол. 1:15-16; 3:15-20; 2Тим. 2:11-13). Ритмічну структуру цього тексту чітко видно у вжитих тут шести дієсловах в часі аориста пасивного стану дійсного способу разом із п'ятьма фразами з місцевим та орудним відмінком.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА 1ТИМ. 3:1-7

¹Вірне це слово: коли хто єпископства хоче, доброго діла він прагне. ²А єпископ має бути бездоганний, муж однієї дружини, тверезий, невинний, чесний, гостинний до приходнів, здібний навчати, ³не п'яниця, не заводіяка, але тихий, несварливий, не срібллюбєць, ⁴щоб добре рядив власним домом, що має дітей у слухняності з повною чесністю, ⁵бо хто власним домом рядити не вмє, як він зможе пильнувати про Божу Церкву? ⁶не новонавернений, щоб він не запишався, і не

впав у ворожий осуд. ⁷Треба, щоб мав він і добре засвідчення від чужинців, щоб не впасти в догану та в сітку диявольську.

3:1 "Вірне це слово" Ця ідіома може як завершувати текст, так і вводити його (пор. 1Тим. 1:15; 3:1, 4:9; 2Тим. 2:11; Тит. 3:8). Це другий із п'яти висловів «Вірне це слово» в Пасторських посланнях. Ці вислови відіграють в тексті ту саму роль, що й Ісусове «амен» або «амен, амен» (в нашому перекладі «Поправді, поправді»), – привернути особливу увагу до наступного твердження.

▣ **"коли хто"** (умовний сполучник) Це умовне речення першого типу, яке передбачає правдивість речей з авторської точки зору або його літературного задуму.

▣ **"хоче... прагне"** У грецькому це два сильних слова: (1) «простирається до» (пор. 1Тим. 6:10; Євр. 11:16) та (2) «кладе своє серце на» (пор. Мт. 13:17; Лк. 15:16). Я з цього роблю такий висновок, що наш сучасний акцент на необхідності покликання від Бога на те чи інше служіння на кшталт старозавітного покликання може занадто сильно обмежувати нас. Достатньо бажати церковного лідерства. Бог вкладає Свої бажання в серця віруючих (пор. Пс. 37:4).

NASB «служіння наглядача»
NKJV «посаду єпископа»
NRSV «служіння єпископа»
TEV «церковним лідером»
NJB «головуючим старійшиною»

Це слово *episkopos*, що зазвичай перекладається як «єпископ» або «наглядач». Здається, воно є синонімом інших двох назв служіння керівника помісної церкви. Терміни «пастор», «єпископ» та «пресвітер» (або «старійшина», «старець») означають одне й те саме служіння (пор. 1Тим. 5:17; Дії 20:17,28; Тит. 1:5,7; 1Петр. 5:1-2). У новозавітній церкві було лише два служіння: пастор і диякон (пор. Фил. 1:1). Здається, що «старійшина» (або «старець») – то термін юдейського походження, а слово «наглядач» («єпископ») походило з грецького міста-держави.

3:2 "бездоганний" Це ключова вимога в усіх текстах, де перелічені вимоги до керівників помісної церкви. Це слово означає «поза критикою» як в громаді віруючих (1Тим. 3:2-6), так і серед невіруючих (1Тим. 3:7). Та сама тема бездоганності повторюється і в віршах 7,10; також в 5:7 та 6:14. Досконалих керівників немає, але є благочестиві, чесні, взірцеві віруючі. Див. примітку до Тит. 1:6.

NASB, NKJV,
NJB «чоловік однієї дружини»
NRSV «лише один раз одружений»
TEV «він повинен мати лише одну дружину»

Навколо цієї фрази багато сперечаються. Очевидно, що для церкви I століття в Ефесі це була серйозна проблема (пор. 1Тим. 3:1,12; 5:7; також на Криті, Тит. 1:6). Щодо тлумачення цієї фрази існують такі теорії:

1. мова йде про полігамію
2. мова йде про повторне одруження після розлучення
3. мова йде про друге одруження після смерті першої дружини
4. мова йде про чоловіка, вірного своїй дружині (тобто про гарні сімейні стосунки, пор. NEB)

Те, що мова йде про сімейні стосунки, є очевидним, адже проблеми в сімейних стосунках не дають можливості людині займати керівну посаду в помісній церкві. Перший варіант не був проблемою в Римській імперії, але був потенційною проблемою в іудаїзмі (хоча в I столітті ця проблема була досить рідкісною); другий варіант був серйозною проблемою в Римській імперії, а також в іудаїзмі (Гіллель проти Шаммая); третій варіант був серйозною проблемою для ранньої церкви, зокрема для Тертуліана, і досі

залишається проблемою серед баптистів в Європі. Однак у паралельному місці Писання, 1Тим. 5:14, говориться, що молодші вдови можуть вдруге виходили заміж без докору (пор. Рим. 7:2-3; 1Кор. 7).

Є ще один можливий варіант – це може бути вимога, щоб чоловік обов'язково був одружений. Лжевчителі забороняли одружуватися (пор. 1Тим. 4:3). Не виключно, що Павло тут спростовує їхні твердження щодо celibату та аскетизму. Це не значить, що неодружений чоловік не може бути керівником церкви, але це значить, що бути холостим не є обов'язковою вимогою. На мою думку, це найкращий варіант, і таке тлумачення також вирішує інші питання, пов'язані з вимогою (1) «не п'яниця» та (2) з проблемами жінок в 1Тим. 2:8-15. Ці питання слід тлумачити в світлі лжевчителів.

Якщо питання в сильній побожній сім'ї, то розрив шлюбу зовсім не є головною проблемою. У Старому Заповіті розлучення іноді навіть було правильним рішенням. (1) ЯХВЕ розлучувався з невірним Ізраїлем і (2) священикам було наказано розірвати шлюб із невірними дружинами (див. «Старозавітні погляди на розлучення та повторне одруження» ["Old Testament Perspective on Divorce and Remarriage"] в «Журналі євангельського богословського товариства» [Journal of the Evangelical Theological Society, Том 40, №4, грудень 1997]). У кожній людині бувають проблеми в сімейному житті. На мою думку, головна проблема з буквальним тлумаченням цієї вимоги полягає в непослідовності, адже всі інші вимоги в цьому тексті, як правило, не тлумачяться буквально. Якщо розлучення з дружиною унеможлиблює призначення чоловіка на керівну роль, тоді так само і вимоги (а) тверезості (пор. «не багато віддані вина» в 1Тим. 3:8, що не є вимогою повної відмови від вина) та (б) «дітей у слухняності» в 1Тим. 3:4 стали б перешкодою для багатьох сучасних пасторів та дияконів.

Якщо бути відвертим, я майже не знаю християнських лідерів, які все життя послідовно виконували би всі ці вимоги. Отже, перш ніж занадто критично ставитися до недоліків керівників, слід згадати, що ці вимоги є Божою волею для всіх Божих дітей. Я не закликаю до пониження стандартів, але ці стандарти не можна використовувати як законники, для осуду інших. Церкві потрібні побожні керівники, що були би взірцем для суспільства. Однак у нашому розпорядженні є тільки спасенні грішники! Сучасні церкви повинні шукати не «досконалих» лідерів, але таких, що протягом багатьох років проявляли вірність.

І ще одне зауваження: якщо ці вимоги тлумачити занадто буквально, тоді навіть Ісус (неодружений) та Павло (очевидно, розлучений) не відповідають вимогам церковних керівників! Тут є над чим задуматися.

▣ "тверезий" Оскільки в 1Тим. 3:3 конкретно говориться про зловживання алкоголем, то це слово тут, мабуть, вживається в переносному значенні «бути розсудливим» (пор. 1Тим. 3:11; Тит. 2:2).

NASB	«розсудливий»
NKJV	«тверезо мислячий»
NRSV	«чутливий»
TEV	«стриманий»
NJB	«обережний»

У творах грецьких філософів це слово (*sōphrōn*) означало «збалансований». Це було широко відоме грецьке слово зі значенням уникнення крайнощів (і прагнення до «золотої середини»). Його вживали щодо людини зі здоровим глуздом (пор. 1Тим. 3:2; Тит. 1:8; 2:2,5). Пов'язані з цим слова можна також знайти в 1Тим. 2:9,15; 2Тим. 1:7; Тит. 2:4,6,9,12,15.

Однокореневі слова (BAGD, с. 802) кілька разів вживаються в Пастирських посланнях.

1. дієслово, *sōphroneō* – «поміркувати», Тит. 2:6
2. дієслово, *sōphronizō* – «навчали» (тобто «заохочували», «збуджували в них почуття до»), Тит. 2:4
3. іменник, *sōphronismos* – «здорового розуму» («самовладання»), 2Тим. 1:7
4. іменник, *sōphrosunē* – «скромність», «розвага», 1Тим. 2:9,15
5. прислівник, *sōphronōs* – «поміркувано», Тит. 2:12
6. прикметник, *sōphrōn* – «поміркуваний», «невинний», 1Тим. 3:2; Тит. 1:8; 2:2,5

NASB, NRSV	«чесний»
NKJV	«доброго поведження»
TEV	«порядний»

Це слово походить з грецького *kosmikos*. У Посланні до Тита воно вживається в двох значеннях: (1) негативне – уникнення земних пожадливістей (2:12) та (2) позитивне – належний лад (2:10). У контексті 1 Тимофія це слово означає належний лад або поведінку, що вважається правильною в даному суспільстві, яку очікують та поважають. Тому це стосується 1Тим. 3:7а: «щоб мав він і добре засвідчення від чужинців», тобто від людей поза межами церкви.

▣ **"гостинний до приходнів"** За часів Павла часи заїжджі двори мали жахливу репутацію, як осередки проституції. І тому християни, зокрема християнські лідери, повинні були відкривати двері своїх домівок для мандрівних християнських проповідників та нужденним членам громади (пор. 1Тим. 5:10; Тит. 1:8; Рим. 12:13; Євр. 13:2; 1Петр. 4:9; 2Ів. 5; та 3 Івана).

▣ **"здібний навчати"** Керівники повинні бути здібними вчителями (пор. 2Тим. 2:24). Цікаво, що дар учителя в 1Кор. 12:28 подається, як окремий дар, але в Еф. 4:11 пов'язується зі служінням пастора. Видно, в церкві були окремі вчителі, але всі пастори повинні були також мати здібність виконувати цю роль. В певному сенсі всі дари служіння в 4-й главі Послання до ефесян пов'язані з проголошенням Євангелія, але з різними акцентами.

Деякі дослідники Біблії тлумачать це як вимогу «добре навчених» або освічених людей; або, можливо, «здатних навчатися»!

Зрештою, ця здібність навчати може бути пов'язана із лжевчителями, які вважали себе учителями закону (пор. 1Тим. 1:7), але самі себе обманювали.

3:3

NASB	«не пристрасний до вина»
NKJV	«не відданий вину»
NRSV	«не п'яниця»
TEV	«він повинен не бути п'яницею»
NJB	«який не п'є надмірно»

Тут, здається, є посилання на переклад Септуагінти Пр. 23:29-35. Слід відзначити, що Біблія засуджує пияцтво, але не вчить про повну відмову від споживання спиртних напоїв (пор. 1Тим. 3:8; 5:23; Тит. 1:7; 2:3). Віруючий може повністю відмовитися від цих напоїв заради Господа Ісуса, обмежуючи свою волю в умовах культури, в якій він або вона служить (пор. Рим. 14:1-15:13 та 1Кор. 8-10). Для гарного розгляду цього питання див. Кайзер, Девідс, Брюс та Браух, «Важкі вислови в Біблії» (*Hard Sayings of the Bible* by Kaiser, Davids, Bruce, and Brauch), с. 673-674.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «БІБЛІЙНЕ ВІДНОШЕННЯ ДО АЛКОЛОГІЮ ТА АЛКОГОЛІЗМУ» (SPECIAL TOPIC: BIBLICAL ATTITUDES TOWARD ALCOHOL AND ALCOHOL ABUSE)

I. Біблійні терміни

A. Старий Заповіт

1. *Яїн* – загальний термін, що означає вино (BDB 406, KB 409); вживається 141 раз. Етимологія цього слова невідома, тому що воно походить не з єврейського кореня. Це слово завжди означає ферментований фруктовий сік, звичайно виноградний. Воно вживається зокрема в таких віршах: Бут. 9:21; Вих. 29:40; Чис. 15:5,10.
2. *Тірош* – «молоде вино» (BDB 440, KB 1727). В кліматичних умовах Близького Сходу ферментація починалася вже через шість годин після віджиму соку. Це слово означає вино в процесі ферментації. Воно вживається зокрема в таких віршах: Повт. Зак. 12:17; 18:4; Іс. 62:8-9; Ос. 4:11.

3. *Acic* – Це вже явно алкогольні напої («солодке вино», BDB 779, KB 860, напр., Йоїл 1:5; Іс. 49:26).
4. *Секар* – «міцний напій» (BDB 1016, KB 1500). Цей єврейський корінь вживається в термінах «пити» або «п'яниця». До такого напою щось додавали, щоб зробити його більш п'яним. Це слово паралельне до *яїн* (пор. Пр. 20:1; 31:6; Іс. 28:7).

Б. Новий Заповіт

1. *Oinos* – грецький еквівалент єврейського *яїн*
2. *Neos oinos* (молоде вино) – грецький еквівалент єврейського *тірош* (пор. Мр. 2:22).
3. *Gleuchos vinos* (солодке вино, *acic*) – вино на ранніх стадіях ферментації (пор. Дії 2:13).

II. Вживання в Біблії

А. Старий Заповіт

1. Вино – то Божий дар (Бут. 27:28; Пс. 104:14-15; Екл. 9:7; Ос. 2:8-9; Йоїл 2:19,24; Амос 9:13; Зах. 10:7).
2. Вино було частиною жертвоприношення (Вих. 29:40; Лев. 23:13; Чис. 15:7,10; 28:14; Повт. Зак. 14:26; Суд. 9:13).
3. Вино використовувалося як ліки (2Сам. 16:2; Пр. 31:6-7).
4. Вино може бути серйозною проблемою (Ной – Бут. 9:21; Лот – Бут. 19:33,35; Самсон – Суд. 16; Навал – 1Сам. 25:36; Урія – 2Сам. 11:13; Амнон – 2Сам. 13:28; Ела – 1Цар. 16:9; Бен-Гадад – 1Цар. 20:12; Правителі – Амос 6:6; та господині – Амос 4).
5. Винном можна зловживати (Пр. 20:1; 23:29-35; 31:4-5; Іс. 5:11,22; 19:14; 28:7-8; Ос. 4:11).
6. Вино було заборонене деяким групам (священникам на службі, Лев. 10:9; Єз. 44:21; назарейам, Чис. 6; та правителям, Пр. 31:4-5; Іс. 56:11-12; Ос. 7:5).
7. Вино використовувалося в есхатологічному символізмі (Амос 9:13; Йоїл 3:18; Зах. 9:17).

Б. Твори міжзавітного періоду

1. Вино, коли його споживати в міру, є дуже корисним (Книга Премудрості Ісуса, Сина Сираха 31:27-33).
2. Рабини кажуть: «Вино є найкращими ліками; де немає вина – там потрібні препарати» (BB 58b).

В. Новий Заповіт

1. Ісус перетворив багато води на вино (Ів. 2:1-11).
2. Ісус пив вино (Мт. 11:18-19; Лк. 7:33-34; 22:17 і далі).
3. Петра в День П'ятидесятниці звинуватили в тому, що він напився «молодого вина» (Дії 2:13).
4. Вино може використовуватися як ліки (Мр. 15:23; Лк. 10:34; 1Тим. 5:23).
5. Керівники не повинні зловживати винном. Це не значить, що їм треба повністю відмовитися від вина (1Тим. 3:3,8; Тит. 1:7; 2:3; 1Петр. 4:3).
6. Використання вина в есхатологічному символізмі (Мт. 22:1 і далі; Об. 19:9).
7. Пияцтво засуджується (Мт. 24:49; Лк. 12:45; 21:34; 1Кор. 5:11-13; 6:10; Гал. 5:21; 1Петр. 4:3; Рим. 13:13-14).

III. Богословське розуміння

А. Діалектична суперечність

1. Вино – то Божий дар.
2. Пияцтво є величезною проблемою.

3. В деяких країнах віруючі змушені обмежити свою свободу споживання вина заради Євангелія (Мт. 15:1-20; Мр. 7:1- 23; 1Кор. 8-10; Рим. 14).

Б. Тенденція переходити встановлені межі

1. Бог є джерелом усякого добра.

а. їжа – Мр. 7:19; Лк. 11:44; 1Кор. 10:25-26

б. усе чисте – Рим. 14:14,20; Тит. 1:15

в. усе можна – 1Кор. 6:12; 10:23

г. усе добре – 1Тим. 4:4

2. Грішне людство спотворило всі Божі дари, використовуючи їх поза межами дозволеного Богом.

В. Проблема в нас, а не в самих речах. У фізичному створінні немає нічого злого (див. Б. 1. вище).

IV. Іудейська культура I століття та ферментація

А. Ферментація починалася дуже швидко, приблизно через 6 годин після отримання соку з винограду.

Б. Згідно з іудейським переданням, коли на поверхні соку з'явилася перша пінка (ознака ферментації), то з вина треба віддати десятину (Ма асерот 1:7). Таке вино називалося «молодим» або «солодким».

В. Перший етап ферментації завершався через тиждень.

Г. Другий етап ферментації тривав приблизно 40 днів. На цій стадії вино вважалося «дозрілим» та могло приноситися на жертвеннику (Едуййот 6:1).

Д. Вино, що зберігалось в діжках (старе вино), вважалося добрим, але перед вживанням його треба було ретельно процідити.

Е. Вино вважали цілком дозрілим, як правило, після ферментації протягом року. Вино можна було безпечно зберігати щонайбільше три роки. Таке вино називалося «старим» і повинно було розбавлятися водою.

Ж. Тільки за останні 100 років термін ферментації було збільшено завдяки стерильній середі та хімічним добавкам. У давнину люди не могли зупинити природного процесу ферментації.

V. Завершальні твердження

А. Будьте уважними, щоб не судити про Ісуса та іудейську/християнську культуру I століття через призму вашого власного досвіду, богослов'я та тлумачення Біблії! Ісус та Його народ явно не були повними тверезниками.

Б. Я не підтримую соціальне вживання алкоголю. Проте багато-хто перебільшує негативне ставлення Біблії до цього предмета і вимагає більшої праведності, згідно зі своїми культурними або конфесійними упередженнями.

В. На мою думку, Рим. 14 та 1Кор. 8-10 дають нам розуміння та рекомендації, основані на любові й повазі до інших віруючих заради поширення Євангелія в нашій культурі, а не для особистої свободи або осуду й критики. Якщо Біблія є єдиним джерелом віри і правильної практичної поведінки, тоді, можливо, нам всім треба знову переоцінити своє ставлення до алкоголю.

Г. Якщо ми стверджуємо, що повна тверезість – то Божа воля, то що ми скажемо про Ісуса і про ті сучасні народи, які регулярно споживають алкогольні напої (напр. Європа, Ізраїль, Аргентина).

▣ **"не заводіяка"** Досл. «не нападник» (пор. Тит. 1:7). Можливо, це пов'язане із зловживанням алкоголем та його впливу на всі міжособистісні стосунки (в сім'ї, в домашній церкві, зі лжевчителями).

▣ **"тихий"** Мова йде про становлення до інших з любов'ю та поміркованістю, з готовністю йти на поступки (пор. Еф. 5:21). Така людина є доброю, лагідною (пор. Тит. 3:2; Як. 3:17; 1Петр. 2:18).

▣ **"несварливий"** Це грецьке слово, що означає боротьбу, свару, конфлікт, із заперечним префіксом альфа. Таким чином, воно означає людину, що не бориться й не свариться з іншими (пор. Тит. 3:2). Легко побачити, що лжевчителі є тлом 3-ї глави (і всіх Пасторських послань).

NASB	«вільний від любові до грошей»
NKJV	«не жадібний»
NRSV	«не любить грошей»
TEV	«він повинен не любити гроші»
NJB	«не зажерливий»

Це складене слово, що складається з двох частин: «срібло» та «братня любов» із заперечним префіксом альфа. Воно дослівно означає «не любитель срібла» (пор. 1Тим. 6:6-10; Тит. 1:7; Євр. 13:5; 1Петр. 5:2). Це теж є характерною ознакою лжевчителів. Див. 1Тим. 6:8, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «БАГАТСТВО».

3:4-5 "щоб добре рядив власним домом" Лідер проявляється у власному домі. Будь-які проблеми в стосунках чоловіка з дружиною, дітьми, онуками, невістками й зятями були перешкодою для лідерства в ранній церкві. Головною метою було те, щоб лідер був «поза критикою». З того, як чоловік керує власним домом, можна приблизно побачити, як він буде керувати церквою (пор. 1Тим. 3:5 – це питання подається окремо, неначе в дужках, і очікується відповідь «ні»). Якщо сприймати цю фразу буквально, багато сучасних служителів не могли б займати керівні посади. Багато позитивних і негативних характеристик, про які йдеться в 1Тим. 3:2-3, проявляються саме в сім'ї. «Спершу подивитися на його сім'ю» – чудове правило для тих, хто відповідає за вибір керівників церков!

3:5 "бо хто" Досл. «Бо якщо хто...» Це умовне речення першого типу, яке передбачає правдивість речей з авторської точки зору або його літературного задуму.

▣ **"Церкву"**

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЦЕРКВА (*EKKLESIA*)» (SPECIAL TOPIC: CHURCH (*EKKLESIA*))

Це грецьке слово, *ekklēsia*, походить з двох слів: «із» та «покликані». Воно вживалося в світській сфері (зібрання громадян, пор. Дії 19:32,39,41), а також в релігійній сфері, завдяки вжитку цього слова в Септуагінті в значенні «громада» Ізраїлю (*кагаль*, BDB 874, KB 1078, пор. Чис. 16:3; 20:4; Повт. Зак. 31:30). Рання церква вважала себе продовженням старозавітного Божого народу. Вони були новим Ізраїлем (пор. Рим. 2:28-29; Гал. 3:29; 6:16; 1Петр. 2:5,9; Об. 1:6), здійсненням Божої вселенської місії (пор. Бут. 3:15; 12:3; Вих. 19:5-6; Мт. 28:18-20; Лк. 24:47; Дії 1:8; див. Спеціальну тему: «Вічний план відкуплення ЯХВЕ»).

Це слово вжито в декількох значеннях в Євангеліях та Діях.

1. міське зібрання (світське), Дії 19:32,39,41
2. вселенський Божий народ у Христі, Мт. 16:18 та Послання до ефесян
3. помісна громада віруючих в Христа, Мт. 18:17; Дії 5:11 (у цих віршах, церква в Єрусалимі); Дії 13:1; Рим. 16:5; 1Кор. 16:19; Кол. 4:15; Филим. в. 2
4. народ Ізраїлю колективно, Дії 7:38, в проповіді Степана
5. Божий народ в окремому регіоні, Дії 8:3; Гал. 1:2 (Юдея або Палестина)

Церква – то зібрання людей, а не будівля. Протягом кількох століть церковні будівлі взагалі не існували. У Посланні Якова (одному з найперших християнських текстів) церква названа словом «*synagōgē*» (зібрання). Цей термін в значенні церкви зустрічається лише один раз, тут у Посланні Якова (пор. Як. 2:2; 5:14).

3:6 "не новонавернений" В Посланні до Тита цей вираз пропущений. Перше Послання до Тимофія було написано для віруючих в Ефесі, де церква вже існувала деякий час, а Послання до Тита було написано для віруючих на Криті, де робота тільки починалася. Всі віруючі там були новонаверненими. Вжите тут слово походить з кореня, що буквально означає «молоду рослину». Однак точний час написання цього послання невідомий.

▣ **"щоб він не запишався, і не впав у ворожий осуд"** Гордість є головною проблемою ангелів та людей (пор. 1Тим. 6:4; 2Тим. 3:4). Це дієслово (дієприкметник аориста пасивного стану) означає «якому дим осліпив очі»). У виразі «у ворожий осуд» слово «ворог» або «диявол» стоїть в родовому відмінку («осуд ворога/диявола»). Це може означати

1. осуд, спричинений дияволом (пор. 1Тим. 3:7).
2. такий само осуд, що його отримав диявол (пор. NKJV, TEV, NJB)

У Першому Посланні до Тимофія Павло декілька разів говорить про духовного ворога людства (але в Другому Посланні до Тимофія та в Посланні до Тита не говорить про нього):

1. диявол (*diabolos*, 1Тим. 3:6,7)
2. сатана (*Satanas*, 1Тим. 1:20; 5:20)
3. демони (*daimonion*, 1Тим. 4:1)

Як у Старому, так і в Новому Заповіті відображається біблійний світогляд про існування духовного ворога всього людства (пор. Еф. 2:2; 6:10-19).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «САТАНА» (SPECIAL TOPIC: SATAN)

Сатана – то дуже важка тема з деяких причин.

1. Старий Заповіт зображує сатану не як залятого ворога добра, але як раба ЯХВЕ (див. А.Б. Девідсон, «Богослов'я Старого Заповіту» [А. В. Davidson, *OT Theology*], с. 300-306), що дає людям альтернативу і звинувачує їх в неправедності. У Старому Заповіті є лиш один Бог (див. Спеціальну тему: «Єдинобожжя»), одна сила, одна причина – ЯХВЕ (пор. Іс. 45:7; Амос 3:6).
2. Концепт особистого залятого ворога Бога з'явився в (неканонічній) літературі міжзавітного періоду під впливом перських дуалістичних релігій (зороастризму). Це, в свою чергу, вплинуло на рабиністичний іудаїзм і громаду ессенів (Сувої Мертвого моря).
3. У Новому Заповіті ці старозавітні теми розвиваються в надзвичайно строгих, але вибіркових категоріях.

Якщо вивчати зло з точки зору біблійного богослов'я (вивчаючи цю тему окремо в різних книгах Біблії, за авторами або жанрами), то в Біблії виявляються дуже різні погляди на зло.

Якщо ж вивчати зло з небіблійних або позабіблійних джерел, з точки зору світових релігій чи східних релігій, то ми побачимо, що багато новозавітних ідей було передвіщено ще в перському дуалізмі й греко-римському спиритизмі.

Якщо виходити з положення божественного авторитету Біблії (а я як раз і виходжу з цього положення!), то розвиток новозавітного вчення треба розглядати як поступове одкровення.

Християнам слід остерігатися впливу іудейського фольклору або західної літератури (Данте, Мільтон) на формування уявлень про сатану. Безперечно, в цій сфері одкровення є багато таємничого та неясного. Бог вирішив не відкривати нам всіх сторін зла, його походження (див. Спеціальну тему: «Люцифер»), розвитку та цілі, але Бог відкрив нам те, що зло буде переможене!

У Старому Заповіті термін «сатана» або «обвинувач» (BDB 966, KB 1317) може вживатися стосовно трьох різних груп.

1. люди-обвинувачі (пор. 1Сам. 29:4; 2Сам. 19:22; 1Цар. 11:14,23,25; Пс. 109:6)
2. ангели-обвинувачі (пор. Чис. 22:22-23; Йов 1-2; Зах. 3:1)
3. демони-обвинувачі (пор. 1Хр. 21:1; 1Цар. 22:21; Зах. 13:2)

Лише пізніше, в міжзавітний період, змія в Бут. 3 почали тлумачити як сатану (пор. Книга Премудрості 2:23-24; 2 Еноха 31:3), а ще пізніше рабини теж сприйняли це тлумачення (пор. Сот. 9б та Син. 29а). «Сини Божі» в Бут. 6 стали ангелами в 1 Еноха 54:6. Згадуючи про це, я зовсім не стверджую правдивості цієї богословської думки, я просто показую її розвиток. В Новому Заповіті ці старозавітні дії відносяться до ангельського уособлення зла (пор. 2Кор. 11:3; Об. 12:9).

Походження особового зла важко або неможливо (залежно від вашої точки зору) встановити зі Старого Заповіту. Причиною цього є, зокрема, сильне єдинобожжя Ізраїлю (див. Спеціальну тему: «Єдинобожжя»; також див. 1Цар. 22:20-22; Екл. 7:14; Ис. 45:7; Амос 3:6). ЯХВЕ зображується як причина всього (пор. Ис. 45:7; Амос 3:6), таким чином демонструється Його винятковість і верховенство (пор. Ис. 43:11; 44:6,8,24; 45:5-6,14,18,21,22).

Можливими джерелами інформації є (1) Йов 1-2, де сатана – один з «Божих синів» (тобто ангелів), або (2) Ис. 14 і Єз. 28, де горделиві царі Близького Сходу (Вавилон та Тира), можливо, слугують образами гордості сатани (пор. 1Тим. 3:6). Я ставлюся до такого підходу неоднозначно. Єзекїль вживає метафори Еденського саду не лише стосовно царя Тира, порівнюючи його з сатаною (див. Єз. 28:12-16), але і стосовно царя Єгипту, порівнюючи його з деревом пізнання добра і зла (Єз. 31). Однак Ис. 14, особливо вірші 12-14, більш нагадує опис горделивого повстання ангелів. Якби Бог хотів конкретно відкрити нам природу сатани й повідати його походження, то чому Він обрав для цього такий «таємний» спосіб? Слід остерігатися тенденції систематичного богослов'я до виривання окремих неясних текстів з різних заповітів, авторів, книг та жанрів і поєднання їх як частин одного божественного «пазла».

Я погоджуюся з Альфредом Едершеймом («Життя і часи Ісуса Месії» [Alfred Edersheim, *The Life and Times of Jesus the Messiah*], Том 2, Додаток XIII [с. 748-763] та Додаток XVI [с. 770-776]), що рабиністичний іудаїзм зазнав великого впливу перського дуалізму та припущень щодо демонів. Рабини не є надійним джерелом істини в цій сфері. Вчення Ісуса різко відрізнялося від того, що навчали про це в синагозі. На мою думку, концепт архангела-ворога ЯХВЕ походить з уявлення про двох богів іранського дуалізму, *Ахрімана* та *Ахурамазди*, що його рабини потім перетворили в біблійний дуалізм ЯХВЕ та сатани.

Безсумнівно, в Новому Заповіті є поступове одкровення щодо уособлення зла, але воно не таке складне, як у рабинів. Цю різницю добре видно на прикладі «війни на небі». Падіння сатани є логічною необхідністю, але подробиці не надаються (див. Спеціальну тему: «Падіння сатани і його ангелів»). Навіть те, що повідомляється, подається під пеленою апокаліптичного жанру (пор. Об. 12:4,7,12-13). Хоча сатана зазнав поразки з боку Ісуса і був вигнаний на землю, він все ще виступає слугою ЯХВЕ (пор. Мт. 4:1; Лк. 22:31-32; 1Кор. 5:5; 1Тим. 1:20).

Нам слід стримувати свою цікавість в цьому питанні. Існує особова сила спокуси та зла, але при цьому є тільки один Бог, і ми все одно несемо відповідальність за свій вибір. Ми знаходимося на духовній війні як до спасіння, так і після. Здобути і утримувати перемогу можна лише в триєдиному Бозі і через Нього. Зло вже зазнало поразки і колись буде знищене (пор. Об. 20:10)!

3:7 "Треба, щоб мав він і добре засвідчення від чужинців" Треба, щоб невіруюче суспільство, що його церква старається привести до віри в Христа, бачило в церковних керівниках чесних і щирих людей (5:14; 6:1; Тит. 2:5,6,10; 1Кор. 10:32; Кол. 4:5; 1Сол. 4:12).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СУД В НОВОМУ ЗАПОВІТІ» (SPECIAL TOPIC: JUDGMENT IN THE NT)

Суд є певним (пор. Мт. 12:36; Євр. 9:27; 10:27; 2Петр. 2:4,9; 3:7).

А. Судити буде

1. Бог (пор. Рим. 2:2-3; 14:10,12; 1Петр. 1:17; 2:23; Об. 20:11-15)
2. Христос (пор. Ів. 9:39; Мт. 16:27; 25:31-46; Дії 10:42; 17:31; 2Кор. 5:10; 2Тим. 4:1)

3. Отець через Сина (пор. Ів. 5:22-27; Дії 17:31; Рим. 2:16)
Суд – тема неприємна, але часто повторювана в Біблії. Вона ґрунтується на кількох фундаментальних біблійних істинах.
1. Ми живемо в моральному Всесвіті, що його створив етичний Бог (ми пожинаємо те, що сіємо, пор. Гал. 6:7).
  2. Людство грішне; всі ми непокірні.
  3. Це вже не той світ, що його задумав був Бог.
  4. Всі свідомі істоти (ангели та люди) дадуть своєму Творцю звіт за дароване їм життя. Ми – управителі.
  5. Наші дії та рішення в цьому житті визначають нашу вічність.
- Б. Чи повинні християни судити одне одного? На це питання слід поглянути з двох сторін.
1. Біблія вчить віруючих не судити одне одного (пор. Мт. 7:1-5; Лк. 6:37,42; Рим. 2:1-11; Як. 4:11-12)
  2. Біблія вчить віруючих оцінювати керівників (пор. Мт. 7:6,15-16; 1Кор. 14:29; 1Сол. 5:21; 1Тим. 3:1-13; 1Пв. 4:1-6)
- Деякі критерії для правильної оцінки є корисними:
1. оцінювати треба з метою схвалення (пор. 1Пв. 4:1 – «випробувати» з метою схвалення; див. Спеціальну тему: «Випробування» [*peirazō* та *dokimazō*])
  2. оцінювати треба із смиренням і лагідністю (пор. Гал. 6:1)
  3. оцінюючи, слід відкинути особисті вподобання (пор. Рим. 14:1-23; 1Кор. 8:1-13; 10:23-33)
  4. внаслідок оцінки треба визначити тих «бездоганних» керівників в церкві або суспільстві (пор. 1Тим. 3).

▣ "щоб не впасти в догану та в сітку диявольську" Павло надавав великого значення духовній війні (пор. 1Тим. 6:9-10; Еф. 2:1-3; 4:14; 6:10-19). Благочестя є зброєю, але егоїзм відкриває двері злу!

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА 1ТИМ. 3:8-13

⁸Так само диякони мають бути поважні, не двомовці, не багато віддані вину, не соромнозахланні, ⁹такі, що мають тасмницю віри при чистім сумлінні. ¹⁰Отже, і вони нехай перш випробовуються, а потому хай служать, якщо будуть бездоганні. ¹¹Так само жінки нехай будуть поважні, не обмовливі, тверезі та вірні в усьому. ¹²Диякони мусять бути мужі однієї дружини, що добре рядять дітьми й своїми домами. ¹³Бо хто добре виконує службу, той добрий ступінь набуває собі та велику відвагу в вірі через Христа Ісуса.

3:8 "диякони" У Другому Посланні до Тимофія до в Посланні до Тита диякони взагалі не згадуються. Служіння та функції диякона в Новому Заповіті не визначені. Багато хто вважає, що в 6-й главі книги Дій розповідається про початок цього практичного служіння, але це малоімовірно. Тут про дияконів говориться разом із пасторами, як про два служіння або дві посади в помісній церкві (пор. Фил. 1:1). Слово «диякон» означає «підіймати куряву» і в переносному значенні вживається щодо «чорної» роботи або служби. Саме це слово стало головним терміном «служіння» в Новому Заповіті (пор. 1Тим. 1:12; 4:6; 2Тим. 1:18; 4:5,11). Диякони – слуги, а не менеджери!

▣ "Так само" Вимоги до церковних керівників стосуються також і цієї нової групи, як стосуються вони й «жінок» в 1Тим. 3:11.

▣ "мають бути поважні" Див. примітку до 1Тим. 2:2.

▣ "не двомовці" Тобто не повинні говорити різні речі різним групам, щоб усі їх приймали. Це один із видів обману.

NASB	«не... пристрасні до вина багато»
NKJV	«не віддані вину багато»
NRSV	«не впиваються вином багато»
TEV	«помірквані в кількості вина, яке вони п'ють»
NJB	«не повинні пити занадто багато вина»

Це складене слово, що складається з частин *pros* та *echō* та означає «мати на додаток» або «триматися за». В даному контексті воно, мабуть, означає «віддавати себе» вину (Гаролд К. Мултон, «Переглянутий аналітичний грецький лексикон» [Harold K. Moulton, *The Analytical Greek Lexicon Revised*], с. 349). Ця фраза, як і 1Тим. 3:3, означає не повну відмову від спиртних напоїв, але зловживання ними. В деяких культурах християни досі не мають проблем із цим твердженням. В Америці зловживання алкоголем призвело до виникнення руху тверезості, що тлумачив ці біблійні тексти як повну відмову від алкоголю. Коли ми з будь-якої причини перебільшуємо зміст біблійного тексту, то ми встановлюємо свій власний стандарт замість стандарту біблійного. Додавати щось до Біблії (навіть щиро і з найсвятішими намірами) є не менш серйозним порушенням, ніж віднімати від неї. Чи є Біблія єдиним джерелом віри та правильної практичної поведінки? Якщо так, то вона повинна судити всі культури! Див. Спеціальну тему до 1Тим. 3:3.

▣ **"не соромнозахланні"** Інакше кажучи, ці церковні лідери, які суміщають служіння зі світською роботою, повинні чесно поводитися з грошима. Коли гроші на першому місці (пор. 1Тим. 6:9-10) тоді Ісус там бути не може! Лжевчителі в Новому Заповіті часто зображуються жадібними та похитливими. Слід пам'ятати, що в цьому контексті відображаються зловживання єретиків.

3:9 "що мають таємницю віри" Здається, мова йде про таємницю включення юдеїв та греків у Божу сім'ю (пор. Еф. 2:11-3:13; Кол. 1:26,27). Слово «віра» вжите з визначеним артиклем, а це говорить про те, що воно означає всю християнську доктрину.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ТАЄМНИЦЯ» (SPECIAL TOPIC: MYSTERY)

I. У Старому Заповіті

Це арамейське слово (BDB 1112, KB 1980), *raz* [«раз»] означає «ховати», «тримати в таємниці». Його декілька разів вжито в книзі Даниїла (пор. Дан. 2:18,19,27,28,29,30,47; 4:9). Воно стало центральною темою апокаліптичної літератури і часто згадується в Сувоях Мертвого моря. Бог відкриває Свої таємниці пророкам (пор. Бут. 18:17; Єр. 23:18; Дан. 9:22; Ам. 3:7).

В уявленні громади Сувоїв Мертвого моря Боже одкровення передавалося через (1) послання (*raz* [«раз»]) старозавітних пророків, а також через (2) тлумачення (*peshar* [«пешер»]) «учителя праведності». Така двоїста модель одкровення й тлумачення є характерною для апокаліптичної літератури.

II. В Синоптичних Євангеліях слово «таємниця» вживається в значенні духовної істини, що була відкрита в притчах Ісуса.

1. Мр. 4:11
2. Мт. 13:11
3. Лк. 8:10

III. Павло вживає це слово в по-різному.

1. Часткова запеклість Ізраїлю для того, щоб язичники були прийняті. Це прийняття язичників призведе до того, що юдеї приймуть Ісуса як провіщеного пророками Христа (пор. Рим. 11:25-32).

2. Євангеліє було сповіщено народам, і згідно з Євангелієм, Бог приймає всі народи в Христі та через Христа (пор. Рим. 16:25-27; Кол. 2:2).
3. Нові тіла віруючих у другому пришесті Христа (пор. 1Кор. 15:5-57; 1Сол. 4:13-18).
4. Об'єднання всього в Христі (пор. Еф. 1:8-11).
5. Язичники та юдеї – співспадкоємці (пор. Еф. 2:11-3:13).
6. Інтимність взаємин між Христом та Церквою зображена як шлюб (пор. Еф. 5:22-33).
7. Язичники стали частиною народу завіту, в них оселився Дух Христа, Він робить їх зрілими, подібними Христу, тобто Він відновлює в грішному людстві спотворений Божий образ у людині (пор. Бут. 1:26-27; 5:1; 6:5,11-13; 8:21; 9:6; Кол. 1:26-28).
8. Антихрист кінцевих часів (пор. 2Сол. 2:1-11).

IV. Гімн або катехізис ранньої церкви про таємницю Євангелія, записаний в 1Тим. 3:16.

V. В Об'явленні Івана це слово вживається в значенні апокаліптичних символів Івана.

1. Об. 1:20
2. Об. 10:7
3. Об. 17:5,6

VI. Ці таємниці люди не можуть відкрити самі – їх відкриває людям Бог.

VII. Див. Спеціальну тему: «Вічний план відкуплення Яхве».

▣ **"при чистім сумлінні"** Слово «сумління» очевидно означає тут відповідність слів та вчинків цих лідерів євангельській істині. Див. детальну примітку до 1Тим. 1:5.

3:10 "і вони нехай перш випробовуються" Дієслово стоїть у теперішньому часі пасивного стану наказового способу. Це грецьке слово, *dokimazō*, має конотацію «випробувати з метою схвалення» (пор. Рим. 2:18; 12:2; 14:22; 1Кор. 3:13; 16:3; 2Кор. 8:22; 1Сол. 2:4). Йому протиставлене дієслово *peirazō*, що має конотацію «випробувати з метою знищення» (пор. 1Кор. 2:5; 10:9,13; Гал. 6:1; Фил. 1:10; 1Сол. 3:5; 1Тим. 6:9). Див. 1Тим. 6:9, Спеціальна тема: «Грецькі терміни зі значенням випробування та їхні конотації».

▣ **"а потому хай служать"** Це дієслово стоїть у наказовому способі теперішнього часу активного стану.

▣ **"якщо"** Це ще одне умовне речення першого типу, таке саме, як і 1Тим. 3:5.

▣ **"бездоганні"** Див. примітку до 1Тим. 3:2.

3:11 "Так само жінки нехай будуть поважні" Мова йде не про дружин дияконів (пор. KJV та NIV), але про жінок, що служать в домашніх церквах. Синтаксис грецького речення вказує на перехід до інших церковних служителів (пор. «Так само» в 1Тим. 3:8). Про дияконис говориться в Рим. 16:1 (пор. переклад Чарльза Б. Вільямса [Charles B. Williams translation]) і, можливо, в Фил. 4:3. Вимоги до цих служительок схожі на вимоги до служителів-чоловіків. Вони повинні були допомагати дияконам у справах, що не личили чоловікам (догляд за хворими жінками, допомога жінкам до і після хрещення, постійні відвідування жінок, тощо). Як відомо з творів раннях отців церкви, служіння диякониси з'явилося швидко й існувало протягом усіх перших століть церкви. Наша проблема сьогодні полягає в тому, що ми зробили з дияконів виконавчий комітет, до якого жінки не допускаються через інші вірші в Посланнях до Тимофія. Проте роль дияконів – служити, отже і жінки можуть брати участь в цьому. Можливо, дияконисами були ті «вдовиці», яких включали до «списку» (пор. 1Тим. 5:9 і далі), – віком за шістьдесят років, без сім'ї, що їх рання церква наймала на служіння. Гадаю, тут буде корисно подати мої екзегетичні замітки до Рим. 16:1:

NASB, NKJV	«що вона є служительською церкви»
NRSV	«диякона церкви»
TEV	«що вона служить церкві»
NJB	«дияконису церкви»

Тут вжито слово *diakonos*. Воно є іменником жіночого роду однини в знахідному відмінку. Це грецьке слово означає служителя/служу. Його вжито стосовно (1) Христа в Рим. 3:7; Мр. 10:45; (2) Павла в Еф. 3:7; Кол. 1:23,25; та (3) дияконів у Фил. 1:1; 1Тим. 3:11. Існування служіння диякона в ранній церкві за часів написання Нового Заповіту і після його написання підтверджується фактами.

Ще одним прикладом жінок у служінні помісної церкви в Новому Заповіті є «список вдів» у Пастирських посланнях (пор. 1Тим. 3:11; 5:3-16). В англійських перекладах RSV, Amplified та Phillips це слово в Рим. 16:1 перекладено як «deaconess» (диякониса). У NASB та NIV воно подається в примітках. У NEB написано «хто несе служіння». Всі віруючі – покликані, обдаровані служителями повного часу (пор. Еф. 4:12). Дехто покликаний на керівні посади. Наші традиції повинні узгоджуватися з Писанням! Ці ранні диякони та диякониси були слугами, а не виконавчими комітетами.

М.Р. Вінсент у «Вивченні слів» (M. R. Vincent, Word Studies, том 2, с. 752 та 1196) каже, що в «Апостольських постановках» кінця II – початку III століть розрізняються обов'язки та положення жінок-помічників в церквах.

1. диякониси
2. вдови (пор. 1Тим. 3:11; 5:9-10)
3. незамужні (пор. Дії 21:9 і, можливо, 1Кор. 7:34)

В їхні обов'язки входило

1. доглядати за хворими
2. доглядати за фізично переслідуваними
3. відвідувати ув'язнених за віру
4. навчати нових віруючих
5. допомагати в хрещенні жінок
6. частково наглядати за жіночою половиною членів церкви

▣ **"не обмовливі"** Це яскравий приклад проблем, які створювали лжевчителі (пор. 1Тим. 5:13-15; 2Тим. 3:1-7). Можливо, маються на увазі розмови про вчення лжевчителів. «Обмовником» часто називали диявола (пор. Ів. 6:70). Дослівно це слово означає «наклепника» (NKJV, NRSV, NIV, пор. 1Тим. 3:11; 2Тим. 3:3; Тит. 2:3), а не просто пліткаря (як в перекладах NASB, TEV, NJB).

▣ **"тверезі"** Див. примітку до 1Тим. 3:3.

▣ **"вірні в усьому"** Це знову може вказувати на те, як учителі використовували жінок в домашніх церквах. Всі, хто в лідерстві, повинні бути вірними в вірі (в 1Тим. 3:13 теж немає артикля) та в способі життя.

3:12 В більшості сучасних перекладів вірші 8-13 цієї глави об'єднані в один фрагмент, що починається з дияконів (пор. 1Тим. 3:8) та закінчується ними (пор. 1Тим. 3:13), і лише в 1Тим. 3:11 мова йде про дияконис. Тому в деяких перекладах їх названо «дружинами дияконів». Але на мою думку, «помічниці дияконів» або «диякониси» краще відповідає культурі. Про служительок («вдів») конкретно говориться в 1Тим. 5:9-10.

12-й вірш дуже схожий на вимоги до наглядача або єпископа (тобто пастора) в 1Тим. 3:2-5.

**СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВИМОГИ ДО ЦЕРКОВНИХ СЛУЖИТЕЛЬОК В 1 ТИМОФІЯ»
(SPECIAL TOPIC: QUALIFICATIONS FOR FEMALE CHURCH WORKERS IN 1 TIMOTHY)**

- А. поважна (1Тим. 3:11)
- Б. не обмовлива (1Тим. 3:11)

- В. твереза (1Тим. 3:11)
- Г. вірна в усьому (1Тим. 3:11)
- Д. що їй не допомагають родичі (1Тим. 3:11)
- Е. що надію складає на Бога (1Тим. 5:5)
- Ж. що перебуває в молитвах (1Тим. 5:5)
- З. непорочна (1Тим. 5:7)
- И. віком не молодша від шістдесяти (1Тим. 5:9)
- К. що була за дружину одному чоловікові (1Тим. 5:9)
- Л. засвідчена в добрих ділах (1Тим. 5:10)
  - 1. що добре виховала дітей (1Тим. 5:10)
  - 2. що подорожніх приймала (1Тим. 5:10)
  - 3. що ноги святим умивала (1Тим. 5:10)
  - 4. що помагала обездоленим (1Тим. 5:10)
  - 5. що робила добро (1Тим. 5:10)

М.Р. Вінсент у «Вивченні слів» (M. R. Vincent, Word Studies, том 2, с. 752 та 1196) каже, що в «Апостольських постановках» кінця II – початку III століть розрізняються обов'язки та положення жінок-помічників в церквах.

- А. диякониси
- Б. вдови (пор. 1Тим. 3:11; 5:9-10)
- В. незамужні (пор. Дії 21:9 і, можливо, 1Кор. 7:34)
  - В їхні обов'язки входило
- А. доглядати за хворими
- Б. доглядати за фізично переслідуваними
- В. відвідувати ув'язнених за віру
- Г. навчати нових віруючих
- Д. допомагати в хрещенні жінок
- Е. частково наглядати за жіночою половиною членів церкви

3:13 "виконує службу" Це дієслово від іменника «диякон». У Новому Заповіті це загальний термін, що означає «служитель/слуга».

▣ "добрий ступінь набуває собі" Тут не обов'язково йдеться про вищу посаду (пастор); скоріше, тут йдеться про повагу в суспільстві, що дає можливість сміливо звіщати Євангеліє.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 3:14-16

¹⁴Це пишу я тобі, і сподіваюсь до тебе прийти незабаром. ¹⁵А коли я спізнаюся, то щоб знав ти, як треба поводитися в Божому домі, що ним є Церква Бога Живого, стовп і підвалина правди. ¹⁶Безсумнівно, велика це тасмниця благочестя: Хто в тілі з'явився, Той оправданий Духом, Анголам показався, проповіданий був між народами, увірувано в Нього в світі, Він у славі вознісся!

3:14-15 Павло планує відвідати Тимофія в Ефесі. За водінням Духа, він написав так, щоб воля Божа, викладена в Першому Посланні до Тимофія, благословляла й спрямовувала Його церкву протягом століть.

Ці вірші підтверджують, що 1-3-я глави стосуються богослужіння (як і 1Кор. 11-14). Крім того, я вважаю, що ці глави написані у відповідь на присутність лжевчителів і що вимоги до керівників теж пов'язані з ними. Їхнє написання не було незалежним від будь-яких умов!

Схожу богословську ситуацію можна побачити в книзі Левит. Левит – це не просто збірка правил гігієни або звичаїв, але скоріш реакція на ханаанську культуру. Як багато окремих правил і законів в цій книзі були написані задля того, щоб соціально й релігійно відділити ізраїльтян від ханаанейян, так і ці тексти в

Пасторських посланнях були написані для того, щоб відділити віруючих від юдейських та гностичних лжевчителів.

3:15 "А коли я спізнюю" Це умовне речення третього типу, що означає потенційну дію.

▣ **"в Божому домі"** Павло описує церкву багатьма виразними колективними метафорами, такими як «тіло», але чи не найглибшими є сімейні метафори (Бог як Отець, Ісус як Син, віруючі як діти).

▣ **"Церква" *Ekklesia*** – це грецьке складене слово, що складається з частин: «із» та «кликати». У грецькому койне це слово вживалося для описання будь-якого зібрання, наприклад, міського зібрання (пор. Дії 19:32). Рання юдейська церква обрала цей термін тому, що він вживався в Септуагінті, грецькому перекладі Старого Заповіту, створеному ще в 250 р. до н.е. для бібліотеки в єгипетському місті Олександрії. Цим словом перекладалося єврейське *qahal* («кагаль»), що вживалося у фразі «громада Ізраїлю» (Вихід; Чис. 20:4). Новозавітні автори вважали себе «богопокликаними», Божим народом тих часів. Ранні юдейські віруючі не вбачали великої різниці між Божим народом Старого Заповіту та Божим народом Нового Заповіту. Вони вважали Церкву Ісуса Христа, а не рабиністичний іудаїзм, істинним спадкоємцем Писання Старого Заповіту. Див. Спеціальну тему до 1Тим. 3:5.

▣ **"Бога Живого"** Старий Заповіт стверджує, що є лише один єдиний Бог (див. 1Тим. 2:5, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЄДИНОБОЖЖЯ»; пор. Вих. 8:10; 9:14; Повт. Зак. 4:35,39; 6:4; 32:39; 1Сам. 2:2; Іс. 40:10-13; 44:6-8; 45:5-7). Прикметник «живий» походить від завітного імені Бога (пор. 1Тим. 4:10), ЯХВЕ, однокорінного з єврейським дієсловом «бути» (пор. Вих. 3:14; див. 2Тим. 1:2, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ІМЕНА БОГА»).

▣ **"стовп і підвалина правди"** Тут може бути посилання на Іс. 28:16, Божа «підвалина» – Ісус, наріжний камінь, на який також є посилання в 2Тим. 2:19. Це вже третє описове твердження, що з'єднує Бога і церкву.

1. «Божий дім» (1Тим. 3:15)
2. «Церква Бога Живого» (1Тим. 3:15)
3. «стовп і підвалина правди» (1Тим. 3:15)

Слово «істина» (*alētheia*) дуже часто зустрічається в Посланнях Павла (та Івана). Зазвичай воно означає євангельське вчення (пор. Рим. 1:18,25; 2:2,8; 3:7; 15:8; 1Кор. 13:6; 2Кор. 4:2; 6:7; 7:14; 13:8; Гал. 2:5,14; 5:7; Еф. 1:13; 4:21; 5:9; Фил. 1:18; Кол. 1:5,6; 2Сол. 2:10,12,13; 1Тим. 3:15; 4:3; 6:5; 2Тим. 2:15,18,25; 3:7,8; 4:4; Тит. 1:1,14). Див. 1Тим. 2:4, Спеціальна тема: «Істина в Посланнях Павла».

3:16

NASB	«за загальним сповіданням»
NKJV	«беззаперечно»
NRSV, NJB	«поза всяких сумнівів»
TEV	«ніхто не може заперечувати»

Це грецьке слово зазвичай вживають стосовно віросповідання людини або її сповідання віри (див. 1Тим. 6:12, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СПОВІДУВАННЯ»). Це художній засіб, що вказує на цитату, адже далі наводяться рядки з ранньохристиянського сповідання віри.

▣ **"велика це таємниця благочестя"** «Таємниця» в Посланнях Павла часто стосується місії до язичників (пор. Еф. 2:11-3:13), і це може бути ключем до 1Тим. 3:16. Див. Спеціальну тему до 1Тим. 3:9. Про «благочестя» див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:7.

Тут наводиться рядки з раннього сповідання віри або з ранньохристиянського гімну. Подібні рядки наводяться в 2Тим. 2:11-13. Вони могли будуватися за такими схемами:

1. A B C D E F (розкриття істин про Христа)
2. AB, BA, AB (протиставлення землі та неба, приниження та звеличення)
3. ABC, ABC (розкриття істин про Христа та Його церкву)

Хіастичні структури в Біблії стають більш очевидними для сучасних богословів. Такий підхід широко використовується в тлумачній Біблії «Companion Bible», виданій Крегелем (Kregel) в 1990 році та в книзі Кенета Е. Бейлі «Поет і селянин» (Kenneth E. Bailey, *Poet and Peasant*).

Очевидно, що Павло цитує тут рядки з раннього гімну або, можливо, з церковної літургії. У цьому вірші акцент робиться на людській природі Ісуса та на Його служінні для всього світу. Тут немає трьох головних богословських акцентів Павла: (1) хрест; (2) воскресіння; (3) друге пришествя. Павло цитує кілька джерел в Першому та Другому Посланнях до Тимофія та в Посланні до Тита, і саме цим можна пояснити вживання незвичайних для Павла богословських термінів або вживання слів в іншому значенні.

NASB	«Той, Хто об'явився в тілі»
NKJV	«Бог явився в тілі»
NRSV	«Він об'явився в тілі»
TEV	«Він з'явився в людській формі»
NJB	«Він став видимим в тілі»

Тут ідеться про боговтілення (народження) Ісуса Христа у Вифлеємі: Його життя, вчення, смерть і воскресіння, що повністю показують нам Отця (пор. Ів. 1:14-18). Тут також непрямим говориться про Його передвічне існування (пор. Ів. 1:1-5; 8:57-58; 2Кор. 8:4; Фил. 2:6; Кол. 1:17). Саме в цьому полягає головна істина Євангелія Ісуса Христа, що Він був повністю Богом і водночас повністю людиною (пор. Ів. 1:14; Фил. 2:6-8; Кол. 1:14-16; 1Ів. 4:1-6).

В більш пізніх грецьких манускриптах є різночитання, де відносний займенник *hos* (манускрипти κ, Α, С, F, G; UBS⁴ дає цьому варіанту рейтинг «А» [точно]) замінено на *theos*. Це явище може бути

1. пов'язане з тим, що переписчики переплутали «OC» (скорочене написання займенника «хто» на унціальному грецькому письмі) з «H C» (скорочене написання грецького «Бог» унціальним письмом); або
2. навмисною заміною займенника в богословських цілях (пор. манускрипти κ^c, Α^c, C² та D²), щоб зробити цей текст більш конкретним і корисним для боротьби з ересями адопціонізму (пор. Барт Д. Ерман, «Ортодоксальне перекручення Писання» [Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*], с. 77-78)

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПЛОТЬ» (SARX) (SPECIAL TOPIC: FLESH [SARX])

Цей термін найчастіше вживається Павлом в Посланні до галатів і далі, більш розширено, в Посланні до римлян. Богослови розходяться в думках щодо різних відтінків значення цього слова. Звичайно, всі відтінки значення певним чином збігаються. Далі ми спробуємо описати широкий семантичний обсяг цього слова.

- А. людське тіло, Ів. 1:14; Рим. 2:28; 1Кор. 5:5; 7:28; 2Кор. 4:11; 7:5; 12:7; Гал. 1:16; 2:16,20; 4:13; Фил. 1:22; Кол. 1:22,24; 2:5; 1Тим. 3:16
- Б. людське походження, Ів. 3:6; Рим. 1:3; 4:1; 9:3,5,8; 11:14; 1Кор. 10:18; Гал. 4:23,29
- В. людська особа, Рим. 3:20; 7:5; 8:7-8; 1Кор. 1:29; 2Кор. 10:3; Гал. 2:16; 5:24
- Г. говорячи по-людському, Ів. 8:15; 1Кор. 1:26; 2Кор. 1:12; 5:16; 10:2; Гал. 6:12
- Д. людська неміч, Рим. 6:19; 7:18; 8:5-6,9; 2Кор. 10:4; Гал. 3:3; 5:13,16,19-21; Кол. 2:18
- Е. вороже ставлення людини до Бога, пов'язане з наслідками гріхопадіння, Рим. 7:14; 13:14; 1Кор. 3:1,3; Еф. 2:3; Кол. 2:18; 1Петр. 2:11; 1Ів. 2:16

Треба відзначити, що в Новому Заповіті «плоть» не сприймається негативно, як в грецькій філософії. Для грецьких філософів «плоть» була джерелом людських проблем; через смерть людина звільнялася від впливу плоті. Але в Новому Заповіті «плоть» є полем битви для духовної війни (пор. Еф. 6:10-18), при тому саме по собі фізичне тіло є нейтральним, його можна використовувати для добра чи для зла.

NASB	«Був виправданий в Духові»
NKJV, NJB	«Виправданий в Духові»
NRSV	«виправданий в духові»
TEV	«був об'явлений праведним Духом»

Цю фразу можна розуміти по-різному.

1. Як «виправданий» (тобто «об'явлений праведним»)
2. Як те, що Святий Дух активно діяв у служінні Ісуса (NASB)
3. Як те, що дух Ісуса був схвалений Отцем (пор. Мт. 3:17; 17:5), коли Ісус жив на землі як людина (NRSV)?

Деякі богослови вважають, що «Дух» тут вказує на божественність Ісуса, що була підтверджена Його воскресінням (пор. Рим. 1:4; 1Петр. 3:18).

▣ **"Анголам показався"** Ангели прагнули дізнатися про те, що Бог робитиме з грішним людством (пор. 1Кор. 4:9; Еф. 2:7; 3:10; 1Петр. 1:12). Проте не виключно, що тут ідеться про ангелів, що служили Ісусу під час Його випробування в пустелі (пор. Мт. 4:11; Мр. 1:13), в Гефсиманському саду (пор. Лк. 22:43, що є сумнівним текстом) або одразу після воскресіння (пор. Лк. 24:4,23; Ів. 20:12).

Ця фраза така коротка та двозначна, що всі теорії коментаторів стосовно неї є лише припущеннями:

1. ангели, що служили Ісусові (вище)
2. ангели, що дивилися на Його вознесіння (святі ангели і/або впалі ангели, пор. 1Петр. 3:19-20,22)
3. ангели, що дивилися на Його звеличення, коли Він сів на небесному троні

▣ **"проповіданий був між народами"** Тут мова йде про проповідь Євангелія в усьому світі (пор. Лк. 24:46-47), що було вкрай шокуючим для юдеїв I століття, але в цьому і є сама суть (пор. Мт. 28:18-20). Це таємниця благочестя (пор. Еф. 2:11-3:13).

NASB, NKJV «Увірувано (в Нього) в світі»
NRSV, TEV,
NJB «увірувано (в Нього) по всьому світу»

Не тільки вістка була проповідана по всьому світу, але й відгук на неї був у всьому світі, і тепер Церква складається з юдеїв та поганів (пор. Еф. 2:11-3:13). Божий задум споконвіку був саме таким. Єдиний істинний Бог виконав те, що обіцяв в Бут. 3:15. Через особисте покаяння і віру (див. Спеціальну тему до 1Тим. 1:16) в Євангеліє вже зараз, у цьому житті, небо відкривається для «кожного» (пор. Ів. 1:12; 3:16; Рим. 10:9-13). Див. 1Тим. 1:16, Спеціальна Тема: «Вживання Павлом слова "Kosmos"».

▣ **"Він у славі вознісся"** Тут, здається, мова йде про Його вознесіння. Дивно, що нічого не сказано про смерть Ісуса, Його воскресіння та друге пришестя, але це можна пояснити тим, що ці слова є цитатою з християнського гімну, і цитується лише його окрема частина. Крім того, тлумачення цих слів залежить від того, який ритмічний (хіастичний) моделі ми слідуємо (пор. 1Тим. 3:16). Цей гімн (або сповідання віри) разом із вступним виразом серйозно спростовує гностицизм. Ісус як людина прославлений (пор. хіастичну модель №2)! Однак, згідно з NRSV, останні три рядки можуть стосуватися Церкви (пор. хіастичну модель №3). Див. детальну примітку про «славу» в вірші 1:17.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВОЗНЕСІННЯ» (SPECIAL TOPIC: ASCENSION)

Ісус зійшов з неба (пор. Фил. 2:6-7; 2Кор. 8:9). Тепер Він повернувся до Своєї предвічної слави (пор. Ів. 1:1-3; 17:5; Еф. 4:10; 1Тим. 3:16; 1Ів. 1:2). Нині Він сидить праворуч Бога (пор. Пс. 110:1; Лк. 22:69; Дії 2:33; Рим. 8:34; Еф. 1:20; Кол. 3:1; Євр. 1:3; 8:1; 10:12; 12:2; 1Петр. 3:22). Це підтверджує те, що

Отець схвалив життя та смерть Ісуса! Вознесіння й повернення Ісуса на небо описується цілою низкою грецьких слів:

1. Дії 1:2,11,22; *analambanō*, вознести (пор. 1Тим. 3:16)
2. Дії 1:9; *epairō*, підняти, піднести вгору
3. Лк. 9:51; *analēpsis* (інша форма слова №1)
4. Лк. 24:51; *diistēmi*, відправитися

Євангеліє від Івана містить багато посилань на повернення Ісуса до небес (пор. Ів. 7:33; 8:14,21; 12:33-34; 13:3,33,36; 14:4,5,12,28; 16:5,10,17,28; 26:7)

5. Ів. 3:13; 20:17; *ana BeBēken*, зійшов
6. Ів. 6:62; *anabainō*, сходить

Ця подія не записана в Євангелії від Матвія або від Марка. Євангеліє від Марка закінчується на вірші 16:8, і в одному з трьох варіантів продовження 16-ї глави, що їх додали пізніше переписчики, ця подія описана в Мр. 16:19 (словом *analambanō*).

У книзі Дій також є декілька посилань на Ісуса на небесах.

1. Петро – Дії 2:33; 3:21
2. Степан – Дії 7:55-56
3. Павло – Дії 9:3,5; 22:6-8; 26:13-15

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Скільки існує видів служителів?
2. Чому пастори, єпископи та старійшини (пресвітери) називаються по-різному в Новому Заповіті?
3. Чи були в Новому Заповіті диякониси? Якщо так, то в чому полягала їхня роль?
4. Чому 16-й вірш вважається християнським гімном про Христа?
5. Що таке хіазм? В чому його важливість?

1 ТИМОФІЙ 4

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Передвіщення відступництва 4:1-5	Велике відступництво 4:1-5	Лжевчителі 4:1-5	Лжевчителі 4:1-5	Лжевчителі 4:1-11
Добрий служитель Ісуса Христа 4:6-10	Добрий слуга Ісуса Христа 4:6-10 Уважай на своє служіння	4:6-10	Добрий слуга Ісуса 4:6-10	
4:11-16	4:11-16	4:11-16	4:11-16	4:12-16

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМІРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятьох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА 4:1-16

- А. Подібно главам 1-3, глави 4-6 теж слід тлумачити в світлі лжевчителів.
- Б. 4-а глава описує негативного лідера (1Тим. 4:1-5) та позитивного лідера (1Тим. 4:6-10).
- В. Починаючи з віршів 11-16 і до 1Тим. 6:2 Павло звертається особисто до Тимофія.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 4:1-5

¹А Дух ясно говорить, що від віри відступляться дехто в останні часи, ті, хто слухає духів підступних і наук демонів, ²хто в лицемірстві говорить неправду, і спалив сумління своє, ³хто одружуватися забороняє, наказує стримуватися від їжі, яку Бог створив на поживу з подякою віруючим та тим, хто правду пізнав. ⁴Кожне бо Боже твориво добре, і ніщо не негідне, що приймаємо з подякою, ⁵воно бо освячується Божим Словом і молитвою.

4:1 "А Дух ясно говорить" Це може стосуватися

1. пророцтв Старого Заповіту
2. Павла як апостола, який отримав богонатхнення безпосередньо від Самого Духа (пор. Дії 20:33)
3. богонатхнених слів інших обдарованих лідерів тих часів (пор. Дії 21:11)

NASB, NRSV,
TEV «пізніші часи»
NKJV «останні часи»
NJB «останні часи»

Подібно старозавітним пророкам, Павло говорив про свої часи, але прив'язував це до останніх днів перед другим пришествям. У 2-й главі Другого Послання до солунян Павло вчив про затримку *Parousia* (Парусії). Таким чином, його описання непокори і лжевчення стосується як його часів (пор. 2Тим. 3:1), так і періоду від першого до другого пришествия Христа (пор. 2Петр. 3:3; Юд. 1:18).

У Новому Заповіті ці кінцеві часи часто зображуються на кшталт старозавітних пророків, що брали кризу своєї доби та зображували її в есхатологічному контексті (пор. Мт. 24:10-12; Дії 20:29-30; 2Сол. 2:3-12; 2Тим. 3:1-9; 4:3-4; 1Пв. 2:18-19; 4:1-3).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЗАТРИМКА ДРУГОГО ПРИШЕСТЯ» (SPECIAL TOPIC: A DELAYED SECOND COMING)

Більшість віруючих навчені, що Ісус скоро прийде на землю, раптом і несподівано (пор. Мт. 10:23; 24:34; Мр. 9:1; 13:30; Об. 1:1,3; 2:16; 3:11; 22:7,10,12,20; див. СПЕЦІАЛЬНУ ТЕМУ: «СКОРЕ ПРИШЕСТЯ»). Але до цього часу кожне покоління віруючих помилялося в своїх очікуваннях! Скорє (швидке) повернення Ісуса було надією кожного покоління, згідно з вірною обітницею, але воно стане реальністю лише для одного покоління (причому переслідуваного).

Віруючі повинні жити так, неначе Він прийде вже завтра, але планувати й здійснювати Велике доручення (пор. Мт. 28:19-20) в разі, якщо Він затримається.

Деякі тексти в Євангеліях (пор. Мт. 24:45-51; 25:5,19; Мр. 13:10; Лк. 17:2; 18:8; 19:11-27) та в Першому і Другому Посланнях до солунян основані на затримці другого пришествия (*Parousia*). Спершу мають відбутися деякі історичні події:

1. євангелізація всього світу (пор. Мт. 24:14; Мр. 13:10)
2. велике відступництво (пор. 2Сол. 2:3)
3. об'явлення «людини гріха» (пор. Мт. 24:15; 2Сол. 2:3,8-12; Об. 13)
4. велике переслідування (пор. Мт. 24:21,24; Об. 13)

Тут є сильна двозначність (пор. Мт. 24:42-51; Мр. 13:32-36)! Живи щодня так, неначе сьогодні твій останній день, але плануй та готуйся до майбутнього служіння!

NASB «відпадуть»
NKJV «відступляться від»
NRSV «зречуться»
TEV «покинуть»
NJB «покинуть»

Це складене слово, що складається з *apo* («від») та *istēmi* («стояти»). Тут воно вживається у значенні «відхід», як в Лк. 8:13 та Євр. 3:12. В 2Тим. 2:19 воно означає «утриматися». За формою це дієслово майбутнього часу медіального стану дійсного способу. Одним з доказів дійсного спасіння людини є те, що вона залишається в церкві (пор. 1Пв. 2:18). Див. 1Тим. 4:16, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОТРЕБА В СТИЙКОСТІ».

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІДСТУПНИЦТВО (*APHISTĒMI*)» (SPECIAL TOPIC: APOSTASY [*APHISTĒMI*])

Грецьке слово *aphistēmi* має широке семантичне поле, знано ширше від англійського «apostasy» (відступництво), що походить від цього грецького слова. Значення даного слова в конкретному тексті, як завжди, визначається контекстом.

Це складене слово, що складається з ПРИЙМЕННИКА *apo* («від» or «далеко від») та *histēmi* («сидіти», «стояти» або «встановлювати»). Розглянемо деякі (небогословські) випадки вживання цього слова:

1. віддалити фізично
  - а. від храму, Лк. 2:37
  - б. від дому, Мр. 13:34
  - в. від когось, Мр. 12:12; 14:50; Дії 5:38
  - г. від усього, Мт. 19:27,29
2. віддалити політично, Дії 5:37
3. розірвати відносини, Дії 5:38; 15:38; 19:9; 22:29
4. віддалити легально (розрив шлюбу), Повт. Зак. 24:1,3 (Септуагінта); та в Новому Заповіті, Мт. 5:31; 19:7; Мр. 10:4; 1Кор. 7:11
5. скасувати борг, Мт. 18:7
6. полишити і тим самим проявити неухвагу, Мт. 4:20; Ів. 4:28; 16:32
7. не полишити і тим самим проявити увагу, Ів. 8:29; 14:18
8. дозволяти, Мт. 13:30; 19:14; Мр. 14:6; Лк. 13:8

У богословському сенсі також широко вживається ДІССЛОВО:

1. скасувати, пробачити, простити провину гріха, Вих. 32:32 (Септуагінта); Чис. 14:19; Йов 42:10; та Новий Заповіт, Мт. 6:12,14-15; Мр. 11:25-26
2. відмовитися від гріха, 2Тим. 2:19
3. нехтувати, віддаляючись від
  - а. Закону, Мт. 23:23; Дії 21:21
  - б. віри, Єз. 20:8 (Септуагінта); Лк. 8:13; 2Сол. 2:3; 1Тим. 4:1; Євр. 3:12

Сучасні віруючі задають багато богословських питань, які навіть не приходили на думку новозавітним авторам. Одне з цих питань стосується сучасної тенденції відділяти віру (виправдання) від вірності (освячення).

В Біблії є такі особи, що вони були частиною Божого народу, але потім вийшли з якихось причин.

I. Старий Заповіт

- A. Ті, хто чув вістку дванадцяти (десяти) розвідників, Чис. 14 (пор. Євр. 3:16-19)
- Б. Корей, Чис. 16
- В. Сини Ілія, 1Сам. 2, 4
- Г. Саул, 1Сам. 11-31
- Д. Лжепророки (приклад)
  1. Повт. Зак. 13:1-5 18:19-22 (як розпізнати лжепророка)
  2. Єр. 28
  3. Єз. 13:1-7
- Е. Лжепророчиці
  1. Єз. 13:17
  2. Неем. 6:14
- Ж. Лихі лідери Ізраїлю (приклад)
  1. Єр. 5:30-31; 8:1-2; 23:1-4
  2. Єз. 22:23-31
  3. Мих. 3:5-12

II. Новий Заповіт

- А. Це грецьке слово буквально означає «відступити від віри». І Старий, і Новий Заповіти стверджують, що перед другим пришестям посиляться зло та лжевчення (пор. Мт. 24:24; Мр. 13:22; Дії 20:29,30; 2Сол. 2:9-12; 2Тим. 4:4). Можливо, це грецьке слово відображає слова Ісуса в притчі про сіяча в Мт. 13, Мр. 4 та Лк. 8. Ці лжевчителі, очевидно, не були християнами, але вийшли з церкви (пор. Дії 20:29-30; 1Пв. 2:19); тим не менш, вони могли збити зі шляху незрілих віруючих (пор. Євр. 3:12).

Для богослов'я цікаве питання, чи були ці лжевчителі віруючими взагалі? На це питання важко відповісти, тому що в помісних церквах були лжевчителі (пор. 1Пв. 2:18-19). Ми часто даємо відповідь на це питання на основі наших богословських або конфесійних традицій, а не на основі конкретних біблійних текстів (за винятком методу «пошуку доказів у тексті», коли вірш цитується поза контекстом, щоб довести своє упередження).

- Б. Зовнішня віра
1. Юда, Ів. 17:12
  2. Симон ворожбит, Дії 8
  3. Ті, про кого написано в Мт. 7:13-23
  4. Ті, про кого написано в Мт. 13, Мр. 4 та Лк. 8
  5. Іудеї, про яких ідеться в Ів. 8:31-59
  6. Олександр та Гіменей, 1Тим. 1:19-20
  7. Ті, про кого йдеться в 1Тим. 6:21
  8. Гіменей та Філіт, 2Тим. 2:16-18
  9. Димас, 2Тим. 4:10
  10. Лжевчителі, 2Петр. 2:19-22; Юд. 1:12-19
  11. антихристи, 1Пв. 2:18-19

В. Безплідна віра

1. 1Кор. 3:10-15
2. 2Петр. 1:8-11

Ми нечасто думаємо про ці тексти, тому що наші переконання формуються нашим систематичним богослов'ям (кальвінізм, армініанізм, тощо). Не осудіть мене, будь ласка, за те, що я підіймаю це питання. Мене цікавить належна герменевтика. Слід прислухатися до того, що каже Біблія, і не намагатися пристосувати Біблію до наперед визначеного богослов'я. Це часто буває болісним, навіть шокуючим процесом, тому що наше богослов'я значною мірою обумовлене нашою деномінацією, культурою, або стосунками з людьми (батьки, приятелі, пастор), а не Біблією (див. Спеціальну тему: «Що означає "отримувати", "вірувати", "сповідати / визнати" та "кликати"?») Дехто в Божому народі, виявляється, не є частиною Божого народу (напр. Рим. 9:6).

▣ **"віри"** Слово «віра» (зазвичай з артиклем) вживається в Пасторських посланнях стосовно всієї об'явленої християнської істини (пор. 1Тим. 3:9; 4:6; 5:8; 6:10,12,21; 2Тим. 2:18; 3:8,10; 4:7; Тит. 1:5,13; 2:2). Тут воно стосується не стільки їхнього спасіння, скільки лжевчителів.

▣ **"слухає"** Це дісприкметник теперішнього часу активного стану, що вказує на триваючу дію. Ці відступники продовжують вірити в демонічні вчення.

4:2

NASB	«через лицемірство брехунів»
NKJV	«говорячи неправду в лицемірстві»
NRSV	«через лицемірство брехунів»
TEV	«поширюване підступними брехунами»
NJB	«зведені лицемірством брехунів»

Вони стверджують, що є «вчителями Закону» (1Тим. 1:7). Безсумнівно, там був певний елемент іудаїзму. Ці люди яскраво зображені в 1Тим. 1:3-7; 4:2-3,7 та 6:3-10,20-21.

1. вони навчають інакше (1Тим. 1:3; 6:3)
2. вони зважають на байки та родоводи (1Тим. 1:4)
3. вони відступили від любові, совісті й віри та звернулись до марнослів'я (1Тим. 1:6)
4. вони впевнено говорять про те, чого не розуміють (1Тим. 1:7; 6:4)
5. вони лицемірні брехуни (1Тим. 4:2)
6. вони спалили своє сумління (1Тим. 4:2)
7. вони забороняють одружуватися (1Тим. 4:3)
8. вони наказують стримуватися від їжі (1Тим. 4:3)
9. вони розповідають байки (1Тим. 4:7)
10. вони згорділи (1Тим. 6:4)
11. вони мають нездоровий інтерес до суперечливих питань і словесних змагань (1Тим. 6:4)
12. вони є причиною постійних конфліктів (1Тим. 6:5)
13. вони мають неправдиве знання (1Тим. 6:20-21)
14. вони відступилися й відпали від віри (1Тим. 4:1; 6:21)

NASB	«підступних духів та доктрин демонів»
NKJV	«обманливих духів та доктрин демонів»
NRSV	«підступних духів та вчень демонів»
TEV	«брехливих духів... вчень демонів»
NJB	«підступних духів та доктрин, що походять від демонів»

Павло має негативну думку про цих лжевчителів. Він називає їхні вчення чином сатани (див. 1Тим. 3:6, Спеціальна Тема: «Сатана»; пор. 1Тим. 2:14; 3:6-7) та демонів. Багато в чому такий погляд Павла на цих еретиків співпадає із старозавітним поглядом на ханаанське поклоніння плодючості. Бог наказав ізраїльтянам повністю знищити ханаанейян, тому що в них була спотворена віра. Ті самі попередження знаходимо й тут (пор. 2Сол. 2:9-10; Як. 3:15; 1Пв. 2:18-19).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «АНГЕЛИ І ДЕМОНИ» (SPECIAL TOPIC: ANGELS AND DEMONS)

- А. Давні народи були анімістами. Вони надавали силам природи, тваринам та предметам людські характеристики. Вони сприймали різні життєві явища як взаємодію цих духовних істот з людьми.
- Б. З часом ця персоніфікація прийняла форму політеїзму (багатобожжя). Демони (*genii*) зазвичай були «малими богами» або «напівбогами» (добрими або злими), що впливали на життя людини.
  1. Месопотамія, хаос та конфлікт
  2. Єгипет, лад та функція
  3. Ханаан, див. В.Ф. Олбрайт, «Археологія та релігія Ізраїля» (W.F. Albright, *Archaeology and the Religion of Israel*), п'яте видання, с. 67-92
- В. У Старому Заповіті не приділяється увага темі «малих богів», ангелів або демонів, мабуть, через строге єдинобожжя (див. Спеціальну тему «Єдинобожжя», пор. Вих. 8:10; 9:14; 15:11; Повт. Зак. 4:35,39; 6:4; 33:26; Пс. 35:10; 71:19; 86:8; Іс. 46:9; Єр. 10:6-7; Мих. 7:18). Проте в Старому Заповіті мова йде й про лжебогів язичницьких народів (*шедім*, BDB 993, пор. Повт. Зак. 32:17; Пс. 106:37), і деякі з них названі по імені або персоніфіковані.
  1. *Се'ім* (сатири або волохаті демони, BDB 972 III, KB 1341 III, пор. Лев. 17:7; 2Хр. 11:15; Іс. 13:21; 34:14)
  2. *Ліліт* (жіночі істоти, спокусливі нічні демони, BDB 539, KB 528, пор. Іс. 34:14)

3. *Мавет* (єврейське слово, що означає «смерть»); воно є іменем ханаанського бога підземелля (або пекла), *Мот*, BDB 560, KB560, пор. Іс. 28:15,18; Єр. 9:21; і, можливо, Повт. Зак. 28:22)
4. *Решеф* (лихо, вогонь або градини, BDB 958, KB 958, пор. Повт. Зак. 32:24; Пс. 78:48; Ав. 3:5)
5. *Деввер* (чума, BDB 184, пор. Пс. 91:5-6; Ав. 3:5)
6. *Азазель* (значення цього імені точно не відоме; можливо, ім'я демона пустелі або географічна назва, BDB 736, KB 736, пор. Лев. 16:8,10,26)

(Приклади наведено з «Енциклопедії Джудаїки» [*Encyclopaedia Judaica*], том 5, с. 1523.)

Однак у Старому Заповіті немає дуалізму або вчення про незалежність ангелів від ЯХВЕ. Сатана є слугою ЯХВЕ (пор. Йов 1-2; Захарія 3), а не незалежним, самостійним ворогом (пор. А.Б. Девідсон, «Богослов'я Старого Заповіту» [А. В. Davidson, *A Theology of the Old Testament*], с. 300-306).

- Г. Іудаїзм формувався під час вавилонської неволі (586-538 рр. до н.е.). Богослов'я іудаїзму зазнало впливу перського персоніфікованого дуалізму зороастризму, доброго вищого бога *Мазди* або *Ахурамазди* та його злого супротивника *Ахрімана*. Таким чином, в післявавилонському іудаїзмі виник персоніфікований дуалізм між ЯХВЕ та Його ангелами з одного боку і сатаною та його ангелами чи демонами з другого боку.

Іудейське богослов'я персоніфікованого зла добре пояснюється в роботі Альфреда Едершейма «Життя і часи Ісуса Месії» (Alfred Edersheim, *The Life and Times of Jesus the Messiah*), том 2, Додаток XIII (с. 749-863) та Додаток XVI (с. 770-776). Зло персоніфікується в іудаїзмі трьома способами.

1. Сатана або *Саммаель*
2. злий намір (*йецер гара*) в людині
3. ангел смерті

Едершейм характеризує їх як

1. Обвинувач
2. Спокусник
3. Каральник (том 2, с. 756)

Існує чітка богословська різниця між післявавилонським іудаїзмом та представленням і поясненням зла в Новому Заповіті.

- Д. У Новому Заповіті, особливо в Євангеліях, стверджується існування злих духовних істот, які протистоять людству та ЯХВЕ (в іудаїзмі сатана є ворогом людства, але не ворогом Бога). Вони протидіють Божій волі, Божому правлінню та Царству.

Ісус протистояв цим демонічним істотам, що також називаються (1) нечистими духами (пор. Лк. 4:36; 6:18) або (2) злими духами (пор. Лк. 7:21; 8:2), та виганяв їх з людей.

Ісус чітко проводив межу між хворобою (фізичною або душевною) та демонами. Він демонстрував Свою владу й духовне розуміння, визнаючи цих злих духів та виганяючи їх. Вони часто визнавали Ісуса й намагалися звертатися до Нього, але Він відкидав їхнє свідчення, наказував їм мовчати та виганяв їх. Екзорцизм – то ознака поразки царства сатани.

В новозавітних посланнях, як не дивно, дуже мало інформації на цю тему. Екзорцизм ніколи не згадується в списках духовних дарів, і послання не містять жодних методів або вказівок для майбутніх поколінь служителів або віруючих.

- Е. Зло – реальне; зло – особове; зло – присутнє в світі. Святе Письмо не відкриває нам ані походження зла, ані його цілі. Біблія стверджує реальність зла та рішуче виступає проти його впливу. В дійсності дуалізму немає. Бог цілком володіє ситуацією, зло – переможене, засуджене і буде знищене в створінні.
- Ж. Божі люди повинні протистояти злу (пор. Як. 4:7). Зло не може володіти ними (пор. Пв. 5:18), але вони можуть піддаватися спокусам, і це шкодить їхньому свідченню та впливу (пор. Еф.

6:10-18). Зло є темою, розкритою для християнського світогляду. Сучасні християни не мають права давати нове визначення злу (деміфологізація Рудольфа Балтманна [Rudolf Baltmann]), заперечувати зло як особу (деперсоналізація, соціальні структури Поля Тілліха [Paul Tillich]) або намагатися пояснювати зло як цілком психологічне явище (Зигмунд Фрейд [Sigmund Freud]). Вплив гріха є суцільним, але переможеним. Віруючі повинні ходити в перемозі Христа!

NASB	«спалив сумління своє»
NKJV	«в них сумління спалене розпеченим тавром»
NRSV	«сумління спалене гарячою праскою»
TEV	«сумління мертве, неначе спалене гарячою праскою»
NJB	«сумління тавроване неначе праскою, розпеченою до почервоніння»

Тут мова йде про одне з двох:

1. Ті лжевчителі були вже не здатними до каяття (пор. Еф. 4:19; Тит. 1:15). З цього грецького слова походить англійське «cauterize» («випікати тавро»).
2. Мається на увазі сатанинське тавро, що свідчить про належність сатані (напр., Об. 13:16,17; 14:11; 16:2; 19:20;20:4).

Оскільки ці люди не хотіли бачити істину й відмовилися від неї, вони з часом стали взагалі нездатними бачити її (пор. 2Кор. 4:4). Саме це є непротистимим гріхом, про який написано в Євангеліях, та «гріх на смерть» в 1 Івана 5. Див. примітки стосовно сумління в 1Тим. 1:5.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ГРІХ НА СМЕРТЬ» (SPECIAL TOPIC: SIN UNTO DEATH)

А. Герменевтичні зауваження

1. правильне визначення повинно ґрунтуватися на історичному фоні Першого Послання Івана
  - а. присутність гностичних лжевчителів (див. Спеціальну тему: «Гностицизм») у церквах (пор. 1Пв. 2:19,26; 3:7; 2Ів. 7; див. Спеціальну тему: «Гностицизм»)
    - (1) Вчення Сірентія або Керинта. Гностики вчили, що людина Ісус прийняла Христового духа під час хрещення і що Христовий дух полишив Ісуса перед Його смертю на хресті (пор. 1Пв. 5:6-8)
    - (2) «Докетичні» гностики вчили, що Ісус був божественним духом, а не людиною (пор. 1Пв. 1:1-3)
    - (3) У гностичних творах II століття відображаються два різних погляди на людське тіло
      - (а) оскільки спасіння є істиною, пов'язаною з розумом, людське тіло не має відношення до духовного світу, і тому тілу можна дозволяти все що завгодно. Прихильників цього погляду часто називають антиноміанськими або лібертинськими гностиками.
      - (б) інша група вважала, що оскільки тіло є злом у всій своїй сутності (грецька думка), від усіх тілесних бажань слід ухилятися. Таких гностиків називали «аскетичними».
  - б. ці лжевчителі полишили церкву (пор. 1Пв. 2:19), але їхній вплив залишився!
2. правильне визначення повинно ґрунтуватися на літературному контексті всього Послання Івана
  - а. 1 Івана було написано для боротьби із лжевченням та запевнення істинних віруючих
  - б. ці дві цілі видно в таких випробуваннях істинних віруючих
    - (1) доктринальні

- (а) Ісус був істинною людиною (пор. 1Пв. 1:1-3; 4:14)
- (б) Ісус був істинним Богом (пор. 1Пв. 1:2; 5:20)
- (в) люди грішні та відповідальні перед святим Богом (пор. 1Пв. 1:6,10)
- (г) люди також отримують прощення й правильні стосунки з Богом через
  - і. смерть Ісуса (пор. 1Пв. 1:7; 2:1-2; 3:16; 4:9-10,14; 5:6-8)
  - іі. віру в Ісуса (пор. 1Пв. 1:9; 3:23; 4:15; 5:1,4-5,10-12,13)
- (2) практичні (позитивні)
  - (а) життя послуху (пор. 1Пв. 2:3-5; 3:22,24; 5:2-3)
  - (б) життя любові (1Пв. 2:10; 3:11,14,18,23; 4:7,11-12,16-18,21)
  - (в) життя, подібне Христу (не грішити, пор. 1Пв. 1:7; 2:6,29; 3:6-9; 5:18)
  - (г) життя перемоги над злом (пор. 1Пв. 2:13,14; 4:4; 5:4)
  - (д) Його слово в нас перебуває (пор. 1Пв. 1:10; 2:14)
  - (е) вони мають Духа (пор. 1Пв. 3:24; 4:4-6,13)
  - (ж) відповіді на молитви (пор. 1Пв. 5:14-15)
- (3) практичні (негативні)
  - (а) життя в гріху (пор. 1Пв. 3:8-10)
  - (б) життя в ненависті (пор. 1Пв. 2:9,11; 3:15; 4:20)
  - (в) життя в непослуху (пор. 1Пв. 2:4; 3:4)
  - (г) любов до цього світу (пор. 1Пв. 2:15-16)
  - (д) зречення Христа (Отця і Сина, пор. 1Пв. 2:22-23; 4:2-3; 5:10-12)
- 3. правильне визначення має бути пов'язане з конкретними елементами у відповідному тексті (пор. 1Пв. 5:16-17)
  - а. Чи стосується слово «брат» в 1Пв. 5:16 як тих, хто грішить «не на смерть», так і тих, хто грішить «гріхом на смерть»?
  - б. Чи були ці грішники колись членами церкви (пор. 1Пв. 2:19)?
  - в. Яке значення мають такі граматичні явища:
    - (1) вживання слова «гріх» без артикля
    - (2) те, що дієслово «бачить» вжито в умовному реченні третього типу з аористом активного стану кон'юнктива
  - г. як молитва одного християнина (пор. Як. 5:15-16) може повернути іншому вічне життя, *zōē*, без особистого покаяння грішника?
  - д. яке відношення має 1Пв. 5:17 до типів гріха («на смерть», «не на смерть»)?

Б. Богословські проблеми

1. Чи повинен тлумач старатися зв'язати цей текст із
  - а. «непростимим гріхом», про який ідеться в Євангеліях (див. Спеціальну тему: «Непростимий гріх»)
  - б. «неможливістю покаятися», про яку ідеться в Євр. 6 і 10
 Контекст 1 Івана дійсно здається паралельним із непростимим гріхом фарисеїв часів Ісуса (пор. Мт. 12:22-37; Мр. 3:22-29) та невіруючих іудеїв, про яких іде мова в Посланні до євреїв 6 і 10. Всі три групи (фарисеї, невіруючі євреї та гностичні лжевчителі) чули Євангеліє, але не хотіли вірити в Ісуса Христа.
2. Чи слід розглядати цей текст через богословську призму сучасних конфесійних питань?
 Євангельські церкви завжди приділяли занадто багато уваги початку християнського досвіду, нехтуючи життям і поведінням, що свідчить про істинну віру. Наші сучасні богословські питання дуже здивували б християн I століття. Ми шукаємо «доказів» на основі окремих уривків біблійного тексту та нашої «дедукції» або конфесійних упереджень.

Наші богословські питання, рамки та відмінності віддзеркалюють нашу власну невпевненість. Ми хочемо мати більше інформації та ясності, ніж є в самій Біблії, і тому наші «систематичні богослов'я» складаються з невеликих уривків Писання, що нагадують величезну павутину конкретних доктрин, викладених логічно, в західному стилі!

Слова Ісуса в Мт. 7 та Мр. 7 були достатніми для ранньої церкви! Ісус шукає учнів, а не «рішень», довготривалу віру всього життя, а не миттєву емоційну віру (пор. Мт. 13:10-23; 28:18-20; Ів. 8:31-59). Християнство є не окремою дією в минулому, але тривалим покаяттям, вірою, послухом та стійкістю в вірі. Воно не є квитком на небеса, купленим в минулому, або страховим полісом, яким можна користуватися, продовжуючи вести егоїстичне й безбожне життя! Див. Спеціальну тему: «Відступництво».

3. Що саме означає «гріх на смерть»: фізичну смерть чи вічну смерть? Виходячи з того, як Іван вживає слово *zōē* в цьому контексті, тут ця фраза означає вічну смерть. Чи можливе таке тлумачення, що Бог забирає додому (фізична смерть) Своїх дітей, які грішать? Даний контекст вказує на те, що (1) молитви інших віруючих та (2) особисте покаяття грішника відновлюють віруючих, але якщо вони продовжують жити недостойно й порочити громаду віруючих, то це може призвести до «передчасної» фізичної смерті людини (пор. Норман Гайзлер та Томас Гоу, «Коли питають критики» [Norman Geisler and Thomas Howe, *When Critics Ask*], с. 541)

4:3 "хто одружуватися забороняє, наказує стримуватися від їжі" Тут ми маємо два аскетичних вчення лжевчителів. Перше – заборона одружуватися – пов'язане з грецькою філософією (гностики) або, можливо, із впливом іудеїв-есенів (громада Сувоїв Мертвого моря). Шлюб є даром від Бога (пор. Бут. 2:24) і Божою волею (пор. Бут. 1:28; 9:1,7). Одружуватися нормально, а целібат – то особливе покликання й дар (пор. Мт. 19:11-12; 1Кор. 7).

Друге вчення – стримування від споживання певних видів їжі – очевидно пов'язане з іудейською культурою (пор. Лев. 11), але може стосуватися й гностичних заборон. Богословський погляд на обидва ці концепти є в Бут. 1:28-31. Релігійні люди завжди схильні до зневажливого ставлення до матеріального світу. Вони часто вважали целібат більш духовним станом, а утримання від їжі та напоїв і взагалі аскетизм – ознакою вищої духовності (пор. Мт. 15:11; Мр. 7:17-23; Рим. 14:1-15:13; 1Кор. 8:8; 10:23-33; Кол. 2:8-23). Цілком можливо, що перелік вимог до керівників у 3-й главі пов'язаний із цими лжевченнями. Зауважте, що і шлюб, і вино є дозволеними (пор. 1Тим. 3:2,12; 5:9 та 3:3,8; 5:23).

▣ **"віруючим та тим, хто правду пізнав"** Це незвичайна граматична конструкція (прикметник і дієприкметник, пор. Майкл Мегіл, «Підрядник Нового Заповіту» [NT TransLine], с. 785). Така конструкція зустрічається і в Тит. 1:15. Про цих віруючих сказано так:

1. віруючі – слово, на яке вказує займенник, у давальному відмінку множини, чоловічого роду, прикметник

2. ті, хто правду пізнав – перфект активного стану множини, чоловічого роду, дієприкметник

Тут істина (див. Спеціальну тему до 1Тим. 2:4) в тому, що все створіння від Бога і треба дякувати Богові за все. Аскетизм суперечить цій істині.

4:4 "Кожне бо Боже твориво добре, і ніщо не негідне" Про цю велику істину добра Божого творіння написано в Бут. 1:31; Рим. 14:14,20; 1Кор. 6:12; 10:26; Тит. 1:15. Однак цю істину треба балансувати з іншою істиною: хоча все є добрим та чистим для людей, які розуміють, звідки все походить, однак не все буде церкву (пор. 1Кор. 6:12 та 10:23). Тому ми, як християни, обмежуємо наші свободи заради інших, бо шануємо Христа (пор. Рим. 14:1-15:13; 1Кор. 8-10).

Слово «негідний» буквально означає «те, що відкидають». У Мофата (Moffatt) воно перекладено словом «табу». Будьте обережними з культурними або конфесійними традиціями (пор. Іс. 29:13; Кол. 2:8-23).

4:5 Бог створив світ словом (пор. Бут. 1:3,6,7,14,20,24), і те саме слово проголосило, що все Його створіння є добрим (пор. Бут. 1:31). Віруючі дякують Богу (пор. 1Тим. 4:4b) за Його створіння і забезпечення (пор. Рим. 14:6; 1Кор. 10:30-31).

▣ **"молитвою"** Це слово (*enteuxis*) вживається лише двічі в Новому Заповіті, і обидва рази в 1 Тимофія (пор. 1Тим. 2:1 і 4:5). Воно означає зустріч із кимось з метою відвідання. Його часто перекладають як «заступництво» або «благання» (пор. 1Тим. 2:1), але в даному контексті більш доречним здається переклад «подяка». Слід пам'ятати, що значення слів визначається контекстом, а не словниками!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 4:6-10

6 Як будеш оце подавати братам, то будеш ти добрий служитель Христа Ісуса, годований словами віри та доброї науки, що за нею слідом ти пішов. **7** Цурайся нечистих та бабських байок, а вправляйся в благочесті. **8** Бо вправа тілесна мало корисна, а благочестя корисне на все, бо має обітницю життя теперішнього та майбутнього. **9** Вірне це слово, і гідне всякого прийняття! **10** Бо на це ми й працюємо і зносимо ганьбу, що надію кладемо на Бога Живого, Який усім людям Спаситель, найбільше ж для вірних.

4:6 "Як будеш оце подавати братам" Дієслово медіального стану *hypotitēmi* означає «радити». Зверніть увагу на те, з якою лагідністю Павло закликає Тимофія виправляти членів церкви (пор. гл. 5). Це контрастує з суворістю наказу Павла в 1Тим. 4:11 вирішувати проблеми в тій громаді. І лагідність, і суворість мають своє місце.

▣ **"годований словами віри та доброї науки"** Це дієприкметник теперішнього часу пасивного стану (хоча за формою він може бути медіального стану, що заохочує віруючих до самостійного вивчення істин віри). Служителі годовані на істинних засадах християнства (я вважаю ці дві описові фрази синонімічними). Це істинний гнозис, а не демонічний гнозис лжевчителів! Цілі Священного Писання чітко записані в 2Тим. 3:15-17, як і відповідальність кожного віруючого в 2Тим. 2:15, особливо в світлі лжевчення (пор. 2Тим. 2:14-18).

▣ **"що за нею слідом ти пішов"** Це перфект активного стану дійсного способу. Тимофій уже довів свою вірність. Це слово може означати одне з двох:

1. ти пішов слідом за нею (пор. 2Тим. 3:10)
2. ти глибоко дослідив (пор. Лк. 1:3)

4:7 "Цурайся нечистих та бабських байок" У Пасторських посланнях Апостол Павло не радить (теперішній час медіального стану [депонент] наказового способу) брати участь у спекулятивних суперечках з закостенілими лжевчителями (пор. 1Тим. 1:4; 4:7; 2Тим. 2:14-18,23; Тит. 1:14; 3:9). Це саме дієслово (*paraiteomai*) вживається в 1Тим. 4:7; 5:11; 2Тим. 2:23, та Тит. 3:10.

Слово «бабські» (*graōdēs*) зустрічається тільки тут у всьому Новому Заповіті. В «Переглянутому аналітичному грецькому лексиконі» Гаролда К. Мултона (Harold K. Moulton, *The Analytical Greek Lexicon Revised*, с. 82) вказано, що це слово розуміється як «дурний» і «абсурдний». У перекладах NRSV та NJB воно перекладається, як «old wives tales» («казки старих жінок»), а в перекладі NKJV – як «old wives fables» («байки старих жінок»).

Я згоден із Гордоном Фі (Gordon Fee), що тими жінками маніпулювали лжевчителі, використовуючи їх як своїх речниць для поширення лжевчення в домашніх церквах. У зв'язку з цим виникають такі питання:

1. Чи були ті старі жінки лжевчительками (пор. 1Тим. 5:6)?
2. Чи таким чином робився акцент на цій проблемі, пов'язаній з жінками?
3. Чи це була просто ідіома в патріархальній культурі?

▣ Слово «байки» (в NRSV та NJB «міфи») в 1Тим. 4:7 часто розуміють неправильно. Про це є добра стаття в книзі Г.Б. Керда «Мова та образність Біблії» (G. B. Caird, *The Language and Imagery of the Bible*, глава 13, с. 219-242). Слово «міф» має кілька можливих конотацій.

▣ **"вправляйся в благочесті"** Це наказовий спосіб теперішнього часу активного стану. «Вправлятися» – спортивна метафора; із цього слова походить наше «гімнастика». Тренування є гарним прикладом старанності, посвяти й зусиль, які нам як християнам слід наслідувати в духовному житті, де всі ці якості мають набагато більше значення (пор. 1Кор. 9:24-27; 2Тим. 2:5; 4:7; Євр. 12:1-3).

▣ **"благочесті"**

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОБОЖНІСТЬ» (SPECIAL TOPIC: GODLINESS)

«Побожність» або «благочестя» – дуже важливий термін в Пасторських посланнях (1 Тимофію, 2 Тимофію, Титу). Він пов'язаний із доктринальним ученням Євангелія та висновками з цього вчення для повсякденного життя людини. Він описує не виняткове, але обов'язково очікуване. Це складене слово з компонентами «добрий» (*eu*) та «поклоніння» (*sebomai*). Істинне поклоніння є повсякденним життям з правильним мисленням (пор. 1Тим. 4:16а). Зверніть увагу на те, скільки разів це слово вживається в Пасторських посланнях:

1. іменник (*eusebeia*), 1Тим. 2:2; 3:16; 4:7,8; 6:3,5,6,11; 2Тим. 3:5; Тит. 1:1
2. прислівник (*eusebēs*), 2Тим. 3:12; Тит. 2:12
3. дієслово (*eusebeō*), 1Тим. 5:4
4. споріднене слово *theosebeia*, 1Тим. 2:10
5. заперечна форма (з префіксом альфа, *asebeia*), 2Тим. 2:16; Тит. 2:12

4:8 Піклування про своє фізичне тіло є важливою частиною нашого життя, але не є найголовнішим. Найголовнішим є благочестя! «Вправа тілесна» може означати

1. фізичні вправи
2. фізичну дисципліну
3. аскетизм

Те, що діє на тіло, є важливим, але те, що діє на дух, є вічним! Істинна вправа є «праця», про яку йдеться в 1Тим. 4:10! Служіння впливає на результат Євангелія, але аскетизм ставить в центр усього саму людину.

4:9 "Вірне це слово" Ця фраза може відноситися до 8-го або 10-го вірша. Павло часто вживав цю фразу, щоби підкреслити важливі твердження в Пасторських посланнях (пор. 1Тим. 1:15; 3:1; 4:9; 2Тим. 2:11; Тит. 3:8), подібно до того, як Ісус вживав вираз «Амен, амен» або Павло казав в своїх попередніх посланнях «Не хочу я, браття, щоб ви не знали» (пор. Рим. 1:13; 11:25; 1Кор. 10:1; 12:11; 2Кор. 1:8; 1Сол. 4:13).

4:10 "на це ми й працюємо і зносимо ганьбу" Обидва ці вирази є спортивними метафорами. Другий вираз, з якого походить слово «агонія», також зустрічається в Фил. 2:16; 1Тим. 6:12; і 2Тим. 4:7. Ця фраза має різночитання в грецьких рукописах:

1. В манускриптах κ^c, D, L, P, а також у Вульгаті, Пешітті та коптських перекладах сказано «зносимо ганьбу» (NKJV)
2. в κ^{*}, A, C, F, G, K та 075 написано «боремося» (NASB, NRSV, TEV, NJB, NIV)

UBS⁴ оцінює варіант «боремося» рейтингом «С», тобто комітет не зміг впевнено прийти до висновку щодо правильного варіанту.

NASB	«тому що ми поклали надію»
NKJV	«тому що ми довіряємо»
NRSV	«тому що наша надія на»
TEV	«тому що ми поклали надію»
NJB	«що ми поклалися на»

Це перфект активного стану дійсного способу. Віруючі покладають усю надію на сталий, непохитний, незмінний характер Бога (пор. Пс. 102:26-27; Мал. 3:6; Євр. 1:11-12; 13:8; Як. 1:17). Впевненість у нашому спасінні ґрунтується на характері ЯХВЕ (пор. 1Тим. 6:17; Рим. 15:12; 2Кор. 1:10).

▣ **"на Бога Живого"** Я думаю, що ця грецька фраза відображає ім'я старозавітного Бога, Який склав заповіт із Своїм народом. Це кореневе значення слова «ЯХВЕ», що походить від єврейського дієслова «бути» (пор. Вих. 3:14; див. 2Тим. 1:2, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ІМЕНА БОГА»). ЯХВЕ – вічносуший, єдиносуший Бог.

▣ **"Який усім людям Спаситель, найбільше ж для вірних"** Титул «Спаситель» часто вживається в Пасторських посланнях (пор. 1Тим. 1:1; 2:3; 2Тим. 1:10; Тит. 1:3-4; 2:10-13; 3:4,6). У попередніх главах Першого Послання до Тимофія воно означало Бога, як Відкупителя (потенційно) всього людства (пор. 1Тим. 2:4,6; Лк. 2:11; Ів. 1:29; 4:42; Рим. 5:18-19; 2Петр. 3:9). Див. детальну примітку до 2Тим. 1:10. Можливо, ця коротка фраза «найбільше ж для вірних» (де, з богословських причин, можна було б очікувати слово «тільки») вказує на те, що тут це слово вживається в старозавітному значенні *Elohim* («Елогім») – «захисник» або «забезпечувач» усього життя на землі (пор. Мт. 5:45; Дії 17:28).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІЧНИЙ ПЛАН ВІДКУПЛЕННЯ ЯХВЕ» (SPECIAL TOPIC: YHWH'S ETERNAL REDEMPTIVE PLAN)

Я повинен зізнатися читачеві в тому, що я дещо упереджений в цьому питанні. Моє систематичне богослов'я не є кальвінізмом або диспенсационалізмом; натомість воно є євангельським богослов'ям Великого доручення (пор. Мт. 28:18-20; Лк. 24:46-47; Дії 1:8). Я вірю, що Бог мав вічний план для відкуплення всього людства (див. напр. Бут. 3:15; 12:3; Вих. 19:5-6; Єр. 31:31-34; Єз. 18; 36:22-39; Дії 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; Рим. 3:9-18,19-20,21-31) – всіх, кого Він створив за Своїм образом та подобою (пор. Бут. 1:26-27). Завіти об'єднані в Христі (пор. Гал. 3:28-29; Кол. 3:11). Ісус є Божою таємницею, що була прихована, але тепер відкрилася (пор. Еф. 2:11-3:13)! Ключем до Писання є не Ізраїль, а новозавітне Євангеліє.

Це упередження впливає на всі мої тлумачення Писання. Я читаю всі тексти через цю призму! Звичайно, це – моє упередження (всі тлумачі мають свої упередження!), але воно ґрунтується на текстах Писання.

В центрі уваги Бут. 1-2 стоїть опис того, як ЯХВЕ створив місце для спілкування з Його найвеличнішим створінням, людиною (пор. Бут. 1:26,27; 3:8). Матеріальний світ є сценою для цього Божого задуму щодо взаємин Бога з людьми.

1. Святий Августин називав це порожнечою в кожній людині, яку може заповнити лише Сам Бог.
2. К.С. Льюїс називав нашу планету «приготованою планетою» (тобто Бог приготував її для людей).

У Старому Заповіті є багато посилань на цей Божий задум.

1. Бут. 3:15 є першою обітницею, що ЯХВЕ не залишить людство в жадливому стані гріха й непокори. Там не говориться про Ізраїль, адже Ізраїлю чи народу завіту тоді ще не було, він з'явився в 12-й главі Буття.
2. У Бут. 12:1-3 розповідається про те, як ЯХВЕ вперше покликав Авраама та відкрився йому, і пізніше від нього утворився народ завіту, Ізраїль. Проте навіть в цьому покликанні Бог передбачав увесь світ. Зауважте на Бут. 12:3!
3. У Вих. 20 (Повт. Зак. 5) ЯХВЕ дав Свій закон Мойсею, щоб він вів Його особливий народ. Слід зазначити, що в Вих. 19:5-6 ЯХВЕ відкриває Мойсею унікальні стосунки, що їх матиме Ізраїль. Але також зазначимо й те, що вони, як і Авраам, були вибрані для того, щоб благословити весь світ (пор. Вих. 19:5, «бо вся земля то Моя»). Ізраїль мав стати провідником для народів, щоб вони пізнали ЯХВЕ. На жаль, цього не сталося (пор. Єз. 36:22-28).

4. У 1Цар. 8 Соломон освячує храм, щоб усі могли прийти до ЯХВЕ (пор. 1Цар. 8:43,60).
5. У Псалтирі – 22:27-28; 66:4; 86:9 (Об. 15:4)
6. Далі ЯХВЕ через пророків розкривав Свої задуми відкупити все людство.
  - а. Ісаїя – 2:2-4; 12:4-5; 25:6-9; 42:6,10-12; 45:22; 49:5-6; 51:4-5; 56:6-8; 60:1-3; 66:18,23
  - б. Єремія – 3:17; 4:2; 16:19
  - в. Михей 4:1-3
  - г. Малахія 1:11

Цей акцент на відкупленні всього світу робиться через «новий завіт» (пор. Єр. 31:31-34; Єз. 36:22-38), в центрі якого стоїть милість ЯХВЕ, а не вчинки грішних людей. Тут ідеться про «нове серце», «новий розум» та «новий дух». Послух є суттєво важливим, але людина повинна слухатися від серця, а не просто виконувати якість зовнішні правила (пор. Рим. 3:21-31).

Новий Заповіт чітко стверджує план відкуплення всього людства з кількох сторін

1. Велике доручення – Мт. 28:18-20; Лк. 24:46-47; Дії 1:8
2. Вічний Божий план (передвизначений) – Лк. 22:22; Дії 2:23; 3:18; 4:28; 13:29
3. Бог хоче, щоб усі спаслися – Ів. 3:16; 4:42; Дії 10:34-35; 1Тим. 2:4-6; Тит. 2:11; 2Петр. 3:9; 1Ів. 2:2; 4:14
4. Христос об'єднує Старий Заповіт та Новий Заповіт – Гал. 3:28-29; Еф. 2:11-3:13; Кол. 3:11. Всі людські перешкоди й відмінності долаються в Христі. Ісус є «Божою таємницею», що була прихована, але тепер відкрилася (Еф. 2:11-3:13).

В фокусі Нового Заповіту стоїть Ісус, а не Ізраїль. Центральним є Євангеліє, а не національність чи географічний регіон. Ізраїль був першим одкровенням, Ісус же є останнім одкровенням (пор. Мт. 5:17-48).

Сподіваюся, ви знайдете час почитати Спеціальну тему: «Чому старозавітні обітничі завіту так відрізняються від новозавітних обітниць завіту?». Її можна знайти на сайті www.freebiblecommentary.org.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 4:11-16

¹¹Наказуй оце та навчай! ¹²Нехай молодим твоїм віком ніхто не гордує, але будь зразком для вірних у слові, у житті, у любові, у душі, у вірі, у чистості! ¹³Поки прийду я, пильнуй читання, нагадування та науки! ¹⁴Не занедбуй благодатного дара в собі, що був даний тобі за пророцтвом із покладенням рук пресвітерів. ¹⁵Про це піклуйся, у цім пробувай, щоб успіх твій був явний для всіх! ¹⁶Уважай на самого себе та на науку, тримайся цього. Бо чинячи так, ти спасеш і самого себе, і тих, хто тебе слухає!

4:11 "Наказуй" Це наказовий спосіб теперішнього часу активного стану дієслова, що означає «суворі військові накази» (пор. 1Тим. 1:3,18).

▣ **"навчай"** Тут знову вжито наказовий спосіб теперішнього часу активного стану. Павло заохочує Тимофія брати на себе відповідальність. Лжевчителі та їхні прихильники завдавали церкві прикроців (можливо, молоді вдовиці, пор. 2Тим. 3:6-7, або старші жінки, пор. 1Тим. 4:7).

4:12 "Нехай молодим твоїм віком ніхто не гордує" Це дієслово наказового способу теперішнього часу активного стану з заперечною часткою, що зазвичай означає переривання дії, яка вже в процесі. У греків та римлян «молодим» називали людину до 40 років. Можливо, лжевчителі використовували вік Тимофія як привід для зневажливого ставлення до його вчень (пор. 1Кор. 16:11). Тимофій був апостольським представником Павла. В Тит. 2:15 Павло майже так само підбадьорював Тита.

▣ "але будь зразком для вірних у слові, у житті, у любові, у душі, у вірі, у чистості" Тимофій повинен був показати (теперішній час медіального стану [депонент] наказового способу) своїм життям, що він здатний керувати церквою (пор. 1Тим. 4:6с та 7b). Його життя мало бути протилежним життю лжевчителів!

Ця фраза має різночитання в грецьких рукописах. Слова «у душі» є в Загальноприйнятому тексті (Textus Receptus), у манускриптах К, L та P і в більшості пізніших мінускульних манускриптів. Однак його немає в манускриптах κ, Α, С, D, F, G, у Вульгаті, в сирійських та коптських перекладах, і це вказує на те, що воно було пізніше додане туди переписчиком.

▣ "зразком"

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ФОРМА» (*TUPOS*) (SPECIAL TOPIC: FORM (*TUPOS*)).

Слово *tupos* має широкий семантичний обсяг.

1. Мултон та Міліган, «Словник грецького Нового Заповіту» (Moulton and Milligan, *The Vocabulary of the Greek New Testament*), с. 645
  - а. зразок
  - б. план
  - в. форма або спосіб написання
  - г. постанова або рескрипт
  - д. вирок або рішення
  - е. модель людського тіла як жертвоприношення по обітниці божеству, яке зцілює
  - ж. ДІЄСЛОВО вживається в значенні забезпечувати виконання постанов закону
2. Лоув та Найда, «Грецько-англійський лексикон» (Louw and Nida, *Greek-English Lexicon*), том 2, с. 249
  - а. рана (пор. Ів. 20:25)
  - б. зображення (пор. Дії 7:43)
  - в. зразок (пор. Євр. 8:5).
  - г. приклад (пор. 1Кор. 10:6; Фил. 3:17)
  - д. образ (пор. Рим. 5:14)
  - е. такий (пор. Дії 23:25)
  - ж. зміст (пор. Дії 23:25)
3. Гаролд К. Мултон, «Переглянтий аналітичний грецький лексикон» (Harold K. Moulton, *The Analytical Greek Lexicon Revised*), с. 411
  - а. удар, відбиток, знак (пор. Ів. 20:25)
  - б. зображення
  - в. образ (пор. Дії 7:43)
  - г. формула, схема (пор. Рим. 6:17)
  - д. форма, зміст (пор. Дії 23:25)
  - е. фігура, копія (пор. 1Кор. 10:6)
  - ж. передчуттєва фігура, тип (пор. Рим. 5:14; 1Кор. 10:11)
  - з. типовий зразок (пор. Дії 7:44; Євр. 8:5)
  - и. моральний зразок (пор. Фил. 3:17; 1Сол. 1:7; 2Сол. 3:9; 1Тим. 4:12; 1Петр. 5:3)

Пам'ятайте, що лексикон не визначає значення слів; воно визначається лише вживанням конкретного слова в даному реченні або абзаці (тобто контекстом). Стережіться, щоб не надавати слову сталого визначення і не тлумачити його так в кожному випадку його вживання в Біблійному тексті. Значення визначає контекст, контекст і ще раз контекст!

4:13 "Поки прийду я" (пор. 1Тим. 3:14)

▣ **"пильнуй"** Тут знову вжито наказовий спосіб теперішнього часу активного стану. Павло робить акцент на трьох публічних функціях Тимофія як офіційного лідера богослужіння:

1. публічне читання Писання
2. проповідь
3. вчительство

Рання церква перейняла основну форму богослужіння в синагоги (пор. Дії 13:15; 15:21).

4:14 "Не занедбуй" Це теперішній час наказового способу з заперечною часткою, що зазвичай означає переривання дії, яка вже в процесі. Чи говориться в цьому вірші про те, що Тимофій раніше нехтував був своїм даром, чи про те, що він не повинен нехтувати їм? Гадаю, що мається на увазі друге.

▣ **"благодатного дара в собі"** Кожний віруючий в час навернення до Господа отримує духовний дар (пор. 1Кор. 12:7,11,18). В даному випадку керівники помісної церкви в Лістрі визнали духовний дар Тимофія (пор. Дії 16:2) та підтвердили його на особливому богослужінні через посвячення (пор. 1Тим. 1:18). Духовні дари дає Триєдиний Бог (пор. 1Кор. 12:4-6) кожному віруючому окремо на користь усього тіла Христа (пор. 1Кор. 12:7,11). Нам не об'явлено, коли саме Бог дає дари, скільки дарів Він дає і яким чином Він це робить. Ясно лиш те, що всі віруючі обдаровані на служіння (пор. Еф. 4:12).

▣ **"із покладенням рук"** Такий спосіб посвячення на служіння, що практикувався в новозавітній церкві (пор. Дії 6:6; 13:3; 2Тим. 1:6), був перейнятий із Старого Заповіту (пор. Чис. 8:10; Повт. Зак. 34:9).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «РУКОПОКЛАДЕННЯ В БІБЛІЇ» (SPECIAL TOPIC: LAYING ON OF HANDS IN THE BIBLE)

Цей жест особистої участі використовується в Біблії по-різному.

1. присяга (напр. рука під стегном [пор. Бут. 24:2,9; 47:29])
2. передача керівництва в родині (пор. Бут. 48:14,17,18)
3. отождоження з заступницькою смертю жертвовної тварини
  - а. священики (пор. Вих. 29:10,15,19; Лев. 16:21; Чис. 8:12)
  - б. миряни (пор. Лев. 1:4; 3:2,8; 4:4,15,24; 2Хр. 29:23)
4. відділення людей на служіння Богу, доручення їм виконання особливої задачі або служіння (пор. Чис. 8:10; 27:18,23; Повт. Зак. 34:9; Дії 6:6; 13:3; 1Тим. 4:14; 5:22; 2Тим. 1:6)
5. участь у побитті камінням грішника (пор. Лев. 24:14)
6. рука на роті означає тишу або мовчазну згоду (пор. Суд. 18:19; Йов 21:5; 29:9; 40:4; Мих. 7:16)
7. рука на голові означає смуток/горе (2Сам. 13:19)
8. отримання благословіння на здоров'я, щастя та благочестя (пор. Мт. 19:13,15; Мр. 10:16)
9. у зв'язку з фізичним зціленням (пор. Мт. 8:3; 9:18,20; Мр. 5:23; 6:5; 7:32; 8:23; 16:18; Лк. 4:40; 13:13; Дії 9:17; 28:8)
10. прийняття Святого Духа (пор. Дії 8:17-19; 9:17; 19:6, див. Повт. Зак. 34:9)

Існує дивовижна неузгодженість між текстами, що історично використовувалися для церковного призначення керівників (тобто висвячення, див. Спеціальну тему: «Висвячення»).

1. У Діях 6:6 сім мужів були призначені на служіння через покладення рук Апостолів.
2. У Діях 13:3 Варнава і Павло були призначені на місіонерське служіння через покладення рук пророків та вчителів.
3. У 1Тим. 4:14 покликання та призначення Тимофія здійснювалося місцевими старійшинами.
4. У 2Тим. 1:6 Павло поклав руки на Тимофія.

Ця різноманітність та неоднозначність вказує на недостатню організованість церкви I століття.

Рання церква була більш динамічною і постійно використовувала духовні дари віруючих (пор. 1Кор. 12; 14). Новий Заповіт просто написаний не для того, щоб відстоювати чи встановлювати певну

модель управління церкви (див. різноманітність в Діях 15) або процедуру надання людині духовного звання чи служіння. Традиції організації церкви є необхідними, але не біблійними. Благочестивий характер керівників громад є набагато важливішим, ніж форма управління.

- ▣ **"що був даний тобі за пророцтвом"** Чи значить це, що духовний дар був даний Тимофію
1. під час його відділення на служіння (пор. 1Тим. 1:14)
  2. через пророцтво та рукопокладення (пор. 2Тим. 1:6)
  3. що пророки визнали його обдарування і пресвітери відділили його на служіння (пор. 1Тим. 1:18)?
- Я вважаю третій варіант найліпшим.

NASB, NKJV «пресвітерієм»
NRSV «радою старійшин»
TEV «старійшини»
NJB, NIV «групою старійшин»

Мушу зізнатися, що я трохи в замішанні від цього тексту. Я упереджено ставлюся до поширеного в християнстві поділення на духівництво та мирян. Я вірю, що всі віруючі покликані й обдаровані на зрілість та служіння (пор. 1Кор. 12; Еф. 4:11-12). Віруючі – святі служителі! Реформаторський концепт «священства віруючого», вперше сформульований Мартіном Лютером, не відповідає біблійному вченню про те, що всі віруючі є священниками (пор. Вих. 19:5-6; Чис. 16:3). Згідно з Біблією, має бути «священство віруючих»!

Кажучи це, я також усвідомлюю, що Бог закликає окремих віруючих керувати громадою віруючих. Поза всяких сумнівів, деякі покликані та підготовлені керувати, вести, заохочувати, напучувати й організовувати Божий народ.

Проте ці лідери не є особливими або привілейованими віруючими; вони є керівниками-слугами всіх (пор. Мт. 18:1-4; 20:20-28; 23:11). Сучасне «висвячення» веде до знецінення деяких біблійних істин:

1. всі віруючі є смиренними служителами
2. всі віруючі є обдарованими для служіння

Висвячення почалося з неформального підтвердження обдарованості та посвячення з молитвами на конкретне діло служіння і перетворилося на формальне прийняття людини до «еліти»! Цей концепт повинен змінитися. Цю парадигму слід переглянути. такий небіблійний підхід треба скасувати. Поняття «духівництва» в сучасному християнстві майже не має під собою біблійної основи. Тоді чим керується церква: ясними новозавітними текстами чи якимись конфесійними традиціями?

4:15

NASB «Докладай зусиль для цих речей»
NKJV «роздумуй про ці речі»
NRSV «впровадь у життя ці речі»
TEV «практикуй ці речі»
NJB «Нехай це буде твоїм піклуванням»

Тут знову вжито наказовий спосіб теперішнього часу активного стану. В Септуагінті це слово означало глибокі роздуми (пор. Іс. 33:18; Дії 4:25). У Новому Заповіті воно, здається, вживається в активному значенні старанних вправ.

NASB «будь весь в них»
NKJV «цілком віддай себе їм»
NRSV, TEV «посвяти себе їм»
NJB «займайся»

Тут знову вжито наказовий спосіб теперішнього часу. Ця фраза означає «віддай себе цим вченням». Нехай вони будуть пріоритетом у твоєму житті й служінні. Божа істина повинна ясно впливати на наше життя так, щоб інші могли ясно бачити в нас Христа!

▣ **"щоб успіх твій був явний для всіх"** Пам'ятайте, що Тимофій повинен був так жити перед віруючими й невіруючими, щоб у них не було причин для критики Євангелія або його служіння (пор. 1Тим. 3:2,7,10; 5:7,8,14; 6:14). Повну протилежність цього зростання в благочесті можна побачити в лжевчителів (пор. 2Тим. 2:16 і 3:9).

4:16 "Уважай на самого себе та на науку" Тут ще раз вжито дієслово наказового способу теперішнього часу активного стану. Тимофій повинен був приділяти час своєму духовному розвитку, щоб бути зрілим. Це важливе слово для пасторів в наші дні (пор. 1Тим. 4:6с; 7b; 12b).

▣ **"тримайся цього"** Тут знову вжито наказовий спосіб теперішнього часу активного стану. Тимофій повинен був бути взірцем стійкої віри, адже лжевчителі та їхні послідовники, очевидно, не мали такої стійкості. Спасіння пов'язане не тільки з початковим сповіданням, покаяттям, вірою та благочестям, але і з тривалим перебуванням в усьому цьому. Стійкість у вірі свідчить про істинне спасіння! В істинному біблійному християнстві важливими є і початок духовного шляху, і подальший спосіб життя, і завершення!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СТІЙКІСТЬ» (SPECIAL TOPIC: PERSEVERE)

Біблійні доктрини, що пов'язані з християнським життям, важко пояснювати, тому що вони подаються у властивих сході діалектичних парах (див. Спеціальну тему: «Східна література [біблійні парадокси]»). Ці пари здаються суперечливими, але насправді є біблійними. Західні християни схильні вибирати одну істину, ігноруючи або зневажаючи другу. Наприклад:

1. Спасіння – то первинне рішення вірити в Христа (увірування) чи вірність Христу і учнівство протягом всього життя?
2. Людина спасається через обрання Божої благодаті чи через свою відповідь на Божий заклик вірою та покаяттям?
3. Втратити спасіння неможливо чи треба постійно бути дбайливим, щоб не втратити його?

Питання стійкості спричиняло багато суперечок протягом всієї історії церкви. Це питання починається з очевидно суперечливих текстів Нового Заповіту:

1. тексти про впевненість у спасінні
  - а. слова Ісуса (Ів. 6:37; 10:28-29)
  - б. слова Павла (Рим. 8:35-39; Еф. 1:13; 2:5,8-9; Фил. 1:6; 2:13; 2Сол. 3:3; 2Тим. 1:12; 4:18)
  - в. слова Петра (1Петр. 1:4-5)
2. тексти про потребу в стійкості
  - а. слова Ісуса (Мт. 10:22; 13:1-9,24-30; 24:13; Мр. 13:13; Ів. 8:31; 15:4-10; Об. 2:7,17,26; 3:5,12,21)
  - б. слова Павла (Рим. 11:22; 1Кор. 15:2; 2Кор. 13:5; Гал. 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Фил. 2:12; 3:18-20; Кол. 1:23; 2Тим. 3:2)
  - в. слова автора Послання до євреїв (2:1; 3:6,14; 4:14; 6:11)
  - г. слова Івана (1Ів. 2:6; 2Ів. 9)
  - д. слова Отця (Об. 21:7)

Біблійне спасіння приходить від любові, милості та благодаті суверенного триєдиного Бога. Жодна людина не може спастися без ініціативи Божого Духа (пор. Ів. 6:44,65). Бог першим приходить і визначає план дій, але Він вимагає від людей відкликатися вірою та покаяттям, як спочатку, так і постійно. Взаємини Бога з людьми ґрунтуються на завітні. Є певні права та обов'язки!

Спасіння пропонується всім людям. Смерть Ісуса вирішила проблему гріха людства. Бог відкрив шлях спасіння і хоче, щоб усі люди, створені за Його образом, відповідали на Його любов та жертву Ісуса.

Якщо ви хочете прочитати більше про цю тему з некальвіністської точки зору, я можу порекомендувати вам такі видання (англійською мовою):

1. Dale Moody, *The Word of Truth*, Eerdmans, 1981 (с. 348-365) (Дейл Муді, «Слово істини»)
2. Howard Marshall, *Kept by the Power of God*, Bethany Fellowship, 1969 (Говард Маршалл, «Бережені силою Божою»)
3. Robert Shank, *Life in the Son*, Westcott, 1961 (Роберт Шенк, «Життя в Сині»)

У Біблії розглядаються дві різні проблеми в цій сфері: (1) сприйняття впевненості у спасіння як дозволу на безплідне, егоїстичне життя; (2) підбадьорення тих, хто щосили старається служити Господу й боротися зі своїм гріхом. Проблема в тому, що люди неправильно приймають слова, адресовані до інших, як такі, що адресовані до них, і будують богословські системи на окремих біблійних текстах. Дехто з християн відчайдушно потребує слова впевненості, але інші мають потребу в суворих попередженнях! До якої з цих двох груп належите ви?

▣ **"Бо чинячи так, ти спасеш і самого себе, і тих, хто тебе слухає"** Ці слова можуть стосуватися 10-го вірша або лжевчителів (пор. 1Тим. 2:15). Павло завжди дбав про те, щоб берегтися й не стати самому негідним (пор. 1Кор. 9:27).

Див. 2Тим. 1:9, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СПАСІННЯ (ГРЕЦЬКІ ДІЄСЛІВНІ ЧАСИ)».

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чи є лжевчителі християнами? Чи були вони колись християнами?
2. Чому відмова від вина та аскетизм є небезпечними для Церкви?
3. Що означає 10-й вірш? Чи всі спасуться в кінці?
4. Що повинен був робити Тимофій через свою молодість?

1 ТИМОФІЙ 5

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Обов'язки перед іншими	Ставлення до членів Церкви	Пастор та стадо	Відповідальність перед віруючими	Пасторська практика
5:1-2	5:1-2	5:1-2	5:1-2	5:1-2
5:3-16	Шануй істинних вдів	5:3-8 5:9-16	5:3-8 5:9-10 5:11-16	Вдови 5:3-8 5:9-16
5:17-23	Шануй старійшин	5:17-22 5:23	5:17-22 5:23	Старійшини 5:17-22 5:23
5:24-6:2a		5:24-6:2a	5:24-25	5:24-25

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМІРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятиох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД

- А. У світлі ширшого історичного контексту книги ці слова пасторської поради, можливо, також обумовлені діями лжевчителів
1. проблеми із вдовами (1Тим. 5:3-16)
  2. проблеми із старшими (1Тим. 5:17-25)
  3. проблеми з рабами (1Тим. 6:1-2а)
  4. проблеми із лжевчителями (1Тим. 6:2b-10)
    - а. доктрина
    - б. багатство
- Б. В цьому тексті є три слова, що вживаються в різних значеннях
1. «старший»
    - а. старий чоловік (1Тим. 5:1)
    - б. старійшина або пресвітер церкви (1Тим. 5:17)
  2. «вдова»
    - а. жінка, в якому помер чоловік і якій допомагає церква (1Тим. 5:3-8)
    - б. церковна служителька, найнята церквою (1Тим. 5:9-16)
  3. «честь»

- а. повага (1Тим. 5:3, 17)
- б. зарплата (1Тим. 5:3, 17)
- в. або і те, й інше

В. 5-а глава певним чином пов'язана з 3-ю главою. «Пресвітери» в 1Тим. 5:17 називаються «наглядачами» в 1Тим. 3:1, а вдови в «списку», про яких ідеться в 1Тим. 5:9, названі «жінками» в 1Тим. 3:11.

Я усвідомлюю, що таке поділення вдів на тих, кому допомагала церква (1Тим. 5:3-8), та тих, хто служив в церкві, здається трошки сумнівним, але я поясню, чому так вважаю.

1. До вдів ставляться суворі вимоги (пор. 1Тим. 5:5,9-10). Чи говорить це про те, що церква допомагала лише окремим особливим вдовам?
2. «Список», про який ідеться в 1Тим. 5:9, очевидно, був особливим списком вдів.
3. Цей «список» (пор. 1Тим. 5:9) або «перша віра» в 1Тим. 5:12 (тобто зобов'язання) не обмежується обіцянкою не виходити заміж удруге. В чому проблема повторного шлюбу? Виходячи заміж, вдова переставала залежати від церковної допомоги. Але якщо тут мова йде про договір щодо роботи в церкві, то це інша справа. Таким способом церква допомагала нужденним особам (платила зарплату), але водночас користувалася їхніми послугами (вони служили іншим жінкам).
4. Тема «пресвітерів», що починається з 1Тим. 5:17, включає в себе і допомогу церкви.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 5:1-2

¹Старшого не докоряй, але вмовляй, немов батька, а молодших як братів, ²старших жінок немов матірок, молодших як сестер, за всякою чистістю.

5:1 "не докоряй" Це аорист активного стану кон'юнктива з заперечною часткою, що зазвичай означає не починати дію. У грецькій мові це дуже сильне слово (воно зустрічається тільки тут), що буквально означає «наносити удари» (пор. 1Тим. 3:13). Християни повинні діяти інакше, завжди з любов'ю та мирно. Можливо, ця порада відображає старозавітний наказ шанувати старих в Лев. 19:32.

▣ **"Старшого"** Це саме слово також перекладається як «старійшина» або «пресвітер» (*presbuteros*). В цьому контексті воно вживається у двох значеннях:

1. старий чоловік (1Тим. 5:1)
2. керівна посада в помісній домашній церкві (1Тим. 5:17; пор. 1Петр. 5:1,5)

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СТАРЕЦЬ» (SPECIAL TOPIC: ELDER)

I. Вживання в Старому Заповіті

- А. у значенні Божих ангелів, з яких складалася ангельська рада (BDB 278, KB 278, пор. Іс. 24:23). Той самий термін уживається й стосовно ангельських істот у книзі Об'явлення (пор. Об. 4:4, 10; 5:5,6,8,11,14; 7:11,13; 11:16; 14:3; 19:4).
- Б. у значенні племінних вождів у Старому Заповіті (пор. Вих. 3:16; Чис. 11:16). Пізніше, в Новому Заповіті, цей термін вживався стосовно групи керівників з Єрусалима, які входили до Синадріону, вищого суду юдеїв (пор. Мт. 21:23; 26:57). За часів Ісуса ця рада з сімдесяти осіб знаходилася під владою корумпованих священиків (що не походили з роду Аарона, але купили священицькі посади у римських володарів).

II. Вживання в Новому Заповіті

- А. у значенні місцевих керівників новозавітної церкви. Це був один із трьох синонімічних термінів (пастор, наглядач та старійшина [або «старший», «старець», «пресвітер»]); пор.

Тит. 1:5,7; Дії 20:17,28). Петро та Іван відносять себе до таких керівників (пор. 1Петр. 5:1; 2Ів. 1; 3Ів. 1).

- Б. в 1Петр. 1:1 і 5 є гра слів: «пресвітери» в 1-му вірші та «старші» в 5-му вірші – то одне й те саме слово (*presbuteros*). У першому випадку воно означає служіння пресвітера (пор. в. 1), а в другому – вік людини (пор. в. 5). Вживання цього слова дивує, адже так називали вождів іудейських племен, а в грецьких містах-державах керівників називали «єпископами» або «наглядачами» (*episcopos*). У 1 Петра юдейське слово вживається стосовно віруючих язичницького походження.

Петро називає себе «співпресвітером» – вживає слово *presbuteros* із прийменником *syn*, що означає «співучасть із». Петро не стверджує свою апостольську владу (пор. 2Ів. 1, де інший апостол називає себе тим самим словом, але там його перекладено як «старець»), але наставляє («благаю», теперішній час активного стану дійсного способу) керівників помісних громад діяти й жити

1. за прикладом Христа
2. зважаючи на Його близьке повернення

В ранніх церквах не було оплачуваних керівних посад, але кожна помісна церква визнавала в обдарованих Богом людях дари служіння й керівництва. Підтвердження обдарування балансувалося тодішнім шанобливим ставленням до «мудрості, що приходить з віком», особливо серед громад віруючих юдейського походження. Тому Петро звертається до керівництва обох типів.

Також зверніть увагу на форму множини слова «пресвітери». Це може вказувати на (1) число керівників домашніх церков (пор. Дії 20:17) або (2) різні духовні дари серед керівників (пор. Еф. 4:11), що вказує на те, що служіння належить усім віруючим. Це є паралельним концепту «царського священства» (пор. 1Петр. 2:5,9).

- В. у значенні старших за віком чоловіків в церкві, не обов'язково керівників (пор. 1Тим. 5:1; Тит. 2:2).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІК» (SPECIAL TOPIC: AGE)

I. Вступ

- А. Цитата з випуску журналу «Christian Life Commission», присвяченому «майбутньому сім'ї» ("A Future for the Family»), 1973 р, с. 16, із статті Л.Д. Джонсона (L. D. Johnson) «Єврейсько-християнська геріатрія»:

«Наше ставлення до старіння, що відображається в нашій поведінці, а не в сентиментальних розмовах, свідчить про те, що ми значно більше рекомендуємо Біблію, ніж діємо згідно з нею. Мабуть немає іншого народу серед цивілізованих народів, який би так мало піклувався про літніх осіб, як ми. Ми обожнюємо молодість. Ми задовольняємо кожну примху молодих, захищаємо їх, потокаємо їм, заздriamo їм та робимося посмішищем, намагаючись імітувати їх. Для нас найвищою цінністю є молодість, наш найменший вік.

Проте абсурдність такої перевернутої з ніг на голову системи цінностей є очевидною.

Кожній шостій людині в західному світі за шістьдесят, і ця пропорція дедалі зростає».

- Б. В різних культурах по-різному ставляться до літніх осіб:

1. Для східних культур характерна велика пошана до літніх людей і піклування про них.
2. Американські індіанці полишали своїх старих помирати.

- В. У Біблії є деякі принципи відносно цього питання.

II. Біблійні тексти

- А. Старий Заповіт

1. Старість – то Боже благословення для вірних завіту.
    - а. Пр. 16:31
    - б. Бут. 15:15
    - в. Вих. 20:12; Повт. Зак. 6:2; 22:6-7; 25:15
    - г. Йов 5:17-26 (особливо в. 26)
    - д. Пс. 91:14-16
    - е. Пс. 92:1-15 (особливо в. 14-15)
  2. Кожний вік має свої особливі проблеми
    - а. яскравий опис похилого віку подається в Екл. 12:1-5
    - б. У Ісака був слабкий зір, Бут. 27:1
    - в. У Якова був слабкий зір, Бут. 48:10
    - г. В Ілія був слабкий зір, 1Сам. 3:2
    - д. У Барзіллая був слабкий слух та смак, 2Сам. 19:31-35
    - е. У Давида був поганий кровообіг, 1Цар. 1:1-4
    - ж. В Ахії був слабкий зір, 1Цар. 11:29
  3. Бог ніколи нас не полишає, навіть у старості
    - а. Пс. 37:23-26
    - б. Пс. 71:9,18
    - в. Пс. 73:24
  4. Похилий вік є знаком Божого благословення, і тому його слід шанувати
    - а. Лев. 19:32
    - б. Рут 4:15
    - в. Пр. 23:22
    - г. Нешановне ставлення до старих осуджується.
      - (1) Повт. Зак. 28:50
      - (2) 1Сам. 2:31-32
      - (3) Іс. 3:5
      - (4) Плач 4:16; 5:12
    - д. Мудрість Соломона, 2:10
    - е. Мудрість Бен Сираха (Еклезіаст) 8:6
  5. Благословенний вік дає мудрість і розуміння
    - а. 1Цар. 12:8
    - б. Йов 12:12,20
    - в. Йов 15:10
    - г. (Еклезіаст 25:6)
    - д. Існують винятки
      - (1) Йов 32:6 і далі
      - (2) Екл. 4:13
  6. Який вік слід вважати похилим?
    - а. Лев. 27:1-8, 60 років
    - б. Пс. 90:10, нормальний – 70, а добрий – 80 років
    - в. Іс. 65:20, 100 років
    - г. Еклезіаст 18:9 – 100 років
- Б. Новий Заповіт – 1 Тимофія
1. роль вдів, 5:3 і далі (вдови, що старші 60 років, найняті церквою)
  2. ставлення до літніх осіб, 3:1-2
  3. віруючі відповідальні за свої сім'ї, 3:8

III. Деякі практичні пропозиції

- А. Вчіть своїх дітей шанувати старих (колись і вам це буде потрібно!).
- Б. Розробіть сімейний план для більш тісних стосунків із старими в вашій сім'ї. Якщо можна, частіше відвідуйте старих родичів, особливо на свята, або принаймні дзвоніть чи пишіть їм.
- В. Відвідайте сусідів похилого віку або будинок пристарілих. Заохочуйте свою церкву взяти на себе зобов'язання служити будинку пристарілих і регулярно відвідувати його.
- Г. Забезпечте можливість нашим малим дітям проводити час із дідусями й бабусями (як рідними, так і «прийомними»).
- Д. Заохочуйте наші церкви до служіння особам похилого віку. Призначте співробітника для координування цим служінням.
- Е. Ви самі особисто почніть уже зараз планувати й готуватися до пенсії.

▣ **"але вмовляй, немов батька"** Це наказовий спосіб теперішнього часу активного стану. Павло наголошує на тому, щоб Тимофій ставився до членів домашньої церкви як до найближчих членів сім'ї (пор. Мр. 3:31-35). Пошана й повага до «батьків та матерів» може бути віддзеркаленням Десяти Заповідей (пор. 1Тим. 5:4).

5:2 "молодших як сестер, зо всякою чистістю" Павло звертав особливу увагу на ставлення Тимофія до молодших жінок через (1) вік Тимофія та (2) статеву експлуатацію лжевчителів (пор. 2Тим. 3:6).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 5:3-8

³Шануй вдів, удів правдивих. ⁴А як має вдовиця яка дітей чи внучат, нехай учаться перше побожно шанувати родину свою, і віддячуватися батькам, бо це Богові вгодно ⁵А вдовиця правдива й самотна надію складає на Бога, та перебуває день і ніч у молитвах і благаннях. ⁶А котра у розкошах живе, та живою померла. ⁷І це наказуй, щоб були непорочні. ⁸Коли ж хто про своїх, особливо ж про домашніх не дбає, той вирікся віри, і він гірший від невірного.

5:3 "Шануй вдів" Слово «шануй» в 1Тим. 5:3 і 17 може означати церковну зарплату або допомогу

1. нужденним вдовам (пор. 1Тим. 5:3-8)
2. особливим жінкам-помічницям (пор. 1Тим. 5:9-16)
3. пресвітерам (пор. 1Тим. 5:17-22)

Здається, що церква піклувалася про вдів, за прикладом Старого Заповіту і синагоги (пор. Повт. Зак. 24:17-22; Вих. 22:22-24; Іс. 1:17; Дії 6:1 і далі; 9:39,41). Павло дбав про те, щоб церква допомагала тим, хто дійсно має потребу або не має родичів, які могли б їм допомогти (пор. 1Тим. 5:4,16). Лжевчителі використовували вдів (пор. 1Тим. 5:6,15). Павло закликає церкву допомагати істинним вдовам.

5:4 "як" (або «якщо») Це умовне речення першого типу (як в 1Тим. 5:8). Були вдови, про яких не піклувалися родичі (пор. 1Тим. 5:8,16).

▣ **"бо це Богові вгодно"** Тут, напевне, мова йде про одну з Десяти Заповідей, що стосується шанування батьків (пор. Вих. 20:12), в даному випадку овдової матері. У Старому Заповіті Бог захищає слабких, безправних і безсилих у суспільстві. Заклики до захисту «вдови, сироти та приходька» є характерними тут, як фраза з Повторення Закону (що повторюється в Єремії).

Віруючі проявляють любов і пошану до ЯХВЕ, шануючи Його слово і волю щодо міцних родинних зв'язків та зобов'язань.

5:5 "А вдовиця правдива й самотна" Це та само рідкісна граматична конструкція, що і в вірші 4:3 (прикметник з дієприкметником, пор. Тит. 1:15). Виникає цікаве питання, чи не було це художнім засобом

писаря, який допомагав Павлу писати Пасторські послання? Павло викладає тут конкретні правила, за якими в ті часи людина могла одержати допомогу від церкви (але не про «список» 1Тим. 5:9):

1. час перфекта – жила і продовжує жити сама
2. час перфекта – була і є благочестивою жінкою
3. час перфекта – продовжує віддалятися від земних насолод, постійно перебуваючи в молитві

Цим вимогам відповідали Анна (Лк. 2:37) та Сарна (Дії 9:36) (хоча про неї не сказано, що вона вдовиця).

5:6

NASB	«Але та, що віддає себе похитливим насолодам»
NKJV	«але та, що живе в насолодах»
NRSV	«яка живе в насолодах»
TEV	«яка віддає себе насолодам»
NJB	«яка думає тільки про насолоди»

В тій культурній ситуації це могло стосуватися

1. вдів, які займалися проституцією для проживання
2. статевої експлуатації з боку лжевчителів (пор. 2Тим. 3:5-7). Видно, що це дуже суворе попередження (пор. 1Тим. 5:15). Те саме слово вжито в Як. 5:5.

▣ **"живою померла"** Мається на увазі стан духовної смерті (перфект активного стану дійсного способу). Так описуються вдови в домашніх церквах Ефеса! Лжевчителі несуть відповідальність не лише за свою власну «смерть», але й за духовну «смерть» інших.

5:7

NASB	«Призначай ці речі»
NKJV	«ці речі наказуй»
NRSV	«давай ці накази»
TEV	«давай їм ці настанови»
NJB	«наставляй їх у цьому»

Це слово означає «суворі військові накази» (пор. 1Тим. 1:3,18; 4:11). Це були не просто пропозиції або питання особистих уподобань.

▣ **"щоб були непорочні"** Здається, мова йде про родичів тих вдів, в яких залишаються живі родичі. Це було і є покликанням усіх віруючих. Хто не своїх забезпечує проживання своїх родичів, особливо близьких членів сім'ї, той зрікся віри і в очах суспільства гірший від невірного (1Тим. 5:7,8). Цей наказ відображає вчення Ісуса в Мр. 7:9-13. Очевидно, це все ще пов'язано з постійною вимогою не давати приводу для критики з боку як віруючих, так і невірних («бездоганний»; пор. 1Тим. 3:2,7,10; 5:7; 6:14). Християни повинні завжди жити так, щоби приваблювати людей до віри в Христа. Те, що тут сказано негативно, виражено позитивно в 4-му вірші. Див. 1Тим. 3:12, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВИМОГИ ДО ЦЕРКОВНИХ СЛУЖИТЕЛЬНОК».

5:8 "Коли" (умовний сполучник) Це умовне речення першого типу, з чого можна зробити висновок, що деякі віруючі не дбали про своїх родичів (пор. 1Тим. 5:4,16)

▣ **"вирікся віри, і він гірший від невірного"** Гадаю, що тут мова йде не про спасіння людини, але про її свідоцтво в суспільстві (пор. 1Тим. 5:7; 3:4-5). Навіть невірні люди допомагають своїм рідним. Однак в інших текстах це саме слово «вирікся» або «зрекся» означає повне відкидання Бога (пор. 2Тим. 2:12; Тит. 1:16; 2Петр. 2:1; Юд. 4). У контексті це може бути якимось пов'язано з діями або вченнями лжевчителів, які «відпали від віри» (пор. 1Тим. 1:19-20; 4:1-2; 6:9-10,20-21), або їхніх послідовників (пор. 1Тим. 5:6,15). Див. 1Тим. 4:1, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІДСТУПНИЦТВО (*APHISTEMI*)».

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 5:9-16

⁹А вдову вносити до списку не менше, як шістдесятлітню, що була за дружину одному чоловікові, ¹⁰засвідчену в добрих ділах, якщо дітей виховала, якщо подорожніх приймала, якщо ноги святим умивала, якщо помагала обездоленим, якщо всякий добрий учинок виконувала. ¹¹Але вдів молодих не приймай, бо вони, розпалившись, хочуть, наперекір Христові, заміж виходити, ¹²через що мають осуд, бо від першої віри відкинулись. ¹³А разом із тим неробітні вони, бо вчаться ходити по домах, і не тільки неробітні, але й лепетливі, і занадто цікаві, і говорять, чого не годиться. ¹⁴Отож бо, я хочу, щоб молодші заміж виходили, родили дітей, домом рядили, не давали противникові ані жадного поводу для лихомовства. ¹⁵Бо вже дехто пішли слідом за сатаною. ¹⁶А коли має вдів який вірний, нехай їх утримує, а Церква нехай не обтяжується, щоб могла вона втримувати вдів правдивих.

5:9 "вдову вносити до списку не менше, як шістдесятлітню" Тут вжито дієслово в теперішньому часі пасивного стану наказового способу з заперечною часткою, що зазвичай означає зупинення процесу, який вже відбувається. Це ще одна вимога до вдів, які входили до команди служителів. Грецьке слово «список» означає «офіційний реєстр». Вдовами в списку могли бути диякониси (пор. 1Тим. 3:11; Рим. 16:1). Однак в «Апостольських постановах», написаних на початку II століття, перелічено три категорії жінок у служінні: незамужні (або «незаймані»), диякониси та вдови.

NASB	«що була за дружину одному чоловікові»
NKJV	«тільки у випадку, коли вона була за дружину одному чоловікові»
NRSV	«і була замужем лише один раз»
TEV	«До того ж, вона повинна бути в шлюбі тільки один раз»
NJB	«яка мала тільки одного чоловіка»

Ведуться численні дискусії про те, що саме означала ця фраза (пор. 1Тим. 3:1,12). Однак ясно одне, що в усякому разі ця тема була дуже серйозною для домашніх церков в Ефесі та на Криті (пор. 1Тим. 3:1,12; 5:9; Тит. 1:6). Сильні й побожні сім'ї були (і залишаються) сильним свідоцтвом для загублого світу.

Про це більше говориться в нашому коментарі до вірша 3:2. В 1Тим. 5:14 молодим вдовам сказано вдруге виходити заміж. З цього можна зробити висновок, що повторний шлюб не є гріхом (пор. Рим. 7:2-3; 1Кор. 7). Серед баптистів в Європі ці вирази – «муж однієї дружини» або «дружина одного чоловіка» – тлумачаться як повна заборона повторних шлюбів, особливо для пасторів. Проте на Близькому Сході так не було. Ця думка віддзеркалює аскетизм, що поширився в ранній церкві, і не відповідає Новому Заповіту. Ранні церкви в язичницьких народах зазнали негативного впливу грецьких уявлень про тіло як зло.

5:10 "засвідчену в добрих ділах" Далі в 1Тим. 5:10 перелічуються п'ять конкретних добрих діл (усі вони – умовні речення першого типу). Див. 1Тим. 3:12, Спеціальна тема: «Вимоги до церковних служителюк». Ці добрі діла відображають очікувану від жінки роль у помісній громаді.

▣ **"якщо"** Тут є п'ять умовних речень першого типу, кожне з яких виражає певну вимогу до вдів, яких наймають на роботу в церкву.

▣ **"якщо дітей виховала"** Це не значить, що бездітна жінка не може бути прийнята на таку роботу; це значить, що якщо вона має дітей, то вони повинні бути благочестивими. Павло неодноразово наголошує (пор. гл. 3) на важливості сильної, благочестивої, вірної сім'ї.

▣ **"якщо подорожніх приймала"** Це не значить, що треба будь-кого приймати в свій дім; тут ідеться про гостинність до мандрівних християнських лідерів.

▣ **"якщо ноги святим умивала"** Це робила прислуга, коли в дім приходили гості. Ісус умив ноги Своїм учням, щоби навчити їх смиренню (пор. Ів. 13). Тут цей вираз, здається, вжито в переносному значенні і означає смиренне служіння (і, можливо, гостинність, очікувану в тій культурі).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СВЯТІ (*hagios*)» (SPECIAL TOPIC: SAINTS [*hagios*])

Це грецький еквівалент єврейського слова *кадош* (ІМЕННИК, BDB 871; ДІЄСЛОВО, BDB 872, KB 1066-1067; див. Спеціальну тему: «Святий»), головним значенням якого є відділення когось або чогось для виключного користування ЯХВЕ. Ізраїль був «святим народом» ЯХВЕ (пор. 1Петр. 2:9, де цитується Вих. 19:6). ЯХВЕ відділений від людства Своєю природою (вічною, нествореною Святістю) і Своїм характером (моральною досконалістю). Він є стандарт, що ним все інше вимірюється й оцінюється. Він – трансцендентний, Святий, Святий Інший.

Бог створив людей для спілкування, але гріхопадіння (Бут. 3) створило бар'єр в стосунках між святим Богом та грішним людством. Бог вирішив відновити Своє морально свідоме створіння; тому Він закликає Свій народ бути «святим» (пор. Лев. 11:44; 19:2; 20:7,26; 21:8). Народ ЯХВЕ через стосунки віри з Ним став «святим» в своєму положенні в завіті, але Бог також закликає їх до святого життя (див. Спеціальну тему: «Освячення», пор. Мт. 5:48; Еф. 4:1,17; 5:2-3,15; 1Петр. 1:15).

Святе життя є можливим тому, що Бог прийняв і простив віруючих через (1) життя Ісуса та (2) роботу і присутність Святого Духа в їхніх умах і серцях. Таким чином встановлюється парадоксальне положення віруючих.

1. вони святі через залічену праведність Христа (Рим. 4)
2. вони покликані до святого життя через присутність Духа (див. Спеціальну тему: «Освячення»)

Віруючі є «святими» (*hagioi*) через

1. волю Святого (Отця, пор. Ів. 6:29,40; 1Петр. 1:15-16)
2. роботу Святого Сина (Ісуса, пор. 2Кор. 5:21; 1Петр. 1:18-21)
3. присутність Святого Духа, що живе в них (пор. Рим. 8:9-11,27)

У Новому Заповіті цей термін завжди вживався в МНОЖИНІ (окрім Фил. 4:21, але навіть в цьому випадку контекст вказує на МНОЖИНУ). Бути спасеним означає бути частиною сім'ї, тіла, споруди! Біблійна віра починається з особистого прийняття, але веде до спільних стосунків. Кожний з нас обдарований (пор. 1Кор. 12:11), і ми повинні служити своїми дарами для здорового росту та процвітання Тіла Христового – церкви (пор. 1Кор. 12:7). Ми спасенні для того, щоб служити! Святість – то сімейна характеристика!

Святість стала назвою віруючих (пор. Дії 9:13,32,41; 26:10; Рим. 1:7; 1Кор. 1:2; 2Кор. 1:1; Еф. 1:1; Фил. 1:1; Кол. 1:2) та служіння іншим (пор. Рим. 12:13; 16:2; Еф. 1:15; Кол. 1:4; 1Тим. 5:10; Євр. 6:10). Павло зібрав особливе приношення від язичницьких церков для бідняків у материнській церкві в Єрусалимі (пор. Рим. 15:25-26; 1Кор. 16:1; 2Кор. 8:4; 9:1).

▣ **"якщо помагала бездоленям"** Тут мабуть знову йдеться про служіння утішання віруючих, але можна також розуміти це і як служіння нужденним невіруючим, допомога їм в важкі часи. Кожна з цих вимог показує серце покійного слуги, яке має бути в цих старших вдів.

5:11 "Але вдів молодих не приймай, бо вони, розпалившись, хочуть, наперекір Христові, заміж виходити" Слід пам'ятати, що біблійне богослов'я ставиться до шлюбу позитивно (пор. Бут. 1 і 2). Ця фраза, здається, пов'язана з обітом, що його давали ті вдови, коли ставали церковними служительками (пор. 1Тим. 5:12). Цей текст засуджує не шлюб, але порушення обіту, даного в ім'я Христа (це також стосується розриву шлюбу).

5:12 "через що мають осуд" В Біблії Короля Якова (King James Version) вжито слово «damnation», що означає осуд на вічну загибель. Такий переклад є занадто суворим для грецького слова *krino*. Обіт, даний перед Богом, був серйозною обіцянкою (пор. Лев. 27 та Чис. 30), але не був питанням спасіння.

NASB	«вони відкинули свою попередню присягу»
NKJV	«вони відкинули свою першу віру»
NRSV	«за те, що порушили свою першу присягу»
TEV	«порушення їхньої першої обіцянки Йому»
NJB	«за те, що були невірними своїй першій обіцянці»

Грецьке слово *pistis*, яке зазвичай перекладається на англійську мову як «faith» (віра), «trust» (довіра, довіряти) або «believe» (вірити), у Старому Заповіті має конотацію вірності або надійності. Саме в цьому значенні вживається тут вираз «перша віра» – у значенні даної раніше обіцянки служити Христу.

5:13 "ходити по домах" Можливо, ці вдови допомагали членам різних домашніх церков щоденним доглядом та щотижневою роздачою їжі (за прикладом синагоги) і тому ходили по домах віруючих.

▣ **"лепетливі, і занадто цікаві"** Перше слово вжито також в 3Ів. 10 стосовно неправдивих звинувачень проти одного з керівників церкви. Ця проблема чітко описана в Тит. 1:11. Проблема була не просто в пустослів'ї та плітках, але в ересі!

Друге слово вжито стосовно чародійства або ворожбитства в Діях 19:19. Однак у цьому контексті воно означає жінок, які весь час втручаються в чужі справи.

▣ **"говорять, чого не годиться"** В контексті Пасторських послань, де лжевчителі вводили в оману молодих жінок (пор. 2Тим. 3:5-7), не виключно, що ці жінки поширювали лжевчення по домашніх церквах або серед віруючих домогосподарок (пор. Тит. 1:11), і тому Павло не дозволяв їм публічно говорити в домашніх церквах (пор. 1Тим. 2:9-15) або бути служительками в церквах.

5:14 "Отож бо, я хочу, щоб молодші заміж виходили" Шлюб (для тих жінок повторний шлюб) не є злом і не робить людину менш духовною (пор. 1Кор. 7:8,39-40). Господарювання є святим покликанням (пор. 1Тим. 2:15).

▣ **"не давали противникові ані жадного поводу для лихомовства"** Слово «противник» стоїть в однині і може означати

1. сатану (пор. 1Тим. 5:15).
2. сусідів-язичників, що виступають проти християнства (примітка до NJB, «Біблійний коментар Ієроніма» [*Jerome Biblical Commentary*], с. 356)
3. лжевчителя (пор. 2Тим. 3:6-7)

Ці вдови своєю сексуальною активністю відкрили двері до нападків сатани та критики з боку всієї громади (як віруючих, так і невіруючих).

Слово «повід» (тобто «привід» або «підстава») – то військовий термін, що означає «операційну базу» (пор. Рим. 7:8,11). Фізичне тіло не є злом, але воно є полем битви із спокусами. Проблема не в сексуальності людини, але в тому, що грішні люди виходять за встановлені Богом межі і зловживають Його добрими дарами.

5:15 "Бо вже дехто пішли слідом за сатаною" Можливо, Тимофій розповів Павлу якийсь конкретний випадок, наприклад про якусь конкретну вдову в 6-му або 13-му вірші. Лжевчителі старалися використовувати цих молодих вдів як своїх «речниць» (як і декого з чоловіків, пор. 1Тим. 1:20). Через лжевчителів діяв (і нині діє) сам лукавий. Див. 1Тим. 3:6, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «САТАНА».

5:16 "коли" (умовний сполучник) Це умовне речення першого типу. Павло хотів, щоб християнські сім'ї виконували свої обов'язки (теперішній час активного стану наказового способу). Він також хоче, щоб ті, хто не має сім'ї, були забезпечені (пор. 1Тим. 5:4,8).

NASB	«Якщо якась жінка, що вірус»
NKJV	«Якщо якийсь віруючий чоловік або жінка»

NRSV   «Якщо якась віруюча жінка»
REV, REB   «Але якщо якась християнка»
NJB   «Якщо віруюча жінка»

Очевидно, тут є різночитання.

1. *pistē* – віруюча жінка, манускрипти κ, Α, C, F, G, P
2. *pistos* – віруючий чоловік, деякі манускрипти давньолатинських перекладів та Вульгати, а також грецький текст, яким користувався Августин
3. *pistos ē pistē* – віруючі чоловік і жінка, манускрипт D та багато мінукулів
4. *pistas* – віруючі жінки, манускрипти давньолатинських перекладів та Вульгати. UBS⁴ дає варіанту №1 рейтинг «В» (майже точно).

▣ "Церква" Див. примітку до 1Тим. 3:15 та Спеціальну тему до 1Тим. 3:5.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 5:17-22

¹⁷А пресвітери, які добре пильнують діла, нехай будуть наділені подвійною честю, а надто ті, хто працює у слові й науці. ¹⁸Бо каже Писання: Не в'яжи рота воліві, що молотить, та: Вартий працівник своєї нагороди. ¹⁹Не приймай скарги проти пресвітера, хібащо при двох чи трьох свідках. ²⁰А тих, хто грішить, картай перед усіма, щоб і інші страх мали. ²¹Заклинаю тебе перед Богом й Ісусом Христом та вибраними Анголами, щоб ти заховав це без лицемірства, нічого не роблячи з упередженням. ²²Не рукополагай скоро нікого, і не приставай до чужих гріхів. Бережи себе чистим!

5:17 "пресвітери" Це слово («старець», *presbuteros*) в Старому Заповіті означало керівну роль, а слово «наглядач» (або «єпископ», *episkopos*, пор. 1Тим. 3:1) вживалося щодо керівних посад в грецьких містах-державках. Ці два слова були синонімами в Новому Заповіті (пор. Дії 20:17, 28 і 1Петр. 5:1-2, де пресвітер означає пастора, а також Тит. 1:5,7, де одні й ті самі керівники називаються пресвітерами та єпископами).

Керуючись Новим Заповітом, неможливо встановлювати ту чи іншу форму управління церкви. Адже в Новому Заповіті є всі три форми:

1. єпископальна (Яків як авторитетний керівник)
2. пресвітеріанська (група керівників-пресвітерів)
3. конгрегаціональна (голосування громади)

Множина тут та в Діях 20:17 і Тит. 1:5, можливо, вказує на домашні церкви. Рання церква до III століття не мала церковних будівель. Жоден дім не міг вмістити всіх віруючих, і тому в великих містах різні християни відчиняли двері своїх домівок для проведення зібрань християнських громад. Такий підхід також беріг церкву від масових арештів.

Нам точно не відомо, як було організоване керівництво церкви в місті, де було кілька домашніх церков. З ростом церкви з'явилася потреба в її організації. Формальна сторона організації не так важлива, як благочестя керівників.

▣ "нехай будуть наділені подвійною честю" Це дієслово стоїть в теперішньому часі пасивного стану наказового способу. Воно може означати зарплату (пор. Гал. 6:6) або повагу (пор. 1Сол. 5:12-13). Подальший контекст 1Тим. 5:18 вказує на те, що тут ідеться про зарплату.

▣ "надто ті, хто працює у слові й науці" Пресвітери в Новому Заповіті завжди згадуються у множині, з чого можна зробити висновок, що в великих містах, таких як Єфес, було кілька домашніх церков (пор. Дії 20:17 і далі). Пастори повинні бути здібними навчати, а також проповідувати (пор. 1Тим. 3:2; 2Тим. 2:24; Еф. 4:11).

Одні керівники мають один духовний дар, а інші – інший. Кожний керівник повинен служити згідно зі своїм даром, а інші служіння віддавати другим обдарованим християнам. Деякі віруючі мають один або кілька дарів лідерства. Тих, хто служить в різних галузях, церква повинна винагороджувати за їхні старання,

а в галузях, де вони неефективні, їм повинні допомагати інші. Ми як тіло Христове радіємо з дарів наших членів, але ми також повинні пам'ятати, що ми дуже потрібні одне одному (пор. 1Кор. 12:7)!

5:18 "Бо каже Писання" Це цитата з Повт. Зак. 25:4. Вона також є в 1Кор. 9:6-7,14. 1Тим. 5:18 унікальне тим, що тут Старий Заповіт цитується разом з новозавітною цитатою Лк. 10:7 («Вартий працівник своєї нагороди»). Це вказує на те, що Павло не тільки вірив у богонатхнення Старого Заповіту, але і дорівнював йому богонатхнення Нового Заповіту (зверніть увагу й на те, що Петро так само ставився до послань Павла, пор. 2Петр. 3:15-16).

Дуже цікаво, що Павло схвалює правило платити за служіння керівників.

1. Зважаючи на його юдейську культуру, можна припустити, що він зазвичай не брав грошей від своїх учнів (винятками були віруючі в Филипах та Солуні).
2. Це часто використовували лжевчителі, щоб критикувати Павла (як в Коринті, пор. 2Кор. 11:7-9; 12:13).
3. Можливо, існує зв'язок між цим коротким висловом та вченням лжевчителів, але який саме – не сказано.

5:19 "Не приймай скарги проти пресвітера, хібащо при двох чи трьох свідках" Це теперішній час медіального стану наказового способу з заперечною часткою, що зазвичай означає зупинення процесу, який вже відбувається. Це відображає безлад та звинувачення лжевчителів. Сам цей принцип походить з Писання Мойсея (пор. Чис. 35:30; Повт. Зак. 17:6; 19:15).

5:20 "тих, хто грішать" Тут вжито дієприкметник теперішнього часу активного стану. В даному контексті мова йде про лідерів, які продовжують грішити (пор. 1Кор. 3:10-15). Це не обов'язково одноразова дія. Павло розповідає про належний процес дисципліни для віруючих, які грішать, у Рим. 16:17-18; 1Кор. 5; Гал. 6:1-5; 1Сол. 5:14; 2Сол. 3:6-15; 1Тим. 1:20; 5:19-20; і Тит. 3:10-11.

▣ **"картай перед усіма, щоб і інші страх мали"** Видно, тут мова йде про публічні (тобто перед іншими пресвітерами або перед усією церквою) дисциплінарні заходи (пор. Гал. 2:14; Як. 5:16), вживані деякими пресвітерами проти тих, хто

1. зловживав владою
2. поширював лжевчення
3. брав участь в інших неприпустимих діях

Слово, перекладене як «картати» вживається часто в Пасторських посланнях (пор. 2Тим. 4:2; Тит. 1:9,13; 2:15).

Під «іншими» можуть розумітися

1. інші домашні церкви
2. інші місцеві пресвітери
3. інші віруючі

5:21 "Заклинаю тебе перед Богом й Ісусом Христом та вибраними Анголами" Це сильна клятва. Вона кілька разів зустрічається в Пасторських посланнях (пор. 1Тим. 5:21; 6:13; 2Тим. 4:1; і також в схожому значенні в 2Тим. 2:14). Павло серйозно ставився до авторитету та джерела свого вчення.

▣ **"вибраними Анголами"** Трохи дивно, що замість Святого Духа згадуються «вибрані Ангели». Цей вислів означає

1. тих, хто служить Божому народу і стоїть поруч із ним (пор. Пс. 138:1; 1Кор. 4:9; Мт. 18:10; Лк. 9:26; Євр. 1:14)
2. особливих ангелів біля Божого трону, що були винятково пов'язані з Його присутністю (в рабиністичній літературі – сім ангелів Присутності). Це словосполучення є прямою протилежністю сатани (пор. 1Тим. 5:15).

▣ **"щоб ти заховав це без лицемірства, нічого не роблячи з упередженням"** Тимофій повинен був не мати улюбленців та не тримати в собі образи! Грецьке слово, перекладене як «заховати», означає «берегти». Як Бог береже нас (пор. 2Сол. 3:2; Юд. 1:24) і нашу спадщину (пор. 1Петр. 1:4-5), так ми повинні берегти Його істину! А також ми повинні берегти себе від лжевчення (пор. 2Тим. 4:15; 2Петр. 3:17; 1Ів. 5:21).

Зверніть увагу на взаємність завіту: Бог береже нас, а ми повинні берегти Його істину і самих себе! Не виключно, що цей наказ Тимофію пов'язаний із фаворитизмом та упередженістю лжевчителів, що вважали себе елітною групою з особливим знанням або волею.

5:22 "Не рукополагай скоро нікого" У цьому вірші є ще три дієслова теперішнього часу активного стану наказового способу. Є два тлумачення цієї фрази: (1) мова йде про висвячення (пор. 1Тим. 3:10; 4:14); або (2) мова йде про прийняття та відновлення в служінні пресвітера, що був публічно відсторонений за гріх, але потім покавсяся (пор. 1Тим. 5:20). Чис. 2, здається, найліпше підходить до контексту віршів 24 та 25 та до історичного контексту лжевчителів. Див. 1Тим. 4:14, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «РУКОПОКЛАДЕННЯ».

▣ **"не приставай до чужих гріхів"** Це може означати (1) поспішне висвячення (пор. 1Тим. 3:6) або (2) поспішне відновлення пресвітерів у лідерському служінні. Слід пам'ятати, що в контексті мова йде про діяльність лжевчителів, що просочувалися в церкві. Дехто може зрозуміти наші дії як схвалення чийось помилок (пор. 2Ів. 11).

▣ **"Бережи себе чистим"** Це теперішній час активного стану наказового способу (пор. 1Тим. 4:12; 5:2). Гріх – це

1. ставлення
2. дія
3. зв'язок

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 5:23

²³Води більше не пий, але трохи вина заживай ради шлунка твого та частих недугів твоїх.

5:23 "Води більше не пий" Здається, це окреме звернення особисто до самого Тимофія (NET Bible, с. 2182, #14). Це дієслово наказового способу теперішнього часу активного стану з часткою «тб», що зазвичай означає переривання дії, яка вже в процесі. Павло просить Тимофія змінити свій звичний розпорядок дня. Вживання вина не суперечить наказу «берегти себе чистим» в 1Тим. 5:22! Треба бути обережними з конфесійними традиціями, що виходять за межі Святого Письма!

Видно, Тимофій зовсім не пив вина, і Павло нагадав йому, що вино в невеликій кількості не є проблемою для керівника церкви. Слід пам'ятати, що в Присередземномор'ї люди щоденно пили вино. Ця фраза може означати: (1) доливання в воду невеликої кількості ферментованого вина для очищення води; або (2) регулярне споживання вина в невеликій кількості, коли виникають проблеми із шлунком. Проблема не в самому вині, але у його зловживанні грішними людьми. Біблія засуджує пияцтво (пор. Пр. 23:29-35; Іс. 5:11,22; 28:1-8), але не вчить повністю відмовлятися від споживання спиртних напоїв (пор. 1Тим. 3:3,8). Ми сьогодні можемо повністю відмовитися від вина тільки з духовних причин, про які написано в Рим. 14:1-15:13; 1Кор. 8 та 10:23-33). В усякому разі віруючим треба протистояти аскетизму в будь-якій формі (пор. Кол. 2:20-23)! Див. 1Тим. 3:3, Спеціальна тема: «Біблійне відношення до алкоголю та алкоголізму».

▣ **"ради шлунка твого та частих недугів твоїх"** Це дві окремі фрази чи вони стосуються однієї проблеми? Чи значить це, що Тимофій був фізично слабким і хворів? Його робота була дуже важкою, і якщо він був фізично слабким, це робить його ще кращим прикладом благородної людини.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 5:24-25

²⁴У інших людей гріхи явні і йдуть перед ними на осуд, а за іншими йдуть слідкома. ²⁵Явні так само й добрі діла, а ті, хто інакший, схватись не можуть.

5:24-25 Ці вірші можуть бути пов'язані з 1Тим. 5:22. Врешті-решт ви пізнаєте їх по їхніх плодах (пор. Мт. 7). У контексті Павло говорить про лжевчителів та істинних учителів. Вони пізнаються своїм вченням та життям (явними гріхами), а інші гріхи (тобто таємні гріхи, ставлення, наміри) виявляться в судний день.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекидати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Перелічіть оплачувані посади помісної церкви, згадані в 5-й главі.
2. Перелічіть вимоги до істинної вдови, яка хоче отримувати гроші від церкви.
3. Як вірші 7,8 і 14 пов'язані з 1Тим. 3?
4. Як 20-й вірш відноситься до віршів 24-25?
5. Чи вчить Біблія про повну відмову від споживання спиртних напоїв?

1 ТИМОФІЙ 6

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Обов'язки перед іншими (5:1-6:2a)	Шануйте панів		Відповідальність перед віруючими (5:1-6:2a)	Раби
Лжевчення та істинне багатство	Омана та жадібність	Останні настанови	Лжевчення та істинне багатство	Істинний учитель та лжевчитель
6:2b-10	6:3-10	6:2b-10	6:2b-5	6:2b-10
Добра боротьба віри	Добре сповідання		Особисті настанови	Нагадування про покликання Тимофія
6:11-16	6:11-16	6:11-16	6:11-16	6:11-16
	Настанови багатим			Багаті християни
6:17-19	6:17-19	6:17-19	6:17-19	6:17-19
	Бережи віру			Останні попередження та завершення
6:20-21a	6:20-21	6:20-21a	6:20-21a	6:20-21
6:21b		6:21b	6:20b	

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМІРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятих сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД

- А. Павло знову повертається до теми лжевчителів (пор. 1Тим. 1:3-11,19-20; 4:1-5; 6:3-11,17-19). Все послання стосується проблем, що виникли внаслідок доктринальних та моральних питань, які ставилися єретиками.
- Б. Вірші 1-2 здаються тут недоречними, але, можливо, вони пов'язані із вченням лжевчителів про рабів-християн та їхні нові права і свободи. В UBS⁴ та TEV цей розділ книги розуміється як підбадьорення Тимофія в стосунках з різними групами в церкві.
  1. старі чоловіки та жінки (1Тим. 5:1-2)
  2. вдови (1Тим. 5:3-11)
  3. пресвітери (1Тим. 5:17-25)
  4. раби (1Тим. 6:1-2)

В. На превеликий подив, Перше Послання Тимофію не закінчується особистими привітаннями. Павло залишався в Ефесі довше, ніж в будь-якому іншому місті, і його благовісницька діяльність мала там величезний успіх. Він знав багатьох віруючих в цьому місті. Навіщо ж було вітати тільки Тимофія?

Це послання безумовно писалось для всієї церкви, щоб його читали в домашніх церквах (у виразі «Благодать з тобою» в 1Тим. 6:21 буквально сказано «Благодать з вами»). Однак це послання також є особистим листом Павла до свого апостольського представника Тимофія і містить в собі окремі особисті настанови для Тимофія.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 6:1-2

¹Усі раби, які під ярмом, нехай уважають панів своїх гідними всякої чести, щоб не зневажалися Боже Ім'я та наука. ²А ті, хто має панів віруючих, не повинні недбати про них через те, що браття вони, але нехай служать їм тим більше, що вони віруючі та улюблені, що вони добродійства Божі приймають. Оцього навчай та нагадуї!

6:1 "Усі раби, які під ярмом" В питанні рабства християнство пристосовувалося до культури своєї доби. Дві третини римського світу були рабами. З часом рабство було переможене саме євангельською істиною, справедливістю і любов'ю Бога. Павло не був прихильником насильницького повалення існуючих культурних систем, але натомість займався духовним преображенням людини в рамках існуючої культури (цим пояснюється і його ставлення до суспільної ролі жінок).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «НАСТАНОВИ ПАВЛА ДО РАБІВ» (SPECIAL TOPIC: PAUL'S ADMONITIONS TO SLAVES)

1. Будьте задоволені зі свого положення, але якщо з'явиться нагода стати вільними, скористайтеся нею (1Кор. 7:21-24).
2. У Христі немає ні раба, ні вільного (Гал. 3:28; Кол. 3:11; пор. 1Кор. 12:13).
3. Працюйте як для Господа; Він вас нагородить (Еф. 6:5-9; Кол. 3:22-25; пор. 1Петр. 2:18-20).
4. У Христі раби стають братами (1Тим. 6:2; Філим. 1:16-17).
5. Благочестиві раби приносять честь Богові (1Тим. 6:1; Тит. 2:9).

Настанови Павла до рабовласників:

Християни-раби та християни-рабовласники мають одного Пана-Господа; тому вони повинні ставитися одне до одного з повагою (Еф. 6:9; Кол. 4:1).

Рабовласництво (як і патріархальна культура) було одним із важливих культурних засад світу I століття. Новий Заповіт не кидає виклика жодній із цих засад. Однак євангельська істина з часом призвела до змін в цих аспектах культури.

▣ **"нехай уважають панів своїх гідними всякої чести"** Очевидно, у 1-му вірші мова йде про рабів-християн, що служили невіруючим панам, а в 2-му вірші – про рабів-християн, які служили віруючим панам. Раб-християнин повинен був поводитися з віруючими і невіруючими так, щоб своїми діями прославляти Бога і шанувати Євангеліє Ісуса Христа (пор. Еф. 6:6-7). 1-й вірш має ту саму орієнтацію, що і 3:2;7;10; 5:7,8,14 та Тит. 2:5, – поведження «поза критикою». Також див. 1Тим. 6:14.

6:2 "А ті, хто має панів віруючих, не повинні недбати про них" Слово, переведене як «недбати» буквально означає «зневажати» – це теперішній час активного стану наказового способу з заперечною часткою, що означає переривання дії, яка вже в процесі. Ця фраза пов'язана з доктриною про те, що ми, віруючі, повинні робити все з якомога вищою якістю заради Христа (пор. 1Кор. 10:31; Еф. 6:6-7; Кол. 3:17; 1Петр. 4:11).

Слово «пани» тут не *kurios* (пор. Еф. 6:5,98; Кол. 3:22; 4:1), що означає рабовласника, але *despotēs*, що зазвичай вживається стосовно Бога Отця і Сина, але в Пасторських посланнях неодноразово вживається в значенні земних рабовласників (пор. 1Тим. 6:1,2; 2Тим. 2:21; Тит. 2:9). Можливо, Павло користувався послугами іншого писаря.

▣ **"Оцього навчай та нагадуї"** Обидва дієслова стоять в теперішньому часі активного стану наказового способу і означають постійний обов'язок (пор. 1Тим. 4:11). Ця фраза може завершувати попередню настанову (пор. NASB, NKJV), а може вводити наступну (пор. NRSV, TEV, NJB).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 6:3-10

³А коли хто навчає інакше, і не приступає до здорових слів Господа нашого Ісуса Христа та до науки, що вона за правдивою вірою, ⁴той згордів, нічого не знає, але захворів на суперечки й змагання, що від них повстають заздрість, сварки, богозневаги, лукаві здогади, ⁵постійні сварні між людьми зіпсутого розуму й позбавлених правди, які думають, ніби благочестя то зиск. Цурайся таких! ⁶Великий же зиск то благочестя із задоволенням. ⁷Бо ми не принесли в світ нічого, то нічого не можемо й винести. ⁸А як маєм поживу та одяг, то ми задоволені будьмо з того. ⁹А ті, хто хоче багатіти, упадають у спокуси та в сітку, та в численні нерозумні й шкідливі пожадливі, що втручають людей на загладу й загибель. ¹⁰Бо корень усього лихого то грошлюбство, якому віддавшись, дехто відбились від віри й поклали на себе великі страждання.

6:3 "коли" (умовний сполучник) Це умовне речення першого типу (яке передбачає правдивість), що продовжує літературний контекст тексту від 1Тим. 6:3 до 1Тим. 6:5. Там були лжевчителі, які відкидали вчення Павла (пор. 1Тим. 1:3-7; 4:1-3).

▣ **"навчає інакше"** Це грецьке слово, *heteros*, означає «інший іншого роду». Їхнє лжевчення містило в собі елементи юдейського законництва та грецької філософії, подібні до тих, з якими мали справу колосяни та ефесяни.

▣ **"і не приступає до здорових слів"** Див. примітку до 1Тим. 1:10.

▣ **"Господа нашого Ісуса Христа"** Павло стверджує, що «здорові слова» – то вчення Христа, які були передані Павлу. Ці лжевчителі відкидали і Христа, і вчення Його апостолів.

▣ **"та до науки, що вона за правдивою вірою"** Див. примітку до 1Тим. 2:2. Вчення Христа завжди ставили за ціль благочестя (пор. 1Тим. 3:16). Ці лжевчителі намагалися відділити істину від життя, виправдання від освячення, дійсний спосіб (євангельську істину) від наказового способу (євангельське благочестя, див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:7). Див. 2Тим. 2:21, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «НОВОЗАВІТНА СВЯТІСТЬ/ОСВЯЧЕННЯ».

6:4

NASB, NRSV «він зарозумілий»

NKJV, NJB «він гордий»

TEV «він розпхнувся від гордості»

Це перфект пасивного стану дійсного способу. Це слово буквально означає «осліплений димом» через гордість (пор. 1Тим. 3:6; 6:4; 2Тим. 3:4). Див. 1Тим. 1:9, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОРОКИ ТА ЧЕСНОТИ В НОВОМУ ЗАПОВІТІ».

▣ **"але захворів на суперечки й змагання"** У посланнях до Тимофія неодноразово підкреслюється необхідність сторонитися марних суперечок лжевчителів (пор. 1Тим. 1:3,4; 4:7; 2Тим. 2:14; 4:4; Тит. 1:14). Цікаво, як слід застосовувати ці слова до сьогодення?

Лжевчителі «захворіли» на суперечки, тобто мали нездоровий інтерес до езотеричного знання про неясні або несуттєві істини і зовсім не цікавилися благочестям. Вони бажали сперечатися про такі доктринальні питання, які призводили лише до суперечок та гордих поділень.

З віком я дедалі більше розумію, що я нічого не знаю, і стаю дедалі більш задоволеним своїм малим розумінням! Головні істини християнства ясні і часто повторюються! Однак ми чомусь хочемо знати «всі» подробиці про все і плетемо богословські павутини із складних, неясних, апокаліптичних та пророцьких текстів. Ми хвалимося своїми системами, а не стосунками з Христом. Можливо, догматичному систематичному богослову пройти через «голчине вушко» важче навіть, ніж багатому!

Будемо проповідувати ясні істини! Будемо обговорювати все несуттєве з любов'ю! Будемо милостивими до всіх! Зрілість зробить нас менш осудливими та більш христоподібними.

6:5 "людьми зіпсутого розуму" Або (1) в цьому контексті взагалі мова йде про лжевчителів, або (2) про них мова йде в перших кількох віршах, а подальший текст пов'язаний з обставинами, що склалися в помісній церкві через їхні вчення (пор. Аріхея та Гаттон, «Довідник з Послань Павла до Тимофія і до Тита» [Arichea and Hatton's *A Handbook on Paul's Letters to Timothy and Titus*], UBS). Я вважаю, що лжевчителі використовували молодих вдів, а може і деяких рабів (пор. 1Тим. 6:1-2) (пор. Гордон Фі, «Перше і Друге Послання до Тимофія» в «Новому Міжнародному Біблійному Коментарі» [Gordon Fee's *First and Second Timothy and Titus in the New International Biblical Commentary*], Том 13).

▣ **"позбавлених правди"** В обох останніх фразах вжито дієприкметники перфекта пасивного стану, що вказують на певний стан розуму й серця, обумовлений зовнішніми чинниками, скоріш за все, сатаною (див. Спеціальну тему до 1Тим. 3:6). Він не тільки отець неправди, але і отець релігійних спекуляцій та богословського елітизму. Див. 1Тим. 2:4, Спеціальна тема: «Істина».

NASB	«хто вважає, що благочестя є засобом для прибутку»
NKJV	«хто вважає, що благочестя є засобом для прибутку»
NRSV	«уявляючи, що благочестя є засобом для прибутку»
TEV	«Вони думають, що релігія є шляхом до збагачення»
NJB	«уявляють, що релігія є шляхом до отримання зиску»

Здається, тут розуміється одне з двох: (1) лжевчителі вчили богослов'ю успіху та маєтків; або (2) вони брали гроші за своє вчення (пор. Тит. 1:11; 2Петр. 2:3). Другий варіант здається більш вірогідним.

Фраза «Цурайся таких!» в кінці 1Тим. 6:5 зустрічається тільки в виправленій версії грецького унціального манускрипту V століття «D». У більш давніх манускриптах κ , A, D*, F або G її немає. UBS⁴ дає найкоротшому варіанту рейтинг «A» (точно). Про «благочестя» див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:7.

6:6 "із задоволенням" Це слово означає не горде самовдоволення, але задоволення в Святому Духові, не від якихось обставин або маєтку, але від надії на Бога у Христі (пор. Фил. 4:11-13).

6:7 "Бо ми не принесли в світ нічого" Тут може бути посилання на кілька різних старозавітних текстів (пор. Йов 1:21; Пс. 49:17; Екл. 5:15). Ці слова пояснюють причину фрази в 1Тим. 6:6. Вірші 6 і 8 схожі на твердження грецьких філософів-стоїків. Павло добре знав цих моралістів. Його списки гріхів та чеснот часто нагадує цих грецьких авторів. Див. 1Тим. 1:15, Спеціальна Тема: «Вживання Павлом слова "Kosmos"».

В Біблії короля Якова (KJV) додана фраза «і певно так». Цей додаток з'являється також в κ^2 та D², і в деяких версіях давньолатинського перекладу, Вульгати і сирійського перекладу. В манускрипті «D» і в деяких версіях давньолатинського перекладу, Вульгати і сирійського перекладу перед «Бо» стоїть слово «істинно». UBS⁴ дає найкоротшому варіанту рейтинг «A» (точно).

6:8 Віруючим треба бути задоволеними тим, як Бог забезпечує їхні щоденні потреби (пор. Пр. 30:8; Мт. 6:11). В 1Тим. 6:5 Павло вжив слово «зиск», і далі він продовжує говорити про жадібність лжевчителів (пор. 1Тим. 6:6-10 та 17-19).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «БАГАТСТВО» (SPECIAL TOPIC: WEALTH)

- I. Позиція Старого Заповіту в цілому
- A. Бог є володарем всього
    - 1. Бут. 1-2
    - 2. 1Хр. 29:11
    - 3. Пс. 24:1; 50:12; 89:11
    - 4. Іс. 66:2
  - B. Люди є управителями, яким доручено управляти багатством для Божих цілей
    - 1. Повт. Зак. 8:11-20
    - 2. Лев. 19:9-18
    - 3. Йов 31:16-33
    - 4. Іс. 58:6-10
  - B. Багатство є частиною поклоніння
    - 1. дві десятини
      - а. Чис. 18:21-29; Повт. Зак. 12:6-7; 14:22-27
      - б. Повт. Зак. 14:28-29; 26:12-15
    - 2. Пр. 3:9
  - Г. Багатство вважається даром від Бога за вірність завіту
    - 1. Повт. Зак. 27-28
    - 2. Пр. 3:10; 8:20-21; 10:22; 15:6
  - Д. Застереження щодо багатства ціною інших
    - 1. Пр. 21:6
    - 2. Єр. 5:26-29
    - 3. Ос. 12:6-8
    - 4. Мих. 6:9-12
  - E. Багатство не є гріхом, якщо воно не займає найвище місце
    - 1. Пс. 52:7; 62:10; 73:3-9
    - 2. Пр. 11:28; 23:4-5; 27:24; 28:20-22
    - 3. Йов 31:24-28
- II. Особлива позиція книги Приповістей
- A. Багатство пов'язується з особистими зусиллями людини
    - 1. неробство та лінь засуджуються – Пр. 6:6-11; 10:4-5,26; 12:24,27; 13:4; 15:19; 18:9; 19:15,24; 20:4, 13; 21:25; 22:13; 24:30-34; 26:13-16
    - 2. тяжка праця схвалюється – Пр. 12:11,14; 13:11
  - B. Бідність та багатство слугують ілюстрацією праведності та лиха – Пр. 10:1 і далі; 11:27-28; 13:7; 15:16-17; 28:6,19-20
  - B. Мудрість (знання Бога і Його слова та життя в цьому знанні) є кращою від багатства – Пр. 3:13-15; 8:9-11,18-21; 13:18
  - Г. Застереження та настанови
    - 1. застереження
      - а. стережіться гарантування позики іншої людини (запоруки) – Пр. 6:1-5; 11:15; 17:18; 20:16; 22:26-27; 27:13
      - б. стережіться збагачення злими шляхами – Пр. 1:19; 10:2,15; 11:1; 13:11; 16:11; 20:10,23; 21:6; 22:16,22; 28:8
      - в. стережіться позичання – Пр. 22:7
      - г. стережіться швидкоплинності багатства – Пр. 23:4-5
      - д. багатство не допоможе в судний день – Пр. 11:4
      - е. багатство має багато «друзів» – Пр. 14:20; 19:4
    - 2. настанови

- а. щедрість схвалюється – Пр. 11:24-26; 14:31; 17:5; 19:17; 22:9,22-23; 23:10-11; 28:27
- б. праведність краще від багатства – Пр. 16:8; 28:6,8,20-22
- в. молитва за потреби, а не за збагачення – Пр. 30:7-9
- г. давати бідному – значить давати Богу – Пр. 14:31

III. Позиція Нового Заповіту

А. Ісус

1. багатство є унікальною спокусою покладатися на самого себе та на свої сили
  - а. Мт. 6:24; 13:22; 19:23
  - б. Мр. 10:23-31
  - в. Лк. 12:15-21,33-34
  - г. Об. 3:17-19
2. Бог забезпечить наші фізичні потреби
  - а. Мт. 6:19-34
  - б. Лк. 12:29-32
3. що посієш – те й пожнеш (і духовно, і фізично)
  - а. Мр. 4:24
  - б. Лк. 6:36-38
  - в. Мт. 6:14; 18:35
4. покаєння впливає на багатство
  - а. Лк. 19:2-10
  - б. Лев. 5:16
5. економічна експлуатація засуджується
  - а. Мт. 23:25
  - б. Мр. 12:38-40
6. суд кінцевих часів пов'язаний з тим, як ми використовували багатство – Мт. 25:31-46

Б. Павло

1. практичний погляд, як у книзі Приповістей (робота)
  - а. Еф. 4:28
  - б. 1Сол. 4:11-12
  - в. 2Сол. 3:8,11-12
  - г. 1Тим. 5:8
2. духовний погляд, як в Ісуса (матеріальні речі швидкоплинні, отже слід бути задоволеними)
  - а. 1Тим. 6:6-10 (задоволення)
  - б. Фил. 4:11-12 (задоволення)
  - в. Євр. 13:5 (задоволення)
  - г. 1Тим. 6:17-19 (щедрість та покладання на Бога, а не на багатство)
  - д. 1Кор. 7:30-31 (все минає)

IV. Завершення

- А. Систематичного біблійного богослов'я щодо багатства немає.
- Б. В Біблії немає тексту, що ставить крапки над «і» в цьому питанні, отже доводиться складати уявлення про це з різних текстів. Стережіться, щоб не тлумачити ці окремі тексти згідно з вашими власними поглядами.
- В. Приповіді, що були написані мудрими людьми (мудрецьями), мають погляд на багатство, відмінний від книг Біблії, написаних в інших жанрах. Приповіді практичні та орієнтовані на окрему людину. Їх слід балансувати іншими частинами Писання (пор. Єр. 18:18).
- Г. Те, що там говориться про багатство, сьогодні треба аналізувати через призму всієї Біблії. Якщо ми керуємося лише капіталізмом або комунізмом, наші пріоритети є

неправильними. Чому і як людина має успіх є більш важливим питанням, ніж те, скільки матеріального здобутку вона має.

- Д. Накопичення багатства слід балансувати істинним поклонінням та відповідальним управлінням (пор. 2Кор. 8-9).

6:9 "А ті, хто хоче багатіти, упадають у спокуси" Віруючі завдають собі багато шкоди власною жадібністю, прагненням земних речей, влади і популярності (пор. Пр. 23:4; 28:20; Мт. 6:19-34). «Спокуси» у грецькій мові – *peirasmos*.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ГРЕЦЬКІ ТЕРМІНИ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ВИПРОБУВАННЯ ТА ЇХНІ КОНОТАЦІЇ» (SPECIAL TOPIC: GREEK TERMS FOR TESTING AND THEIR CONNOTATIONS)

Є два грецьких слова з конотацією випробування когось з якоюсь метою.

1. *Dokimazō, Dokimion, Dokimasia*

Це металургійний термін, що означає випробування невідомості речовини (метафорично справжності когось) вогнем (див. Спеціальну тему: «Вогонь»). Вогонь виявляє справжній метал, а окалину спалює (тобто очищує метал). Цей фізичний процес став основою для ідіоми, що означає випробування людини з боку Бога, сатани та/або інших людей. Цей термін вживається тільки в позитивному сенсі випробування з метою прийняття (див. Спеціальну тему: «Бог випробовує Свій народ [Старий Заповіт]»).

Він вживається в Новому Заповіті щодо випробування

- а. волів – Лк. 14:19
- б. себе – 1Кор. 11:28
- в. нашої віри – Як. 1:3
- г. навіть Бога – Євр. 3:9

Очікувалися позитивні результати цих випробувань (пор. Рим. 2:18; 14:22; 16:10; 2Кор. 10:18; 13:3,7; Фил. 2:27; 1Петр. 1:7), і тому цей термін виражає ідею перевірки людини та підтвердження того, що вона

- а. достойна
- б. добра
- в. щира
- г. цінна
- д. має честь

2. *Peirazō, Peirasmus*

Цей термін часто мав відтінок значення випробування з метою знайти певні вади або відкинути. Він вживається в Новому Заповіті в контексті випробування Ісуса в пустелі.

- а. Він передає ідею спроби уловити Ісуса (пор. Мт. 4:1; 16:1; 19:3; 22:18, 35; Мр. 1:13; Лк. 4:2; Євр. 2:18).
- б. Цей термін (*peirazōn*) вживається як титул сатани в Мт. 4:3 і 1Сол. 3:5 («спокусник»).
- в. Вживання

(1) Ісус вживав цей термін для застереження людей не спокушувати Бога (пор. Мт. 4:7; Лк. 4:12, [або Христа, пор. 1Кор. 10:9]).

(2) Він також означає невдалу спробу (пор. Євр. 11:29).

(3) Він вживається щодо спокус та випробувань віруючих (пор. 1Кор. 7:5; 10:9; 13; Гал. 6:1; 1Сол. 3:5; Євр. 2:18; Як. 1:2, 13, 14; 1Петр. 4:12; 2Петр. 2:9).

▣ "та в сітку" Є три варіанти:

1. пастка – манускрипти κ, Α, D², Н

2. пастки – мінускули 33, 1175, Пешітта і коптські версії
3. пастка (або сітка) диявола – манускрипти D*, F, G та давньолатинська версія. UBS⁴ дає першому варіанту рейтинг «А» (точно).

▣ **"загладу й загибіль"** Цей концепт вживається в Новому Заповіті кілька разів (пор. Мт. 7:13; Рим. 9:22; Фил. 1:28; 3:19; 2Сол. 2:3; 2Петр. 2:1; 3:7; Об. 17:8-11). Він є метафорою насильницького припинення фізичного життя. Цей вираз не пов'язаний з богословським поняттям знищення (вчення про повне знищення душі обґрунтовується в книзі Едварда Фаджа «Вогонь пожираючий» [Edward Fudge, *The Fire That Consumes*]), згідно з яким духовно загиблі люди не будуть залишатися вічно відділеними від Бога, але в якийсь момент просто перестануть існувати. Прихильники цієї теорії тлумачать цей вираз буквально. Повне знищення вважається більш «гуманною» дією Бога, ніж вічний ад. Однак коли мова йде про вічний ад, вживається те саме слово (*aiōnion*), яке в Мт. 25:46 вживається стосовно небес.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІЧНИЙ» (SPECIAL TOPIC: ETERNAL)

Роберт Б. Гірделстоун у своїй книзі «Синоніми Старого Заповіту» (Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*) дає цікавий коментар до цього слова «вічний»:

«Прикметник *aiōnios* вживається в Новому Заповіті понад сорок разів в значенні вічного життя, що вважається частково дарованим вже зараз, і частково обіцяним на майбутнє. Воно також вживається стосовно безконечного існування Бога а Рим. 16.26; безконечної сили Христового спокутування в Євр. 9.12; 13.20; і стосовно минулих часів в Рим. 16.25; 2Тим. 1.9; Тит. 1.2.

Це слово вживається стосовно вічного вогню, Мт. 18,8; 25,41; Юд. 1:7; вічної кари, Мт. 25,46; вічного суду або осудження, Мр. 3,29; Євр. 6,2; вічної погібелі, 2Сол. 1:9. Це слово у вказаних текстах означає кінцевість і очевидно вказує на час, коли ці суди будуть здійснені і період випробування, змін або можливості спасти свою долю остаточно закінчиться назавжди й безповоротно. Ми так мало знаємо про майбутнє, ми не усвідомлюємо, як земне життя людини пов'язано з її подальшим існуванням, не розуміємо, наскільки тяжкою з моральної точки зору є невіра в світлі вічності. Якщо з одного боку неправильно щось додавати до Божого Слова, то з іншого боку не можна нічого й віднімати від нього; і якщо ми не можемо вмістити біблійну доктрину вічної кари, то ми маємо погодитися з нею й просто чекати, тримаючись Євангелія Божої любові в Христі і водночас визнаючи темну дійсність, що ми її не в силах досягнути» (с. 318-319).

6:10 "Бо корень усього лихого то грошолобство" Не виключно, що це була відома приказка. Проблема не в самих грошах, але в любові до грошей! В грецькому тексті слово «корінь» вжите без визначеного артикля, що вказує на те, що це одна з багатьох проблем (пор. 2Тим. 2:25-26; 3:2-5,7-9). Гроші – засіб, а не мета. Вони можуть стати богом (мамона; пор. Мт. 6:24; Лк. 16:9-13).

В англійських перекладах NASB, NKJV та NRSV грецька гіпербола «корінь усього лихого» пом'якшена доданням слів «sorts» та «kinds of» («видів», тобто «усіх видів зла»). Гроші то не просто спокуса (пор. Кол. 3:5), але величезна спокуса (пор. 1Тим. 3:3).

▣ **"якому віддавшись, дехто відбились від віри"** Що саме означає тут «віра»: спасіння чи благочестиве життя? У цьому контексті лжевчителі полишили віру і намагаються впливати на інших (пор. Мр. 13:22). Жадібність і маніпулювання фінансами (а також сексуальна експлуатація та претендування на особливе знання чи мудрість) є характерними ознаками лжевчителів. Коли гроші стають метою людини, вони стають її богом. В англійській версії NASB слово «мамона» в Мт. 6:24 написано з великої літери, як ім'я сирійського бога грошей. Грошолобство може стати ідолопоклонством і призвести до жахливих наслідків в цьому житті та в вічності (пор. 1Тим. 4:1; 5:8; 2Тим. 2:25-26; Тит. 1:16).

Важко розрізнити загиблого лжевчителя та обманутого віруючого. Вони часто однаково виглядають, думають та діють. Лише один Бог знає серце людини. І за Богом останнє слово. Слова Ісуса в Мт. 7 («по

їхніх плодах ви пізнаєте їх») та в Мт. 13 (притча про сіяча) завдають проблем нашим улюбленим богословським системам. Див. 1Тим. 4:1, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІДСТУПНИЦТВО (*APHISTĒMI*)».

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 6:11-16

¹¹Але ти, о Божа людино, утікай від такого, а женися за правдою, благочестям, вірою, любов'ю, терпеливістю, лагідністю! ¹²Змагай добрим змагом віри, ухопися за вічне життя, до якого й покликаний ти, і визнавай добре визнання перед свідками багатьома. ¹³Наказую перед Богом, що оживлює все, і перед Христом Ісусом, Який добре визнання засвідчив за Понтія Пилата, ¹⁴щоб додержав ти заповідь чистою та бездоганною аж до з'явлення Господа нашого Ісуса Христа, ¹⁵що його свого часу покаже блаженний і єдиний міцний, Цар над царями та Пан над панами, ¹⁶Єдиний, що має безсмертя, і живе в неприступному світлі, Якого не бачив ніхто із людей, ані бачити не може. Честь Йому й вічна влада, амінь!

6:11 "утікай від такого" Тимофію наказано (теперішній час активного стану наказового способу, пор. 2Тим. 2:22) віддалятися від усього, про що сказано в 1Тим. 6:3-10 (постійні суперечки і/або грошолобство). Все це протиставляється тому, про що він повинен був навчати й нагадувати (пор. 1Тим. 6:2b) і що написано в 1Тим. 5:1-6:2а. Християнство починається з рішення і продовжується рішеннями.

NASB, NRSV

TEV «ти чоловік Божий»

NKJV «о чоловік Божий»

NJB «як людина, посвячена Богу»

Це почесний титул із Старого Заповіту «муж Божий», як називали Мойсея (Повт. Зак. 33:1; Єг. 14:6), Іллю, Єлісея, Самуїла, Давида та безіменних пророків (1Сам. 2:27; 1Цар. 12:22; 13:1). В 2Тим. 3:16,17 так називаються всі віруючі, що тримаються Божого слова. Лжевчителі не є Божими людьми і не тримаються Божого слова.

▣ **"женися"** Це ще одне дієслово теперішнього часу активного стану наказового способу, що вказує на постійність наказу. Перший наказ («утікай») негативний, але другий («женися») – позитивний. Обидва накази є суттєво важливими для здорової науки та праведності.

▣ **"правдою"** Мабуть, розуміється святе життя (пор. Як. 3:13-18), а не залічена (судова) праведність, що в Рим. 4. У Рим. 1-8 (коротке викладення доктрини) говориться про наше положення в Христі (виправданя). У Пасторських посланнях (листах, написаних проти лжевчення) говориться про оволодіння тим, що нам належить (освячення, див. Спеціальну тему до 2Тим. 2:21).

Про «правду» (або «праведність») див. Тит. 2:12, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПРАВЕДНІСТЬ».

Перелічені якості хриstopодібності повністю протилежні життю лжевчителів. По їхніх плодах ви пізнаєте їх (пор. Мт. 7).

▣ **"благочестям"** Благочестя – часто повторювана тема (пор. 1Тим. 3:10; 4:7-8; 6:3,5-6; 2Тим. 3:5; див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:7). Вічне (див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:7) життя має видимі характеристики. Знати Бога значить бути (прагнути бути) як Бог (пор. Мт. 5:48).

NASB, NJB «стійкістю»

NKJV «терпеливістю»

NRSV, TEV «витримкою»

Грецьке слово *hupomonē* має кілька можливих варіантів перекладу. В «Грецько-англійському лексиконі Нового Заповіту» Бауера, Арндта, Гінгріха та Данкера (Bauer, Arndt, Gingrich and Danker, *A Greek-English Lexicon of the New Testament*, с. 846) написано, що це слово означає тяжку працю і страждання. Тимофій

повинен був терпеливо розбиратися (1) з проблемами, (2) з тими, хто створював ці проблеми, та (3) з постраждалими від них. Див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:16.

▣ **"лагідністю"** Окрім терпеливості та стійкості у вірі Тимофію потрібно було завжди поводитися з любов'ю та лагідністю (пор. 1Тим. 3:3; 2Тим. 2:25; Тит. 3:3; Гал. 6:1; Як. 1:21; 3:13,17; 1Петр. 2:18; 3:4).

6:12 "Змагай добрим змагом віри" Це теперішній час медіального стану (депонент) наказового способу. Споріднені дієслово та іменник тут вжиті разом для підсилення спортивної (пор. 1Тим. 1:18; Євр. 12:1-3) або військової (пор. Еф. 6:10-18) метафори (Павло теж «змагався добрим змагом», пор. 2Тим. 4:7). З цієї метафори походить наше «агонія».

▣ **"ухопися за вічне життя"** Це аорист медіального стану наказового способу (пор. 1Тим. 6:19). Ця метафора взята з образу переможця спортивного змагання, який отримує трофей або вінець. Так зображується необхідність увірування людини (пор. 1Тим. 6:12b) та її постійного перебування в вірі. Наступна фраза показує Божу силу, що тримає людину (пор. 1Тим. 6:12c). Це дві сторони спасіння, які парадоксально співіснують, хоча здаються зовсім протилежними! Вічне життя тут означає здійснення надії Євангелія (прославлення, пор. Рим. 8:30).

▣ **"до якого й покликаний ти"** Тут робиться акцент на Божій силі в обранні та збереженні людини (пор. 1Кор. 1:9), але до цієї сили ще треба додавати нашу щоденну активну участь. Передвизначення та стійкість в вірі – дві сторони однієї медалі.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ОБРАННЯ / ПЕРЕДВИЗНАЧЕННЯ І ПОТРЕБА В ТЕОЛОГІЧНОМУ БАЛАНСІ» (SPECIAL TOPIC: ELECTION/PREDESTINATION AND THE NEED FOR A THEOLOGICAL BALANCE)

Обрання – чудова доктрина. Однак вона повинна сприйматися не як фаворитизм, але як заклик бути каналом, інструментом для спасіння інших людей! У Старому Заповіті це слово часто вживалося в значенні служіння; в Новому ж Заповіті воно перш за все означає спасіння, що веде до служіння. Біблія не вирішує видимого протиріччя між суверенністю Бога і вільною волею людини, але стверджує обидві істини! Гарним прикладом цієї біблійної суперечливості є 9-а глава Послання до римлян, де йдеться про Божий суверенний вибір, та 10-а глава про необхідну відповідь людини (пор. Рим. 10:11,13).

Ключ до цієї богословської суперечливості можна знайти в Еф. 1:4. Ісус – Божий Обранець, і всі люди потенційно обрані в Ньому (Карл Барт [Karl Barth]). Ісус є Божим «так» у відповідь на потребу грішного людства (Карл Барт [Karl Barth]). У Еф. 1:4 Павло також допомагає прояснити це питання, стверджуючи, що ціллю передвизначення є не потрапити на небо, але досягти святості (уподібнення Христу). Ми часто сприймаємо вигоди Євангелія, але нехтуємо обов'язками! Боже покликання (обрання) стосується як життя в тимчасовому світі, так і вічності!

Доктрини існують у зв'язку з іншими істинами, а не як окремі, не пов'язані одна з одною. Чудовою аналогією може слугувати сузір'я та окрема зірка. Бог представляє істину в жанрах східних, а не західних. Не треба намагатися зняти напругу суперечливих діалектичних (парадоксальних) пар доктринальних істин:

1. Передвизначення та вільна воля людини
2. Безпека віруючих та потреба в стійкості
3. Первородний гріх та вольовий гріх
4. Жити безгрішно (удосконалення) та грішити менше
5. Одноразове миттєве виправдання/освячення та поступове освячення
6. Християнська свобода та християнська відповідальність
7. Божа трансцендентність та Божа іманентність

8. Бога неможливо до кінця пізнати та Бога можливо пізнати в Писанні
9. Царство Боже настало вже зараз та настане в майбутньому в повноті
10. Покаяння як Божий дар та покаяння як необхідна відповідь людини в завіті
11. Ісус Божественний та Ісус як людина
12. Ісус як рівний Отцю та Ісус як підкорений Отцю

У богословському концепті «завіту» суверенність Бога (Він проявляє ініціативу та визначає план дій) поєднується з обов'язковою відповіддю людини покаянням та вірою, як спочатку, так і постійно (пор. Мр. 1:15; Дії 3:16,19; 20:21). Стережіться, щоб не наводити докази однієї сторони парадоксу, нехтуючи іншою його стороною! І стережіться, щоб не підтверджувати тільки свою улюблену доктрину чи богословську систему!

▣ **"і визнав був добре визнання"** Це грецьке слово, *homologeō*, означає публічне сповідання або сповідь (пор. 1Пв. 1:9). Видно, мова йде про хрещення Тимофія, коли він публічно визнав свою віру. Перші віруючі повторювали слова «Ісус – Господь!» (пор. Рим. 10:9-13) як особисте і публічне сповідання віри в Ісуса. Ця коротка фраза виражала Його людську природу, божественність, відкуплення та звеличення (пор. Фил. 2:6-11).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СПОВІДУВАННЯ» (SPECIAL TOPIC: CONFESSION/PROFESSION)

- А. Це слово походить з грецького кореня *homologeō/exomologō*. Це складене слово складається з *hoto* (те саме) та *legō* (казати) або *ex* (від, з). Головним значенням цього слова є «казати те саме», «погоджуватися». Коли до нього додається грецький ПРИЙМЕННИК *ex*, це слово означає публічну заяву.
- Б. Це слово перекладається як
1. хвалити
  2. погоджуватися
  3. заявляти (пор. Мт. 7:23)
  4. сповідуватися
  5. сповідувати (пор. Євр. 4:14; 10:23)
- В. Воно вживається в двох на перший погляд протилежних значеннях
1. хвалити (Бога)
  2. визнавати гріх
- Можливо, це слово з'явилося внаслідок відчуття людиною Божої святості та власної гріховності. Визнання однієї істини призводить до визнання обох істин.
- Г. У Новому Заповіті ця група слів вживається в таких значеннях:
1. обіцяти (пор. Мт. 14:7; Дії 7:17)
  2. погоджуватися з чимось або на щось (пор. Ів. 1:20; Лк. 22:6; Дії 24:14; Євр. 11:13)
  3. хвалити (пор. Мт. 11:25; Лк. 10:21; Рим. 14:11; 15:9; Євр. 13:15)
  4. сприймати
    - а. особу (пор. Мт. 10:32; Лк. 12:8; Ів. 9:22; 12:42; Рим. 10:9; Фил. 2:11; 1Пв. 2:23; Об. 3:5)
    - б. істину (пор. Дії 23:8; 1Пв. 4:2)
  5. робити публічну заяву (правовий сенс, що з часом перейшов в релігійне проголошення, пор. Дії 24:14; 1Тим. 6:13)
    - а. без визнання провини (пор. 1Тим. 6:12; Євр. 10:23)
    - б. з визнанням провини (пор. Мт. 3:6; Дії 19:18; Євр. 4:14; Як. 5:16; 1Пв. 1:9)

▣ **"перед свідками багатьома"** Це може означати

1. висвячення Тимофія (пор. 1Тим. 5:14; 2Тим. 1:6)
2. його публічне сповідання перед помісною церквою (пор. Дії 16:1-2)
3. більш вірогідно, його хрещення.

6:13 "Наказую перед Богом" Вірші 13-16 у грецькому тексті є одним реченням. Як Тимофій сповідував Ісуса публічно (пор. 1Тим. 10:32-33), так Павло наказує йому в Божій присутності (пор. 1Тим. 5:21; 2Тим. 4:1).

В Пасторських посланнях Павло часто «наказує» Тимофію. Іноді накази даються самому Тимофію (пор. 1Тим. 1:3,18; 4:11; 5:21; 6:13; 2Тим. 4:1), а іноді йому доручається щось наказувати іншим (пор. 1Тим. 5:7,21; 6:17; 2Тим. 2:14).

В деяких манускриптах у 1Тим. 6:13 після дієслова «наказую» стоїть займенник «тобі» (манускрипти κ², Α, D, H). В манускриптах κ^{*}, F, G його немає. Укладачі UBS⁴ не змогли визначитися щодо того, яка версія є оригінальною. Очевидно, як у багатьох випадках різночитань грецького тексту, на значення тексту від 13-го до 16-го вірша це ніяк не впливає.

▣ **"що оживлює все"** Бог є причиною і джерелом усього життя (пор. 1Тим. 6:16; 1:17; 2Тим. 1:10). Без Нього немає життя. Саме це виражає старозавітне ім'я ЯХВЕ, що походить від єврейського дієслова «бути» (пор. Вих. 3:14). Один Бог може давати фізичне і вічне життя і підтримувати його.

Це слово має в собі обидва відтінки значення: Через Христа ЯХВЕ (1) дає життя (пор. 1Сам. 2:6; 1Тим. 6:13) і (2) підтримує життя (пор. Суд. 8:19; 1Сам. 27:9,11; 1Цар. 21:31; Лк. 17:33; Дії 7:19).

▣ **"і перед Христом Ісусом, Який добре визнання засвідчив за Понтія Пилата"** Ісуса названо «вірним свідком» (пор. Об. 1:5; 3:14). Слово «перед» (*enōrion*) може мати як (1) просторове, так і (2) часове значення. Отже, тут може йтися про все життя Ісуса як свідка або конкретно про Його випробування (пор. Мт. 27:2; Ів. 18:33-37).

6:14 "щоб додержав ти заповідь чистою та бездоганною" Це може стосуватися 1Тим. 6:11 і 12. Тимофій, на відміну від лжевчителів, повинен був жити в послуху та чистоті. Див. Спеціальну тему до 1Тим. 3:2.

▣ **"аж до з'явлення"** У 2Тим. 1:10 і Тит. 2:11 це слово (*epiphaneia*) означає перше пришестя Ісуса, але тут і в 2Сол. 2:8; 2Тим. 4:1,8; Тит. 2:13 воно означає Його друге пришестя. Друге пришестя Христа завжди заохочувало християн до благочестивого життя. Див. Спеціальну тему до Тит. 2:13.

6:15 "що його свого часу покаже" Ця саме фраза використана в 1Тим. 2:6 і Тит. 1:3 стосовно першого пришестя Ісуса. Суб'єктом дії тут виступає Бог Отець, Який знає і здійснює перше і друге пришестя Месії (пор. Мт. 24:36; Дії 1:7). Згідно з «Біблійним коментарем Ієроніма» (*Jerome Biblical Commentary*, с. 357), 1Тим. 6:15-16 є цитатою з християнського гімну (пор. 1Тим. 1:17; 3:16; 2Тим. 2:11-13).

▣ **"блаженний і єдиний міцний, Цар над царями та Пан над панами"** Ця молитва схожа на 1Тим. 1:17. Ці описові фрази за своїм значенням і в даному контексті стосуються Бога Отця:

1. «блаженний» (1Тим. 1:1)
2. «єдиний міцний» (1Тим. 1:17; пор. Еклезіаст 46:5)
3. «Пан над панами» (Повт. Зак. 10:17; Пс. 136:3)

Вираз «Пан над панами» вживається разом з виразом «Цар над царями» стосовно Ісуса в Об. 17:14; 19:16. Спершу так називали царів Месопотамії, але в міжзавітний період іудеї почали називати так ЯХВЕ.

6:16 "Єдиний, що має безсмертя" Це слово «смерть» із заперечним префіксом альфа (пор. 1Кор. 15:53-54). Здається, ця фраза коротко описує значення старозавітного імені «ЯХВЕ» – Єдиний Вічносуущий (пор. Вих. 3:14-16). Зауважте на вчення про єдинобожжя – «Єдиний» (див. Спеціальну тему до 1Тим. 2:5). ЯХВЕ причина і джерело життя, і крім Нього немає нікого іншого!

▣ **"і живе в неприступному світлі"** Рабини називали «хмару слави» *Shekinah* («шекіна»), а це слово походить з єврейського «жити, перебувати» (слід розуміти як «постійно перебувати разом з», пор. Вих. 24:17; 23:20).

▣ **"Якого не бачив ніхто із людей, ані бачити не може"** У Старому Заповіті Божа слава була настільки великою, що ніхто з грішних людей не міг бачити Бога й залишитися живим (пор. Бут. 16:13; 32:30; Вих. 20:19; 33:18-20; Суд. 6:22-23; 13:22; Іс. 6:5; Ів. 6:46; 1Пв. 4:12). У Новому Заповіті Бог явився в Ісусі, і з того часу віруючі бачать Бога в Ісусі (пор. 1Пв. 1:18; 6:46), а одного дня вони побачать Його особисто (пор. Мт. 5:8; Євр. 12:14; Об. 22:40).

▣ **"Честь Йому й вічна влада"** Павло часто приносить хвалу Богу Отцю (пор. 1Тим. 1:17). Через Сина Отець створив світ, відкрив Себе людям, відкупив людство і судитиме його. Однак вічне царство належить Отцю через Сина (пор. Дан. 7:13; 1Кор. 15:25-28).

▣ **"амінь"** Це єврейська ідіома ствердження.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «АМІНЬ» (SPECIAL TOPIC: AMEN)

I. СТАРИЙ ЗАПОВІТ

- А. Слово «амінь» походить з єврейського кореня, що має такі значення
1. «істина» (*emeth* [«емет»], BDB 49)
  2. «правдивість» (*emun, emunah* [«емун, еमुна́»], BDB 53)
  3. «віра» або «вірність»
  4. «довіра» (*amn* [«амн»], BDB 52)
- Б. Етимологія слова вказує на стійке фізичне положення людини. Протилежними за значенням є слова «нестійкість», «послизнутися» (пор. Пс. 35:6; 40:2; 73:18; Єр. 23:12) або «спотикатися» (пор. Пс. 73:2). З часом це слово набуло переносні значення «вірний», «надійний» тощо (пор. Ав. 2:4).
- В. Особливі випадки вживання (Див. Спеціальна тема: «Вірити, довіряти, віра та вірність у Старому Заповіті»)
1. стовп, 2Цар. 18:16 (1Тим. 3:15)
  2. впевненість, Вих. 17:12
  3. стійкість, Вих. 17:12
  4. стабільність, Іс. 33:6
  5. істинний, 1Цар. 10:6; 17:24; 17:24; 22:16; Пр. 12:22:22
  6. твердий, 2Хр. 20:20; Іс. 7:9
  7. надійний (Тора), Пс. 119:43,142,151,160
- Г. У Старому Заповіті ще два єврейські слова означають активну віру.
1. *bathach* («батах»; BDB 105), довіряти
  2. *ura* («йіра»; BDB 431), боятися, поважати, поклонятися (пор. Бут. 22:12)
- Д. З цього значення довіри або надійності з часом з'явилося літургійне вживання для підтвердження істинності або правдивості твердження (пор. Чис. 5:22; Повт. Зак. 27:15-26; 1Цар. 1:36; 1Хр. 16:36; Неем. 5:13; 8:6; Пс. 41:13; 72:19; 89:52; 106:48; Єр. 11:5; 28:6).
- Е. Богословським ключем до цього слова є вірність не людини, але ЯХВЕ (пор. Вих. 34:6; Повт. Зак. 32:4; Пс. 108:4; 115:1; 117:2; 138:2). Єдина надія грішного людства – в милості й вірності ЯХВЕ та Його обітниць. Хто знає ЯХВЕ – той повинен бути таким, як Він (пор. Ав. 2:4). Біблія є історією того, як Бог відновлює Свій образ (пор. Бут. 1:26-27) в людині. Спасіння відновлює здатність людини жити в близьких відносинах із Богом. Для цього Він нас створив.

II. НОВИЙ ЗАПОВІТ

- А. В Новому Заповіті слово «амінь» часто вживається як літургійне підтвердження правдивості сказаного (пор. 1Кор. 14:16; Об. 1:7; 5:14; 7:12).
- Б. Воно часто вживається в кінці молитви (пор. Рим. 1:25; 9:5; 11:36; 16:27; Гал. 1:5; 6:18; Еф. 3:21; Фил. 4:20; 2Сол. 3:18; 1Тим. 1:17; 6:16; 2Тим. 4:18).
- В. Тільки Ісус вживав це слово (в Євангелії від Івана 25 разів воно вживається подвійно: Ів. 1:51; 3:3,5,11; і т. д.) перед важливими твердженнями (пор. Лк. 4:24; 12:37; 18:17,29; 21:32; 23:43).
- Г. В Об. 3:14 воно є іменем Ісуса (тж. див. 2Кор. 1:20 – можливо, це було ім'я ЯХВЕ з Іс. 65:16).
- Д. Той самий концепт вірності або віри, правдивості або довіри виражає грецьке слово *pistos* або *pistis*, що перекладається як «довіра», «віра» та «вірити» (див. Спеціальну тему: «Віра, вірити та довіра, довіряти»).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 6:17-19

¹⁷Наказуй багатим за віку теперішнього, щоб не неслися високо, і щоб надії не клали на багатство непевне, а на Бога Живого, що щедро дає нам усе на спожиток, ¹⁸щоб робили добро, багатилися в добрих ділах, були щедрі та пильні, ¹⁹щоб збирали собі скарб, як добру основу в майбутньому, щоб прийняти правдиве життя.

6:17-19 Цікаво, чи було 1Тим. 6:17-19 додано пізніше, чи Павло отримав більше інформації про домашні церкви в Ефесі. Можливо також, що Павло написав 1Тим. 6:17-21 власноручно, як він часто робив у своїх листах (пор. 2Сол. 3:17-18).

6:17 "Наказуй багатим за віку теперішнього, щоб не неслися високо" Як 9-й вірш попереджає про лихе грошолюбство, так 17-й вірш попереджає тих, хто має гроші, покладати надію не на них, але на Христа (пор. Мт. 6:19-21; 13:22; 19:23-30; Як. 1:9-11; 5:1-6).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЦЕЙ ВІК І ПРИЙДЕШНІЙ ВІК» (SPECIAL TOPIC: THIS AGE AND THE AGE TO COME)

Пророки Старого Заповіту дивилися на майбутнє як на продовження теперішнього. Вони очікували на майбутнє відновлення географічного Ізраїлю. Однак навіть вони розглядали це майбутнє як новий день (пор. Іс. 65:17; 66:22). В процесі тривалого самовільного відкидання ЯХВЕ цими нащадками Авраама (навіть після вавилонської неволі), в іудейській апокаліптичній літературі міжзавітного періоду (1 Енох, 4 Езра, 2 Барух) сформувалася нова парадигма. В цих творах виділяються два окремих віки: злий сучасний вік, в якому панує сатана, та прийдешній вік праведності, в якому пануватиме Дух і який ознаменується пришествям Месії (що Його часто зображали сильним воїном).

В цій галузі богослов'я (есхатологія) має місце очевидний розвиток. Богослови називають його «поступовим одкровенням». Новий Заповіт підтверджує цю нову космічну реальність двох віків (тобто тимчасовий дуалізм).

Ісус
Мт. 12:32; 13:22,39
Мр. 10:30
Лк. 16:8; 18:30; 20:34-35

Павло
Рим. 12:2
1Кор. 1:20; 2:6,8; 3:18
2Кор. 4:4
Гал. 1:4
Еф. 1:21; 2:2,7; 6:12
1Тим. 6:17
2Тим. 4:10
Тит. 2:12

Послання до євреїв (Павло)
Євр. 1:2; 6:5; 11:3

У новозавітному богослов'ї ці два іудейські віки збіглися в часі через неочікувані, непомітні провіщення про два пришестя Месії. У боговтіленні Ісуса здійснилася більшість пророцтв Старого Заповіту про початок нового віку (Дан. 2:44-45). Однак в Старому Заповіті Його пришестя зображено як пришестя Судді та Завойовника, хоча Він спершу прийшов як Страждальний Раб (пор. Іс. 53; Зах. 12:10), смиренний та покірний (пор. Зах. 9:9). Він знову прийде в силі, як і провістив Старий Заповіт (пор. Об. 19). Через таку двоетапну реалізацію Божого Царства, воно вже є присутнім (розпочалося), але поки що залишається майбутнім (не досягло повноти). Це – новозавітна суперечність Божого Царства, що вже настало, але ще не настало!

▣ **"щоб надії не клали на багатство непевне"** Це інфінітив перфекта активного стану. Люди схильні надіятися на власні ресурси, а не на Божі (пор. 1Тим. 4:10; 5:5). Чи не найсуворіше Ісус розмовляв з багатими (пор. Лк. 18:18-30).

▣ **"а на Бога Живого"** Є декілька варіантів.

1. на Бога (без артикля) – κ, F, G
2. на Бога (з артиклем) – манускрипти A, I, P
3. на Бога (без артикля) живого (без артикля) – манускрипт D*
4. на Бога (з артиклем) живого (з артиклем) – манускрипт D²

UBS⁴ дає 1-му варіанту рейтинг «А». Слово «Живого» переписчики взяли з вірша 4:10.

6:18 "щоб" Тут Павло дає три настанови тим, хто володіє земними маєтками.

1. продовжуйте робити добро (пор. 1Тим. 5:10; 2Тим. 2:21; 3:17; Тит. 3:1,8,14)
2. будьте готові ділитися з іншими
3. будьте щедрі (пор. 2Кор. 8-9)

6:19 Цей вірш нагадує Нагірну проповідь Ісуса, особливо 6-у главу (пор. Лк. 12:15). Тут вжито дві метафори: (1) збирати собі скарб та (2) будувати добрий і міцний фундамент. Для обох із них потрібне мудре використання багатства! Саме так віруючі приймають і тримають правдиве життя (тобто життя вічне, пор. 1Тим. 6:12).

NASB	«життя насправді»
NKJV	«вічне життя»
NRSV	«життя, яке дійсно є життям»
TEV	«життя, що є істинним життям»
NJB	«єдине життя, що є справжнім»

Різні англійські переклади основані на різних варіантах тексту

1. *ontōs* – манускрипти κ, A, D*, F, G
2. *aiōniou* – манускрипт D²
3. обидва – мінували 69, 296, 467 та 1175 (ці переписчики, мабуть, мали перед собою грецькі манускрипти з обома варіантами)

UBS⁴ дає 1-му варіанту рейтинг «А».

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 1ТИМ. 6:20-21

²⁰О Тимофію, бережи передання, стережися марного базікання та суперечок знання, неправдиво названого так. ²¹Дехто віддався йому, та й від віри відпав. Благодать з тобою. Амінь.

6:20-21 Ці завершальні вірші (також, можливо, 1Тим. 6:17-19), цілком імовірно, були написані Павлом власноручно, в доказ того, що він є справжнім автором (пор. 2Сол. 3:17-18).

6:20 "бережи передання" Дієслово стоїть у формі аориста активного стану наказового способу. Слово «передання» пов'язане з банківським терміном «внесок», що тричі вживається в Пасторських посланнях стосовно Євангелія (пор. 1Тим. 1:11, див. детальну примітку до 1Тим. 1:18) або християнської істини (пор. Дії 6:7; 13:8; 14:22; Гал. 1:23; 3:23; 6:10; Фил. 1:27; Юд. 1:3,20). Віруючим довірено Євангеліє (пор. 1Кор. 4:12; 2Тим. 1:12,14).

▣ **"стерезися марного базікання та суперечок знання, неправдиво названого так"** «Стерезися» – дієприкметник теперішнього часу медіального стану, вжитий у значенні наказового способу. Перше Послання до Тимофія головним чином стосується ересі, а не церковної організації. Настанови в цьому посланні безпосередньо стосуються проблем, пов'язаних із лжевчителями, і тому не можна сприймати ці настанови як правила для всіх церков усіх часів і народів.

▣ **"знання"** Лжевчителі в Пасторських посланнях суміщали в собі елементи «юдейського законництва» і грецького гностицизму (схожі на ті, з якими мали справу колосяни та ефесяни) та стверджували, що мають «знання», як правило, таємне або об'явлене їм особливо. Вони відділяли істину від життя, а виправдання від освячення, перетворюючи спасіння на особливе таємне знання, ніяк не пов'язане з благочестям.

6:21

NASB	«яке дехто сповідав і тим самим відпав від віри»
NKJV	«сповідуючи їх, дехто відійшов від віри»
NKJV	«сповідуючи їх, дехто пройшов мимо цілі щодо віри»
TEV	«бо деякі заявили, що мають його, і в результаті загубили шлях віри».
NJB	«приймаючи це, дехто пройшов мимо цілі віри»

Це саме слово вживається в 1Тим. 1:6 стосовно лжевчителів; тж. зверніть увагу на 1Тим. 1:19; 4:1-2; 5:15; 6:10. У цій книзі є багато серйозних попереджень.

Пам'ятайте, що християнство – це (1) Особа, яку ви приймаєте, (2) доктрина, в яку вірите, і (3) життя, яким живете! Недооцінення однієї з цих істин призводить до великих проблем (пор. Мт. 7:21-27).

▣ **"Благодать з тобою"** Займенник тут стоїть у множині (тобто «з вами», манускрипт D). Це вказує на те, що послання призначалося для публічного читання, хоча було адресоване конкретній особі (займенник однини «тобі» вжитий в манускриптах κ, Α, F, G). Зверніть увагу на те, що Павло молиться про Божу благодать та істинне знання для них (пор. 1Тим. 6:20)! Така сама форма множини зустрічається в кінці всіх Пасторських послань (пор. 2Тим. 4:22; Тит. 3:15).

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чому християнська церква не боролася з рабством? (Інші тексти, в яких Павло торкається теми рабства, – 1Кор. 7:21-24; Гал. 3:28; Еф. 6:5-9; Кол. 3:22-25; Филим. 1:16,17; Тит. 2:9; 1Петр. 2:18).
2. Що сказано в віршах 1-2 про наші сьгоднішні стосунки з керівниками або підлеглими на роботі?
3. Що таке ересь?
4. В чому різниця між лжевченням та різними тлумаченнями?
5. Чи є гроші злом?
6. Опишіть, як зможете, богослов'я лжевчителів.

ВСТУП ДО ПОСЛАННЯ СВ. АПОСТОЛА ПАВЛА ДО ТИТА

I. Короткий історичний фон

А. Ця книга входить до групи послань Павла, відомих як «Пасторальні послання». Перше Послання Тимофія, Друге Послання Тимофія і Послання Тита називають так тому, що в цих посланнях Апостол Павло навчає своїх співробітників,

1. як слід поводитися із лжевчителями,
2. як призначати керівників помісних церков і
3. як заохочувати до благочестя.

Хронологія написання цих послань виглядає так: 1 Тимофій та/або Тит, потім 2 Тимофій. У Посланні до Тита розглядаються ті самі питання, що і в Першому Посланні до Тимофія. Не виключно, що першим було написане Послання до Тита, адже в ньому вступна частина дуже довга і за богослов'ям схожа на Послання до римлян.

Б. Географічні пересування Павла і цих його співробітників не узгоджуються з тими, які описані в книзі Дій. На думку багатьох, це є підтвердженням того, що Павло вийшов на волю і відправився в четверту місіонерську подорож.

В. Ця четверта подорож, мабуть, сталася між початком 60-х років та 68 р. н.е., тому що Павло був страчений за правління Нерона, а Нерон наклав на себе руки в 68 р. н.е. (багато хто вважає, що навіть раніше, в 65 р. н.е.).

II. Особа Тита

А. Тит був одним із найбільш довірених співробітників Павла. Це підтверджується тим, що Павло посилав його до найбільш проблемних місць: Коринта і Криту.

Б. Тит був повним язичником (Тимофій – лиш наполовину язичником), який навернувся під час проповіді Павла. Павло відмовився обрізувати його (пор. Гал. 2:3)

В. Його ім'я часто згадується в Посланнях Павла (пор. 2Кор. 2:13; 7:6-15; 8:6-24; 12:18; Гал. 2:1-3; 2Тим. 4:10), і дуже дивно, що Лука зовсім не згадує його в книзі Дій. Деякі коментатори пояснюють це тим, що:

1. Тит міг бути родичом Луки (можливо, його братом), і тому Лука міг вважати нескромним згадку його імені (за тодішніми культурними нормами).
2. Тит був головним джерелом інформації про життя та служіння Павла, і тому його, як і самого Луку, не можна було згадувати в книзі.

Г. Тит разом із Павлом і Варнавою брав участь в дуже важливому Єрусалимському соборі, про який написано в 15-й главі книги Дій і на якому обговорювалося й вирішувалося питання ставлення віруючих до Закону Мойсея.

Д. В фокусі цієї книги знаходяться поради Павла до Тита щодо його служіння на Криті. Тит виступає офіційним представником Павла.

Е. Останнє, що Новий Заповіт повідомляє про Тита, – це те, що він був посланий служити в Далматії (пор. 2Тим. 4:10).

II. Лжевчителі

- А. Очевидно, що на Криті була група лжевчителів, які протипилися Євангелію Павла.
1. Їхне богословське вчення призводило до конфлікту з благочестивим способом життя, який вимагається від усіх віруючих.
  2. тексти, де йде мова про благочестиве життя: Тит. 1:1,16; 2:7,14; 3:1,8,14
  3. тексти, де описується характер: Тит. 2:11-14; 3:4-7
- Б. Як видно, це лжевчення мало юдейську сторону (пор. Тит. 1:10,14; 3:8-9). Ці ересі поєднували в собі іудейське законництво та грецькі ідеї (гностицизм, див. Спеціальну тему до Тит. 1:1). Ці лжевчителі схожі на тих, про яких ідеться в 1 Тимофії та Посланнях до колосян і до ефесян. У фокусі Пасторських послань знаходиться не тільки організація церкви, але і ересь.

ЧИТАННЯ ПЕРШЕ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу біблійну книгу за один раз. Сформулюйте основну тему всієї книги власними словами.

1. Тема всієї книги
2. Літературний вид (жанр) книги

ЧИТАННЯ ДРУГЕ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Вдруге прочитайте цілу біблійну книгу за один раз. Визначте головні теми та сформулюйте тему одним реченням.

1. Тема першої частини книги
2. Тема другої частини книги
3. Тема третьої частини книги
4. Тема четвертої частини книги
5. І т. д.

ТИТ 1

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Привітання 1:1-4	Привітання 1:1-3 1:4a 1:4b	Привітання 1:1-3 1:4a 1:4b	Вступні привітання 1:1-3 1:4a 1:4b	Звернення 1:1-4
Праця Тита в Криті 1:5-9	Компетентні пресвітери 1:5-9 Завдання пресвітерів	Керування 1:5-9	Праця Тита в Криті 1:5-9	Призначення пресвітерів 1:5-9
1:10-12a 1:12b-16	1:10-16	1:10-16	1:10-16	Протидія лжевчителям 1:10-14 1:15-16

* Незважаючи на те, що поділ книги на фрагменти не є богонатхненним, він все ж таки допомагає краще зрозуміти оригінальний задум автора та слідувати йому. У кожному сучасному перекладі текст поділено на фрагменти. Кожен фрагмент має одну основну тему, істину або думку. І в кожній версії перекладу цю тему виражено по-своєму. При читанні тексту визначіть для себе, який із перекладів відповідає вашому уявленню щодо теми та поділу тексту на фрагменти.

Опрацьовуючи кожний розділ, ми повинні спочатку читати Біблію, а вже потім пробувати визначити її теми (фрагменти) та порівнювати наше сприйняття тексту із сучасними перекладами. Тільки тоді, коли ми зрозуміємо початковий авторський задум, слідує його логіці розповіді, ми зможемо по-справжньому зрозуміти Біблію. Тільки первісний автор був натхненний Богом, читачі не мають права змінювати чи викривлювати його послання. Читачі Біблії несуть відповідальність за втілення богонатхненної істини у власне повсякденне життя.

Зверніть увагу на те, що всі терміни та скорочення пояснюються в наступних документах: «Короткі визначення грецьких граматичних структур», «Текстуальна критика» та «Тлумачний словник».

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМІРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятих сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ТИТ. 1:1-3

¹Павло, раб Божий, а апостол Ісуса Христа, по вірі вибраних Божих і пізнанні правди, що за благочестям, ²в надії вічного життя, яке обіцяв був від вічних часів необманливий Бог, ³і часу свого з'явив Слово Своє в проповіданні, що доручене було мені з наказу Спасителя нашого Бога,

1:1 "Павло" Більшість іудеїв у часи Павла мали два імені: юдейське та римське (пор. Дії 13:9). Юдейським іменем Павла було Савл (або Саул, ім'я першого царя Ізраїлю). Савл, як і давній цар Ізраїлю Саул, походив

з Веніяминового племені (пор. Рим. 11:1; Фил. 3:5). Його римське ім'я Павло (Паулос) означало «малий». Воно вказувало на

1. його тілесну структуру, про що розповідає неканонічна книга II століття «Дії Павла» (*The Acts of Paul*; розділ про Солунь під назвою «Павло і Текля»).
2. його особистий погляд на себе як найменшого з святих, тому що він спочатку переслідував Церкву (пор. 1Кор. 15:9; Еф. 3:8; 1Тим. 1:15)
3. просто ім'я, яке дали йому батьки при народженні
3-й варіант здається найкращим.

▣ **"раб Божий"** Це почесний титул, яким називали керівників у Старому Заповіті (пор. Повт. Зак. 34:5; Єр. 1:1-2; 14:7; 24:29; 2Сам. 7:5,8; 2Цар. 10:10; Пс. 89:3; 105:42; Іс. 20:3; Дан. 6:20; 9:11). Павло зазвичай вживав фразу «раб Христовий» (пор. Рим. 1:1; Гал. 1:10; Фил. 1:1), але тут він назвав себе «рабом Божим». Це може вказувати на те, що ці лжевчителі мали відношення до юдаїзму.

1. Бог згадується п'ять разів у вступній частині цього послання (пор. Тит. 1:1-4).
2. Цим також можна пояснити, чому титул «Спаситель» вжито тричі стосовно Бога Отця і ще тричі стосовно Ісуса.
3. З 2Тим. 1:10,14; 3:8-9 стає очевидним, що суперечки на Криті мали певний іудейський елемент.

▣ **"апостол"** Досл. «пошаний», що в рабиністичному юдаїзмі означало людину, наділену офіційною владою. Див. Спеціальну тему до 1Тим. 1:1. Цей концепт подібний нашому «послу» (пор. 2Кор. 5:20). Також Павло цим словом, як і попереднім «раб Божий», стверджує свою владу в Христі. Павло наголошує на своїх повноваженнях, щоб наділити Тита владою. Це послання було написано для прочитання всій церкві, про що ясно свідчить форма множини в 1Тим. 6:21; 2Тим. 4:22 та Тит. 3:15.

▣ **"по вірі"** Цей іменник не має визначеного артикля, отже він може означати

1. особисту довіру Христові
2. вірне життя (старозавітне значення)
3. всю християнську доктрину (пор. Дії 6:7; 18:8; 14:22; Гал. 1:23; 3:23; 6:10; Фил. 1:27; Юд. 3,20)

Місією Павла було

1. зміцнити в вірі спасених;
2. або ж приводити до віри обраних від вічності («кликати покликаних»). Обидві місії є важливими, але тут неясно, на якій з них ставиться акцент.

У першій частині першої глави Павло кілька разів уживає це слово *kata*.

1. по вірі, Тит. 1:1
2. за благочестям, Тит. 1:1
3. з наказу, Тит. 1:3
4. за спільною вірою, Тит. 1:4
5. щоб ти впорядкував, Тит. 1:5 (складене слово)
6. згідно з наукою, Тит. 1:9

Видно, існує певний стандарт істини та поведінки (пор. Тит. 3:5,7).

▣ **"вибраних Божих"** Досл. «за вірою обранців». У Старому Заповіті слово «обрання» вживалося у значенні обрання на служіння Богові, але в Новому Заповіті воно означає обрання на спасіння Богом (пор. Рим. 8:29-30; 9:1 і далі; Еф. 1:4-11; 2Тим. 1:9). Саме в такому значенні говориться про обрання і в Діях 13:48. Церква – це Божі обранці (пор. Рим. 8:32; Кол. 3:12; 2Тим. 2:10). Це не якась нова група людей, але продовження старозавітного Божого народу. Див. Спеціальну Тему про обрання (передвизначення) в 1Тим. 6:12.

▣ **"пізнання"** Це грецьке складене слово *epiginōskō*, що несе в собі відтінок значення повного «практичного» знання. Це ідіома, яка означає істинне навернення (пор. Ів. 8:32; 1Тим. 4:3; 2Тим. 2:25; 1Ів. 2:21; 3Ів. 1). Таке пізнання протиставляється лжевчителям із їхнім таємним знанням, ніяк не пов'язаним із святим життям. Ту саму фразу вжито в 1Тим. 2:4, але з акцентом на Божій волі для всіх людей!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ГНОСТИЦИЗМ (від грецького слова *gnosis*, що означає "знання", пор. 1Тим. 6:20) (SPECIAL TOPIC: GNOSTICISM [from Greek word *gnosis*, which means "knowledge," cf. I Tim. 6:20])

I. Релігійна обстановка I століття

Світогляд римлян першого століття характеризувався еклектизмом, який включав в себе як західні, так і східні релігії. Боги грецького та римського пантеонів мали погану славу. Релігійні містерії користувалися популярністю через те, що вони наголошували на особистих відносинах з божеством та можливості отримання таємних знань. Світська грецька філософія була популярною та легко включалася до складу інших світоглядних систем. І в цей еклектичний релігійний світ прийшла християнська віра, яка проголошувала ексклюзивність (Ісус – єдиний шлях до Бога; пор. Ів. 14:6). Яким би не було точне змістове наповнення цієї ересі, очевидно, що вона була спробою зробити винятковість християнства (Ів. 14:6; 1Ів. 5:12) більш правдоподібною та прийнятною з інтелектуальної точки зору для широкої греко-римської публіки. Можливо, що ідеї гностицизму зародилися в «маргінальних» іудейських сектах (одним прикладом може бути секта Сувоїв мертвого моря). Цим можна пояснити й деякі іудейські елементи новозавітних книг, що мають відношення до гностицизму.

II. Основні доктрини цієї ересі згідно зі змістом Першого Послання Івана:

- А. заперечення боговтілення Ісуса Христа
- Б. заперечення основної ролі Ісуса Христа в спасінні
- В. відсутність відповідного християнського образу життя
- Г. акцент на знанні (часто таємному)
- Д. тенденція в сторону особистої винятковості та елітизму

III. Гностицизм, що тільки зароджувався в I столітті

- А. Основна доктрина гностицизму, що зароджувався I століття, підкреслювала онтологічний (вічний) дуалізм між духом та матерією. Дух (вищий бог) вважався добром, тоді як матерія була злом в самій своїй сутності. Ця дихотомія відображає
  - 1. Характерне для платонізму протиставлення ідеального фізичному
  - 2. протиставлення небесного земному
  - 3. протиставлення невидимого видимому

Також надмірна увага приділялася важливості таємних знань (слів-паролів або таємних кодів, які дозволяли душі пройти через ангельські сфери [*еони*] і вийти на прямий доступ до вищого бога), які були необхідними для спасіння.

- 4. можливий вплив зороастризму
- Б. Було дві форми гностицизму, що могли бути підґрунтям для написання Першого Послання Івана:
  - 1. докетичний гностицизм, який заперечував справжню людськість Ісуса, вважаючи матерію злом
  - 2. гностицизм Сірентія, який ототожнював Христа з одним із багатьох *еонів* або ангельських сфер між добрим вищим богом та злою матерією. Такий «Дух Христа» вселився в Ісуса під час його хрещення та покинув його перед розп'яттям.
  - 3. одні представники із кожної з цих груп практикували аскетизм (все, чого бажає тіло, – це зло), а інші – антимоніанізм (дай тілу все, чого воно бажає)
- В. Не існує письмових доказів, які б розкрили розвинуті форми гностицизму в I столітті. Такі документальні підтвердження з'явилися лише з середини II століття (див. тексти Наг-Хаммаді). Більш детально про гностицизм можна дізнатися з таких праць:
  - 1. *The Gnostic Religion* by Hans Jonas, published by Beacon Press (Ганс Йонас, «Гностична релігія»)

2. *The Gnostic Gospels* by Elaine Pagels, published by Random House (Елейн Пейджелс, «Гностичне Євангеліє»)
3. *The Nag Hammadi Gnostic Texts and the Bible* by Andrew Helmbold (Ендрю Гельмбольд, «Гностичні тексти Наг-Хаммаді та Біблія»)

IV. Ця ересь сьогодні

- А. Дух цієї ересі зустрічається й сьогодні, коли люди намагаються поєднати християнські істини з іншими світоглядними доктринами.
- Б. Дух цієї ересі сьогодні проявляється в намаганнях поставити на перше місце «правильну» доктрину, відкидаючи таким чином особисті відносини з Богом та життя вірою.
- В. Дух цієї ересі проявляється сьогодні й тоді, коли люди намагаються надати християнству ексклюзивності та інтелектуальної елітарності.
- Г. Дух цієї ересі існує сьогодні серед нас, коли релігійні люди впадають в аскетизм або антиноміанізм заради того, щоб догодити Богові.

▣ **"правди, що за благочестям"** Це абсолютно суперечить «винятковості» лжевчителів. Вони наголошували на знанні як надбанні певної елітної групи. Істина має бути пов'язана із повсякденним життям (пор. 1Тим. 2:2). Благочестя або побожність (*eusebeia*) – це часто повторювана тема в Пасторських посланнях (пор. 1Тим. 2:2; 3:16; 4:7,8; 6:3,5,6,11; 2Тим. 3:5; Тит. 1:1; складене слово, *theosebeia*, в 1Тим. 2:10; та прикметник *eusebōs* в 2Тим. 3:10; Тит. 2:12). Див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:7.

Це очевидно пов'язано з помилками лжевчителів. Віруючі покликані не тільки до того, щоб піти на небеса після смерті, але і до того, щоби вже зараз уподібнюватися Христу (пор. Рим. 8:28-29; 2Кор. 3:18; Гал. 4:19; Еф. 1:4; 1Сол. 3:13; 4:3). Мета Євангелія не закінчиться, поки всі не пізнають Спасителя і не будуть відобразити Його характер. Див. 1Тим. 2:4, Спеціальна тема: «Істина в Посланнях Павла».

1:2 "в надії вічного життя" Прийменник *epi* означає «покоїтися на чомусь». У версіях RSV та TEV його перекладено як «основаного на». Слово «надія» стосується здійснення Божого вічного плану відкуплення і є двозначним.

Вічне життя в посланнях Павла завжди означає життя нового віку, есхатологічне життя (пор. Рим. 2:7; 6:22,23; Гал. 6:8; 1Тим. 1:16; Тит. 1:2; 3:7). У творах Івана це слово означає теперішню дійсність, основу на довірі Христу як Спасителю (пор. Ів. 3:15; 10:28; 12:25; 17:2-3; 1Ів. 1:2; 2:25; 3:15; 5:11,13,20). Обидва ці значення є правильними. Новий вік розпочався з першого пришествя Ісуса. Віруючі вже зараз причетні до цього віку. Новий вік остаточно завершиться за другого пришествя Христа. Див. 1Тим. 6:8, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІЧНИЙ».

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «НАДІЯ» (SPECIAL TOPIC: HOPE)

Павло часто вживав це слово в різних, але взаємозв'язаних значеннях. Воно часто асоціювалося з доведенням віри віруючої людини до завершення (напр. 1Тим. 1:1). Це слово можна замінити виразами «слава», «вічне життя», «остаточне спасіння», «друге пришествя», тощо. Завершення неодмінно настане, але це ще буде в майбутньому й невідомо коли. Поняття «надія» часто асоціювалося з «вірою» та «любов'ю» (пор. 1Кор. 13:13; 1Сол. 1:3; 2Сол. 2:16). Далі йде частковий список прикладів вживання Павлом цього слова.

1. Друге пришествя, Гал. 5:5; Еф. 1:18; 4:4; Тит. 2:13
2. Ісус – наша надія, 1Тим. 1:1 (Бог – наша надія, 1Тим. 5:5; 1Петр. 3:5)
3. Віруючий постане перед Богом, Кол. 1:22-23; 1Сол. 2:19
4. Надія приготована на небесах, Кол. 1:5
5. Віра в Євангеліє, Кол. 1:23; 1Сол. 2:19
6. Остаточне спасіння, Кол. 1:5; 1Сол. 4:13; 5:8

7. Божа слава, Рим. 5:2; 2Кор. 3:12; Кол. 1:27
8. Спасіння язичників через Христа, Кол. 1:27
9. Впевненість у спасінні, 1Сол. 5:8
10. Вічне життя, Тит. 1:2; 3:7
11. Наслідки християнської зрілості, Рим. 5:2-5
12. Відкуплення всього створіння, Рим. 8:20-22
13. Завершення всиновлення, Рим. 8:23-25
14. Ім'я Бога, Рим. 15:13
15. Павлове бажання щодо віруючих, 2Кор. 1:7
16. Старий Заповіт як путівник для новозавітних віруючих, Рим. 15:4

▣ **"необманливий Бог"** Наша віра ґрунтується на вірності Бога, обітницям Якого можна довіряти (пор. Чис. 23:19; 1Сам. 15:29; Рим. 3:4; 2Тим. 2:13; Євр. 6:18). Наша надія ґрунтується на незмінному характері Бога (пор. Пс. 102:27; Мал. 3:6; Євр. 13:8; Як. 1:17).

▣ **"яке обіцяв був від вічних часів"** Це аорист медіального стану дійсного способу. Медіальний стан наголошує на суб'єкті, тобто на Бозі (пор. Рим. 4:21; 2Тим. 1:9). Фраза «від вічних часів» (див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:10) може стосуватися Божої обітниці щодо відкуплення та її підготовки ще до створіння (пор. Мт. 25:34; Ів. 17:24; Еф. 1:4; 1Петр. 1:19-20; Об. 13:8).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІК ЗЕМЛІ ТА ЇЇ УТВОРЕННЯ (за БУТ. 1-11)» (SPECIAL TOPIC: THE AGE AND FORMATION OF THE EARTH [from Genesis 1-11])

- I. Вивчення цієї теми є упередженим, бо взагалі будь-які роздуми на цю тему завжди базуються на тих чи інших припущеннях. Слід уважати на ці припущення, оцінюючи різні думки космологів, геологів та вчених інших галузей науки в порівнянні з богословськими думками й тлумаченнями. Див. Джон Г. Волтон, «Перша глава Буття як стародавня космологія» (John H. Walton, *Genesis One As Ancient Cosmology*).
- II. Наука робить такі припущення:
  - A. швидкості зміни (фізичної, хімічної, біологічної), які встановлюються сьогодні, є постійними в минулому (уніформізм, «теперішнє є ключем до минулого»)
  - B. радіометричне датування (так зване абсолютне датування), що є хронологічним ключем до датування землі та космічних явищ, базується на таких припущеннях:
    1. початковий склад порід (співвідношення батьківських та дочірніх елементів нестабільних атомних елементів)
    2. точний період напіврозпаду цих елементів
    3. температура також впливає на співвідношення між батьківськими та дочірніми атомами у зразку (час утворення та/або вулканічні магматичні комори)
    4. джерело та час утворення радіоактивних елементів точно не відоме; згідно з сучасними теоріями, більш важкі елементи утворюються термоядерними реакціями в зірках та наднових
  - B. на палеонтологію впливають шість припущених принципів геології (так зване відносне датування):
    1. закон суперпозиції – в недеформованій послідовності осадових порід верхній шар молодший, а нижній шар старіший
    2. принцип початкової горизонтальності – шари початкової породи були закладені в майже горизонтальному положенні

3. принцип перехресних відносин – коли крізь горизонтальні шари породи проходить інший шар, то горизонтальні породи вважаються давнішими
4. принцип включення – у прилеглих породних масах верхня зазвичай містить в собі частинки нижньої, що підтверджує припущення №1
5. принцип кореляції – породи схожого складу, але з різних місцевостей, повинні сходитися, а коли це неможливо, схожі дати утворення показуються за допомогою однакових скам'янілостей
6. принцип послідовності скам'янілостей – скам'янілості або викопні рештки організмів ідуть у визначеній послідовності:
  - а. поширені скам'янілості
  - б. обмежені коротким періодом геологічного часу

III. Деякі зауваження науковців

- A. Більшість науковців усвідомлює, що справжня наука є методом дослідження, що намагається співвідносити всі відомі факти та відхилення і за допомогою дослідів розробляти послідовну теорію. Деякі явища за своєю природою дослідам не підлягають.
- B. Деякі зауваження вчених щодо наукових припущень на цю тему:
  1. «Цю доктрину (тобто уніформізм) не можна сприймати занадто буквально. Твердження, що геологічні процеси в минулому були такими, як зараз, не означає, що вони завжди мали однакову відносну цінність і діяли з точно такою самою швидкістю» (Тарбак і Лютгенс, «Наука про землю» [Tarbuck and Lutgens, *Earth Science*, 6th ed. стор. 262]).
  2. «Важливо усвідомлювати, що правильну радіометричну дату можна отримати лише в тому випадку, коли мінерал залишається в замкненій системі протягом всього періоду його утворення, тобто якщо число батьківських або дочірніх ізотопів збільшилося або зменшилося, то правильну дату встановити неможливо» («Наука про землю» [*Earth Science*, 6th ed. стор. 276]).
  3. «Ми хочемо наголосити на тому, що така однаковість є нашим припущенням щодо природи, і тому вона є лише доктриною, а не логічно доведеним законом» (Дотт і Балтен, «Еволюція землі» [Dott and Balten, *Evolution of the Earth*, 4th ed., с. 44]).
  4. «Константи розпаду, що характеризують швидкість радіоактивного розпаду та керують відносинами між ізотопними даними та їхнім відповідним радіоізотопним віком, нам точно не відомі. В результаті, правильність деяких із найточніших методів датування, таких як $^{40}\text{Ar}/^{39}\text{Ar}$, може бути завищеною або сумнівною» (Ренен, Людвіг та Карнер, «Прогрес та складнощі в геохронології» ["Progress and challenges in geochronology" by Renne, Ludwig and Karner in *Science Progress* [2000], 83 [1], 107]).
  5. «Люди без наукового досвіду можуть не розуміти того, що будь-який метод радіометричного датування вважається надійним лише за наявності зразків з віком, близьким до періоду напіврозпаду даних елементів (Гью Росс, бюлетень «Причини для віри» [Hugh Ross, *Reasons to Believe Newsletter*]).

IV. Припущення є не тільки в науковців, але очевидно існують і в релігійних громадах.

- A. Людей приваблює об'єднуючий принцип або модель, з якою можна співвідносити свій досвід і досягати емоційної стійкості. В науці таким об'єднуючим принципом стала «еволюція».
  1. Феодосій Добжанський писав (Theodosius Dobzhansky, "Changing man," *Science*, 155, 409-415): «Еволюція – це процес, завдяки якому з нежиття з'явилося життя, з тварини з'явилася людина, і ще чимало дивовижного з'явиться в майбутньому».
  2. Браян Дж. Олтерз та Сандра М. Олтерз, «Визначення еволюції» (Brian J. Alters and Sandra M. Alters, *Defining Evolution*, с. 104): «еволюція є базовим контекстом усіх біологічних наук... еволюція є основою для пояснення, об'єднуючою теорією. Вона так само необхідна для вивчення біології, як атомна теорія необхідна для вивчення хімії».

- Б. Для багатьох консервативних християн об'єднуючою теорією (тлумаченням) стало буквальне тлумачення Бут. 1-3. Цього тлумачення дотримуються як «молодоземельні» буквалісти («Товариство дослідження створіння» ["Creation Research Society"] визначає вік землі як прибіл. 10000 років), так і «староземельні» буквалісти («Причини для віри» ["Reasons to Believe"] визначає вік землі в світлі сучасної геології як 4,6 млрд. років). Тлумачення людиною Біблії стає «окулярами», через які вона дивиться на все і робить свої висновки. Не можна дорікати людині за її суб'єктивні припущення, адже будь-яке людське знання є в певній мірі упередженим. Однак для правильної оцінки людиною своїх тверджень про «істину», вона повинна усвідомлювати та брати до уваги свої власні упередження.
- В. Християнські фундаменталісти намагаються сперечатися на ці теми «по-науковому», але насправді головним питанням є герменевтична методологія. Я зовсім не стверджую, що «сучасна еволюційна наука» є вільною від упереджень або її висновки не зазнали впливу апріорного світогляду. Ми повинні ставитися до них обох обережно й аналітично. Здається, обидві сторони мають свою аргументацію. Я маю спитати в самого себе, який погляд (тобто яке основне припущення) природно, емоційно та інтелектуально приваблює мене.

V. Мій особистий висновок

- А. Оскільки я богослов, а не вчений, мені важливо було почитати якомога більше праць сучасної науки. Власне сама «еволюція» мене не так обурює, як «натуралізм» (за популярним визначенням Карла Сагана [Carl Sagan]: «Всесвіт – це все, що було, є і буде»). Я визнаю, що це моє упередженням, але хоча моєю об'єднуючою теорією є креаціонізм, я не відкидаю еволюції та не бачу в ній загрози. Моє головне переконання таке, що існує Бог як Особа, Яка розпочала цей процес і керує ним з певною метою! Теорія «розумного задуму» здається мені логічною (пор. Майкл Біхі, «Чорний ящик Дарвіна» [M. J. Behe, *Darwin's Black Box*] та «Просто створіння: наука, віра та розумний задум» під ред. Вільяма А. Дембські [William A. Dembski, ed. *Mere Creation: Science, Faith and Intelligent Design*]). Особисто мене засмучує і викликає в мене багато питань «випадковість» еволюції та «безособовість» натуралізму. Очевидно, що життя є процесом. Я мушу старатися не приймати зручного для мене уявлення про світ без еволюції. Я спробував визначити свої упередження.
1. Бут. 1-3 (а також велика частина книги Об'явлення) не були написані богонатхненними авторами для буквального сприйняття. Розповіді про те, «як усе почалося» і «як усе закінчиться», написані в певному літературному жанрі.
  2. Еволюція є очевидною на окремих рівнях розвитку («горизонтальна еволюція», «мікроеволюція», «еволюція в межах одного виду»), але вона не є єдиним об'єднуючим чинником життя на нашій планеті або утворення Всесвіту. Тут ми стоїмо перед таємницею! Власне я вважаю розумним прислухатися до Біблії (особливого одкровення) в питанні, «Хто» і «чому» створив світ, і до природи (природного одкровення), тобто сучасної науки в питанні «як» і «коли» згідно з розвитком уявлень і теорій.
  3. Навіть якщо підтвердиться теорія «теїстичної еволюції», це не змусить мене відкинути мої упередження, пов'язані з вірою. Див. Даррел Р. Фолк, «Примирення з наукою: наведення мостів між світами віри та біології» (Darrel R. Falk, *Coming to Peace with Science: Bridging the Worlds Between Faith and Biology*). Я (як мабуть і ви) маю свої упередження щодо віри! Мій світогляд ґрунтується на біблійному християнстві. Моє уявлення про світ розвивається і змінюється.
- Б. «Справжній» вік землі не є проблемою в моєму богослов'ї, хоча:
1. Теорія виникнення матерії внаслідок «Великого вибуху» і початок Всесвіту з цієї події, на мою думку, обмежує можливості безмежного часу, необхідного для еволюційного розвитку (згідно з натуралізмом).
  2. Початкові та кінцеві стани скам'янілостей, можливо, вказують на «переривчасту рівновагу», згідно з якою еволюційна зміна відбувається стрибками (можливо, Божими

подальшими діями в створінні), а не тільки поступовими мутаціями та адаптаціями протягом тривалого часу.

3. На цей момент я приймаю упереджену модель старої землі та відносно недавнього окремого створіння людини, і я буду дотримуватися такого уявлення до того часу, поки моє вивчення Біблії, археології та сучасної науки не змусить мене змінити своє уявлення. Така послідовність виявляє мої упередження (але всі ми маємо упередження)!
4. Для мене наука не ворог і не спаситель! Дуже цікаво жити в цю епоху збільшення знання! І так втішно бути віруючим з усією доступною нам герменевтичною інформацією! Достовірне поєднання віри та розуму або Біблії та науки є чудовою можливістю! В цих пошуках мені стала в пораді одна книжка Джона Г. Волтона, «Загублений світ Першої глави книги Буття: стародавня космологія і суперечки про походження» (John H. Walton, *The Lost World of Genesis One: Ancient Cosmology and the Origins Debate*).

VI. Упередження щодо віку землі, що існують на цей час

- А. Радіометричне датування місячних порід та метеоритів залишається незмінним протягом 4,6 млрд. років. Ці породи містять в собі ті самі елементи, що і планети сонячної системи, із чого робиться висновок, що наше сонце з його планетами, кометами й астероїдами утворилися в цей час. Згідно з радіометричним датуванням, найдавнішим земним породам 3,8 млрд. років.
- Б. Датування надприродного створіння першої людської пари (*Homo sapiens*) є більш складним, але найвірогіднішою є дата приблизно 40000 років тому.

Питання часу важливе тільки для нас, створених у хронологічно послідовному часі. На Бога час не впливає. Я вірю, що земля та її атмосфера творилися протягом певного часу з метою забезпечення «місця» спілкування Бога з Його найвищим створінням – людиною, створеною за Його образом. Єдиним джерелом цього переконання є богонатхненна Біблія. Я покладаюся на Біблію і керуюсь сучасною наукою для того, щоб зрозуміти фізичні аспекти Божого чину творіння!

VII. Зрозуміти Бут. 1-11 мені допомогли такі книжки:

- А. Дерек Кіндер, «Буття», *Коментарі Тундейла до Старого Заповіту* (Derek Kidner, *Genesis, Tyndale OT Commentaries*), Том 1
- Б. Книги Гью Росса (Hugh Ross)
- В. Книги Джона Г. Волтона (John H. Walton)
- Г. Книги Філіпа Е. Джонсона (Phillip E. Johnson)
- Д. Книги Р.К. Гаррісона (R. K. Harrison)
- Е. Книги Бернарда Рамма (Bernard Ramm)

Ці автори були відповіддю на мої молитви, коли я шукав відповіді на питання. Завдяки їхньому розумінню та екзегезі я знайшов спокій для моєї душі. Якби мені треба було вибрати лише одного з цих авторів, я не зміг би цього зробити. Якщо ви цікавитесь темою походження життя або книгою Буття, я дуже раджу вам почитати книги цих братів!

1:3

NASB, NKJV,

NRSV

«своєчасно»

NJB

«в належний час»

TEV

«в правильний час»

Цей вираз стоїть у множині (досл. «до часів вічних») і, можливо, віддзеркалює всі події, пов'язані з Христом, (пор. 1Тим. 2:6; 6:14-15; Гал. 4:4). Він може означати

1. значне поширення грецької мови «койне»

2. політичний мир Рима
3. релігійні очікування світу після втрати віри в гомерівських богів

▣ **"з'явив"** Це дієслово означає «ясно вивів на світло» або «ясно відкрив». Ісус ясно відкривається в Євангеліях та апостольській проповіді (пор. 2Тим. 1:10).

▣ **"Слово Своє"** Цей вислів може означати (1) євангельську вістку або (2) Самого Христа (пор. Ів. 1:1; Об. 19:13).

▣ **"що доручене було мені"** Павло глибоко відчував доручене йому Євангеліє (пор. 1Кор. 9:17; Гал. 2:7; 1Сол. 2:4; 1Тим. 1:11) та відповідальність за всіх віруючих (пор. 1Кор. 4:1-2 і 1Петр. 4:10).

▣ **"Спасителя нашого Бога"** У Пасторських посланнях Бог часто називається «Спасителем» (пор. Тит. 1:3; 2:10; 3:4). Див. детальну примітку до 2Тим. 1:10. Однак у кожному випадку воно також вживається стосовно Ісуса (пор. 1:4; 2:13; 3:6). Цим титулом (як і «Господь») називали себе римські кесарі.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ТИТ. 1:4

⁴до Тита, щирого сина за спільною вірою: благодать, милість та мир від Бога Отця й Христа Ісуса, Спасителя нашого!

1:4 "до Тита" Це послання адресоване Титу, але було написане для публічного читання в усіх домашніх церквах (див. займенник множини «ви» у Тит. 3:15). Тит був вірним неюдейським апостольським представником Павла. Дивно, що його ім'я не згадується в книзі Дій (див. Вступ II, «В»).

▣ **"щирого сина"** Павло так само називає Тимофія в 1Тим. 1:2 і приблизно так само в 2Тим. 1:2 («сина улюбленого»), а в Филим. 1:10 він називає Онисима сином. Павло часто використовував цю сімейну метафору стосовно друзів і тих, кого він привів до віри.

▣ **"за спільною вірою"** Схожу фразу ми знаходимо в Юд. 1:3. Ця віра «спільна» в тому сенсі, що вона вільно дається всім людям. Можливо, цей вислів безпосередньо стосується елітизму та «винятковості» лжевчителів.

▣ **"благодать, милість та мир від Бога Отця"** Павло часто вживав слова «благодать» та «мир» у молитвах на початку своїх послань. Можливо, «благодать» (*charis*) є грою слів, адже воно схоже на грецьке привітання (*charein*, пор. Як. 1:1; Дії 15:23), з якого зазвичай розпочиналися грецькі листи. Павло взяв це звичайне привітання, *charein*, і замінив його унікально християнським *charis*.

Слово «мир» може відображати звичайне єврейське привітання «Шалом». В такому разі Павло об'єднує грецьке привітання з єврейським, і виходить єдине християнське привітання.

Слово «милість» у цьому вірші є в Загальноприйнятому тексті (Textus Receptus, пор. Біблія короля Якова [KJV]) та в грецьких манускриптах А, С² та К. Скоріш за все, воно взято з 1Тим. 1:2 та 2Тим. 1:2. Коротша версія вірша без слова «милість» зустрічається в манускриптах κ, С*, D, F, G та P, а також в латинській Вульгаті. UBS⁴ дає короткому варіанту рейтинг «А» (точно).

Щодо «Отця» див. Спеціальну тему до 1Тим. 1:2.

▣ **"Христа Ісуса, Спасителя нашого"** Ця фраза поєднує Бога Отця, старозавітного ЯХВЕ з Месією, Ісусом шляхом використання слова «Спаситель» (пор. Тит. 1:3-4; 2:10,13; 3:4,6). Це слово стосується Бога в Тит. 1:3 та Ісуса в Тит. 1:4. Автори Нового Заповіту часто вживали старозавітні титули Бога стосовно Ісуса для проголошення божественності Ісуса.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ТИТ. 1:5-9

⁵Я для того тебе полишив був у Криті, щоб ти впорядкував недокінчене та пресвітерів настановив по містах, як тобі я звелів, ⁶коли хто бездоганний, муж єдиної дружини, має вірних дітей, недокорених за блуд або неслухняність. ⁷Бо єпископ мусить бути бездоганний, як Божий доморядник, не самолюбний, не гнівливий, не п'яниця, не заводіяка, не корисливий, ⁸але гостинний до приходнів, добролюбець, поміркований, справедливий, побожний, стриманий, ⁹що тримається вірного слова згідно з наукою, щоб мав силу й навчати в здоровій науці, і переконувати противних.

1:5 "для того" Завданням Тита було (1) привести до ладу всі недоліки і все, що залишалося незробленим, і (2) призначити пресвітерів (пор. Дії 14:23). Треба було не реформувати вже існуючу структуру, що виявилася неналежною, але встановити зовсім нову структуру. Тут ми бачимо іншу форму управління церкви, не таку, як в 1Тим. 3, де Павло звертався до ефеської церкви, що вже існувала протягом тривалого часу. Зверніть увагу на те, що пресвітери не обиралися голосуванням громади, але Тит їх «настановляв» (тобто призначав). Зверніть увагу на вислів «по містах». Слід пам'ятати, що Тимофій і Тит були апостольськими представниками Павла, а не пасторами помісних церков або регіональними керівниками.

▣ **"у Криті"** Острів Крит був прабатьківщиною филистимлян та догрецької мінойської культури. В Діях 27:7-13 розповідається про те, як Павло відвідав цей острів по дорозі в Рим, але нічого не сказано про те, що Павло там проповідував. Тому багато коментаторів (в тому числі й автор цього коментаря) вважають, що в Пасторських посланнях відображена четверта місіонерська подорож Павла після звільнення з римської в'язниці на початку 60-х років.

▣ **"щоб"** Це *hina* (підрядне речення мети), характерне для послань Павла (пор. Тит. 1:9,13; 2:4,5,8,10,12,14; 3:7,8,13,14).

Павло хотів, щоб Тит

1. впорядкував (аорист медіального стану кон'юнктива) недокінчене
2. призначив (аорист активного стану кон'юнктива) пресвітерів

▣ **"настановив"** Це дієслово означає «поставити відповідальним за щось». Те саме дієслово вжито стосовно семи мужів, призначених Апостолами в Діях 6:3 – «поставимо». Мова йде про передачу влади.

Павло доручає Титу призначити пресвітерів у цих нових церквах, як він та Варнава зробили у Діях 14:23. Тимофію ж Павло такого доручення не дав, тому що домашні церкви в Ефесі вже існували протягом довгого часу і мали певну структуру (пор. 1Тим. 3).

▣ **"пресвітерів"** Це слово, *presbuteroi*, є синонімом слів «єпископи» (пор. Тит. 1:7) та «пастори» (пор. Дії 20:17,28 і Тит. 1:5,7). Цей термін має юдейське походження, а слово «наглядач» («єпископ») походило з грецького міста-держави. Зверніть увагу на те, що вимога не обирати пресвітерів із «новонавернених» у 1Тим. 3:6 в даному тексті пропущена. Це вказує на те, що тут утворювалися нові церкви. Див. 1Тим. 5:1, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СТАРЕЦЬ».

▣ **"як тобі я звелів"** Це аорист медіального стану наказового способу. Тит виступав апостольським представником Павла.

1:6 "коли" (умовний сполучник) Це умовне речення першого типу. Павло передбачав, що в кожному місті будуть компетентні чоловіки.

NASB   «є бездоганим»
NKJV, NRSV   «непорочний»
TEV   «без недоліків»
NJB   «бездоганний характер»

Це є ключем до всіх вимог, як позитивних, так і негативних, як в 1 Тимофія, так і в Тита (пор. Тит. 1:6,7; 1Тим. 3:2,7,10; 5:7; 6:14). Тут ужито не те саме грецьке слово, яке ми знаходимо в 1Тим. 3, але його синонім, проте обидва слова за значенням однакові. Служитель повинен бути добрим свідком для членів громади віруючих та для невіруючих в суспільстві (пор. Тит. 2:5,8,10; Дії 2:47; 4:4,31; 5:13,42). Див. Спеціальну тему до 1Тим. 3:2.

Ці вимоги слід тлумачити через призму двох цілей: (1) керівники повинні добре сприйматися як вірними, так і невірними; головною метою є євангелізм та (2) керівники повинні явно відрізнитися від лжевчителів. Важко точно визначити, як слід застосовувати ці вимоги до людей різних культур та епох. Віруючі повинні стерегтися історично обумовлених правил, але шукати Богом дані принципи. Я маю такий досвід із сучасними західними церквами:

1. вони беруть за основу одну або кілька вимог, а іншим вимогам не надають великого значення
  2. вони додають до цих вимог інші принципи, які теж наділяють біблійним авторитетом
  3. вони тлумачать ці правила в світлі сучасного світу, а не в умовах I століття, коли церкви загрозували лжевчителі
  4. вони беруть неоднозначні фрази та перетворюють їх на догматичні правила стосовно всіх
- Будь ласка, прочитайте більш детальне викладення цієї теми в моєму коментарі до 1Тим. 3, www.freebiblecommentary.org.

▣ **"муж єдиної дружини"** Навколо цієї фрази багато сперечаються. Ясно, що ця тема була також важливою для першої церкви в Ефесі (пор. 1Тим. 3:1,12; 5:7). Вона могла означати

1. полігамію
2. повторне одруження після розлучення
3. друге одруження після смерті дружини
4. чоловіка, вірно відданого своїй дружині та сім'ї

Рання церква надавала великого значення сімейним стосункам, і будь-яка проблема в цій сфері вважалася перешкодою для зайняття людиною керівної посади в церкві.

1. Перший пункт не був проблемою в Римській імперії, але міг бути проблемою в іудейській громаді (Яків, Елкана, Давид, Соломон).
2. Другий пункт був серйозною проблемою в імперії, а також в іудаїзмі, виходячи з рабиністичних бесід між консервативною школою Шаммая та ліберальною школою Гіллеля.
3. Третій пункт дуже непокоїв ранню церкву, особливо Тертуліана, і досі залишається проблемою в Європі; проте в 1Тим. 5:9 (пор. Рим. 7:1-2; 1Кор. 7) сказано, що вдови можуть знову виходили заміж і ніхто не повинен за це їм докоряти.
4. Четвертий пункт стосується зневажливого ставлення лжевчителів до шлюбу (пор. 1Тим. 4:3). В цьому сенсі тут наголошується на потребі в міцній сім'ї, але не виключаються й неодружені чоловіки (слід пам'ятати, що Ісус та Павло були неодруженими).

▣ **"має вірних дітей, не докорених за блуд або неслухняність"** (Про це говориться в 1Тим. 3:4-5). Лідерську компетенцію чоловіка можна побачити в його сімейному житті. Будь-які проблеми в стосунках чоловіка з дружиною, дітьми або батьками були перешкодою для лідерства в ранній церкві. Головною метою було те, щоб лідер був «поза критикою». Як чоловік керує своїм домом вказує на те, як він буде керувати церквою. Ця вимога непокоїть тих із нас, хто покликаний бути служителями. Діти проповідника часто бувають непокірними, навіть хоча вони ростуть у благочестивій сім'ї із віруючими батьками. Можливо, наше недогматичне ставлення до цього пункту має також відобразитися в інших вимогах до керівників.

▣ Тит. 1:6 стосується дітей пастора чи самого пастора? В будь-якому разі акцент ставиться на житті сім'ї та на її ставленні до влади. Я вважаю, що у ширшому списку вимог ця вимога теж стосується можливого керівника.

1:7 "єпископ" Це слово, *episkopon*, зазвичай перекладається як «наглядач» або «єпископ». За контекстом видно, що ці слова стосуються тієї самої людини (пор. Тит. 1:5,7 та Дії 20:17,28). Цей термін походить з грецького політично-адміністративного міста-держави. Див. примітку до 1Тим. 3:2.

▣ **"як Божий доморядник"** Мова йде про управителя дому (пор. 1Кор. 4:1; 9:17). Цей вираз пов'язаний із вимогою в Тит. 1:6. Пастор як сімейна людина своїм поведженням в сім'ї показує, як він керуватиме церквою. Є п'ять негативних характеристик в Тит. 1:7 та шість позитивних характеристик в Тит. 1:8. Див. 1Тим. 1:9, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОРОКИ ТА ЧЕСНОТИ В НОВОМУ ЗАПОВІТІ».

NASB, NKJV «не свавілець»
NRSV, TEV «не зарозумілий»
NJB «ніколи не зарозумілий»

Це складене слово з *autus* (сам, свій) та *edomai* (насолада). Воно означає вольову, вперту, зарозумілу людину, що догоджає сама собі (пор. 2Петр. 2:10).

▣ **"не гнівливий"** Це слово *orgē*, що означало вибух гніву. За значенням воно є протилежним словам «тихий» і «несварливий» у 1Тим. 3:3. Це людина, схильна до гніву або драматичних змін настрою.

NASB, NRSV «пристрасний до вина»
NKJV «не відданий вину»
TEV «або п'яниця»
NJB «і який не п'є надмірно»

Тут, здається, є посилання на Пр. 23:29-35 в перекладі Септуагінти. Слід відзначити, що Біблія засуджує пияцтво, але не вчить про повну відмову від споживання спиртних напоїв (пор. Бут. 27:28; Пс. 104:14,15; Екл. 9:7; Пр. 31:6-7). Віруючий може повністю відмовитися від цих напоїв заради Господа Ісуса, обмежуючи свою волю в умовах культури, в якій він або вона служить (пор. Рим. 14:1-15:13 та 1Кор. 8-9; 10:23-33). Див. 1Тим. 3:3, Спеціальна тема: «Біблійне відношення до алкоголю та алкоголізму».

NASB «не сварливий»
NKJV, NRSV,
TEV, NJB «не жорстокий»

Досл. «не нападник». Це може бути пов'язане з надмірним уживанням алкоголю або з певними типами характеру (пор. 1Тим. 3:3).

NASB «не прихильний до брудної наживи»
NKJV «не жадібний до грошей»
NRSV «або жадібний до наживи»
TEV «або жадібний до грошей»
NJB «не зажерливий»

Та сама проблема лжевчителів описується в Тит. 1:11. Див. детальну примітку до 1Тим. 3:8.

1:8 "гостинний до приходнів" Досл. «хто любить чужинців». За часів Павла часи заїжджі двори мали жахливу репутацію, як осередки проституції, і тому християни, зокрема християнські лідери, повинні були відкривати двері своїх домівок для мандрівних християнських проповідників та нужденних членів громади (пор. 1Тим. 5:10; Рим. 12:13; Євр. 13:2; 1Петр. 4:9; Зів. 1:5).

▣ **"добролюбець"** На початку Тит. 1:8 вжито два складених слова, створених із словами *phileos* та *agathos*. Це фраза була широко вживаною в греко-римській культурі. Вона часто зустрічається на їхніх написах. Протилежність цього знаходимо в 2Тим. 3:3, де описується характер лжевчителів.

NASB, NJB «поміркований»
NKJV «тверезо мислячий»
NRSV «розсудливий»
TEV «дисциплінований»

Це слово в різних формах часто зустрічається в Пасторських посланнях (пор. 1Тим. 2:9,15; 3:2; 2Тим. 1:7; Тит. 1:8; 2:2,4,5,6,9,12,15). Воно означає уникнення крайнощів, збалансоване життя. Див. детальну примітку до 2Тим. 3:2.

NASB «справедливий, побожний»
NKJV «справедливий, святий»
NRSV, NJB «праведний, побожний»
TEV «праведний, святий»

Ці риси не перелічені в 1Тим. 3. У грецькій культурі вони часто об'єднувалися разом. Ці слова виражають зв'язок між обов'язком до Бога та обов'язком до людини.

▣ **"стриманий"** Саме так описується проповідь Павла перед Феліксом та Друзіллою в Діях 24:24 і далі. Це слово вживається в зв'язку з однією із спортивних метафор у 1Кор. 9:25. Воно також означає якість християнської зрілості в Тит. 2:2 та 2Петр. 1:6. Це слово з'являється в списку плоду Духа в Гал. 5:23. Воно відображає людину, яка силою Духа здатна долати пристрасті й принади грішної системи світу, спокуси сатани (демонів) та грішної природи. Це слово означає віруючого, життям якого керує Христос.

1:9

NASB, NKJV «міцно тримаючись вірного слова»
NRSV «повинен міцно триматися слова, що заслуговує довіри»
TEV «повинен міцно триматися вчення, якому можна довіряти»
NJB «міцно тримається незмінного вчення»

Це дієприкметник теперішнього часу медіального стану. Віруючі повинні бути ланкою в ланцюгу апостольського, історичного християнства. Вони повинні рішуче триматися Старого й Нового Заповітів. Вони є одкровенням єдиного істинного Бога, їхнім і нашим єдиним провідником до віри та правильної практичної поведінки!

NASB, NRSV «що є відповідним до вчення»
NKJV «як його навчили»
TEV «що узгоджується з доктриною»
NJB «передання»

Церковні керівники повинні передавати незмінно апостольські істини, яким їх навчили.

▣ **"щоб мав силу й навчати в здоровій науці"** Служитель мусить старанно готуватися, щоби своїми духовними дарами з любов'ю працювати разом з віруючими та невіруючими. Його завданням є навчати, проповідувати, бути зразком Євангелія (жити відповідно) та виправляти лжевчення (пор. 2Тим. 4:2). Відносно «здорового вчення» див. примітки до 1Тим. 1:10.

▣ **"і переконувати противних"** У наступних кількох віршах (пор. Тит. 1:10-16) описуються ставлення та вчинки цих лжевчителів. У них, безсумнівно, був елемент іудаїзму (пор. Тит. 1:10,14).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ТИТ. 1:10-16

¹⁰Багато бо є неслухняних, марнословців, зводників, особливо ж з обрізаних, ¹¹їм треба уста затуляти: вони цілі доми баламутять, навчаючи, чого не належить, для зиску брудного. ¹²Сказав один з них, їхній власний пророк: Критяни завжди брехливі, люті звірі, черевані ліниві!... ¹³Це свідощтво правдиве. Ради цієї причини докоряй їм суворо, щоб у вірі здорові були, ¹⁴і на юдейські байки не вважали, ані на накази людей, що від правди відвертаються. ¹⁵Для чистих все чисте, а для занечистених та для невірних не чисте ніщо, але занечистилися і розум їхній, і сумління. ¹⁶Вони твердять, немов знають Бога, але відкидаються вчинками, будучи брудні й неслухняні, і до всякого доброго діла нездатні.

1:10

NASB «неслухняні чоловіки»
NKJV, NJB «непокірні»
NRSV «неслухняні люди»
TEV «хто не кориться»

Це слово «коритися» (*hypotassō*) із заперечним префіксом альфа (пор. Тит. 1:6). Воно означає «не під владою». У контексті це стосується «протівних» в Тит. 1:9. Вони описуються в Тит. 3:9-11.

NASB «пустодзвони та обманщики»
NKJV, NRSV «марнослови та обманщики»
TEV «обманюють інших своїми нісенітницями»
NJB «хто говорить нісенітниці та намагається переконати в них інших»

Ці два слова зустрічаються лише тут у всьому Новому Заповіті. Головною проблемою Пасторських послань є лжевчителі (описані цими словами в Тит. 1:10) на їхні послідовники. Те, у що ми віримо, та як ми живемо є суттєво важливими аспектами християнства.

▣ **"з обрізаних"** Цей вислів нагадує нам про одного богословського опонента Павла на Єрусалимському соборі (Дії 15) та в галатійській церкві (Гал. 2:12 і далі). Точно не відомо, як ці ранньоюдейські законники, що стверджували, нібито для віри в Ісуса треба спочатку стати юдеєм та виконувати Закон Мойсеїв, були пов'язані із лжевчителями, про яких ідеться в Посланнях до колосян та ефесян і в Пасторських посланнях. Ці більш пізні ересі, здається, поєднували в собі юдейське законництво та грецькі філософські ідеї (гностицизм). Див. Вступ до 1 Тимофія, «В» (Лжевчителі), а також Спеціальну тему до 1Тим. 1:8.

Після смерті Апостолів, в умовах стрімкого поширення християнства, на всьому стародавньому Близькому Сході та Присередземномор'ї з'явилося багато розкольницьких груп. У Новому Заповіті даються принципи визначення цих лжевчителів, особливо в Мт. 7 та в Першому Посланні Івана, де особлива увага приділяється правильному способу життя та вірній доктрині.

1:11 "їм треба уста затуляти" Це інфінітив теперішнього часу активного стану складеного дієслова «класти на рота» (тобто вдягати вуздечку, затуляти, змушувати замовчати). Керівники церков повинні слідкувати за тим, хто говорить в домашніх церквах. Той самий принцип і сьогодні залишається в силі. Релігійні та академічні свободи не надають усякій пересічній людині право промовляти до зібрання народу Божого!

▣ **"вони цілі доми баламутять"** Можливо, мова йде про домашні церкви (пор. 2Тим. 16:5; 1Кор. 16:19; Кол. 4:15; 1Тим. 3:15) або про використання лжевчителями вдів (пор. 2Тим. 3:6).

▣ **"для зиску брудного"** Тут викривається справжня природа лжевчителів (пор. 1Тим. 1:7; 6:5,10; 2Петр. 2:3,14; Юд. 1:16). Церковні керівники 1Тим. 3 повинні бути вільними від цієї спокуси (пор. 1Тим. 3:3,8; 6:9-10).

Лжевчителів та культові групи легко впізнати за цими трьома характеристиками.

1. зловживання грошима
2. зловживання статевою свободою
3. ствердження про унікальне пряме одкровення

Якщо релігійні лідери хочуть ваших грошей або вашу дружину і стверджують, нібито так сказав їм Бог, – від таких «лідерів» треба тікати!

1:12 "один з них, їхній власний пророк" Епіменід жив в VI столітті до н.е. і був родом з Криту. Те, що Павло цитує одного з їхніх поетів, свідчить про грецький вплив на цьому острові і в тій ересі. Павло принаймні тричі в своїх творах наводить цитати з грецьких філософів та поетів (пор. Дії 17:28; 1Кор. 15:13; Тит. 1:12). Його рідне місто Тарс було відоме своїми навчальними закладами. Павло чудово знався на грецькій та єврейській культурах.

Можливо, що він назвав Епіменіда пророком тому, що той писав правду про мешканців Криту, а можливо тому, що критяни вважали його за поета, який промовляв під натхненням грецьких богів. Епіменід був відомий як один з наймудріших людей на Криті.

▣ **"Критяни завжди брехливі"** Це поетична форма гекзаметра. Критяни вірили, що Зевс був похований на їхньому острові, і хвалилися цим. Слово «кретінос» означає «брехун». У цьому контексті дана цитата стосується лжевчителів, а не церкви чи всього критського суспільства.

▣ **"черевані ліниві"** Мова йде про жадібність (пор. Фил. 3:19).

1:13 "докоряй їм суворо" Дослівно це означає «ріж ножом». Це наказовий спосіб теперішнього часу активного стану. Це сильне дієслово зустрічається лише тут у всьому Новому Заповіті. Також накази суворо докоряти віддаються в 1Тим. 5:25; 2Тим. 4:2; Тит. 2:15.

▣ **"щоб у вірі здорові були"** Це говорить про те, що дисципліна мала не каральний, але спасаючий характер (пор. 1Кор. 5:5; Євр. 12:5-13). Займенники в Тит. 1:13 вказують на лжевчителів (пор. 2Тим. 2:25-26).

Оце слово «здоровий» є часто повторюваною темою в Пасторських посланнях (пор. 1Тим. 1:10; 2Тим. 1:13; 4:3; Тит. 1:9,13; 2:1,2,8).

1:14 "юдейські байки" Можливо, ці міфи пов'язані з юдейськими суперечками про родовід Месії (пор. Тит. 3:9; 1Тим. 1:4; 2Тим. 4:4). Про різні відтінки значень слова «міф» див. Г.Б. Керд, «Мова та образність Біблії» (G. V. Caird, *The Language and Imagery of the Bible*), с. 219-242.

▣ **"ані на накази людей"** В даному контексті це, здається, означає усне передання юдеїв, що пізніше було записане в Вавилонському та Палестинському Талмудах (пор. Іс. 29:13; Мр. 7:7-8; Кол. 2:16-23).

▣ **"що від правди відвертаються"** Це дієприкметник теперішнього часу медіального стану. Ці лжевчителі продовжують відвертатися від Євангелія. Див. 1Тим. 2:4, Спеціальна тема: «Істина».

1:15 "Для чистих все чисте" «Все» стоїть на початку грецького речення для наголосу. Деяким віруючим важко зрозуміти цю істину (пор. 1Тим. 4:4; Мр. 7:15-23; Лк. 11:41; Рим. 14:14,20; 1Кор. 10:23-33)! Можливо, це стосується аскетизму, що був дуже поширений у грецьких релігійно-філософських переданні (пор. 1Тим. 4:3; Кол. 2:20-22). Християни-законники часто втрачають баланс у цьому питанні (пор. Рим. 14:1-15:13)!

▣ **"а для занечищених та для невірних не чисте ніщо"** Перше із двох споріднених дієслів є дієприкметником перфекта пасивного стану, а друге – дієсловом у часі перфекта пасивного стану дійсного способу; це вказує на завершений стан, створений зовнішнім суб'єктом, в даному випадку, мабуть, лукавим. Така людина перекручує все та всіх для свого особистого інтересу (напр. Дії 20:29).

1:16 "Вони твердять, немов знають Бога" У грецькому тексті слово «Бога» стоїть на початку речення для наголосу. Ці лжевчителі вважали себе дуже релігійними! Вони стверджували, що їхнє благочестя базується на людських правилах (пор. Іс. 29:13; Кол. 2:16-23), але насправді вони були занечищені. Деякі вбачають в цьому ще одне підтвердження юдейського елемента в цій ересі, тому що замість Христа тут вжите слово «Бог». Стосовно дієслова «твердити» (що також перекладається як «сповідувати») див. 1Тим. 6:12, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СПОВІДУВАННЯ».

▣ **"але відкидаються вчинками"** Це теперішній час медіального стану дійсного способу. Життя віруючих свідчить про справжність їхнього навернення (пор. Мт. 7:16,20; 1 Івана та Якова).

▣ **"бридкі"** Цим словом в Септуагінті часто перекладено слово «гідота» (пор. Об. 17:4), і воно часто асоціюється з ідолослужінням. Дослівно воно означає «смердючий» (пор. Об. 21:8).

▣ **"й неслухняні, і до всякого доброго діла нездатні"** Які шокуючі слова (пор. 1Кор. 3:10-15; 2Петр. 1:8-11)!

Слово «неслухняний» також вживається в Тит. 3:3 для описання того, як віруючі жили раніше, перед тим як змінилися Божою (Христовою) благодаттю (3:4)!

Слово «нездатні» буквально означає «неспроможність пройти випробування» (*dokimos* із заперечним префіксом альфа, пор. 1Кор. 9:27; 2Тим. 3:8). Див. 1Тим. 6:9, Спеціальна тема: «Грецькі терміни зі значенням випробування та їхні конотації».

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чому перелік вимог до керівників громад у 1Тим. 3:1-13 відрізняється від переліку в Тит. 1?
2. Як ці переліки, в яких відображається греко-римська культура I століття, стосуються моїх часів, моєї церкви?
3. Як на цей перелік впливають вчення та спосіб життя лжевчителів?
4. Підсумуйте весь список одним реченням, що описувало би християнського керівника.
5. Чи відображає цей текст іншу форму управління церкви, не таку, як в 1 Тимофія?
6. Які лжевчителі були на Криті? Чи були вони християнами?
7. Перелічіть вірші, що відображають юдейський аспект лжевчителів.
8. Перелічіть вірші, що відображають грецький філософський аспект лжевчителів.
9. Поясніть загальний принцип у Тит. 1:15.

ТИТ 2

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Навчання здорової доктрини 2:1-10	Характеристики здорової церкви 2:1-10	Пастор та стадо (2:1-3:11) 2:1-2 2:3-5 2:6-8 2:9-10	Здорова доктрина 2:1-5 2:6-8 2:9-10	Деякі конкретні моральні настанови 2:1-10
2:11-15	Навчені спасаючою благодаттю 2:11-15	2:11-14 2:15-3:8a	2:11-14 2:15	Основа християнського морального життя 2:11-14 2:15

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМІРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятиох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА ВІРШІ 1-10

А. Павло наставляє різні групи людей

1. старих чоловіків (Тит. 2:1-2)
2. старих жінок. Тит. 2:3 (пор. 1Тим. 2:9-15)
3. молодих жінок (Тит. 2:4-5)
4. юнаків (Тит. 2:6)
5. Тит, Тит. 2:7-8,15 (пор. 1Тим. 4:12-13)
6. рабів (Тит. 2:9-10)

Б. У Тит. 2 вимоги до церковних керівників з Тит. 1:5-9 і 1Тим. 3 поширюються на віруючих обох статей та всіх віків.

В. Мета благочестивого життя християн чітко висловлена в Тит. 2:11-14 (у грецькій мові це одне речення).

Г. Тит. 2 є повною протилежністю способу життя лжевчителів, описаного в Тит. 1:10-16.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ТИТ. 2:1-2

¹А ти говори, що відповідає здоровій науці. ²Щоб старі чоловіки тверезі були, поважні, помірковані, здорові у вірі, у любові, у терпеливості.

2:1 "А ти" Займенник «ти» емоційний (наголошується). Таким чином показується велика різниця між лжевчителями і Титом, істинним керівником/учителем (пор. 1Тим. 6:11; 2Тим. 3:1,14).

▣ **"говори"** Це наказовий спосіб теперішнього часу активного стану (пор. 1Тим. 4:13; 2Тим. 4:2). Євангеліє треба проголошувати.

▣ **"що відповідає здоровій науці"** Здоровою наукою (вчення) є часто повторюваною темою (пор. Тит. 1:9,13; 2:1,2,8; 1Тим. 1:10; 2Тим. 1:13; 4:3). Зверніть увагу на те, що в даному контексті здорова наука є не доктриною, але практичним життям, уподібненням Христу. Не можна відділяти виправдання від освячення!

2:2 "старі чоловіки" Це саме слово перекладено як «пресвітери» в Тит. 1:5 і 1Тим. 5:1,17, але в цьому контексті його слід перекладати інакше (пор. Фил. 9). В тій культурі воно означало чоловіків віком понад 60 років. Див. 1Тим. 5:1, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СТАРЕЦЬ».

NASB, NRSV «бути поміркованими»

NKJV, TEV «тверезі»

NJB «стримані»

Досл. «бути тверезими», тобто не п'яними (пор. Тит. 1:6,7). Це слово також уживається метафорично стосовно розумової активності або пильності (пор. 1Тим. 3:2,11).

▣ **"поважні"** Це слово вжито в Тит. 2:2,4,5,6 та 12. Див. примітки до слова «невинний» в 1Тим. 3:2.

NASB, NJB «благоговійні»

NKJV «серйозні»

NRSV «чутливі»

TEV «поважні»

Це слово вживається кілька разів у Пасторських посланнях (пор. Тит. 2:2,7; 1Тим. 2:2; 3:4,8,11; також форма цього слова в 2Тим. 2:2; 3:4). Згідно з лексиконом Бауера, Арндта, Гінґріха та Данкера (Bauer, Arndt, Gingrich, and Danker's Lexicon), це слово може перекладатися як «благоговіння, гідність, серйозність, шанобливість, святість, порядність» (пор. с. 47).

Це слово пов'язане з латинським «Augustus» (пор. Дії 25:21,25; 27:11). Воно означало шанування або поклоніння комусь, а саме імператору, і з часом почало виражати те, як слід поводитися або відчувати себе в його присутності.

▣ **"здорові"** Це слово також зустрічається в Тит. 2:1 і часто вживається в переносному значенні. Християни повинні бути здоровими й стійкими в вірі, любові, терпінні (пор. 1Тим. 6:11; 2Тим. 3:10), а також доктрині. Для Павла, на відміну від лжевчителів, віра й життя були нерозривними.

▣ **"у терпеливості"** Див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:16 та в іншій формі до 2Тим. 2:11.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ТИТ. 2:3-5

³Щоб старі жінки в своїм стані так само були, як належить святим, не обмовниці, не віддані п'янству, навчали добра, ⁴щоб навчали жінок молодих любити своїх чоловіків, любити дітей, ⁵щоб

були помірковані, чисті, господарні, добрі, слухняні своїм чоловікам, щоб не зневажалось Боже Слово.

2:3 "як належить святим" Це складене слово, що складається з *hieros* (святе; від *hierou*, храм) та *prepei* (належне, достойне). Старші християнки повинні поводитися благочестиво і свято (пор. 1Тим. 2:10).

NASB «не зловмисні пліткарки»
NKJV, NRSV,
TEV «не наклепниці»
NJB «не обмовниці»

Тут вжито слово *diabolos*, яке також може означати диявола – «той, хто оскаржує» (пор. Ів. 6:20; 1Тим. 3:6. Див. 1Тим. 3:6, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «САТАНА»). Однак тут воно стоїть у множині та без артикля (пор. 1Тим. 3:11; 2Тим. 3:3) Жан Кальвін казав, що «балакучість – жіноча хвороба, що посилюється з віком».

Тут ідеться не лише про пліткарство, але й про розповсюдження неправди (пор. 1Тим. 5:13). Можливо, ці молоді вдови були «речницями» лжевчителів у домах та домашніх церквах ефесян (пор. 2Тим. 3:5-7). Неясно, чи стосується ця фраза (пор. 1Тим. 3:11; 2Тим. 3:3) тієї самої проблеми.

▣ **"не віддані п'янству"** Це дієприкметник перфекта пасивного стану. Цей вислів сильніший від Тит. 1:7 або 1Тим. 3:3,8. Мабуть, алкоголізм (див. Спеціальну тему до 1Тим. 3:3) був серйозною проблемою на Криті, що вказує на те, що інтенсивність наказів у Новому Заповіті може змінюватися залежно від конкретної культури.

▣ **"навчали добра"** Зважаючи на 1Тим. 2:12, можна дійти до висновку, що мова йде про вчителів удома або наставниць молодих жінок. У віршах 4-5 маємо контекст навчання. Див. Спеціальну тему до 1Тим. 3:3.

2:4 "щоб навчали жінок молодих" Корінь цього слова, *sōphrōn*, зустрічається в Тит. 2:4,5,6 та 12. Головним його значенням є «мати здоровий розум». Це означає самовладання та збалансоване життя.

▣ **"любити своїх чоловіків, любити дітей"** Ці два грецькі слова зустрічаються лише тут у всьому Новому Заповіті. Воля Божа для заміжніх жінок – любити свого чоловіка та дітей. Ті лжевчителі баламутили дома (пор. Тит. 1:11; 2Тим. 3:6).

2:5 У культурі Середземномор'я I століття суспільство очікувало від молодих жінок бути покірними домогосподарками (пор. 1Тим. 2:10). Чи стосується цей наказ усіх заміжніх жінок усіх часів та народів? Це зовсім не легке питання! Сучасним християнам слід ставитися до цього питання без догматизму, надаючи право більш вільного тлумачення. Раджу прочитати книги Фі та Стюарта «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» та Гордона Фі «Євангеліє і Дух» (Fee and Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth*; Gordon Fee, *The Gospel and Spirit*).

▣ **"помірковані"** Див. детальну примітку до 2Тим. 3:2.

▣ **"чисті"** Це слово зустрічається лише тут у Пастирських посланнях. Павло вжив його у виразі «чиста діва» (тобто Церква) у 2Кор. 11:2.

NASB «працювали вдома»
NKJV «господарні»
NRSV «добрі управительки дому»
TEV «добрі домогосподарки»
NJB «як працювати в своїх домах»

Ця фраза має різночитання в грецьких рукописах (див. BAGD, с. 561). У більшості раних мінускульних манускриптів (κ*, Α, С, D*, F, G, I), більшості творів раних отців церкви та більшості пізніших мінускульних манускриптів вжите загальне слово «доморобітниця» (*oikourgos*, «дім» + «робітниця»), але в деяких давніх текстах (κ^c, D^c, H, L, P) вжите слово «домоохоронниця» (*oikouros*, «дім» + «охоронниця»), подібне до 1Тим. 5:14, *oikodesmoteu* (домогосподарка, «дім» + «господарка»).

Це слово, *oikourgos*, є дуже рідкісним (Брюс М. Метцгер, «Коментар до грецького Нового Заповіту» [Bruce M. Metzger, *Commentary on the Greek New Testament*], с. 654). Одним з головних принципів текстуальної критики є те, що найбільш незвичне слово або вираз скоріш за все було вжито в оригіналі, адже вірогідно, що переписчики змінювали саме такі слова й вирази на більш звичайні.

▣ **"слухняні своїм чоловікам"** Слово «слухняні» походить від військового терміну «слухатися» в командному ланцюжку. Це дієприкметник теперішнього часу медіального стану (пор. Еф. 5:21 і далі; Кол. 3:18; 1Тим. 2:11-12; 1Петр. 3:1). Однак слід зазначити, що Павло в Еф. 5:21 пов'язує послух або покору з наповненням Духом (пор. Еф. 5:18) і наказує всім християнам коритися. Див. примітку до 1Тим. 2:11-12.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОКОРА (*hupotassō*)» (SPECIAL TOPIC: SUBMISSION [*hupotassō*])

У Септуагінті це слово вживається як відповідник різних єврейських слів. Основним єврейським значенням цього слова є «веліти» або «право наказувати». Ці значення відображені в Септуагінті.

1. Бог велить (пор. Лев. 10:1; Йона 2:1; 4:6-8)
2. Мойсей велить (пор. Вих. 36:6; Повт. Зак. 27:1)
3. царі наказують (пор. 2Хр. 31:13)

У Новому Заповіті це значення продовжується в Діях 10:48, де Апостоли «велять». Однак у Новому Заповіті з'являються нові конотації.

1. добровільний аспект (часто в МЕДІАЛЬНОМУ СТАНІ)
2. цю «самообмежуючу» дію можна бачити в покорі Ісуса
  - а. Отцю (пор. 1Кор. 15:25)
  - б. Своїм земним батькам (пор. Лк. 2:51)
3. віруючі в певній мірі підкоряються культурі, щоб не завдати шкоди Євангелію
  - а. віруючі коряться одне одному (пор. Еф. 5:21)
  - б. віруючі жінки коряться своїм чоловікам (пор. Кол. 3:18; Еф. 5:22-24; Тит. 2:5; 1Петр. 3:1)
  - в. віруючі коряться язичницьким урядам (пор. Рим. 13:1-7; 1Петр. 2:13)

Віруючі діють в любові, заради Бога, заради Христа, заради Царства, на добро інших.

Як і слово *agapaō* (любити), церква наповнила це слово новим змістом, згідно з потребами Царства та інших людей. Нове значення цього слова має відтінок самовідданості, що кориться не тому, що так наказано, але через нові стосунки з самовідданим Богом та Його Месією. Послух і покора віруючих слугують добру всіх і благословенню Божої сім'ї.

▣ **"щоб не зневажалось Боже Слово"** Спосіб життя віруючих є вкрай важливим. Це часто повторювана тема в Пасторських посланнях – «поводження «поза критикою» (пор. Тит. 2:8,10; 1Тим. 3:2,7,10; 5:8,14; 6:1; Тит. 1:6-7,8,10). Віруючі своїм життям та словами повинні приводити інших людей до Христа. Істинне, здорове вчення ніколи не відділяє виправдання від освячення!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ТИТ. 2:6-8

⁶Так само благай юнаків, щоб були помірковані. ⁷У всім сам себе подавай за зразка добрих діл, у навчанні непорушеність, повагу, ⁸слово здорове, неосудливе, щоб противник був засоромлений, не мавши нічого лихого казати про нас.

2:6

NASB «чутливі»
NKJV «тверезо мислячі»
NRSV, TEV «стримані»
NJB «помірковані»

Юнакам дається лише один наказ («щоб були помірковані», пор. Тит. 2:2,4,5). Це єдине дієслово в наказовому способі в Тит. 2:2-6. Див. детальну примітку щодо цього грецького слова в 1Тим. 3:1. Саме воно було життєвим принципом багатьох грецьких філософів («золота середина»).

2:7 "У всім" Граматично неясно, чи пов'язаний вираз «У всім» в Тит. 2:7 з цим віршом і тому стосується юнаків, чи він пов'язаний з емоційним «сам себе» в Тит. 2:7 і стосується Тита.

▣ **"сам себе подавай за зразка"** Це дієприкметник теперішнього часу медіального стану, вжитий в значенні наказового способу (пор. 1Тим. 4:12). Для «прикладу» (*typos*) див. Спеціальну тему: «Форма» в 1Тим. 4:12.

▣ **"добрих діл"** Це повторення для наголосу (пор. Тит. 1:16; 2:7,14; 3:1, 8, 14). Змінене життя людини підтверджує істинність християнського вчення на приваблює до нього людей.

NASB «з чистотою в доктрині»
NKJV «у доктрині проявляючи непорушність»
NRSV «у своєму вченні являй непорушність»
TEV «будь відвертим... у своєму вченні»
NJB «відвертістю... коли навчашь»

Здається, мова йде не лише про зміст проповідей та вчення Тита, але й про те, як саме він повинен навчати (на відміну від нечистого життя й нечистих намірів лжевчителів). Тит повинен був передавати апостольські істини, які він прийняв був від Павла. Якщо таки йдеться про зміст, то, можливо, акцент робиться на темі воскресіння (пор. Рим. 2:7; 1Кор. 15:42,53,54).

У грецьких рукописах існує кілька варіантів цієї фрази. В «Текстовому коментарі до грецького Нового Заповіту» (*A Textual Commentary on the Greek New Testament*) Брюс М. Метцгер (Bruce M. Metzger) зазначає, що слово *aphthorian* (незіпсованість)

1. має серйозне рукописне підґрунтя (κ*, A, C, D*)
2. відповідає контексту
3. пояснює інші варіанти
4. є найбільш незвичним варіантом

Найбільш звичним варіантом (κ^c, D^c, L, і більшість пізніших мінускульних манускриптів) є *adiaphthorian* (щирість) (с. 654).

2:8 "слово здорове" Це те саме часто вживане слово, яке зустрічається в Тит. 2:1 і 2 (у переносному значенні – протилежність нездоровому вченню лжевчителів).

NASB «поважне»
NKJV «благоговіння»
NRSV «серйозність»
TEV «серйозне»
NJB «щирість»

Див. детальну примітку до Тит. 2:2.

▣ **"неосудливе"** Цей принцип стосується як християнських лідерів, так і віруючих взагалі (пор. Тит. 1:6-7,8,10; 1Тим. 3:2,7,10; 5:8,14; 6:1). Див. Спеціальну тему до 1Тим. 3:2.

▣ **"противник"** У контексті це може означати (1) лжевчителів з Тит. 1:10-16 або (2) тих невіруючих в суспільстві, які в своєму язичницькому невігластві критикували християнство. Віруючі повинні жити так, щоби противники не могли нічого сказати проти них, але навпаки, щоби Євангеліє притягувало їх.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ТИТ. 2:9-10

⁹Раби щоби корилися панам своїм, щоби догоджали, не перечили, ¹⁰не крали, але виявляли всяку добру вірність, щоби у всьому вони прикрашали науку Спасителя нашого Бога.

2:9 "Раби щоби корилися панам своїм" Вираз «щоби корилися» у грецькому тексті є дієсловом в інфінітиві теперішнього часу медіального стану (пор. Еф. 6:5-9; Кол. 3:22-24; 1Тим. 6:1-2) і пов'язане зі словом «благай» (тобто «благай, щоби корилися») в Тит. 2:6. Рабам, як і жінкам, наказано заради Христа ставитися до владних структур з благочестивою покірною. Це питання не особистої волі, але проповіді Євангелія! Див. 1Тим. 6:1, Спеціальна тема: «Настанови Павла до рабів».

▣ **"[у всьому]"** В українському перекладі ці слова скорочено, тому що вони повторюються в 10-му вірші. Віруючі повинні усвідомлювати важливість того, щоби усе їхнє життя було відображенням Бога. З богословської точки зору цей концепт є паралельним до взаємної покірки, про яку йдеться в Еф. 5:21, та до покірки благочестивих дружин своїм чоловікам в Еф. 5:22-6:9 (пор. Г.Е. Батт, «Цегла, покрита оксамитом» [Н. Е. Butt, *The Velvet Covered Brick*]).

▣ **"щоби догоджали"** Не сказано, кому саме, але слід розуміти це як догодження не тільки своїм панам, але понад усе Богу (пор. Рим. 12:1-2; Еф. 6:7-8).

NASB	«не охочі до суперечок»
NKJV	«не перечили»
NRSV, TEV	«не огризалися»
NJB	«не сперечаючись»

Те, як віруючі поведуться навіть в тяжких умовах та скрутному положенні, є сильним та яким свідомством їхньої віри в Христа (пор. Еф. 6:5-9).

2:10 "не крали" Це, мабуть, була проблема всіх рабів (пор. Еф. 4:28).

▣ **"виявляли"** Це слово означає надавати зовнішній та чіткий доказ чогось. Життя віруючих рабів повинне приносити славу Богу та свідчити про силу Євангелія змінювати життя людей! Соціальне положення людини не було таким важливим, як її спосіб життя!

▣ **"Спасителя нашого Бога"** Так зазвичай називали кесаря. Ця фраза є характерною для Пастирських послань, і Павло вживав її стосовно Божества (пор. Тит. 1:3-2:10; 3:4). Ця фраза неодноразово вживалася стосовно Ісуса (пор. Тит. 1:4; 2:13; 3:6). Див. детальну примітку до 2Тим. 1:10.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА ТИТ. 2:11-14

А. Цей короткий текст (Тит. 2:11-14) дає богословське підґрунтя для благочестивого життя християн. Він дуже схожий на Тит. 3:4-7 та 2Тим. 1:8-10.

Б. У Тит. 2:11 ідеться про перше пришестя Месії, тобто Боговтілення (пор. Тит. 3:4; 2Тим. 1:10). У Тит. 2:13 те саме слово «з'явлення» вжите стосовно другого пришестя Христа (пор. 1Тим. 6:14;

2Тим. 4:1,8). Для першого пришествя характерною була Божа благодать, але для другого характерною буде Божа справедливість!

- В. Тит. 2:12 – це підсумок благочестивого характеру, що вимагається від керівника в гл. 1:5-9 та від усіх християн в гл. 2:1-10.
- Г. У Тит. 2:13 Євангеліє подається в суто Павловій категорії Царства, що «вже настало», але водночас «ще не настало» (Боже Царство є теперішнім і водночас майбутнім). Ця напруга існує в багатьох роздумах Павла про християнське життя.
- Д. Чи йде мова в Тит. 2:13 про одного Ісуса (пор. NASB, RSV, NEB, NIV), чи про Бога Отця та Ісуса Сина (пор. KJV, ASV, переклад Мофата [Moffat translation] та 2Петр. 1:1)? Є чимало причин вважати це ствердженням божественності Ісуса через вживання титулу, що належав римському кесарю:
1. один артикль з двома іменниками
  2. вірш 14 стосується тільки Христа
  3. слова «великий» та «з'явлення» в Новому Заповіті ніколи не вживаються стосовно Бога Отця
  4. у Павла та інших новозавітних авторів є кілька інших текстів, де стверджується повна божественність Ісуса
  5. більшість раннях отців церкви також вважали, що цей текст стосується Ісуса. Проте слід зазначити, що в раннях версіях ця фраза, як правило, тлумачилася як така, що стосується і ЯХВЕ, і Ісуса.
- Е. У 14-му вірші Церква описується старозавітними термінами, що стосувалися Ізраїлю. В певному сенсі Церква є здійсненням Божого бажання стосовно Ізраїлю (пор. Рим. 2:28-29; Гал. 6:16; 1Петр. 2:5,9; Об. 1:6). Однак Ізраїль і досі користується особливою любов'ю та піклуванням Бога (пор. Рим. 11).

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ТИТ. 2:11-14

¹¹Бо з'явилася Божа благодать, що спасає всіх людей, ¹²і навчає нас, щоб ми, відцуравшись безбожності та світських пожадливістей, жили помірковано та праведно, і побожно в теперішнім віці, ¹³і чекали блаженної надії та з'явлення слави великого Бога й Спаси нашого Христа Ісуса, ¹⁴що Самого Себе дав за нас, щоб нас визволити від усякого беззаконства та очистити Собі людей вибраних, у добрих ділах запопадливих.

2:11 "Бо" Вірші 11-14 пов'язані з віршами 1-10 і створюють богословське підґрунтя для благочестивого життя.

▣ **"з'явилася Божа благодать"** Мова йде про втілення Ісуса (пор. 2Тим. 1:10; Тит. 3:4-7). Життя, вчення і смерть Ісуса в усій повноті явили любов, милість і благодать Отця. Коли ми дивимося на Ісуса, ми бачимо Бога (пор. Ів. 1:1-14; 14:8-11; Кол. 1:15-19; Євр. 1:1-3).

Слово *epiphany* (явлення) вживається в Тит. 2:13 стосовно другого пришествя Христа (пор. Тит. 2:11,13; 3:4; 2Сол. 2:8; 1Тим. 6:14; 2Тим. 1:10; 4:1,8). Див. Тит. 2:13, Спеціальна тема: «Новозавітні терміни, що означають друге пришествя Христа».

▣ **"що спасає всіх людей"** Бог послав Христа вмерти за гріх усіх людей (див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:10), але кожна людина повинна особисто відгукнутися на це покайням, вірою, послухом та стійкістю в вірі. У наступних текстах відображається вселюдський масштаб роботи Христа.

1. «для світу» (Ів. 1:29; 3:16; 6:33,51; 2Кор. 5:19; 1Пв. 2:2; 4:14)

2. «всі люди» (Рим. 5:18; 1Кор. 15:22; 1Тим. 2:4-6; Євр. 2:9; 2Петр. 3:9) Див. детальну примітку до 1Тим. 4:10 та Спеціальну тему до 1Тим. 4:10.

Бог створив людей за Своїм образом (пор. Бут. 1:26,27). У Бут. 3:15 Він пообіцяв відкупити всіх людей. Навіть у покликанні Авраама (пор. Бут. 12:3) та Ізраїлю (пор. Вих. 19:5) Бог особливо говорить про Свій вселюдський задум. Старозавітні обітниці Ізраїлю (дані юдеям, а не язичникам) тепер стосуються віруючих (тобто дані віруючим, але не невіруючим; пор. Еф. 2:11-3:13). Бог закликає до спасіння всіх людей у всьому світі, цей заклик звернений до кожної людини окремо і звучить в силі Духа.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПЕРЕДВИЗНАЧЕННЯ (КАЛЬВІНІЗМ) ТА ВІЛЬНА ВОЛЯ ЛЮДИНИ (АРМІНІАНІЗМ)» (SPECIAL TOPIC: PREDESTINATION [CALVINISM] VS. HUMAN FREE WILL [ARMINIANISM])

Тит. 2:11 балансує інші новозавітні тексти про обрання. Я вважаю суто з богословської точки зору доцільним навести уривки з мого коментаря до Рим. 8:29 та 9-ї глави, а також 1-ї глави Послання до ефесян.

- I. Рим. 8:29 – Павло двічі вжив слово «передбачив» (*proginōskō*, «знати заздалегідь»): один раз тут і ще один раз в 11:2. В 11:2 це слово виражає Божу передвічну любов до Ізраїлю. Пам'ятайте, що слово «знати» в єврейській мові означає близькі особисті стосунки, а не факти про когось (пор. Бут. 4:1; Єр. 1:5). Тут воно є ланкою в ланцюгу вічних подій (пор. Рим. 8:29-30). Цей термін пов'язаний з передвизначенням. Однак треба зазначити, що Боже передбачення не є основою для обрання, бо в такому разі обрання ґрунтувалося б на майбутній реакції грішних людей і було б залежним від людських учинків. Цей термін також вживається в Діях 26:5; 1Петр. 1:2,20 та 2Петр. 3:17.

A. «передбачив» (*proginōskō*, «знати заздалегідь»)

Обидва терміни, «передбачити» та «передвизначити» – то складені слова, утворені з прийменником «перед», і тому їх слід переладати як «знати наперед», «встановляти межі наперед» або «відмічати наперед». Визначальні тексти щодо передвизначення в Новому Заповіті – то Рим. 8:28-30; Еф. 1:13-14 та Рим. 9. В цих текстах очевидно наголошується на суверенності Бога – Він усім керує. Є складений наперед божественний план, що реалізується в часі. Однак цей план не є довільним. Він ґрунтується не лише на Божій суверенності та передбаченні, але й на Його незмінному характері любові, милості та незаслуженої благодаті. Див. СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІЧНИЙ ПЛАН ВІДКУПЛЕННЯ ЯХВЕ».

Нам слід остерігатися, аби не мати хибного уявлення про цю чудову істину через наш західний (американський) індивідуалізм або нашу євангельську завзятість. Ми також повинні не допускати збочення в історичних або богословських суперечках між Августином та Пелагієм або між кальвінізмом та армініанізмом.

B. «передвизначив» (*proorizō*, «встановляти межі наперед»)

Доктрина передвизначення не повинна обмежувати Божу любов, благодать і милість та виключати деяких людей з участі в Євангелії. Вона повинна зміцнювати віруючих, формуючи їхній світогляд. Бог є для всього людства (пор. Ів. 1:12; 3:16; 1Тим. 2:4; 2Петр. 3:9; 1Пв. 2:2; 4:14). Бог керує всім на світі. Хто або що може відлучити нас від Нього (пор. Рим. 8:31-39)? Бог дивиться на всю історію як на теперішнє, а люди прив'язані до часу. Наш погляд і розумові здібності обмежені. Між Божою суверенністю і вільною волею людини немає протиріччя. Такою є структура завіту. Це – ще один приклад істини, викладеної в діалектичній суперечності. Біблійні доктрини викладаються з різних точок зору. Часто вони здаються парадоксальними. Істина полягає в балансі між, на перший погляд, суперечливими парами. Не можна усувати суперечність, відкидаючи одну з конфлікуючих істин. Не можна відокремлювати будь-яку біблійну істину від інших.

Також важливо додати, що ціль християнства полягає не лише в тому, щоб ми пішли на небеса після смерті, але щоб ми вже зараз уподібнювалися Христу (пор. Рим. 8:29-30; 2Кор. 3:18; Гал. 4:19; Еф. 1:4; 2:10; 4:13; 1Сол. 3:13; 4:3; 5:23; 2Сол. 2:13; Тит. 2:14; 1Петр. 1:15). Ми були обрані, щоб стати «святими й непорочними». Бог обирає змінити нас, щоб інші побачили зміну й відкликнулися вірою до Нього у Христі. Передвизначення – то не особистий привілей, але відповідальність у завіті. Це є важливою істиною цього тексту. Це є цілком християнства. Святість є Божою волею для кожного віруючого. Бог обирає нас, щоб ми були подібними Христу (пор. Еф. 1:4), а не просто займали якесь особливе положення. Образ Божий, що був даний людям під час творіння (пор. Бут. 1:26; 5:1,3; 9:6), має бути відновленим.

- В. «Щоб вони були подібні до образу Сина Його» – кінцевою метою Бога є відновлення в людстві Божого образу, втраченого через гріхопадіння. Віруючі передвизначені до уподібнення Христу (пор. Еф. 1:4).

II. Рим. 9

- А. 9-а глава Послання до римлян є одним з найсильніших текстів Нового Заповіту щодо суверенності Бога (ще одним таким текстом є Еф. 1:3-14), а в 10-й главі неодноразово чітко стверджується вільна воля людини (пор. «кожний» див. Рим. 10:4,11,13; «усі» – Рим. 10:12 [двічі]). Павло зовсім не намагається узгодити ці богословські протиріччя. Обидва твердження є вірними! Багато доктрин в Біблії подаються парадоксальними або діалектичними парами. Більшість богословських систем є логічними «напівістинами». Августинізм і кальвінізм з одного боку і напівпелагіанство й армініанізм з іншого боку мають свої елементи правди та свої хиби. Біблійний конфлікт між доктринами є кращим, ніж догматична, раціональна богословська система, що будується на доказах з тексту і ставить Біблію в межі тлумачних упереджень.

- Б. Ця сама істина (в Рим. 9:23) проголошується в Рим. 8:29-30 та Еф. 1:4,11. Ця глава є найсильнішим в Новому Заповіті текстом про суверенність Бога. Беззаперечно, Бог має повну владу над створінням та відкупленням. Цю велику істину ні в якому разі не можна пом'якшувати або применшувати. Однак вона має бути збалансована істиною про те, що Бог обрав завіт як засіб для стосунків з людьми, створеними за Його образом. Звичайно, правда, що деякі старозавітні завіти, напр. завіт в Бут. 15, є безумовними і зовсім не залежать від відповіді людини, але інші завіти обумовлені людською відповіддю (напр. завіт еденського раю, завіти з Ноем, Мойсеєм та Давидом). Бог має план відкуплення для Свого створіння, і жодна людина не може вплинути на цей Його план. Бог вирішив дозволити людям брати участь у Його планах. Ця можливість участі людини створює богословську напругу між Божою суверенністю (Рим. 9) та вільною волею людини (Рим. 10).

Не можна вибирати одне біблійне положення, ігноруючи інше. Між доктринами існує певна напруга, тому що східні народи виражають істину в діалектичних або конфліктуючих парах. Доктрини треба розглядати в відношенні до інших доктрин. Істина є мозаїкою, що складається з істин.

III. Еф. 1

- А. Обрання – це чудова доктрина. Однак вона повинна сприйматися не як фаворитизм, але як заклик бути каналом, інструментом для спасіння інших людей! У Старому Заповіті це слово часто вживалося в значенні служіння; в Новому ж Заповіті воно перш за все означає спасіння, що веде до служіння. Біблія не вирішує видимого протиріччя між суверенністю Бога і вільною волею людини, але стверджує обидві істини! Гарним прикладом цієї біблійної суперечливості є 9-а глава Послання до римлян, де йдеться про Божий суверенний вибір, та 10-а глава про необхідну відповідь людини (пор. 10:11,13).

Ключ до цієї богословської суперечливості можна знайти в вірші 1:4. Ісус – Божий Обранець, і всі люди потенційно обрані в Ньому (Карл Барт [Karl Barth]). Ісус є Божим «так» у відповідь на потребу грішного людства (Карл Барт [Karl Barth]). У Еф. 1:4 Павло також допомагає прояснити це питання, стверджуючи, що ціллю передвизначення є не тільки потрапити на небо, але й досягти святості (уподібнення Христу). Ми часто сприймаємо вигоди Євангелія, але нехтуємо обов'язками! Боже покликання (обрання) стосується як життя в тимчасовому світі, так і вічності!

Доктрини існують у зв'язку з іншими істинами, а не як окремі, не пов'язані одна з одною. Чудовою аналогією може слугувати сузір'я та окрема зірка. Бог представляє істину в жанрах східних, а не західних. Не треба намагатися зняти напругу суперечливих діалектичних (парадоксальних) пар доктринальних істин (Божа трансцендентність та Божа іманентність; безпека віруючих та потреба в стійкості; Ісус як рівний Отцю та Ісус як підкорений Отцю; християнська воля та християнська відповідальність перед партнером в завіті, тощо).

У богословському концепті «завіту» суверенність Бога (Він завжди проявляє ініціативу та визначає план дій) поєднується з обов'язковою відповіддю людини покаяттям та вірою, як спочатку, так і постійно. Стережіться, щоб не наводити докази однієї сторони парадоксу, нехтуючи іншою його стороною! І стережіться, щоб не підтверджувати тільки свою улюблену доктрину чи богословську систему.

- Б. «вибрав у Ньому Він нас» в Еф. 1:4 стоїть в аористі медіального стану дійсного способу, що наголошує на суб'єкті. Таким чином, підкреслюється обрання Отця ще до початку часу. Боже обрання треба розуміти не в ісламському сенсі детермінізму і не в ультракальвіністському сенсі обрання одних та необрання інших, а в сенсі завіту. Бог обіцяв відкупити грішне людство (пор. Бут. 3:15). Бог покликав та обрав Авраама, щоб обрати всіх людей (пор. Бут. 12:3; Вих. 19:5-6). Сам Бог обрав усіх людей, які увірували в Христа. Бог завжди проявляє ініціативу в спасінні (пор. Ів. 6:44,65). Цей текст та 9-а глава Послання до римлян є найсильнішими біблійними текстами щодо передвизначення, на якому наголошували Августин та Кальвін.

Бог обрав віруючих не тільки на спасіння (виправдання), але й на освячення (пор. Кол. 1:10-12). Це може стосуватися (1) нашого положення в Христі (пор. 2Кор. 5:21) або (2) Божого бажання відтворити Свій характер у Своїх дітях (пор. Еф. 2:10; Рим. 8:28-29; Гал. 4:19). Божою волею для Його дітей є вічність на небесах і хриstopодібність зараз!

«У Ньому» – це ключовий концепт в Еф. 1:4. Благословіння, благодать і спасіння Отця течуть через Христа (пор. Ів. 14:6). Зверніть увагу на повторення цієї граматичної форми (локативного спрямування) в Еф. 1:3, «у Христі»; 1:4, «у Ньому»; 1:7, «в Ньому»; 1:9, «у Самому Собі»; 1:10, «в Христі»; 1:12, «на Христа»; та 1:13, «у Ньому», «в Нього». Ісус є Божим «так» у відповідь на потребу грішного людства (Карл Барт [Karl Barth]). Ісус – Обранець, і в Ньому всі люди потенційні обранці. Всі благословіння Бога Отця течуть через Христа.

Фразу «перше заложення світу» також вжито в Мт. 25:34; Ів. 17:24; 1Петр. 1:19-20 та Об. 13:8. Воно вказує на те, що Триєдиний Бог розпочав роботу відкуплення ще до Бут. 1:1. Люди обмежені своїм відчуттям часу. Для нас усе існує в минулому, теперішньому або майбутньому часі. Але в Бога не так.

Ціллю передвизначення є святість, а не привілей. Покликання Боже призначалося не для обмеженого числа «обраних» Адамових дітей, але для всіх! Це покликання до того, що Бог призначив людині на початку, – бути подібним до Нього (пор. 1Сол. 5:23; 2Сол. 2:13), за Його подобою (пор. Бут. 1:26-27). Перетворення передвизначення із святого життя на богословський догмат – це трагедія. Наше богослов'я часто говорить голосніше від біблійного тексту.

Слово «непорочні» (*amōtos*) або «без будь-якого пороку» вживається стосовно

1. Ісуса (пор. Євр. 9:14; 1Петр. 1:19)
2. Захарії та Єлисавети (пор. Лк. 1:6)
3. Павла (пор. Фил. 3:6)
4. всіх істинних християн (пор. Фил. 2:15; 1Сол. 3:13; 5:23)

Незмінною волею Бога для кожного християнина є не просто те, щоб в кінці піти на небо, але також уподібнення Христу вже тут і зараз (пор. Рим. 8:29-30; Гал. 4:19; 1Петр. 1:2). Віруючі повинні віддзеркалювати Божі характеристики, щоб нести Євангеліє загиблому світу.

Згідно з граматиною, фраза «у любові» в Тит. 2:2 може стосуватися або Тит. 2:4, або Тит. 2:5. Однак коли ця фраза вживається в інших місцях у Посланні до ефесян, вона завжди стосується людської любові до Бога (пор. Еф. 3:17; 4:2,15,16).

- В. В Еф. 1:5 фраза «призначивши наперед» є дієприкметником аориста активного стану. Це грецьке складене слово складається зі слів «перед» та «відмітити». Воно означає Божий передвизначений план відкуплення (пор. Лк. 22:22; Дії 2:23; 4:28; 17:31; Рим. 8:29-30). Передвизначення є однією з кількох істин стосовно спасіння людства. Воно є частиною богословського ряду взаємопов'язаних істин. Не можна наголошувати на ньому окремо від інших істин! Біблійна істина подається в ряді конфліктуючих, парадоксальних пар. Конфесіоналізм має тенденцію послаблення біблійного конфлікту шляхом наголошення на одній із діалектичних істин (передвизначення та вільна воля людини; безпека віруючого та стійкість святих; первородний гріх та вольовий гріх; безгрішність та намагання грішити менше; миттєве об'явлення освячення та поступове освячення; віра та діла; християнська воля та християнська відповідальність; трансцендентність та іманентність).

Боже обрання залежить не від діл людини, але від благодатного характеру Бога (пор. Еф. 1:7,9,11). Бог хоче, щоб усі (не лише особливі люди, як казали гностики або як кажуть ультра-кальвіністи в наші дні) спаслися (пор. Єз. 18:21-23,32; Ів. 3:16-17; 1Тим. 2:4; 4:10; Тит. 2:11; 2Петр. 3:9; 1Пв. 2:2; 4:14). Божа благодать (характер Бога) є богословським ключем до цього тексту (пор. Еф. 1:6а, 7с, 9b), і та сама Божа милість є ключем до іншого тексту про передвизначення, Рим. 9-11.

Єдиною надією для грішного людства є благодать і милість Бога (пор. Іс. 53:6 та кілька інших старозавітних текстів, які цитується в Рим. 3:9-18). Під час тлумачення цих перших богословських глав важливо розуміти, що Павло наголошує на тому, що ніяк не пов'язане з людськими ділами: передвизначенні (Еф. 1), благодаті (Еф. 2) та Божому вічному плані відкуплення (таємниця, Еф. 2:11-3:13). Це повинно було протиставлятися вченню лжевчителів, які занадто наголошували на людських ділах та гордині.

2:12 "навчає нас" Це буквально означає виховання або навчання дитини (пор. 1Тим. 1:20; 2Тим. 2:25; 3:16). Благодать персоніфікована як люблячий батько (пор. Євр. 12:5 і далі).

▣ **"безбожності"** Тут обіграються слова *asebeia* (безбожність, з префіксом альфа) та *Eusebia* (благочестя, див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:7). Не виключно, що це є віддзеркаленням «двох доріг» старозавітної літератури мудрості (пор. Єг. 24:14-15; Пс. 1; Пр. 4:10-19; Мт. 7:13-14). Ми повинні відвернутися від зла, тому що Христос віддав Самого Себе за нас, щоб визволити нас від зла. Ми повинні повернутися до добра, тому що Христос дав нам приклад. Благодать дає нам позитивний та негативний уроки!

▣ **"світських пожадлиостей"** (пор. Тит. 3:3; 1Тим. 6:9; 2Тим. 2:22; 3:6; 4:3)

▣ **"помірковано"** Див. детальну примітку до 1Тим. 3:2.

▣ **"праведно"** Див. вірші 2,4,5,6 та Спеціальну тему нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПРАВЕДНІСТЬ» (SPECIAL TOPIC: RIGHTEOUSNESS)

Тема праведності є настільки важливою, що кожний дослідник Біблії повинен особисто глибоко вивчити цю тему.

У Старому Заповіті Бог охарактеризований як «справедливий» або «праведний» (ДІСЛОВО, BDB 842, KB 1003; ІМЕННИК ЧОЛОВІЧОГО РОДУ, BDB 841, KB 1004; ІМЕННИК ЖІНОЧОГО РОДУ, BDB 842, KB 1006). Месопотамський термін походить від «річної очеретини», що її використовували під час будівництва для перевірки горизонтальної прямої стін та тинів. Бог вибрав цей термін як метафору для описання Свого характеру. Він є прямим кутом (лінійкою), що дає можливість все перевіряти й оцінювати. Цей концепт стверджує Божу праведність та Його право судити.

Людина створена за образом Бога (пор. Бут. 1:26-27; 5:1,3; 9:6). Вона створена для спілкування з Богом (пор. Бут. 3:8). Все створіння є сценою або тлом для взаємин між Богом та людьми. Бог хотів, щоб Його найвеличніше створіння, людина, знала Його, любила Його, служила Йому і була подібною Йому! Людство було випробуване на вірність (пор. Бут. 3), і перше подружжя не змогло достойно пройти це випробування. Наслідком цього став розрив у стосунках між Богом і людьми (пор. Рим. 5:12-21).

Бог обіцяв виправити ситуацію і відновити спілкування (пор. Бут. 3:15; див. Спеціальну тему: «Вічний план відкуплення ЯХВЕ»). Він це зробив Своєю волею через Свого Сина. Люди були не в змозі виправити цю ворожнечу (пор. Рим. 1:18-3:20; Об. 5).

Після гріхопадіння першим кроком Бога до відновлення був завіт, що ґрунтувався на Його заклику і відклику людей покаятися, вірністю й покорюю (пор. Єр. 31:31-34; Єз. 36:22-38). Після гріхопадіння люди не були здібними навіть дотримувати завіт (пор. Рим. 3:21-31; Гал. 3). Богу Самому довелося ініціювати відновлення людства. Для цього Він

1. об'явив людей праведними через роботу Христа (судова праведність)
2. дарував людям праведність через роботу Христа (залічена праведність)
3. послав людям Духа Божого, що в них оселився і створював праведність в них (уподібнення Христу, відновлення образу Божого)
4. відновив спілкування Еденського саду (порівняй Бут. 1-2 з Об. 21-22)

Однак Бог вимагає відповіді з боку людини. Бог постановляє (тобто дарує, Рим. 5:8; 6:23) і забезпечує, але люди повинні відкликнутися та продовжувати відкликатися

1. покаятися
2. вірою
3. життям послуху
4. стійкістю в вірі

Отже, праведність є обоюдною дією в завіті між Богом і Його найвеличнішим створінням; в її основі лежить характер Бога, робота Христа і сила Духа, і кожна людина повинна особисто і постійно реагувати на всі ці божественні дії. Цей концепт називається «виправданням благодаттю через віру» (Еф. 2:8-9). Він відкривається в Євангеліях, але ще не сформульований там. Формула вперше визначається Павлом, який понад 100 разів вживає грецький термін «праведність» в різних формах.

Павло був освіченим рабином, і тому він вживав цей термін *dikaionē* в єврейському сенсі, як відповідник єврейського *цаддік*, як в Септуагінті, а не в грецькій літературі. У греків цей термін означав людину, що відповідає очікуванням божества та суспільства (напр. Ной, Йов). В єврейському сенсі праведність завжди пов'язана з завітом (див. Спеціальну тему: «Завіт»). Яхве – справедливий, етичний, моральний Бог. Він хоче, щоб Його народ віддзеркалював Його характер. Відкуплені люди стають новим створінням (пор. 2Кор. 5:17; Гал. 6:15). Ця новизна призводить до нового, благочестивого життя (пор. Мт. 5-7; Гал. 5:22-24; Послання Якова; 1 Івана). Оскільки Ізраїль був теократичною державою, в ньому не було чіткого розрізнення між світським (суспільні норми) та священним (Божа воля). Ця відмінність виражена єврейськими та грецькими термінами, що перекладаються як «справедливість» (у суспільстві) та «праведність» (в релігії).

Євангеліє (добра вістка) Ісуса – то вістка про відновлення спілкування грішного людства з Богом. Це здійснилося через любов, милість і благодать Отця; життя, смерть і воскресіння Сина; спонукання Духа, що Він притягує людину до Євангелія. Виправдання – то дар від Бога, але воно повинно

призвести до благочестя (позиція Августина, що відображає як акцент реформаторів на тому, що Євангеліє є Божим даром, так і акцент римських католиків на необхідності зміненого життя, повного любові й вірності). Реформатори сприймали термін «Божа праведність» в ОБ'ЄКТИВНОМУ РОДОВОМУ ВІДМІНКУ (тобто як Божу дію, завдяки якій Бог приймає грішних людей [позиційне освячення], а католики сприймали його в СУБ'ЄКТИВНОМУ РОДОВОМУ ВІДМІНКУ, як процес поступового уподібнення Богу [практичне поступове освячення]. Насправді обидві позиції є вірними!!)

На мою думку, вся Біблія від Бут. 4 до Об. 20 є історією про те, як Бог відновлює спілкування Еденського саду. Біблія починається з того, що Бог і люди живуть у спілкуванні на землі (пор. Бут. 1-2), і закінчується тим самим (пор. Об. 21-22). Образ Божий і задум Божий будуть відновлені!

Далі подаються окремі тексти з Нового Заповіту, що ілюструють вжиток різних форм цього грецького слова.

1. Бог праведний (це часто пов'язано з Богом як Суддею)
  - а. Рим. 3:26
  - б. 2Сол. 1:5-6
  - в. 2Тим. 4:8
  - г. Об. 16:5
2. Ісус праведний
  - а. Дії 3:14; 7:52; 22:14 (титул Месії)
  - б. Мт. 27:19
  - в. 1Пв. 2:1,29; 3:7
3. Божою волею для Його створіння є праведність
  - а. Лев. 19:2
  - б. Мт. 5:48 (пор. 5:17-20)
4. Спосіб, яким Бог дарує та творить праведність
  - а. Рим. 3:21-31
  - б. Рим. 4
  - в. Рим. 5:6-11
  - г. Гал. 3:6-14
5. Дарована Богом
  - а. Рим. 3:24; 6:23
  - б. 1Кор. 1:30
  - в. Еф. 2:8-9
6. Приймається вірою
  - а. Рим. 1:17; 3:22,26; 4:3,5,13; 9:30; 10:4,6,10
  - б. 2Кор. 5:7,21
7. Через дії Сина
  - а. Рим. 5:21
  - б. 2Кор. 5:21
  - в. Фил. 2:6-11
8. Воля Божа – щоб Його послідовники були праведними
  - а. Мт. 5:3-48; 7:24-27
  - б. Рим. 2:13; 5:1-5; 6:1-23
  - в. Еф. 1:4; 2:10
  - г. 1Тим. 6:11
  - д. 2Тим. 2:22; 3:16
  - е. 1Пв. 3:7
  - ж. 1Петр. 2:24
9. Бог судитиме світ за праведністю
  - а. Дії 17:31
  - б. 2Тим. 4:8

Праведність – то характер Бога, що дарується грішним людям через Христа. Праведність – це

1. Божа постанова
2. Божий дар
3. дія Христа
4. життя, яке треба прожити

Але це також є процесом, в якому людина повинна рішуче і твердо старатися досягнути праведності, що колись буде завершена в другому пришесті Христа. Коли людина спасається, її спілкування з Богом відновлюється, але потім це спілкування поступово зміцнюється протягом всього життя, і врешті-решт стає зустріччю з Ним віч-на-віч (пор. 1Ів. 3:2) під час смерті або *Парусії!*

Завершімо цю тему на гарній цитаті зі «Словника Павла та його листів» видавництва IVP (*Dictionary of Paul and His Letters*, IVP)

«Кальвін більше, ніж Лютер, ставить акцент на аспекті Божої праведності, пов'язаному зі взаєминами. Погляди Лютера на Божу праведність, здається, відображають аспект, пов'язаний з викупом гріха. Кальвін підкреслює дивовижний характер спілкування або передавання нам Божої праведності» (с. 834).

На мою думку, взаємини віруючого з Богом мають три сторони.

1. Євангеліє – то особа (на цьому акцентували східна церква та Кальвін)
2. Євангеліє – це істина (на цьому акцентували Августин та Лютер)
3. Євангеліє – це змінене життя (акцент католиків)

Всі три твердження є істиною і повинні прийматися разом для здорового, вірного, біблійного християнства. Надмірний акцент на будь-якій з цих сторін або нехтування будь-якою з них призводить до проблем.

Треба приймати Ісуса!

Треба вірити в Євангеліє!

Треба старатися уподібнюватися Христу!

▣ "в теперішнім віці" Див. Спеціальну тему до 1Тим. 6:17.

2:13 "чекали" Це теперішній час медіального стану, що означає постійне особисте очікування другого пришестя Христа.

▣ "блаженної надії" Тут знову мова йде про друге пришестя.

▣ "з'явлення" Див. Спеціальну тему нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «НОВОЗАВІТНІ ТЕРМІНИ, ЩО ОЗНАЧАЮТЬ ДРУГЕ ПРИШЕСТЯ ХРИСТА» (SPECIAL TOPIC: NT TERMS FOR CHRIST'S RETURN)

Есхатологічний особливий день, коли люди стоятимуть перед Ісусом (як Спасителем та Суддею), називається в Біблії по-різному.

1. «день Господа нашого Ісуса Христа» (пор. 1Кор. 1:8)
2. «День Господній» (пор. 1Кор. 5:5; 1Сол. 5:2; 2Сол. 2:2)
3. «День Господа Ісуса» (пор. 2Кор. 1:14; у манускрипті в цей вираз також є в 1Кор. 5:5)
4. «день Ісуса Христа» (пор. Фил. 1:6)
5. «день Христа» (пор. Фил. 1:10; 2:16)
6. «Його день (Сина Людського)» (пор. Лк. 17:24)

7. «день, коли явиться Син Людський» (пор. Лк. 17:30)
8. «з'явлення Господа нашого Ісуса Христа» (пор. 1Кор. 1:7)
9. «коли з'явиться з неба Господь Ісус» (пор. 2Сол. 1:7)
10. «перед Господом нашим Ісусом в Його приході» (пор. 1Сол. 2:19)

Є принаймні чотири вирази, якими новозавітні автори називають друге пришестя Ісуса.

1. *epiphaneia*, що означає блискучу яскравість, яка з богословської точки зору пов'язана зі «славою» (але за етимологією вони не пов'язані). У 2Тим. 1:10; Тит. 2:11 та 3:4 це слово означає перше пришестя Ісуса (тобто боговтілення) та Його друге пришестя. Воно також зустрічається в 2Сол. 2:8, де вжито всі три терміни, що означають друге пришестя: 1Тим. 6:14; 2Тим. 4:1,8; Тит. 2:13.
2. *parousia*, що означає присутність і спочатку вживалося в значенні царського візиту. Це найчастіше вживаний термін (пор. Мт. 24:3,27,37,39; 1Кор. 15:23; 1Сол. 2:19; 3:13; 4:15; 5:23; 2Сол. 2:1,8; Як. 5:7,8; 2Петр. 1:16; 3:4,12; 1Пв. 2:28).
3. *apokalypsis* (або *apocalypsis*), що означає відкриття з метою об'явлення. Так називається остання книга Нового Заповіту (пор. Лк. 17:30; 1Кор. 1:7; 2Сол. 1:7; 1Петр. 1:7; 4:13).
4. *phaneroō*, що означає винести на світло, відкрити або виявити. Цей термін часто вживається в Новому Заповіті щодо багатьох аспектів Божого одкровення. Як і *epiphaneia*, він теж може означати перше пришестя Христа (пор. 1Петр. 1:20; 1Пв. 1:2; 3:5,8; 4:9) та Його друге пришестя (пор. Мт. 24:30; Кол. 3:4; 1Петр. 5:4; 1Пв. 2:28; 3:2).
5. Звичайний термін «прихід», *erchomai*, також іноді вживається в значенні другого пришестя Христа (пор. Мт. 16:27-28; 23:39; 24:30; 25:31; Дії 1:10-11; 1Кор. 11:26; Об. 1:7,8).
6. Окрім того, він також вживається з фразою «День Господній» (пор. 1Сол. 5:2), що в Старому Заповіті означала Божий день благословіння (воскресіння) та суду.

Новий Заповіт в цілому написаний в світогляді Старого Заповіту, що передбачав такі положення:

- а. сучасний злий і непокірний вік
- б. прийдешній новий вік праведності
- в. вік, що здійсниться силою Духа через роботу Месії (Помазаника)

Богословське припущення поступового одкровення є необхідним, тому що новозавітні автори дещо змінюють очікування Ізраїлю. Замість одного войовничого, націоналістичного (зосередженого на Ізраїлі) пришестя Месії ми маємо два пришестя. Перше пришестя було боговтіленням через непорочне зачаття й народження Ісуса з Назарета. Він прийшов не як воїн або суддя, але як «страждальний раб» Іс. 53; Він в'їхав на молодім віслюкові (не на коні, як військовий, і не на мулі, як цар), згідно з Зах. 9:9. З першого пришестя розпочався новий месіанський вік, Царство Боже на землі (див. Спеціальну тему: «Царство Боже»). З одного боку, Царство вже прийшло, але з іншого боку воно ще є дуже далеким. Саме ця напруга між двома пришестями Месії (див. Спеціальну тему: «Месія»), в певному сенсі, є тим збігом в часі двох іудейських епох (див. Спеціальну тему: «Цей вік і прийдешній вік»), що його не видно або принаймні не дуже чітко видно в Старому Заповіті. Насправді в цих двох пришестях виділяється задум ЯХВЕ відкупити всіх людей (пор. Бут. 3:15; 12:3; Вих. 19:5 та проповіді пророків, особ. Ісаї та Йони).

Церква не чекає на здійснення пророцтв Старого Заповіту, тому що більшість з них стосується першого пришестя Христа (пор. «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» [How To Read The Bible For All Its Worth], с. 165-166). Віруючі чекають на славне пришестя воскреслого Царя над царями та Пана над панами і на історичне здійснення нового віку праведності на землі, як на небі (пор. Мт. 6:10). Старозавітні пророцтва не були неточними, але вони були неповними. Христос знову прийде, як передвіщали пророки, в силі та владі ЯХВЕ.

Друге пришестя не є біблійним терміном, але сам цей концепт є світоглядом та основою всього Нового Заповіту. Бог все виправить. Знов відновиться спілкування Бога з людьми, створеними за Його образом. Зло буде засуджене й знищене. Божі задуми неодмінно здійсняться, інакше й бути не може!

Рання церква поклонялася і в суботу, і в перший день тижня (тобто в неділю, день воскресіння). У відповідь на ріст християнського руху, синагога почала вимагати від усіх своїх членів зрікатися Ісуса як Месії (Вісімнадцять блаженств). Тоді (в 70 р. н.е.) християни почали збиратися виключно по неділях.

▣ **"слави"** Це слово «слава» можна розуміти у двох значеннях: (1) «славне з'явлення» (пор. NKJV) або (2) «з'явлення слави» (пор. NASB, NRSV, TEV і NJB). Слава часто пов'язується в Старому Заповіті з Божією присутністю (особливо хмара слави *Shekinah* [«шекіна»] часів блукання ізраїльтян в пустелі). «Слава» походить з єврейського слова *kabod* («кавод»), що означає сяючу велич. Два грецькі слова, пов'язані з другим пришествям Христа, також означають яскравість або сяйво: *epiphaneia* (пор. Мт. 25:31) та *phanerōō* (пор. Мт. 24:30). Ісус говорить про Свою славу та про славу Отця в Ів. 17:1-5,22,24.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СЛАВА» (*doxa*) (SPECIAL TOPIC: GLORY [*doxa*])

Біблійний концепт «слави» визначити нелегко. У Септуагінті слово *doxa* вживається для перекладу понад двадцяти єврейських слів. У Новому Заповіті це слово вживається багато разів і різними способами стосовно Бога, Ісуса, людей та месіанського Царства.

У Старому Заповіті найпоширенішим єврейським словом «слава» (*kabod* [«кавод»], BDB 458, KB 455-458) був колишній комерційний термін, що означав важільні терези («важити», KB 455). Що багато важило – те дорого коштувало або мало в собі цінність. До цього часто додавався концепт яскравості, що виражав величність Бога (пор. Вих. 19:16-18; 24:17; 33:18; Іс. 60:1-2). Тільки один Бог є достойним честі (пор. Пс. 24:7-10; 66:2; 79:9). Він занадто яскравий для ока людини, і ніхто з людей не може дивитися на Нього. Він обволікає Себе хмарою або димом (пор. Вих. 16:7,10; 33:17-23; Іс. 6:5). ЯХВЕ можна по-справжньому пізнати лише через Христа (пор. Ів. 1:18; 6:46; 12:45; 14:8-11; Кол. 1:15; 1Тим. 6:16; Євр. 1:3; 1Ів. 4:12).

Для більш глибокого дослідження слова *kabod* див. Спеціальну Тему: «Слава (у Старому Заповіті)». Слава віруючих полягає в тому, що вони розуміють Євангеліє та хваляться Богом, а не самими собою (пор. 1Кор. 1:29-31; Єр. 9:23-24). Для більш детального дослідження див. NIDOTTE (Новий міжнародний словник богослов'я та екзегези Старого Заповіту), Том 2, с. 577-587.

▣ **"великого Бога й Спасителя нашого Христа Ісуса"** Ісус тут неоднозначно названий Богом! Подібними титулами називали себе кесарі (Птолемей I). Слова «з'явлення» (за контекстом воно стосується другого пришествия Христа) та «великий» ніколи не вживаються стосовно ЯХВЕ. Також слово «Спаситель» вжито без артикля. Синтаксис грецького койне підтверджує, що це титул Ісуса, тому що з обома іменниками вжито лише один артикль, що об'єднує їх (див. Новий англійський переклад Біблії [NET Bible]). Ісус божественний (пор. Ів. 1:1; 8:57-58; 20:28; Рим. 9:5; Фил. 2:6; 2Сол. 1:12; Євр. 1:8; 2Петр. 1:1,11; 1Ів. 5:20). У Старому Заповіті Месія (див. Спеціальну тему до 1Тим. 1:1) зображується як особа з божественною силою, яка була в «судді». Його божественність була неочікуваною для всіх (див. 1Тим. 2:5, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЄДИНОБОЖЖЯ»!).

2:14 "що Самого Себе дав за нас" Це узгоджується з богослов'ям Мр. 10:45; 2Кор. 5:21; та Євр. 9:14. Мова йде про викупну заступницьку жертву (пор. Іс. 53; Гал. 1:4; 1Тим. 2:5-6; Євр. 9:12-15; 1Петр. 1:18-19). Бог Отець «послав» Сина, але Син «віддав Самого Себе»!

▣ **"щоб нас визволити"** Це слово пов'язане з давньоєврейським «викуп» (у NASB Тит. 2:14 позначено як цитату зі Старого Заповіту). Обидва ці слова стосуються визволення з рабства, як Ізраїль був визволений з Єгипту. Це також означає, що віруючі через Христа звільнені від влади гріха (пор. Рим. 6). Див. 1Тим. 2:6, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІДКУПЛЕННЯ/ВІДКУПИТИ».

▣ **"очистити"** Див. Спеціальну Тему «Праведність» в Тит. 2:13. Богословське питання таке: Як саме Він очищає Собі людей? Чи здійснюється це Божим чином через Христа, як дар, чи це наказ покаяння, послуху та стійкості в вірі? Тобто чи все це від Бога, чи необхідний відгук людини?

На мою думку, оскільки Біблія навчає істину парадоксальними парами, тут є і вільна дія святого Бога, і необхідність початкового та постійного відгуку грішної людини (див. Спеціальну тему до Тит. 2:11)! Ці два начебто протилежних аспекти поєднуються в концепті «завіту» (див. Спеціальну тему до 2Тим. 2:1).

▣ **"Собі людей вибраних"** Ця фраза взята із старозавітного завіту (пор. Вих. 19:5; Повт. Зак. 14:2; 1Петр. 2:5,9,10; Об. 1:6). Церква є духовним Ізраїлем (пор. Гал. 6:16; Рим. 2:29). Церква несе відповідальність за благовіщення всім людям (пор. Мт. 28:19-20; Лк. 24:47; Дії 1:8) через проповідь Євангелія та життя згідно з Євангелієм!

▣ **"у добрих ділах запопадливих"** Ціль християнства полягає не лише в тому, щоб віруючі пішли на небеса після смерті, але щоб вони вже зараз уподібнювалися Христу (пор. Гал. 4:19; Еф. 1:4; 2:10). Для Божого народу характерне палке бажання робити добрі діла (пор. Послання Якова та Перше Послання Івана).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ТИТ. 2:15

¹⁵Оце говори та нагадуй, та з усяким наказом картай. Хай тобою ніхто не погордує!

2:15 "говори та нагадуй, та... картай" Ці три дієслова стоять в теперішньому часі активного стану наказового способу: продовжуй навчати (пор. Тит. 2:1), продовжуй нагадувати та продовжуй картати (пор. 2Тим. 3:16). Церковні керівники повинні підбадьорювати святих та впізнавати лжевчителів!

▣ **"з усяким наказом"** Це слово, *exousia*, вжите в Мт. 28:18, де сказано, що Ісусу дана вся влада не небі та на землі. Ісус передав цю владу Своїм Апостолам (Павло був останнім із них, «невчасно народженим»). Павло передав свою владу (*epitaē*) Тимофію і Титу як своїм особистим представникам.

З того часу, як ці очевидці померли, писання Нового Заповіту (а також і Старого Заповіту) стало владою або авторитетом «для всіх наступних поколінь віруючих» (пор. 2Тим. 3:15-17).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВЛАДА (*EXOUSIA*)» (SPECIAL TOPIC: AUTHORITY [*EXOUSIA*])

I. Вживання цього слова Лукою. Цікаво прослідити вживання Лукою слова *exousia* (влада, сила, або законне право).

1. В Лк. 4:6 сатана стверджує, що може дати Ісусу владу.
2. В Лк. 4:32,36 юдейський народ був вражений тим, як Ісус навчав з надзвичайною владою.
3. В Лк. 9:1 Ісус дав Свою силу і владу Апостолам.
4. В Лк. 10:19 Він дав Свою владу сімдесяти посланцям.
5. В Лк. 20:2,8 задається центральне питання про владу Ісуса.
6. В Лк. 22:53 силам зла було дано владу засудити і вбити Ісуса.

Не в Луки, але в Матвія Велике доручення починається зі слів «Дана Мені всяка влада на небі й на землі» (Мт. 28:18), і це – чудовий опис влади Ісуса.

Ісус стверджував, що має владу, з причини

1. слів, які сказав Йому Бог під час Його
  - а. хрещення (Лк. 3:21-22)
  - б. преображення (Лк. 9:35)
2. здійснених пророцтв Старого Заповіту
  - а. з роду Юди (пор. Бут. 49:10)
  - б. з дому Єссея (пор. 2Сам. 7)
  - в. народжений у Вифлеємі (пор. Мих. 5:2)

- г. народжений у період четвертої імперії 2-ї глави Даниїла (Рим)
- д. допомагав бідним, сліпим, нужденним (Ісая)
- 3. виганяючи демонів, Він демонстрував Свою силу та владу над сатаною та його царством.
- 4. воскрешаючи мертвих, Він являв Свою силу над фізичними життям і смертю.
- 5. всі Його чудеса демонструють Його силу і владу над часом, простором та матерією.
  - а. природа
  - б. почуття
  - в. зцілення
  - г. читання думок
  - д. риболовля

II. Вживання Павлом слова «влада» щодо християнських жінок

Питання влади також розглядається в 1Кор. 11 в зв'язку з покриттям голови жінок. Далі йдуть мої примітки до цієї глави.

1Кор. 11:10 "Тому жінка повинна мати на голові знака влади над нею" Слово «влада» в Першому Посланні до коринтян можна розуміти в різних значеннях. Ключовим (в цьому контексті) є питання, що саме означає слово «влада» (*exousia*).

По-перше, слід відзначити, що слово *exousia* часто пов'язане з *dunamis* («сила»). У «Новому міжнародному словнику богослов'я Нового Заповіту» (*New International Dictionary of New Testament Theology*, Том 2, с. 606-611) є цікава стаття Отто Беца (Otto Betz) про слово *exousia*. Наведімо п'ять прикладів.

«Для Нового Заповіту характерно, що обидва слова *exousia* та *dunamis* пов'язані з роботою Христа, що її наслідком є встановлення нового ладу космічних владних структур та надання віруючим повноважень» (с. 609).

«*Exousia* віруючих. Влада віруючого християнина ґрунтується на пануванні Христа та роззброєнні всіх сил. Вона вказує на свободу та служіння» (с. 611).

«Він вільний робити що завгодно (1Кор. 6:12; 10:23 *exestin*); так казали сектантські ентузіасти в Коринті, і Павло визнавав їхні слова правдою» (с. 611).

«Однак на практиці ця теоретично необмежена воля обмежується тим, що корисно іншим християнам і всій громаді, зважаючи на той факт, що повне відкуплення все ще настане (1Кор. 6:12; 10:23)» (с. 611).

«Усе мені можна [*exestin*], та не все на пожиток. Усе мені можна [*exestin*], та буде не все! Нехай не шукає ніхто свого власного, але кожен для ближнього!» (1Кор. 10:23 і далі). Цитата, яка тут цитується, напевне, була девізом розпусників в Коринті. У відповідь Павло визнає їхні слова істиною, але не повною істиною» (с. 611).

Павло часто вживає ці два слова в своїх посланнях до церкви в Коринті.

1. *exousia*, 1Кор. 7:37; 9:4,5,6,12 (двічі),18; 11:10; 2Кор. 13:10
  2. *dunamis*, 1Кор. 1:18; 2:4,5; 4:19,20; 5:4; 15:24,43; 2Кор. 4:7; 6:7; 8:3 (двічі); 12:9; 13:4 (двічі)
- Право і влада були важливими питаннями для законників та розпусників. Павло намагається триматися середини між двома крайнощами. У цьому контексті він заохочує християнських жінок прийняти встановлений Богом лад створіння (тобто Христос-чоловік-жінка) з метою поширення Царства. У 1Кор. 11:11-12 Павло стверджує, що спочатку чоловік і жінка були рівними (пор. Бут. 1:26-27; 2:18). З богословської точки зору небезпечно

1. відокремлювати один вірш в цьому контексті

2. ставити питання стосунків між чоловіками й жінками в строгі деномінаційні рамки, застосовуючи звичаї I століття до всіх часів та народів
3. не звертати уваги на те, як Павло балансує між свободою християнина та спільною відповідальністю християн в завіті

Звідки жінки отримали свободу служити лідерами на Богослужіннях (тобто зібраннях домашніх церков)? Мабуть не з синагоги. Чи було це культурною тенденцією римського суспільства I століття? Цілком можливо, що так; на мою думку, це припущення допомагає пояснити багато аспектів цієї глави. Однак можливо також, що джерелом такої волі жінок була сила Євангелія, відновлення втраченого в гріхопадінні «образу Божого». Це приносить нову неймовірну рівність в усіх галузях людського життя та суспільства. Але цією рівністю можна і зловживати. Саме проблему її зловживання тут вирішує Павло.

Книга Ф.Ф. Брюса «Відповіді на запитання» (F. F. Bruce, *Answers To Questions*) дійсно допомогла мені обдумати багато суперечливих питань, пов'язаних із церковними традиціями сучасного західного християнства. Як екзегет я завжди вважав, що жінкам сказано покривати голову в знак особливого Божого обдарування (рівність жінок і чоловіків в Бут. 1:26,27), а не влади чоловіка. Проте я не міг знайти таке тлумачення в жодному з біблійних довідників, і тому я не хотів писати про це в коментарях, проповідувати або вчити про це. Я досі пам'ятаю, як сильно я здравів та яку волю відчув, коли знайшов ті самі думки в книзі Ф.Ф. Брюса (F. F. Bruce, *Answers to Questions*, с. 95). На мою думку, всі віруючі – покликані, обдаровані служителі повного часу (пор. Еф. 4:11-12)!

▣ **"Хай тобою ніхто не погордує"** Це наказовий спосіб теперішнього часу активного стану в заперечній формі (пор. 1Тим. 4:12). Він може вказувати на

1. людей у церкві та їхнє ставлення до віку Тита та переданої йому влади
2. тих, хто пов'язаний із лжевчителями, можливо навіть їхнього головного промовця.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. У цій главі мова йде про перше пришествя Христа чи про Його друге пришествя?
2. Чим такий важливий вірш 13?
3. Перелічіть три завдання проповідника в Тит. 2:15.
  - а.
  - б.
  - в.
4. Вірш Тит. 2:15 закінчує 2-у главу чи з нього розпочинається тема 3-ї глави?

ТИТ 3

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Продовжуйте добрі діла 3:1-7	Благодатні риси спадкоємців благодаті 3:1-8	Пастор та стадо (2:1-3:11) 2:15-3:8a	Християнська поведінка 3:1-8a	Загальні настанови для віруючих 3:1-3 3:4-8a
3:8-11	Уникайте суперечок 3:9-11	3:8b-11	3:8b-11	Особиста порада Титу 3:8b-11
Особисті настанови та привітання	Завершальні слова	Останні настанови	Останні настанови	Практичні накази, прощання та добрі побажання
3:12-14	3:12-14	3:12-14	3:12-14	3:12-14
3:15	Прощання 3:15	3:15a 3:15b	3:15a 3:15b	3:15

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМІРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятих сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА ТИТ. 3

А. Ця глава характеризує тему всього послання.

1. В Тит. 1:16; 2:7,14; 3:1-2, 8 наголошується на християнському характері
2. В Тит. 2:11-14 і 3:4-7 коротко викладається християнська доктрина
3. Віруючі повинні жити праведно, тому що вони примирилися з Богом. Ми повинні відображати сімейні характеристики нашого Отця. Ціль християнства полягає не лише в тому, щоб ми пішли на небеса після смерті, але щоб ми вже зараз уподібнювалися Христу (пор. Рим. 8:29-30; 2Кор. 3:18; Гал. 4:19; Еф. 1:4; 1Сол. 3:13; 4:3). Метою нашого нового життя є приводити до Бога загнаних людей через Євангеліє (пор. Мт. 28:18-20; Лк. 24:46-47; Дії 1:8). Однак Павло старався, щоб його заклик до «праведного життя» не сприймався як заклик до «діл праведності».

Б. Вся Трійця активно діє заради спасіння людства (див. Спеціальну тему до Тит. 3:6).

1. Любов Отця (Тит. 3:4)
2. Оновлення і хрещення Духа (Тит. 3:5)
3. Посередництво Сина (Тит. 3:6)

В. У Тит. 3:9-11 Павло продовжує попереджати читачів про лжевчителів та заохочувати їх до добрих діл, що є характерним для Пасторських послань (пор. Тит. 1:10-16; 1Тим. 1:3-7).

Г. У Тит. 3:12-15 Павло особисто підбадьорює Тита і дає йому останні накази.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ТИТ. 3:1-11

¹Нагадуй їм, щоб слухали влади верховної та корилися їй, і до всякого доброго діла готові були, ²щоб не зневажали нікого, щоб були не сварливі, а тихі, виявляючи повну лагідність усім людям. ³Бо колись були й ми нерозсудні, неслухняні, зведені, служили різним пожадливістям та розкошам, жили в злості та в заздросі, бридкими були, ненавиділи один одного. ⁴А коли з'явилась благодать та людинолюбство Спасителя, нашого Бога, ⁵Він нас спас не з діл праведности, що ми їх учинили були, а з Своєї милости через купіль відродження й оновлення Духом Святим, ⁶Якого Він щедро вилив на нас через Христа Ісуса, Спасителя нашого, ⁷щоб ми виправдалися Його благодаттю, і стали спадкоємцями за надією на вічне життя. ⁸Вірне слово, і я хочу, щоб ти і про це впевняв, щоб ті, хто ввірував у Бога, дбали про добрі діла пильнувати. Для людей оце добре й корисне! ⁹Вистерігайся нерозумних змагань, і родоводів, і спорів, і суперечок про Закон, бо вони некорисні й марні. ¹⁰Людини єретика, по першій та другій наставленні, відрікайся, ¹¹знавши, що зіпсувся такий та грішить, і він сам себе засудив.

3:1 "Нагадуй їм" Це наказовий спосіб теперішнього часу активного стану. Ця фраза означає «продовжуй нагадувати». Вона явно поєднана з віршом 2:15. Тит повинен був нагадувати їм про те, що вони вже знали (пор. 2Тим. 2:14; 2Петр. 1:12; 3:1-2; Юд. 1:5). Див. 1Тим. 1:9, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОРОКИ ТА ЧЕСНОТИ В НОВОМУ ЗАПОВІТІ».

▣ **"щоб слухали"** Це інфінітив теперішнього часу медіального стану, що означає «продовжувати ставити себе під владу». Це військовий термін, що означав підзвітність в командному ланцюжку. Він також вживається стосовно християнських дружин у Тит. 2:5 та християнських рабів в Тит. 2:9, а в Еф. 5:20 він стосується всіх християн. По суті, він означає ставлення християн в усіх сферах життя. Див. Тит. 2:5, Спеціальна тема: «Покора (*hypotassō*)».

▣ **"влади верховної"** Це два іменника: *exousia* (див. Спеціальну тему: до Тит. 2:15) та *archē* (див. Спеціальну тему нижче). Вони мали широкий спектр значення у Присередземномор'ї, але їхні значення частково співпадали, адже обидва слова стосувалися влади над кимось або чимось.

1. *Exousia* вживається щодо державної влади в Рим. 13:1 і Тит. 3:1. 1Тим. 2:2 та 1Петр. 2:13-17 є богословськими паралелями, хоча в них і не вживаються ті самі два грецькі слова.
2. В Еф. 2:2 та Кол. 2:15 *exousia* та *archē* вживаються у значенні духовної влади або авторитету. В Еф. 3:10 та 6:12 ці два слова пов'язані з виразом «піднебесні», який зустрічається тільки в Посланні до ефесян і вказує на активну дію духовної царини в історії людства.
3. У Павла є деякі тексти, в яких державна влада поєднується з духовною владою (напр. 1Кор. 15:24; Еф. 1:21; Кол. 1:16).

Див. 1Тим. 2:2, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЛЮДСЬКЕ ПРАВЛІННЯ».

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ARCHĒ» (SPECIAL TOPIC: ARCHĒ)

Грецьке слово *archē* означає «початок» або «походження» чого-небудь.

1. початок створеного порядку (пор. Ів. 1:1; Євр. 1:10)
2. початок Євангелія (пор. Мр. 1:1; Фил. 4:15; 2Сол. 2:13; Євр. 2:3; Ів. 1:1)
3. перші очевидці (пор. Лк. 1:2)

4. початок ознак (чудес, пор. Ів. 2:11)
5. перші початки (пор. Євр. 5:12).
6. початкова впевненість, що ґрунтується на євангельських істинах (пор. Євр. 3:14)
7. початок, Кол. 1:18; Об. 3:14

З часом воно почало вживатися в значенні «уряд» або «влада»

1. щодо урядових службовців
  - а. Лк. 12:11
  - б. Лк. 20:20
  - в. Рим. 13:3; Тит. 3:1
2. щодо ангельської влади
  - а. Рим. 8:38
  - б. 1Кор. 15:24
  - в. Еф. 1:21; 3:10; 6:12
  - г. Кол. 1:16; 2:10,15
  - д. Юд. 1:6

Ці лжевчителі з Послання Юди зневажали всяку владу – земну й небесну. То були антиноміанські розпусники. Вони ставили себе та свої власні бажання вище Бога, ангелів, представників державної влади та церковних керівників.

▣ **"корилися"** Це інфінітив теперішнього часу активного стану. Це дієслово є складеним словом, і тут ще є гра слів: «слухатися» (*peithomai*) та «начальники» (*archē*). В Новому Заповіті це слово вживається тільки тут та в Діях 27:21. Поняття покори та послуху повторюється в настановах Павла християнським дружинам, дітям і рабам в Еф. 5:21-6:9 та Кол. 3:18-25.

▣ **"до всякого доброго діла готові були"** Ця фраза в контексті може стосуватися служіння віруючих державній владі та/або соціального служіння іншим людям у суспільстві. Проте подібні фрази зустрічаються також в 2Тим. 2:21 та 3:17, де йдеться про благочестиве життя взагалі (пор. Тит. 2:14; 2Кор. 9:8; Еф. 2:10). Лжевчителі з Тит. 1:16 не здібні до ніякого доброго діла: ані світського, ані церковного.

3:2 У цьому реченні перелічуються чотири речі, які християни повинні робити по відношенню до ближніх. Християни були меншістю в суспільстві. Їхнє поведження було вкрай важливим для свідчення. Також цей перелік може відображати те, що робили лжевчителі і чого не повинні були робити віруючі.

Це чудові поради для сучасних віруючих, які займаються політичною діяльністю. Наші вчинки не менш важливі, ніж наші слова! Жодне діло не може бути важливішим від євангелізму!

NASB «не зневажати нікого»
NKJV, NRSV «не говорити зла ні про кого»
TEV «не говорити зла ні про кого»
NJB «не зводити наклеп на інших людей»

Досл. «богохульствувавши» (пор. 1Тим. 1:13,20; 2Тим. 3:2; 1Петр. 4:4; 2Петр. 2:2,10,11,12). Це слово зазвичай означає паплюжити Бога (пор. Мт. 26:65). Павло вживав його у тому сенсі, що Євангеліє не повинне паплюжитися через поведінку християн (пор. Рим. 14:16; 1Кор. 10:30 і тут). Життя віруючих є суттєво важливим для свідчення церкви про Євангеліє.

▣ **"щоб були не сварливі"** Цей вираз стосується поведження віруючих із невіруючими. Див. примітку до 1Тим. 3:3.

▣ **"тихі"** Див. примітку до 1Тим. 3:3.

NASB	«виявляючи повну пошану до всіх людей»
NKJV, NRSV	«виявляти повну лагідність до кожного»
TEV	«завжди ставитися лагідно до всіх»
NJB	«завжди бути ввічливим із всякими людьми»

Ця фраза теж стосується поведінки віруючих із невіруючими, а в 2Тим. 2:25 вона стосується нашого поведіння з віруючими (пор. 1Тим. 6:11)

Вживання слова «всі» є характерним для Пасторських послань. Бог любить усіх людей. Ісус помер за всіх. Християни повинні ставитися до всіх людей позитивно (пор. 1Тим. 2:1,4,6; 4:10; Тит. 2:11).

3:3 "Бо колись були й ми" Дії, описані в цьому вірші, є характерними для грішного людства (Бут. 3; Рим. 1:19-3:31), в тому числі й для християн до спасіння (пор. Рим. 1:29-31; 2Кор. 6:9-11; Еф. 2:3; 4:17,21; Гал. 5:19-21).

▣ **"нерозсудні"** Це слово «мислячий» або «міркуючий» в заперечній формі (пор. Лк. 6:11; 24:25; Рим. 1:14,21; Гал. 3:1,3; 1Тим. 6:9; 2Тим. 3:9). Воно яскраво виражає хибне, неправильне мислення.

▣ **"неслухняні"** Це слово «віруючий» у заперечній формі. Так були названі:

1. Цар Агріппа в Діях 26:19
2. погани в Рим. 5:6; Еф. 2:2; 5:6
3. Юдеї в Лк. 1:17; Рим. 11:30,32; Євр. 4:6
4. лжевчителі в Тит. 1:16; 2Тим. 3:2

▣ **"зведені"** Це дієприкметник теперішнього часу активного стану, що буквально означає «обманутий» або «зваблений». Спочатку це слово означало мандрівників (тобто планет, які не рухалися очікуваним шляхом своїх сузір'їв) на нічному небі, і воно перейшло в нашу мову як «планета». Метафорично це слово означало людину, яка помиляється. Це слово, як і два попередніх слова, вживається Павлом в описанні людського гріха в Рим. 1:27 та 2Сол. 2:11. Також зверніть увагу на те, як воно вживається в 1Тим. 4:1-2; 2Тим. 3:13; 1Петр. 2:25; 2Петр. 2:18; 3:17; та Юд. 11.

Пасивний стан вказує на зовнішнього суб'єкта дії, в даному випадку сатану або демонів.

▣ **"служили"** Це дієприкметник теперішнього часу активного стану «служачі», що буквально означає «служачи рабами» людських пожадливіостей (пор. Рим. 6:6,12).

▣ **"різним"** Це прикметник «різнокольниковий», що вживався щодо веселки. Він означав щось багатогранне (напр. [1] в 1Петр. 1:6 та Як. 1:2 – багато випробувань, через які проходять віруючі та [2] в 1Петр. 4:10 барвисту, багатогранну природу Божої благодаті).

▣ **"пожадливіостям"** Це складене слово, що складається з «на» (*epi*) та «розум або душа» (*thumos*) і означає сильне бажання чогось, частіше в негативному сенсі. Перше з них також вжито в Рим. 1:24 стосовно грішного людства.

▣ **"розкошам"** З цього грецького слова походить «гедонізм» (пор. Лк. 8:14; Як. 4:1-3). Розкіш або насолода може перетворитися на безжалісного тирана!

▣ **"жили в злості та в заздрощах"** Це ще одна фраза, схожа на описання грішного людства в Рим. 1:29.

NASB, NKJV	«ненависні, ненавиділи одне одного»
NRSV	«огидні, ненавиділи одне одного»
TEV	«інші ненавиділи нас, а ми ненавиділи їх»
NJB	«ненавиділи одне одного, і ми самі були ненависними»

Тут вжито два грецьких синоніми, що означають ненависть (прикметник *stugētos* та дієприкметник *miseō*). Цей перелік вад нагадує слова з Мт. 7: «По їхніх плодах ви пізнаєте їх!» У контексті описуються віруючі до навернення. Хочеться сподіватися, що це не стосується їх уже після навернення. І тут усе ще описуються лжевчителі з їхніми обманутими послідовниками.

3:4-7 По-грецьки це одне довге речення, яке коротко викладає суть Євангелія (як і 2:11-14). Не виключно, що ці слова взяті з духовної пісні або сповідання віри (див. Nestle-Aland Greek NT 26th and 27th editions).

3:4 "людинолюбство" О, як усе змінюється, коли приходить благодать! З цього грецького слова походить «філантроп». Воно складається зі слів «братня любов» (*phileō*) та «людство» (*anthropos*). У Новому Заповіті це слово зустрічається тільки тут та в Діях 28:2. Бог любить людей, створених за Його образом (Бут. 1:26-27), навіть грішних (пор. Рим. 5:8).

▣ **"Спасителя, нашого Бога"** Ці слова відносяться до ЯХВЕ (пор. 2Цар. 13:5; Пс. 106:21; Іс. 19:20; 43:3,11; 45:15,21; 49:26; 60:16; Лк. 1:47). Не виключно, що цей вираз був тогочасним титулом імператора (пор. 1Тим. 1:1). Ця фраза є характерною для Пасторських послань. Зверніть увагу на те, що той самий титул відноситься до Ісуса в Тит. 3:6 (пор. 1Тим. 1:1; 2:3; 4:10; Лк. 2:11; Ів. 4:42; Дії 5:31; 13:23; 2Тим. 1:10). Порівняйте Тит. 1:3-4; 2:10-13; 3:4-6. Новозавітні автори часто використовували одні й ті самі титули стосовно Отця і стосовно Сина, щоб підкреслити їхню єдність! Спасіння, відкуплення, прощення, відновлення непокірних людей, воз'єднання з ними є найглибшим сердечним бажанням Бога-Творця (пор. Ів. 3:16; Рим. 5:8). Див. детальну примітку до 2Тим. 1:10.

▣ **"з'явилась"** Мова йде про перше пришестя Ісуса. Те саме слово вживається в Тит. 2:13 стосовно другого пришестя Христа (пор. 1Тим. 6:14). Див. Тит. 2:13, Спеціальна тема: «Новозавітні терміни, що означають друге пришестя Христа». Обіцяне Богом спасіння (тобто Месія, див. Спеціальну тему до 1Тим. 1:1) народилося у Вифлеємі (пор. Тит. 2:11).

3:5 "Він нас спас" Це аорист активного стану дійсного способу, що вказує на завершену дію в минулому часі. Це дієслово є головним у довгому грецькому реченні від Тит. 3:4 до Тит. 3:7. Див. 2Тим. 1:9, Спеціальна тема: «Грецькі дієслівні часи стосовно спасіння».

▣ **"не з діл праведности, що ми їх учинили були"** У грецькому тексті ця фраза стоїть на початку речення для підсилення акценту. Спасіння ґрунтується не на людських зусиллях, але на Божій дії (пор. Тит. 3:20,2-28; 4:4-5; Рим. 9:11; Гал. 2:16; Еф. 2:8-9; Фил. 3:9; 2Тим. 1:9). Тут ми маємо богословське протиріччя між «вірую без діл» та «вірую, яку видно в ділах» (пор. Еф. 2:8-10; Як. 2:14-26). Гностичні лжевчителі юдейського походження робили акцент на людських ділах!

▣ **"праведности"** Віруючі повинні прагнути праведності (тобто уподібнення Христу) після спасіння (пор. 1Тим. 6:11), але грішні люди ніколи не можуть приходити до святого Бога, покладаючись на свою власну «самоправедність» (пор. Іс. 64:6 та цілу низку цитат із Старого Заповіту в Рим. 3:10-18). Див. Тит. 2:12, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПРАВЕДНІСТЬ».

▣ **"а з Своєї милости"** Єдиною надією грішного людства є благодать люблячого і милостивого Бога. Саме характер Бога і здійснення Ним Свого передвічного задуму дарувало нам можливість прощення та відновлення (пор. Бут. 3:15; 12:3; Вих. 19:5-6; Мал. 3:6; Еф. 2:4-7; 1Петр. 1:3). Див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:10.

▣ **"через купіль відродження"** Досл. «через баню відродження». Слово «купіль» (*loutron*) вжито лише два рази в Новому Заповіті (Еф. 5:26 і тут). У Септуагінті воно зустрічається рідко. Воно може означати:

1. місце для купання
2. вода для купання
3. купання

У книзі Левит купелі були символом очищення людей або речей (пор. Сувої Мертвого моря). В Еф. 5:26 купель означає ритуальне купання перед вступом у шлюб.

Термін «відродження» (*palingenesis*) є також рідкісним, зустрічається тільки в Мт. 19:28 і тут. Це складене слово, що складається зі слів «знову» (*palin*) та «народження» (*genesis*). Отже воно розуміється як нове народження через завершену роботу Христа та спонукання Духа. Це нове народження здійснюється водним хрещенням, чином Святого Духа (пор. Тит. 3:5-6), через смерть і воскресіння Христа (пор. Тит. 3:6), і основою всього є любов та милість Отця (пор. Тит. 3:4). Цей текст не вчить про відродження людини через хрещення. Хрещення було нагодою публічного сповідання віри в Христа (пор. Дії 2:38) і символом смерті, поховання та воскресіння разом із Христом (пор. Рим. 6:3-9; Кол. 2:12). В ранній церкві хрещення було нагодою для публічного сповідання віри («Ісус Господь», пор. Рим. 10:13). У фокусі знаходилася дія Святого Духа (відродження та відновлення).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ХРЕЩЕННЯ» (SPECIAL TOPIC: BAPTISM)

I. Хрещення в іудейському житті

A. Хрещення було широко розповсюдженим ритуалом серед іудеїв I-II століть.

1. підготовка до поклоніння в храмі (тобто ритуал очищення)
2. самохрещення прозелитів
Коли хтось з язичників бажав стати повноцінною Божою дитиною, він або вона повинні були здійснити три ритуали:
  - а. обрізання, якщо чоловік
  - б. самохрещення шляхом занурення в воду в присутності трьох свідків
  - в. жертвоприношення в Храмі
3. акт очищення (пор. Левит 15)

В сектантських групах Палестини I століття, таких як ессени, хрещення очевидно було звичним і часто здійснюваним ритуалом. Однак в офіційному іудаїзмі Іванове хрещення покаяння було принизливим, адже здійснення ритуалу, призначеного для навернених язичників, вважалося неприпустимим для природного нащадка Авраама.

B. Можна навести декілька старозавітних прецедентів ритуального обмивання.

1. як символ духовного очищення (пор. Іс. 1:16)
2. як регулярний ритуал для священників (пор. Вих. 19:10; Лев. 16)

Слід відзначити, що всі інші ритуали хрещення в іудейській культурі I століття здійснювалися самими хрещеними. Тільки коли люди хрестилися в Івана Христителя, він оцінював цей акт покаяння (пор. Мт. 3:7-12) та керував ним (пор. Мт. 3:6).

II. Хрещення в церкві

A. Богословські цілі

1. прощення гріхів – Дії 2:38; 22:16
2. прийняття Святого Духа – Дії 2:38 (Дії 10:44-48)
3. єднання з Христом – Гал. 3:26-27
4. членство в церкві – 1Кор. 12:13
5. символ духовного навернення – 1Петр. 3:20-21
6. символ духовної смерті й воскресіння – Рим. 6:1-5

B. Хрещення в ранній церкві було нагодою для публічного сповідання віри віруючої людини. Хрещення було не засобом для спасіння, але нагодою для словесного ствердження віри (мабуть, «Ісус є Господь»). Пам'ятайте, що рання церква не мала будівель і збиралася по домах або часто в тасмних місцях через переслідування.

B. Багато коментаторів припускають, що І Петра – то проповідь на хрещення. Можливо, це так, але таке припущення не є єдиним можливим. Правда, Петро часто використовував хрещення як важливий акт віри (пор. Дії 2:38,41;10:47). Однак воно було не сакраментальним актом, а

подією віри, що символізувала смерть, похорон та воскресіння в єднанні віруючого з Христом (пор. Рим. 6:7-9; Кол. 2:12). Цей акт символічний, а не sacramentalний; він є нагодою для сповідання віри, а не засобом для спасіння.

III. Хрещення та покаяння в Діях 2:38

У книзі Куртіса Вогана «Дії Апостолів» (Curtis Vaughan, *Acts*), на с. 28, є цікава примітка стосовно Дій 2:38.

«Грецьке слово "охреститися" вжито в наказовому способі третьої особи, а "покайтеся" – в наказовому способі другої особи. Цей перехід з більш прямого наказу другій особі до менш прямого наказу "охреститися" третій особі вказує на те, що головною вимогою Петра було покаяння».

Це узгоджується з акцентами в проповіді Івана Христителя (пор. Мт. 3:2) та Ісуса (пор. Мт. 4:17). Покаяння виявляється духовним ключем до духовних змін, а хрещення – зовнішнім виразом цих змін. У Новому Заповіті навіть не йде мова про нехрещених віруючих! Для ранньої церкви хрещення було публічним сповіданням віри, нагодою публічного сповідання віри в Христа, а не засобом спасіння! Слід пам'ятати, що в своїй другій проповіді Петро взагалі не згадує про хрещення, але закликає до покаяння (пор. Дії 3:19; Лк. 24:17). Хрещення було прикладом, що його подав Сам Ісус (пор. Мт. 3:13-18). Хрещення було наказом Ісуса (пор. Мт. 28:19). Сучасне питання необхідності хрещення для спасіння взагалі не ставиться в Новому Заповіті; очікувалося, що всі віруючі неодмінно хрестяться. Однак слід також остерігатися ставлення до sacramentu як до засобу спасіння! Адже спасіння – то питання віри, а не виконання правильного ритуалу з правильними словами в правильному місці!

▣ **"обновлення"** Це також рідкісне слово, що вживається лише два рази в Новому Заповіті, тут і в Рим. 12:2. Воно означає зробити когось або щось новим. Споріднене слово зустрічається в Кол. 3:10 і виступає синонімом з «відродженням». З обома словами вживається лише один прийменник (*dia*). Отже тут мова йде не про дві окремі дії благодаті, але про дві сторони одного діла. З цього можна зробити висновок, що це одна подія, яку здійснює Святий Дух. Це схоже на Ів. 3:5-8 та 1Петр. 1:23.

3:6 "вилит" Можливо, мова йде про Отця (пор. Тит. 3:4) або про Святого Духа (пор. Тит. 3:5). Те саме дієслово з такою самою двозначністю вживається і в Діях 2:17-18,33; 10:45, де цитується Йоїл 2:28-30.

▣ **"через Христа Ісуса, Спасителя нашого"** Титул «Спаситель», вжитий стосовно Бога Отця в Тит. 3:4, тут стосується Бога Сина. Та сама заміна титулів має місце і в Тит. 1:3 та 4; і в 2:10 та 13.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ТРИЦЬЯ» (SPECIAL TOPIC: THE TRINITY)

Звернімо увагу на участь всіх трьох Осіб Трійці в єдиних контекстах. Термін «трійця» був вперше введений Тертуліаном; він не вживається в Біблії, але сам концепт Трійці зустрічається в Біблії дуже часто.

А. Євангелія

1. Мт. 3:16-17; 28:19 (та паралельні місця)
2. Ів. 14:26

Б. Дії Апостолів – Дії 2:32-33, 38-39

В. Послання Павла

1. Рим. 1:4-5; 5:1,5; 8:1-4,8-10
2. 1Кор. 2:8-10; 12:4-6
3. 2Кор. 1:21-22; 13:14

4. Гал. 4:4-6
5. Еф. 1:3-14,17; 2:18; 3:14-17; 4:4-6
6. 1Сол. 1:2-5
7. 2Сол. 2:13
8. Тит. 3:4-6

Г. Послання Петра – 1Петр. 1:2

Д. Послання Юди – вв. 20-21

Про множину в Бозі йдеться і в Старому Заповіті.

А. Вживання форми МНОЖИНИ стосовно Бога

1. Ім'я *Elohim* («Елогім») стоїть у формі МНОЖИНИ (див. Спеціальну тему: «Імена Бога»), але коли воно вказує на Бога, то завжди вживається з ДІЄСЛОВОМ ОДНИНИ
2. Форма першої особи множини в Бут. 1:26-27; 3:22; 11:7

Б. «Ангел Господній» (див. Спеціальну тему: «Ангел Господній») був видимим представником Божества

1. Бут. 16:7-13; 22:11-15; 31:11,13; 48:15-16
2. Вих. 3:2,4; 13:21; 14:19
3. Суд. 2:1; 6:22-23; 13:3-22
4. Зах. 3:1-2

В. Бог і Його Дух є окремими особами, Бут. 1:1-2; Пс. 104:30; Іс. 63:9-11; Єз. 37:13-14

Г. Бог (ЯХВЕ) і Месія (*Adon*) є окремими особами, Пс. 45:6-7; 110:1; Зах. 2:8-11; 10:9-12

Д. Месія і Дух є окремими особами, Зах. 12:10

Е. Всі три особи згадуються в Іс. 48:16; 61:1

Божественність Ісуса та особа Духа були проблемами для перших віруючих, що дотримувалися строгого єдинобожжя (див. Спеціальну тему: «Єдинобожжя»).

1. Тертуліан – ставив Сина нижче від Отця
2. Ориген – ставив божественну сутність Сина і Духа нижче від Отця
3. Арій – заперечував божественність Сина і Духа
4. Монархіанізм – віра в послідовне хронологічне проявлення єдиного Бога як Отця, потім як Сина, а потім як Духа

Трійця є формулою, що була історично розроблена на основі біблійних текстів.

1. Повна божественність Ісуса та Його рівність Отцю були затверджені на Нікейському соборі 325 р. н.е. (пор. Ів. 1:1; Фил. 2:6; Тит. 2:13)
2. Повна особа та божественність Духа, Його рівність Отцю і Сину були затверджені на Константинопольському соборі 381 р. н.е.
3. доктрина Трійці повністю описана в творі Августина «Трійця» (*Augustine, De Trinitate*)

Тут ми стоїмо перед великою таємницею. Але Новий Заповіт стверджує одну Божественну сутність (єдинобожжя) з трьома вічними проявленнями в особах Отця, Сина і Святого Духа.

3:7 "щоб" Це слово вводить підрядне речення мети (*hina*), як і в віршах 3:8, 13 та 14.

NASB «будучи виправдані Його благодаттю»
NKJV, NRSV «виправдавшись Його благодаттю»
TEV «Його благодаттю ми виправили свої стосунки з Богом»
NJB «виправдані Його благодаттю»

Це дієприкметник аориста пасивного стану (пор. Рим. 1:16-17; 3:24), пов'язаний із словом «праведність». Див. детальну примітку до Тит. 2:12. Пасивний стан вказує на те, що суб'єктом є Дух. «Виправдання вірою»

– це правова метафора, яку Павло часто вживав для того, щоб підкреслити ініціативу Божої благодаті (пор. 1Тим. 1:2,14; 2Тим. 1:2; Тит. 1:4). Слова «виправдати» і «виправдання», часто вживані в Посланнях до галатів і до римлян, зустрічаються лише два рази в інших Павлових посланнях (в 1Кор. 6:11 та тут). Бог прощає і приймає віруючих не заради самих віруючих, але на основі того, Ким Він є і що Він зробив!

▣ **"стали спадкоємцями"** Це – вершина сімейних метафор, які вживаються стосовно віруючих (пор. Рим. 4:13; 8:14-17; Гал. 3:29; 4:7; Євр. 6:7; Як. 2:5).

▣ **"вічне життя"** Див. примітку до Тит. 1:2.

3:8 "Вірне слово" Подібна фраза вжита в Пасторських посланнях п'ять разів і вказує на богословське твердження (пор. 1Тим. 1:15; 3:1; 4:9; 2Тим. 2:11). Коментатори сперечаються про те, до яких віршів відноситься ця фраза; більшість вважає, що до Тит. 3:4-7.

▣ **"впевняв"** Див. примітку до 1Тим. 1:7.

▣ **"щоб"** Тут, як і в Тит. 3:7, 13 і 14, знову вживається слово *hina* (яке вводить підрядне речення мети).

▣ **"ті, хто вірував у Бога"** Це дієприкметник перфекта активного стану, що описує дію в минулому часі з тривалими наслідками, що перетворюються в стан речей. У Новому Заповіті об'єктом віри зазвичай є Ісус, але займенник Він, вжитий стосовно Божества, часто буває двозначним і може стосуватися Отця або Сина. Див. 1Тим. 1:16, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІРИТИ, ДОВІРЯТИ, ВІРА ТА ВІРНІСТЬ У СТАРОМУ ЗАПОВІТІ (ἰσῆς).

▣ **"дбали про добрі діла пильнувати"** «Дбали» походить від дієслова «міркувати» або «старанно обдумувати» і зустрічається лише тут у Новому Заповіті. Дієслово «пильнувати» походить від слова, яке зазвичай перекладається як «управляти» (пор. 1Тим. 3:4,5,12). Віруючі повинні постійно думати про те, як проводити благочестиве життя заради Євангелія. Павло знову стверджує, що люди виправдуються перед Богом незалежно від добрих діл, але водночас Божа мета для кожного віруючого полягає в тому, щоб він/вона робила добро (пор. Еф. 2:8-10 та Як. 2:14-23). Мотивацією повинно бути відчуття подяки Богові за Його незаслужену благодать; наслідком повинно бути уподібнення Христу; а метою повинен бути євангелізм.

▣ **"Для людей"** Тут знову підкреслюється, що Бог любить всіх людей і хоче, щоб вони спаслися (Ів. 3:16; 1Тим. 2:4; 2Петр. 3:9). Для навернення невіруючих людей до Бога ключовим є змінене життя віруючих (пор. Мт. 5:16; 1Петр. 2:12).

3:9 "Вистерігайсь" Це теперішній час медіального стану наказового способу, що означає «і далі триматися осторонь або уникати» (пор. 2Тим. 2:16).

▣ **"нерозумних змагань"** У грецькому тексті це слово стоїть першим і на ньому робиться акцент (пор. 1Тим. 6:4-5; 2Тим. 2:14,23). Тимофій був апостольським делегатом Павла. Він не сперечався і не робив припущень, але владно передавав апостольську істину.

▣ **"родоводів"** На Криті були такі самі лжевчителі, які були і в Ефесі (пор. 1Тим. 1:4). Дуже вірогідно, що ці родоводи були юдейськими і стосувалися питань, пов'язаних із Месією, а не гностичних ангельських сфер або еонів (*aeons*).

▣ В Тит. 3:9 є ціла низка іменників, об'єднаних сполучником «і» (*kai*); можливо, ці іменники означали різні аспекти або єдину загальну тенденцію («змагання», «родоводи», «спори», «сперечки»).

▣ **"про Закон"** Це вказує на юдейський елемент у цьому лжевченні (пор. Тит. 1:10,14; 1Тим. 1:3-7). Див. 1Тим. 1:8, Спеціальна тема: «Погляди Павла на Закон Мойсеїв».

▣ **"бо вони некорисні й марні"** Богословська причепливість та домисли не завжди корисні тілу Христа. Тит, як і Тимофій, говорить з апостольською владою Павла.

3:10 "відрікайся" Тут, як і в Тит. 3:9, дієслово стоїть в теперішньому часі медіального стану наказового способу. Те саме слово «відрікатися, відкидати або відхиляти» вживається в 1Тим. 4:7; 5:11 та 2Тим. 2:23. Той самий концепт зустрічається в Рим. 16:17; Гал. 1:89; 2Сол. 3:6-14.

Намагаючись вступити в діалог з еретиком, ми жодним чином, навіть жестом або привітанням, не повинні виражати згоду або схвалення (пор. 2Ів. 10)!

NASB	«розкольника»
NKJV	«чоловіка, який чинить розділення»
NRSV	«будь-кого, хто чинить розділення»
TEV	«тим, хто чинить розділення»
NJB	«якщо хто заперечує те, чому ти навчаєш»

Грецьке слово *hairetikos*, тобто «еретик», спочатку означало «ставати на сторону когось» або «обирати для себе». У Новому Заповіті воно означає

1. «секти» в Діях 5:17; 24:14
2. «групи» в 1Кор. 11:19; Гал. 5:20
3. «вчення» в 2Петр. 2:1

▣ **"по першій та другій наставленні"** Це узгоджується з іншими текстами в Новому Заповіті стосовно церковної дисципліни (пор. Мт. 18:15-17; Гал. 6:1; 2Сол. 3:15; Як. 5:19). Можливо, тут є зв'язок із Лев. 19:17.

3:11 "знавши, що" Це дієприкметник перфекта активного стану. Їхні дії ясно показують (і продовжують показувати), хто вони (пор. Мт. 7).

▣ **"зіпсувся"** Це перфект пасивного стану дійсного способу. У такій формі це дієслово зустрічається лише тут у всьому Новому Заповіті. Це складене слово, що складається з *ek* («від») та *strephō* («повернутися»), що означає «відвернутися». Це гра слів. Тут обігрується навернення до Христа в Мт. 18:3 (*epistrephō*), що віддзеркалює старозавітне слово «повернутися» (*shub* [«шув»]) до Бога (Мт. 13:15; Мр. 4:12; Лк. 22:32; Ів. 12:40; Дії 3:19; 25:27; Як. 5:19-20). Ці лжевчителі тепер відвертаються від Бога (пор. Тит. 1:14, *apostrephō*) до ересі та лжевчення. Пасивний стан вказує на зовнішнього суб'єкта дії. В даному випадку це сатана або демони. Про «сатану» див. Спеціальну тему до 1Тим. 3:6, а про «демонів» – Спеціальну тему до 1Тим. 4:2.

▣ **"та грішить"** Це теперішній час активного стану дійсного способу, тобто розуміється гріх як спосіб життя людини, як її характерна риса (пор. 1Тим. 5:20; також зверніть увагу на теперішній час в 1Ів. 3:6,9).

▣ **"він сам себе засудив"** Це дієприкметник теперішнього часу активного стану. У такій формі це дієслово зустрічається лише тут у всьому Новому Заповіті. Наші дії та слова показують наші серця (пор. 1Тим. 5:24; Мт. 7).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ТИТ. 3:12-14

¹²Як пришло я до тебе Артема або Тихика, поквася прибути до мене в Нікополь, бо думаю там перезимувати. ¹³Законника Зину та Аполлоса вишли квапливо вперед, щоб для них не забракло нічого. ¹⁴Нехай же навчаються й наші дбати про добрі діла при кінцевих потребах, щоб безплідні вони не були.

3:12 "Артем" Ми нічого не знаємо про цього чоловіка, але Бог знає.

▣ **"Тихик"** Він згадується в Діях 20:4; Еф. 6:21-22; Кол. 4:7-8 та 2Тим. 4:12. Тихик відносив в'язничні послання Павла. Ці два чоловіки повинні були стати керівниками на Криті замість Тита, щоб Тит провів зиму разом із Павлом.

Таким чином, хоч це послання і було написано Титу, воно призначалося всій церкві на Криті. Багато написаного особисто Титу не мало б сенсу, якби не призначалося всій церкві, адже Тит повинен був невдовзі полишити Крит.

▣ **"поквапся прибути до мене"** Це аорист активного стану наказового способу. Павло не хотів залишатися наодині (пор. 2Тим. 4:9,21). Я гадаю, що причиною був його слабкий зір, бо його очі були серйозно пошкоджені під час його повернення на дорозі до Дамаска (пор. Дії 9:3-9,12,17-18). Я вірю, що Павлова «колючка в тілі» (пор. 2Кор. 12:7), скоріш за все, була ця проблема зору. Зверніть увагу на незвичайні слова в Гал. 4:15. Також в Гал. 6:11 Павло говорить про те, що пише дуже великими літерами. Він писав останні рядки своїх листів власноручно, підтверджуючи їхню достовірність (пор. 2Сол. 2:2; 3:17; 1Сол. 16:21; Кол. 4:18; Филім. 19).

▣ **"Нікополь"** Ця назва означає «місто перемоги». Існувало кілька міст під назвою Нікополь. Мабуть, це місто було розташоване на березі моря, неподалік від місця битви при Акції.

3:13

NASB «старанно допоможи... на дорогу»

NKJV «вийшли... в подорож скоріше»

NRSV «доклади всіх зусиль, щоб вислати... на дорогу»

TEV «всіма силами постарайся допомогти... відправитися в подорож»

NJB «старанно допоможи їм вирушити в дорогу»

Це прислівник *spoudaiōs*, що означає «старанно» або «завзято» (пор. Лк. 7:4 та споріднене слово в Фил. 2:28). Воно вжито разом з дієсловом *proetepō* в аористі активного стану наказового способу, що означало «приготувати все необхідне для подорожі» (пор. Зів. 6 і Дії 15:3). Видно, Зина та Аполлос збиралися в місіонерську подорож. В Рим. 15:24 Павло просить подібної допомоги у домашніх церков у Римі.

▣ **"Законника Зину"** Зина був юристом, але невідомо, юдеєм чи греком.

▣ **"Аполлос"** Це був дуже красномовний проповідник з Олександрії, який повністю зрозумів Євангеліє з допомогою Прискилли та Акили (пор. Дії 18:24,28; 19:1; 1Кор. 1:12; 3:5,6,22; 4:6; 16:12). Ці два чоловіки, мабуть, віднесли Павлове послання Титу.

3:14 "Нехай же навчаються й наші дбати про добрі діла" Це наказовий спосіб теперішнього часу активного стану (пор. Тит. 1:16; 2:7,14; 3:18); Павло заохочує місіонерів до благовісницької діяльності (пор. Тит. 2:7,14; 3:8).

▣ **"щоб безплідні вони не були"** Слово «безплідні» двозначне. Я вважаю його паралельним до Павлового «даремно» (пор. *eikē* в 1Кор. 15:2; Гал. 3:4; 4:11 або *kenos* в 1Кор. 15:10,58; 2Кор. 6:1; Гал. 2:2; Фил. 2:16; 1Сол. 2:1; 3:5), що стосується створення ефективних благовісницьких та місіонерських церков. Павло створював церкви в окремих місцях з метою євангелізації всього регіону. Якщо ці засновані ним церкви з будь-якої причини втрачали своє бачення цілі «великого доручення», то їхнє заснування було даремним!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ТИТ. 3:15a

¹⁵Вітають тебе всі, хто зо мною. Вітай тих, хто любить нас у вірі.

3:15 "Вітають тебе всі, хто зо мною" Павло зазвичай, але не завжди (пор. 1 Тимофій), закінчує свої послання привітаннями (1) від місіонерської команди, що супроводжувала його, (2) до віруючих в церкві або місцевості, куди він пише.

▣ **"у вірі"** Слово «віра» може означати доктрину, як в Діях 6:7; 13:8; 14:22; Гал. 1:23; 3:23; Фил. 1:27; Юд. 3,20; або воно може означати вираз своїх особистих стосунків з Богом через Христа (пор. Ів. 1:12; 3:16). Воно також може вживатися в старозавітному значенні вірності або надійності. Див. 1Тим. 1:16, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІРИТИ, ДОВІРЯТИ, ВІРА ТА ВІРНІСТЬ У СТАРОМУ ЗАПОВІТІ (תורה)». Ця фраза вказує на те, що лжевчителі на Криті відкидали апостольську владу і вчення Павла.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: ТИТ. 3:15b

^{15b}**Благодать з вами всіма! Амінь.**

▣ **"Благодать з вами всіма"** Тут вжито займенник множини, «вами», тому що послання призначалося для прочитання домашнім церквам на Криті, як і всі Пасторські послання (пор. 1Тим. 6:21; 2Тим. 4:22).

▣ Останнє слово «Амінь» є в Біблії Короля Якова (The King James Version), але його немає в ранніх грецьких манускриптах P⁶¹, x^{*}, A, C та D^{*}. Можливо, переписчики більш пізнього періоду побачили це слово в Рим. 15:33; Гал. 6:18; Фил. 4:20; 2Сол. 3:18; 1Тим. 6:16 та 2Тим. 4:18 і вирішили додати його тут, як вони зробили в Рим. 15:33; 16:20,24; 1Кор. 16:24; 2Кор. 13:14; Еф. 6:24; Фил. 4:23; 1Сол. 5:28; 1Тим. 6:21; 2Тим. 4:22 та Тит. 3:15. UBS⁴ оцінює випущення цього вірша фрази за рейтингом «А» (точно).

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Чому християни повинні коритися державній владі? А якщо представники влади не є християнами?
2. На чому робиться головний акцент в Тит. 3:4-7?
3. Чи необхідне хрещення для спасіння? Чому? Чому ні?
4. Чому віруючі повинні коритися державній владі?
5. Що таке єретик?
6. Визначте богословські твердження в Тит. 3:5-7.
7. Як слід розуміти «добрі діла» Тит. 3:8 та 14?
8. Ті лжевчителі були юдеями чи гностиками? Чому?

2 ТИМОФІЙ 1

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Привітання 1:1-2	Привітання 1:1 1:2a 1:2b	Привітання 1:1 1:2a 1:2b	Вступ 1:1 1:2a 1:2b	Привітання та подяка 1:1-2
Вірність Євангелю 1:3-14	Віра і спадок Тимофія 1:3-7 Не соромлюсь Євангелія 1:8-12 Будь вірним вірі 1:13-18	Подяка та заохочення 1:3-7 Заклик до прояву смівливості (1:8-2:13) 1:8-14	Подяка та підбадьорення 1:3-7 1:8-10 1:11-14	1:3-5 Дари, які отримав Тимофій 1:6-11 1:12 1:13-14 1:15-18
1:15-18		1:15-18	1:15-18	

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМІРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятьох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 2ТИМ. 1:1-2

¹Павло, з волі Божої апостол Христа Ісуса, за обітницею життя, що в Христі Ісусі, ²до Тимофія, сина улюбленого: благодать, милість, мир від Бога Отця й Христа Ісуса, Господа нашого!

1:1 "Павло" Савл із Тарса вперше названий Павлом у Діях 13:9. Цілком вірогідно, що більшість іудеїв діаспори мали по два імені: одне єврейське (Савл) і одне грецьке (Павло). В такому разі це ім'я дали Савлу батьки, але чому тоді в Діях 13 раптом з'являється «Павло»? Можливо (1) інші почали називати його цим іменем або (2) він почав називати себе «малим» або «найменшим». Грецьке ім'я *Паулос* означає «малий». Існує кілька теорій щодо походження цього грецького імені: (1) передання II століття про те, що Павло був короткий на зріст, гладкий, лисий, кривоногий, товстобровий, з випученими очима; можливо, походження ім'я Павла пов'язане з цим переданням, яке знаходиться в неканонічній книзі з Солуні під назвою «Павло і

Текля»; (2) Павло називає себе «найменшим із святих», тому що він переслідував церкву (пор. Дії 9:1-2; 1Кор. 15:9; Еф. 3:8; 1Тим. 1:15). Дехто вважає, що Павло сам вибрав собі таке ім'я, тому що відчував себе «найменшим». Проте це є маловірогідним, адже в Посланні до галатів Павло наголошує на тому, що він не залежить від Дванадцяти Апостолів в Єрусалимі і є рівним із ними (пор. 2Кор. 11:5; 12:11; 15:10).

▣ **"апостол"** Це слово походить з грецького «посилати» (*apostellō*). Див. Спеціальну тему до 1Тим. 1:1. Ісус обрав Собі дванадцять чоловіків, щоб вони були з Ним особливо, і Він назвав їх «Апостолами» (пор. Лк. 6:13). Це слово часто вживається у фразах, де мова йде про те, що Ісус посланий від Отця (пор. Мт. 10:40; 15:24; Мр. 9:37; Лк. 9:48; Ів. 4:34; 5:24,30,36,37,38; 6:29,38,39,40,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3,8,18,21,23,25; 20:21). В іудейських джерелах апостолом була людина, послана офіційним представником іншої, подібно «послу» (пор. 2Кор. 5:20).

▣ **"Христос"** Це грецький відповідник єврейського слова «Месія», що означає «помазаник», людина, покликана і підготовлена Богом на виконання спеціального завдання. У Старому Заповіті помазувалися три групи керівників: священники, царі та пророки. Ісус виконав усі ці три помазаних служіння (пор. Євр. 1:2-3). Він – той обіцяний Чоловік, який розпочне новий вік праведності. Див. 1Тим. 1:1, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «МЕСІЯ».

▣ **"Ісус"** Це єврейське ім'я означало «ЯХВЕ спасає», «ЯХВЕ є спасіння» або «ЯХВЕ дає спасіння». Це ім'я відповідає єврейському імені «Сгошуа». «Ісус» походить з єврейського слова, що означає спасіння, *hosea* («гошеа»), до якого приставлений суфікс «Йе-», взяти від завітного імені Бога ЯХВЕ. Про це ім'я Марії повідомив Бог через ангела (пор. Мт. 1:21).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ІМЕНА БОГА» (SPECIAL TOPIC: THE NAMES FOR DEITY)

A. *El* («Ель», BDB 42, KB 48)

1. Початкове значення цього давнього загального терміну, що означає божество, є неясним, хоча багато вчених вважають, що воно походить з аккадського кореня «бути сильним» або «бути могутнім» (пор. Бут. 17:1; Чис. 23:19; Повт. Зак. 7:21; Пс. 50:1).
2. У ханаанському пантеоні є вишній бог *El* (тексти Рас-Шамра); цей бог називається «отцем богів» та «володарем небес».
3. В Біблії *El* часто вживається в складених іменах разом з іншими словами. Такі комбінації характеризують Бога.
  - a. *El-Elyon* ([«Ель-Ельйон»], «Бог Всевишній», BDB 42 і 751 П), Бут. 14:18-22; Повт. Зак. 32:8; Іс. 14:14
  - b. *El-Roi* ([«Ель-Рої»], «Бог, що бачить» або «Бог, що являє Себе», BDB 42 і 909), Бут. 16:13
  - v. *El-Shaddai* ([«Ель-Шаддай»], «Бог Всемогутній», «Бог всякого милосердя» або «Бог гір», BDB 42 і 994), Бут. 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; Вих. 6:3
  - г. *El-Olam* ([«Ель-Олям»], «Вічний Бог», BDB 42 і 761), Бут. 21:33. Цей термін з богословської точки зору пов'язаний з Божою обітницею Давиду, 2Сам. 7:13,16
  - д. *El-Berit* ([«Ель-Беріт»], «Бог завіту», BDB 42 і 136), Суд. 9:46
4. *El* представлений як
  - a. *YHWH* («ЯХВЕ») в Чис. 23:8; Пс. 16:1-2; 85:8; Іс. 42:5
  - b. *Elohim* («Елогім») у Бут. 46:3; Йов 5:8, «Я – Ель, Елогім твого батька»
  - v. *Shaddai* («Шаддай») в Бут. 49:25; Чис. 24:4,16
  - г. «ревності» в Вих. 34:14; Повт. Зак. 4:24; 5:9; 6:15
  - д. «милість» в Повт. Зак. 4:31; Неем. 9:31
  - e. «великий і страшний» у Повт. Зак. 7:21; 10:17; Неем. 1:5; 9:32; Дан. 9:4

- ж. «знання» в 1Сам. 2:3
  - з. «моє сильне пристановище» в 2Сам. 22:33
  - и. «мій мститель» в 2Сам. 22:48
  - к. «святий» в Іс. 5:16
  - л. «сильний» в Іс. 10:21
  - м. «моє спасіння» в Іс. 12:2
  - н. «великий і могутній» в Єр. 32:18
  - о. «відплата» в Єр. 51:56
5. Комбінація всіх головних старозавітних імен Бога знаходиться в Єг. 22:22 (*El, Elohim, YHWH* [«Ель», «Елогім», «ЯХВЕ»], і вони повторюються)
- Б. *Elyon* (BDB 751, KB 832)
- 1. Головне значення цього імені – «високий», «піднесений», «возвеличений» (пор. Бут. 40:17; 1Цар. 9:8; 2Цар. 18:17; Неем. 3:25; Єр. 20:2; 36:10; Пс. 18:13).
  - 2. Воно вживається в паралельному сенсі з деякими іншими іменами/титулами Бога.
    - а. *Elohim* – Пс. 47:1-2; 73:11; 107:11
    - б. *YHWH* – Бут. 14:22; 2Сам. 22:14
    - в. *El-Shaddai* – Пс. 91:1,9
    - г. *El* – Чис. 24:16
    - д. *Elah* – часто вживається в Дан. 2-6 і Ездри 4-7, пов'язане з *Ilai* ([«Іллаія»], арамейське «Вишній Бог») в Дан. 3:26; 4:2; 5:18,21
  - 3. Воно часто вживалося неізраїльтянами.
    - а. Мелхиседеком, Бут. 14:18-22
    - б. Валаамом, Чис. 24:15
    - в. Мойсеєм, коли він говорив про народи в Повт. Зак. 32:8
    - г. У Євангелії від Луки, адресованому язичникам, також вживається грецький відповідник *Hypsistos* (пор. 1:32,35,76; 6:35; 8:28; Дії 7:48; 16:17)
- В. *Elohim* (МНОЖИНА), *Eloah* (ОДНИНА), вживаються головним чином в поезії (BDB 43, KB 52)
- 1. Цей термін не зустрічається за межами Старого Заповіту.
  - 2. Це слово може означати Бога Ізраїлевого або богів народів (пор. Вих. 3:6; 20:3). Родина Авраама поклонялася багатьом богам (пор. Єг. 24:2).
  - 3. Це слово може означати суддів Ізраїлю (пор. Вих. 21:6; Пс. 82:6).
  - 4. Термін *elohim* також вживався стосовно інших духовних істот (ангелів, демонів), як в Повт. Зак. 32:8 (LXX); Пс. 8:5; Йов. 1:6; 38:7.
  - 5. У Біблії це – перше ім'я Бога (пор. Бут. 1:1). У першій частині книги Буття, до вірша 2:4, вживається виключно це ім'я; далі воно поєднується з ЯХВЕ. По суті (з богословської точки зору) воно означає Бога як творця і забезпечувача всього життя на нашій планеті (пор. Пс. 104).
- Воно є синонімом слова *El* (пор. Повт. Зак. 32:15-19). Воно також може бути паралельним до ЯХВЕ в Пс. 14 (*Elohim*, в. 1,2,5; ЯХВЕ, в. 2,6; навіть *Adon*, в. 4).
- 6. Хоча це слово має форму МНОЖИНИ та вживається в значенні інших богів, воно часто означає Бога Ізраїлевого, і в таких випадках воно як правило вживається з ДІЄСЛОВОМ В ОДНИНІ (див. Спеціальну тему: «Єдинобожжя»).
  - 7. Дивно, що головне ім'я єдиного Бога Ізраїлю має форму МНОЖИНИ (зазначте також форму першої особи множини в Бут. 1:26; 3:22; 11:7)! Хоча причина цього точно не відома, є деякі теорії.
    - а. В єврейській мові форма МНОЖИНИ часто використовується для акценту. З цим тісно пов'язана більш пізня єврейська граматична форма, так звана МНОЖИНА ВЕЛИЧНОСТІ, в якій МНОЖИНА вживається для звеличення концепту.

- б. Це слово може означати й ангельську раду, що зустрічається з Богом на небесах і виконує Його накази (пор. 1Цар. 22:19-23; Йов 1:6; Пс. 82:1; 89:5,7).
- в. Можливо, воно відображає новозавітне одкровення про одного Бога в трьох особах. У Бут. 1:1 Бог творить, у Бут. 1:2 Дух носиться, а з Нового Заповіту ми дізнаємося, що Бог Отець творив всесвіт через Ісуса (пор. Ів. 1:3,10; Рим. 11:36; 1Кор. 8:6; Кол. 1:16; Євр. 1:2; 2:10).

Г. ЯХВЕ (BDB 217, KB 394)

1. В цьому імені Творець проявляється як Бог завіту, Бог Спаситель і Відкупитель! Люди порушують завіт, але Бог вірний Своему слову, Своїй обітниці, Своему завіту (пор. Пс. 103).

Це ім'я вперше зустрічається разом з іменем *Elohim* у Бут. 2:4. В Бут. 1-2 немає двох історій створіння, але є одна історія з двома різними акцентами:

- а. Бог як Творець всесвіту (фізичного світу; Пс. 104)
- б. Бог як Творець людства (Пс. 103)

У Бут. 2:4-3:24 починається особливе одкровення про привілейоване положення та ціль людства, а також про проблему гріха та непокори, пов'язаних з цим унікальним положенням.

2. У Бут. 4:26 написано, що люди «зачали були призивати Ймення Господнє» (тобто ім'я ЯХВЕ). Однак Вих. 6:3 вказує на те, що ранній народ завіту (патріархи та їхні сім'ї) знав Бога тільки як *El Shaddai*. Ім'я ЯХВЕ пояснюється лише один раз, в Вих. 3:13-16, особ. в. 14. Хоча в творах Мойсея імена часто тлумачаться не за етимологією, а через поширену в народі гру слів (пор. Бут. 17:5; 27:36; 29:13-35). Існує декілька теорій щодо значення цього імені (наводимо їх за IDB, Том 2, с. 409-411).

- а. з арабського кореня, «проявляти палку любов»
- б. з арабського кореня, «дути» (ЯХВЕ як Бог зливи)
- в. з угаритського (ханаанського) кореня «говорити»
- г. згідно з одним фінікійським написом, спонукальний дієприкметник зі значенням «Той, Хто забезпечує» або «Той, Хто встановлює»
- д. з єврейської породи *Qal* – «Той, Хто є», «Присутній» (у МАЙБУТНЬОМУ ЧАСІ, «Той, Хто буде»)
- е. з єврейської породи *Hiphil* – «Той, Хто забезпечує буття»
- ж. з єврейського кореня «жити» (напр., Бут. 3:21), що означає «вічно живий, єдиносущий»
- з. з контексту Вих. 3:13-16 – гра слів, де ЧАС ІМПЕРФЕКТА вживається в ЧАСІ ПЕРФЕКТА: «Я й надалі буду тим, ким Я був колись» або «Я й надалі буду тим, ким Я був завжди» (пор. Дж. Вош Воттс, «Огляд синтаксису в Старому Заповіті» [J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Old Testament*], с. 67). Повне ім'я ЯХВЕ часто виражено в скороченій формі, хоча, можливо, це була початкова форма імені.

(1) *Yah* ([«Я»], напр. Алілу-я, BDB 219, пор. Вих. 15:2; 17:16; Пс. 89:8; 104:35)

(2) *Yahu* ([«Ягу»] наприкінці імен, напр. Ісая по-єврейськи «Йеша-ягу»)

(3) *Yo* або *Jo* ([«Йо» або «Єго»] на початку імен, напр. Йоїл, Єгошуа)

3. В іудаїзмі пізнішого періоду це завітне ім'я (тетраграмматон) стало таким святим, що іудеї боялися вимовляти його, щоб не порушувати заповідь Вих. 20:7; Повт. Зак. 5:11; 6:13. Тому вони замінили це єврейське слово на «володар», «господар», «пан» – *adon* або *adonai* (мій пан). Читаючи старозавітні тексти, вони вимовляли ЯХВЕ як «Господь». Тому і в перекладах ім'я ЯХВЕ традиційно перекладалося як ГОСПОДЬ.
4. Подібно до імені *El*, ім'я ЯХВЕ часто вживалося разом з іншими словами, щоб підкреслити певні риси характеру Бога Ізраїлевого. Ось деякі з таких комбінацій.

- а. YHWH – *Yireh* («ЯХВЕ-Їре»; Господь забезпечить, BDB 217 та 906), Бут. 22:14
- б. YHWH – *Rophekha* («ЯХВЕ-Рофеха»; Господь – твій цілитель, BDB 217 та 950, дієприкметник породи *QAL*), Вих. 15:26
- в. YHWH – *Nissi* («ЯХВЕ-Нісси»; Господь – моє знамено, BDB 217 та 651), Вих. 17:15
- г. YHWH – *Meqaddishkem* («ЯХВЕ-Мекаддішкем»; Господь – Той, Хто освячує вас, BDB 217 та 872, дієприкметник породи *PIEL*), Вих. 31:13
- д. YHWH – *Shalom* («ЯХВЕ-Шалом»; Господь – мир, BDB 217 та 1022), Суд. 6:24
- е. YHWH – *Sabbaoth* («ЯХВЕ-Цеваот»; Господь сил/військ, BDB 217 та 878), 1Сам. 1:3,11; 4:4; 15:2; часто в Пророків
- ж. YHWH – *Ro'I* («ЯХВЕ-Рої»; Господь – мій пастир, BDB 217 та 944, дієприкметник породи *QAL*), Пс. 23:1
- з. YHWH – *Sidqenu* («ЯХВЕ-Цидкену»; Господь – наша праведність, BDB 217 та 841), Єр. 23:6
- и. YHWH – *Shammah* («ЯХВЕ-Шамма»; Господь є там, BDB 217 та 1027), Єз. 48:35

▣ **"з волі Божої"** Ця вступна фраза також вжита в 1Кор. 1:1; 2Кор. 1:1; Еф. 1:1 та Кол. 1:1. Павло був переконаний, що Бог обрав його Апостолом. Це особливе відчуття покликання з'явилося в нього під час навернення на дорозі до Дамаска (пор. Дії 9:1-22; 23:3-16; 26:9-18). Павло часто посилався на свою Богом дану владу та покликання, стверджуючи, що його послання – від Бога (богонатхненні, пор. 2Тим. 3:16; 1Кор. 2:9-13; 1Сол. 2:13).

NASB, NKJV «згідно з обіцянкою життя»
NRSV «заради обіцянки життя»
TEV «посланий, щоб звіщати про обіцяне життя»
NJB «згідно з Його обіцянкою життя»

Павло стверджує, що його спасіння, покликання та висвячення на служіння цілком ґрунтуються на Божій обітниці справжнього життя, вічного життя через Христа (пор. 2Тим. 1:1,2,9,13). Павло неодноразово посилається в Пасторських посланнях на цей концепт Бога як Того, Хто має і дає життя (пор. 2Тим. 1:1; 1Тим. 6:15-16,19; Тит. 1:2).

1:2 "до Тимофія, сина улюбленого" Це метафора, що означає стосунки Павла з Тимофієм як духовного отця Тимофія в Євангелії (пор. 2Тим. 2:1; 1Тим. 1:2; Тит. 1:4). У цій вступній частині показана їхня взаємна любов. Див. 1Тим. 1:1, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ТИМОФІЙ».

- ▣ **"благодать, милість, мир"** Зверніть увагу на те, з яких привітань Павло зазвичай починав свої листи:
1. «Благодать вам та мир від Бога, Отця нашого, і Господа Ісуса Христа» (Рим. 1:7; 1Кор. 1:3; 2Кор. 1:2; Гал. 1:3; Еф. 1:2; Фил. 1:2; 1Сол. 1:2; Филим. 1:3)
  2. «Благодать вам і мир від Бога, Отця нашого» (Кол. 1:2)
  3. «Благодать вам і мир» (1Сол. 1:1)
  4. «Благодать, милість, мир [Ласка, милосердя, мир] від Бога Отця й Христа Ісуса, Господа нашого» (1Тим. 1:2; 2Тим. 1:2)
  5. «Благодать, милість та мир від Бога Отця й Христа Ісуса, Спасителя нашого» (Тит. 1:4)
- Зверніть увагу не те, що ці вислови дещо відрізняються одне від одного, але мають певні стандартні елементи:

1. Кожне привітання починається зі слова «благодать» (в 1Тим. 1:2 це слово перекладено як «ласка»). Це християнізована форма стандартного грецького привітання. У фокусі знаходиться характер Бога.
2. «Мир» є наслідком довіри людей вірному Богу, віри в Його вірність.
3. «Милість» або «милосердя» також відображає характер Бога і зустрічається винятково в 1 і 2 Посланнях до Тимофія. У Септуагінті цим словом перекладався єврейський термін *hesed* («хесед»), що означав «любов і вірність завіту». Бог милостивий і вірний.
4. Отець і Син згадуються в кожному привітанні (у 1Сол. вони згадуються в попередній фразі). Вони завжди граматично поєднані. Таким чином автори Нового Заповіту стверджували повну божественність Ісуса з Назарета. Те саме стосується і вживання старозавітних імен ЯХВЕ щодо Ісуса (напр. «Господь і Спаситель»).

▣ **"від Бога Отця й Христа Ісуса, Господа нашого"** Ця вступна фраза, що стоїть після слів «благодать, милість, мир» має один прийменник (*apo*), який поєднує Отця і Сина в рівному граматичному відношенні (пор. 1Тим. 1:2; Тит. 1:4 та 2Тим. 1:2). Таким способом Павло стверджував божественність Ісуса.

«Отець» тут означає не хронологічну послідовність, як у людському роді, але близькі сімейні стосунки. Бог вирішив відкритися людству через сімейні метафори (пор. Ос. 2-3, де Бог зображений як палкий і вірний коханець, та Ос. 11, де Він показаний в образі люблячих батька й матері).

Бог, Який відкрився нам через одкровення, не є Першопричиною всього, як учили грецькі філософи, але є Отцем Христа Ісуса. Біблія не якась створена людьми філософія, але відкриття Богом Самого Себе, одкровення, якого людина не може сягнути шляхом аналізу. Див. 1Тим. 1:2, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ОТЕЦЬ».

▣ **"Господа"** Бог відкрив Своє ім'я завіту ЯХВЕ Мойсею в Вих. 3:14. Воно походить з єврейського дієслова «бути». Пізніше юдеї боялися вимовляти це святе ім'я, коли читали Писання, щоб не призвати Боже ім'я без потреби та не порушити тим самим одну з Десяти Заповідей (пор. Вих. 20:7; Повт. Зак. 5:11). Тому вони вимовляли інше слово, *Adon*, що означало «чоловік, володар, пан або Господь». Саме тому в більшості перекладів ЯХВЕ перекладається як «Господь». Див. 2Тим. 1:1, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ІМЕНА БОГА».

Коли автори Нового Заповіту називали Ісуса «Господом» (*kurios*), вони стверджували Його Божественність. Це ствердження стало формулюванням сповідання при хрещенні в ранній церкві: «Ісус – Господь» (пор. Рим. 10:9-13; Фил. 2:6-11).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 2ТИМ. 1:3-14

³Дякую Богові, Якому служу від предків чистим сумлінням, що тебе пам'ятаю я завжди в молитвах своїх день і ніч. ⁴Я бажаю побачити тебе, пам'ятаючи сльози твої, щоб наповнитись радістю. ⁵Я приводжу на пам'ять собі твою нелицемірну віру, що перше була оселилася в бабі твоїй Лоїді та в твоїй матері Евнікії; певен же я, що й у тобі вона оселилась. ⁶З цієї причини я нагадую тобі, що ти розгрівав Божого дара, який у тобі через покладання рук моїх. ⁷Бо не дав нам Бог духа страху, але сили, і любови, і здорового розуму. ⁸Тож, не соромся засвідчення Господа нашого, ні мене, Його в'язня, але страждай з Євангелією за силою Бога, ⁹що нас спас і покликав святим покликком, не за наші діла, але з волі Своєї та з благодаті, що нам дана в Христі Ісусі попереду вічних часів. ¹⁰А тепер об'явилась через з'явлення Спасителя нашого Христа Ісуса, що й смерть зруйнував, і вивів на світло життя та нетління Євангелією, ¹¹що для неї я був настановлений за проповідника, апостола й учителя. ¹²З цієї причини й терплю я оце, але не соромлюсь, бо знаю, в Кого я ввірував та впевнився, що має Він силу захвати на той день заставу мою. ¹³Май же за взір здорових слів ті, які від мене почув ти у вірі й любові, що в Христі Ісусі вона. ¹⁴Добро припоручене стережи Святим Духом, що в нас пробуває.

1:3 "Дякую Богові" У давнину в Середземномор'ї був звичай писати слова молитви подяки на початку листа. Павло зазвичай дотримувався цього зразка (пор. Рим. 1:8; 1Кор. 1:4; Еф. 1:15-16; Фил. 1:3-4; Кол. 1:3-4; 1Сол. 1:2; 2Сол. 1:3; Филим. 4).

▣ **"Якому служу від предків"** Павло не сприймав християнство як нову віру, окрему від старозавітної (пор. Дії 24:14; 26:5-6,22; Рим. 4; 2Кор. 11:22; Фил. 3:5). В Гал. 6:15-16 він називає церкву старозавітним виразом «Ізраїль Божий». В Рим. 2:28-29 він стверджує, що істинні діти Авраама – це ті, хто наслідує його віру, а не його етнічні нащадки (пор. Рим. 9:6). Немає ані юдея, ані грека (пор. Рим. 3:22; 1Кор. 12:13; Гал. 3:28; Кол. 3:11)!

▣ **"чистим сумлінням"** Див. примітку до 1Тим. 1:5.

▣ **"пам'ятаю"** Павло пам'ятав життя Тимофія, його сім'ю та покликання до служіння. У 2Тим. 1:3-6 він вживає слово *mneia* в чотирьох значеннях.

1. в 2Тим. 1:3 Павло пам'ятає Тимофія завжди в молитвах
2. в 2Тим. 1:4 він вживає дієприкметник «пам'ятаючи», щоб нагадати Тимофію про їхнє розставання із сльозами
3. в 2Тим. 1:5 він вживає складену форму (*hupo + mneia*; «приводжу на пам'ять»), щоб нагадати Тимофію про щирі віру його родичів
4. в 2Тим. 1:6 він вживає складене дієслово (*ana + mneia*; «нагадує»), щоб нагадати Тимофію про його покликання та підготовку до служіння

З богословської точки зору корисно дивитися назад на наше життя і бачити, як Божя рука допомагала нам на кожній стадії нашого життя (віра родичів, особиста віра, покликання та підготовка до служіння, благочестиві друзі й наставники).

1:4 Павло і Тимофій мали чудові стосунки в служінні Христу. Їхня дружба підбадьорювала та зміцнювала їх для служіння (пор. 2Тим. 4:9,21).

1:5 "нелицеїрну віру" Цей вислів означає «чисту віру» (пор. 1Тим. 1:5).

▣ **"у тобі"** З контексту (а також 3:15 і Дії 16:1) невідомо, чого це стосується: юдаїзму (бабуся та, можливо, мати Тимофія) чи християнства (навернення Тимофія). Очевидно, мається на увазі віра в ЯХВЕ та Його план відкуплення (див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:10).

NASB	«я впевнений, що вона є і в тобі теж»
NKJV	«я впевнений, що і в тобі»
NRSV	«я впевнений, живе в тобі»
TEV	«я впевнений, що і ти її маєш»
NJB	«я впевнений, що і в тобі оселилась»

Це перфект пасивного стану дійсного способу. У грецькому тексті ця фраза яскраво виражає незмінну впевненість в тому, що Дух діє в житті та служінні Тимофія (пор. Фил. 1:6).

1:6 "розгрівав" Це теперішній час активного стану дійсного способу, що вказує на постійну необхідність розігрівати, розпалювати або роздмухувати полум'я. Обдарування має вольовий аспект (див. 2Тим. 2:1, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЗАВІТ»)! Це не значить, що Тимофій допускав погасання полум'я Божого покликання й обдарування в своєму житті, але за тяжких обставин, в яких він тоді знаходився, він повинен був зміцнюватися, згадуючи, як Бог покликав його і підготував до служіння.

▣ **"Божого дара"** Слово «дар» (*charisma*) походить із кореня «благодать» (*charis*). Воно може означати Святого Духа або Його дари служіння (в даному контексті це слово, здається, вжите в другому значенні). Кожний віруючий має надприродний дар або дари для служіння (1Кор. 12:7,11,18). Дар Тимофія був визнаний Павлом та його домашньою церквою (пор. 1Тим. 4:14).

▣ "через покладання рук моїх" Цей текст не можна використовувати для доведення «апостольського наступництва». Див. детальну примітку до 1Тим. 4:14. Рукопокладення в Біблії служило кільком цілям. Див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:14.

1:7 "Бо не дав нам Бог духа" Давньогрецькі тексти Нового Заповіту були написані виключно великими літерами (унціалами), тому вживання великих та малих літер в сучасних перекладах є питанням тлумачення. В грецькому тексті немає визначеного артикля. Є також новозавітні паралелі з малою літерою «д» (пор. Рим. 8:15; 1Кор. 2:12), однак в обох контекстах Дух Святий згадується конкретно. У більшості сучасних англійських перекладів сказано «a spirit...» (тобто «дух»); Біблія короля Якова [KJV], ASV, NKJV, NASB, RSV, NRSV, NEB, REB та NIV). Однак інші вважають, що тут мова йде про Святого духа (пор. TEV, NJB та перекладі Нового Заповіту Вільямса [William's translation of the NT]). В дійсності тут може бути навмисна двозначність (пор. NEB та NJB).

Бог дав кожному віруючому найвеличніший дар: Святого Духа, а також духовний дар або дари для служіння; але Він також дав нам сміливе та сильне бажання служити, ділитися, йти, бути подібними Христу.

У книзі Роберта Гірделстоуна «Синоніми Старого Заповіту» (Robert Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*) є цікаве дослідження про вживання слова «дух» в Новому Заповіті (с. 61-63).

1. злі духи
2. людський дух
3. Святий Дух
4. те, що Дух чинить в душах людей та через них
  - а. «не дух неволі», але «Дух синівства», Рим. 8:15
  - б. «дух лагідності», 1Кор. 4:21
  - в. «дух віри», 2Кор. 4:13
  - г. «дух премудрості та відкриття в пізнанні Його», Еф. 1:17
  - д. «не дух страху, але сили, любові й здорового розуму», 2Тим. 1:17
  - е. «дух обмани» та «Дух правди», 1Пв. 4:6

NASB, NJB «дух несміливості»
NKJV «дух страху»
NRSV «дух боягузтва»
TEV «Дух... не робить нас боязкими»

Є одна негативна і три позитивні сторони обдарованості від Бога.

NASB «дисципліни»
NKJV «здорового розуму»
NRSV «самодисципліни»
TEV, NJB «самовладання»

Див. детальну примітку до 1Тим. 3:2.

1:8-14 У грецькій мові це одне речення.

1:8 "не соромся" Це ключова фраза в першій главі (пор. 2Тим. 1:8,12,16; тж. див. Мр. 8:38; Рим. 1:16). Тут дієслово стоїть в часі аориста пасивного стану (депонент) кон'юнктива і вказує на те, що Тимофій не соромився, але це було попередження йому, щоб він не почав соромитися.

Можливо Павло посилався на старозавітне уявлення про те, що гріх призводить до проблем, а праведність – до благословення (пор. Повт. Зак. 27-28; Йов, Пс. 73). Павло страждав не за гріх, а за Христа.

▣ "засвідчення Господа нашого, ні мене, Його в'язня" Павло закликав Тимофія й надалі проповідувати страждання Христа (пор. Бут. 3:15; Іс. 53; Дії 3:18; 26:23) та ототожнюватися з Павлом як духовним в'язнем

Євангелія і фізичним в'язнем заради Євангелія! Проповідуй добру новину, незважаючи на ціну або наслідки (пор. Гал. 4:17; 2Кор. 4:7-12; 6:3-10; 11:23-29)!

▣ **"але страждай з"** Оскільки богослов'я Павла було ґрунтоване на отождненні з Христом у Його смерті (пор. Рим. 6; Гал. 2:20) та стражданні (пор. Рим. 8:17; 2Кор. 1:5; Фил. 3:10; тж. в 1Петр. 4:13), Павло часто створював нові грецькі слова з прийменником *суи*, що означав «співучасть із».

1. страждай з (1:8 та 2:3)
2. вмерли з (2:11)
3. житимемо з (2:11)
4. царювати з (2:12)

▣ **"страждай з Євангелією"** Це аорист активного стану наказового способу (пор. 2Тим. 2:3, 9; 4:5; Рим. 8:17; 1Петр. 3:14; 4:12-19). Ключовим у цій фразі є слово «Євангеліє» – треба страждати за Євангеліє, а не за своє зло (пор. 1Петр. 2:15-16). Сучасні християни повинні зрозуміти, що страждання за Євангеліє – це норма, а не виняток (пор. Мт. 5:10-12; Ів. 15:18-21; 16:1-2; 17:14; Дії 14:22; Рим. 5:3-4; 2Кор. 4:16-18; 6:4-10; 11:23-28; Фил. 1:29; 1Сол. 3:3; 2Тим. 3:12; Як. 1:2-4).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЧОМУ ХРИСТІЯНИ СТРАЖДАЮТЬ?» (SPECIAL TOPIC: WHY DO CHRISTIANS SUFFER?)

1. Через особистий гріх (тимчасовий суд). Це не значить, що всі проблеми та негативні обставини є наслідком гріха (пор. Йов; Пс. 73; Лк. 14:1-5; Неем. 9; Ів. 9; Дії 5:1-11; 1Кор. 11:29-30; Гал. 6:7).
2. Для уподібнення Христу (Євр. 5:8). Навіть Ісус, говорячи по-людському, мав досягти зрілості; і Його послідовники теж (пор. Рим. 5:3-4, 8:28-29; 2Кор. 12:7-10; Фил. 3:10; Євр. 12:5-12; Як. 1:2-4; 1Петр. 1:7).
3. Для могутнього й ефективного свідчення (пор. Мт. 5:10-12; Ів. 15:18-22; 1Петр. 2:18-21, 3:13-17).
4. В знак родових мук нового віку (пор. Мт. 24:6; Мр. 13:8).

В питанні несправедливості та зла в цьому грішному світі мені стали в негоді дві книги: Ганна Вітгол Сміт, «Секрет щасливого життя християнина» (Hannah Whithall Smith, *The Christian's Secret of a Happy Life*) та Джон. В. Венгем, «Доброта Бога» (John W. Wenham, *The Goodness of God*).

Віруючим слід пам'ятати, що проблеми і страждання не завжди є ознакою Божого гніву або відкидання. У грішному світі лихо трапляється й у житті вірних послідовників Христа (пор. 1Петр. 4:12-19). Божі обітниці та жертвенна смерть Христа є ознаками Божої любові (пор. Рим. 5:8). Писання має стояти вище за тимчасові обставини!

1:9 "що нас спас і покликав" Це два дієприкметники аориста активного стану, з'єднані сполучником «і» (*kai*). В Рим. 8:29-30 «покликання» передує «спасінню», що вказує на суверенність Бога (обрання), але тут покликання стосується служіння (покликав покликом, пор. 2Тим. 1:6-8 та Спеціальна тема до 2Тим. 1:9).

У Новому Заповіті це відповідає старозавітному завіту з Ізраїлем. Віруючі в Ісуса є Божим народом, з яким Бог уклав завіт.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ГРЕЦЬКІ ДІЄСЛІВНІ ЧАСИ СТОСОВНО СПАСІННЯ» (SPECIAL TOPIC: GREEK VERB TENSES USED FOR SALVATION)

Спасіння не є результатом; воно є повсякденними взаєминами з Богом у Христі. Коли людина вірує, її спасіння не завершується, а лише починається (спочатку ворота, потім дорога; пор. Мт. 7:13-

14)! Спасіння не є страховим полісом або квитком на небеса; воно є життям поступового уподібнення Христу (пор. Рим. 8:28-29; 2Кор. 3:18; 7:1; Гал. 4:19; Еф. 1:4; 4:13; 1Сол. 3:13; 4:3,7; 5:23; 1Петр. 1:15). У нас в Америці кажуть, що подружжя з часом стає схожим одне на одного. Це і є ціллю спасіння!

СПАСІННЯ ЯК ЗАВЕРШЕНА ДІЯ (АОРИСТ)

- Дії 15:11
- Рим. 8:24
- 2Тим. 1:9
- Тит. 3:5
- Рим. 13:11 (АОРИСТ поєднується з майбутнім часом за своєю орієнтацією)

СПАСІННЯ ЯК СТАН ЛЮДИНИ (ПЕРФЕКТ)

- Еф. 2:5,8

СПАСІННЯ ЯК ТРИВАЮЧИЙ ПРОЦЕС (ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС)

- 1Кор. 1:18; 15:2
- 2Кор. 2:15
- 1Петр. 3:21

СПАСІННЯ ЯК МАЙБУТНЄ ЗАВЕРШЕННЯ (МАЙБУТНІЙ ЧАС у ДІЄСЛОВІ або в контексті)

- Рим. 5:9,10; 10:9,13
- 1Кор. 3:15; 5:5
- Фил. 1:28
- 1Сол. 5:8-9
- Євр. 1:14; 9:28
- 1Петр. 1:5

Отже, спасіння людини починається з її рішення, з увірування (пор. Ів. 1:12; 3:16; Рим. 10:9-13), але воно повинно призвести до життя вірою (пор. Рим. 8:29; Гал. 2:19-20; Еф. 1:4; 2:10), і колись воно буде завершено на фізичному рівні (пор. 1Ів. 3:2). Ця остання стадія називається прославленням (пор. Рим. 8:28-30). Це можна проілюструвати так:

1. початкове спасіння – виправдання (звільнення від кари за гріх)
2. поступове спасіння – освячення (звільнення від сили гріха)
3. остаточне спасіння – прославлення (звільнення від наявності гріха)

▣ **"СВЯТИМ ПОКЛИКОМ"** Це може стосуватися Бога, як святого, але в даному контексті, мабуть, мова йде про Божу волю для святого народу, з яким Він уклав завіт. Божя воля завжди була в тому, щоб люди, «створені за Його образом» (пор. Бут. 1:26-27) віддзеркалювали Його образ у світі (пор. Бут. 12:3; Вих. 19:5-6)! Месія Своїми діями відновив в людині образ Божий, що був згублений внаслідок непослуху Адама і Єви в Бут. 3. Метою християнства є уподібнення Христу (пор. Рим. 8:29; Гал. 4:19; Еф. 1:4).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОКЛИКАНІ» (SPECIAL TOPIC: CALLED)

Бог завжди першим кличе віруючих, обирає їх та спонукає наблизитися до Нього (пор. Ів. 6:44,65; 15:16; 1Кор. 1:1-2; Еф. 1:4-5,11). Слово «покликання» вживається в кількох богословських значеннях.

А. У Старому Заповіті вислів «кликати Його ім'я» завжди вживався в контексті поклоніння (пор. Бут. 4:26; 12:8; 21:33; 26:25; Вих. 34:5).

- Б. Грішники покликані до спасіння Божою благодаттю (Вих. 34:6-7) через завершену роботу Христа і спонукання Духа (*klētos*, пор. Рим. 1:6-7; 9:24, що з богословської точки зору є подібним до 1Кор. 1:1-2 та 2Тим. 1:9; 2Петр. 1:10).
- В. Грішники кличуть Господнє Ім'я, щоби спастися (*epikaleō*, пор. Дії 2:21; 22:16; Рим. 10:9-13). Це твердження є іудейською ідіомою поклоніння.
- Г. Віруючі кличуть Його ім'я в часи кризи та потрясіння (Дії 7:59).
- Д. Віруючі покликані до христоподібного життя (*klēsis*, пор. 1Кор. 1:26; 7:20; Еф. 4:1; Фил. 3:14; 2Сол. 1:11; 2Тим. 1:9).
- Е. Віруючі покликані до виконання діл служіння (пор. Дії 13:2; 1Кор. 12:4-7; Еф. 4:1).

▣ **"не за наші діла"** Це була головна тема проповіді Павла іудействующим в Діях 15 та в Посланні до галатів. Лжевчителі Пасторських послань також проявляють іудейський менталітет, намагаючись досягти праведності ділами. Павло в своїх посланнях часто спростовує віру в те, що праведність можна заслужити ділами (пор. Рим. 3:20; 27-28; 4:4-5; 8; 9:11; Гал. 2:16; 3:11; Еф. 2:8-9; Фил. 3:9; 2Тим. 1:9; Тит. 3:5).

▣ **"з волі Своєї та з благодаті"** Божу волю не можна відділити від Його характеру. Бог діяв заради грішного людство тому, що Він такий (пор. Еф. 1:4-5, 11). Євангеліє відображає серце Отця, роботу Сина, яку Він робив з любов'ю до нас, та силу Духа. Спасіння було Божим задумом і здійснюється з Божою ініціативи та через Боже забезпечення!

▣ **"що нам дана в Христі Ісусі попереду вічних часів"** Євангеліє не було «планом Б». Бог завжди мав план відкупити грішне людство, створене за Його образом та для спілкування з Ним. У Бут. 3 записано про непослух людей, а також про обітницю та задум Бога (пор. Бут. 3:15; Рим. 16:25-26; Еф. 2:11-3:13, див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:10).

Про цей передвічний задум спасіння через Христа часто говориться в проповідях Апостолів у книзі Дій (пор. Дії 2:23; 3:18; 4:28; 13:29, а також слова Самого Ісуса в Мр. 10:45 та Лк. 22:20). Можливо, про це також говориться в Тит. 1:2 (див. Тит. 1:2, Спеціальна тема: «Вічний») та Об. 13:8

Ізраїль був тільки першою стадією в Божому плані відкуплення світу (пор. Бут. 12:3; Вих. 19:5-6). Месія завжди був і залишається єдиною надією для грішного людства!

1:10 "з'явлення" Слово *epiphany* тут означає перше пришествя Христа (пор. 1Тим. 6:14; Тит. 2:11), але в 2Тим. 4:1 і Тит. 2:13 те саме слово означає Його друге пришествя. Див. Тит. 2:13, Спеціальна тема: «Новозавітні терміни, що означають друге пришествя Христа».

▣ **"Спасителя нашого Христа Ісуса"** Спаситель – це старозавітний титул ЯХВЕ (пор. Пс. 106:21; Іс. 43:3,11,15,21; 49:26; 60:16; 63:8; Ос. 13:4; Лк. 1:47). У Новому Заповіті Спасителем величається Ісус як Божий Месія (пор. Лк. 2:11; Ів. 4:42; 13:23; Еф. 5:23; Фил. 3:20; Ів. 4:14).

Тільки в Пасторських посланнях обидва титули вживаються приблизно однаково стосовно Бога Отця і Бога Сина.

А. стосовно Бога

1. Спаситель, наш Бог (1Тим. 1:1)
2. Спаситель наш Бог (1Тим. 2:3)
3. усім людям Спаситель (1Тим. 4:10)
4. Спаситель наш Бог (Тит. 1:3)
5. Спаситель наш Бог (Тит. 2:10)
6. Спаситель, наш Бог (Тит. 3:4)

Б. стосовно Христа

1. Спаситель наш (2Тим. 1:10)
2. Христос Ісус, Спаситель наш (Тит. 1:4)
3. великий Бог і Спас наш Христос Ісус (Тит. 2:13)
4. Христос Ісус, Спаситель наш (Тит. 3:6)
5. Господь наш і Спаситель Ісус Христос (2Петр. 1:11)
6. Господь і Спаситель Ісус Христос (2Петр. 2:20)
7. Господь наш і Спаситель Ісус Христос (2Петр. 3:18)

Пасторські послання, написані в кінці 60-х років, також виражають певну реакцію проти заяв римського імператора, що об'являв себе Богом і спасителем (а також проти вживання цих слів в містичних релігіях). Християни називали цими титулами тільки ЯХВЕ та Його Месію.

▣ "що й смерть зруйнував" Див. Спеціальну тему нижче.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СКАСОВАНИЙ ТА НЕДІЙСНИЙ (KATARGEŌ)» (SPECIAL TOPIC: NULL AND VOID [KATARGEŌ])

Це (*katargeō*) було одне з найулюбленіших слів Павла. Він вжив його щонайменше двадцять п'ять разів, але воно має дуже широке семантичне поле.

А. Головним етимологічним коренем цього слова є *argos*, що означало:

1. Неактивний
2. Недіючий
3. Невживаний
4. Безкорисний
5. Недійсний

Б. Це складене слово, створене з допомогою *kata*, означало

1. Неактивність
2. Безкорисність
3. Щось скасоване
4. Щось знищене
5. Щось цілком недійсне

В. Одного разу в Євангелії від Луки воно означає безплідне, і тому безкорисне дерево (пор. Лк. 13:7)

Г. Павло вживає це слово в основному в двох переносних значеннях

1. Бог робить недійсними те, що є ворожим людині
  - а. Гріховна природа людини – Рим. 6:6
  - б. Закон Мойсеїв по відношенню до Божої обітниці «насіння» – Рим. 4:14; Гал. 3:17; 5:4,11; Еф. 2:15
  - в. Духовні сили – 1Кор. 15:24
  - г. «Беззаконник» – 2Сол. 2:8
  - д. Фізична смерть – 1Кор. 15:26; 2Тим. 1:10 (Євр. 2:14)
2. Бог замінює старе (старий завіт, старий вік) на нове
  - а. Те, що пов'язане з Законом Мойсеєвим – Рим. 3:3,31; 4:14; 2Кор. 3:7,11,13,14
  - б. Аналогія шлюбу відносно Закону – Рим. 7:2,6
  - в. Все, що стосується цього віку – 1Кор. 13:8,10,11
  - г. Це тіло – 1Кор. 6:13
  - д. Начальники в цьому віці – 1Кор. 1:28; 2:6

Це слово має багато різних перекладів, але головним його значенням є зробити щось безкорисним, скасованим і недійсним, безсилим, але не обов'язково неіснуючим, зруйнованим або знищеним.

▣ **"вивів на світло життя та нетління"** Слово «життя» вживається кілька разів у Пасторських посланнях та може означати:

1. вічне життя (1Тим. 1:16; 6:12; Тит. 1:2; 3:7)
2. істинне життя (1Тим. 6:19)
3. теперішнє життя та життя прийдешнього віку (1Тим. 4:8)
4. обітницю життя у Христі (2Тим. 1:1)
5. життя та безсмертя через Христа (2Тим. 1:10)

У Пасторських посланнях є два слова, що означають нескінченне життя нового віку:

1. «тлінний» із заперечним префіксом альфа (2Тим. 1:10; Тит. 2:7; Рим. 2:7; 1Кор. 15:52-54)
2. «смерть» із заперечним префіксом альфа (1Тим. 6:16 та 1Кор. 15:53-54)

Це не грецьке уявлення про те, що кожна людина начебто має передвічну безсмертну «душу». Безсмертя віруючих починається з їхнього покаяння та особистої віри в Христа. Єдиним джерелом безсмертя є Бог (пор. 1Тим. 1:17; 6:16). І Він дарує безсмертя через Христа (тільки через Христа).

▣ **"Євангелією"** Це грецьке слово спочатку означало «нагороду тому, хто приніс добру вістку». З часом воно почало вживатися в суто християнському значенні стосовно чудової Божої вістки про прощення та прийняття через життя, вчення, смерть та воскресіння Ісуса. А ще пізніше так стали називати книги про життя Ісуса (тобто чотири Євангелія). Ісус є доброю вісткою про Божу любов до грішників та забезпечення їхнього спасіння.

1:11 "що для неї я був настановлений" Це аорист пасивного стану дійсного способу. У цьому вірші Павло стверджує, що Бог дав йому певні дари і завдання, пов'язані з Євангелієм (пор. 1Тим. 2:7).

▣ **"за проповідника"** Це не стільки дар, скільки завдання (пор. ТЕV). Проповідництво ніколи не зустрічається в переліку дарів, але в якомусь сенсі воно є суттєвим аспектом усіх лідерських дарів (пор. Еф. 4:11), адже усі вони пов'язані з проголошенням. Цей іменник походить від дієслова *kērussō*, що означало публічно заявляти або проголошувати. З часом цей іменник став вживатися в «технічному» сенсі стосовно апостольської проповіді (*kērygma*), зокрема в тій формі, в якій вона записана у проповідях Петра та Павла в книзі Дій. Див. 2Тим. 3:15, Спеціальна тема: «*Kerygma* ранньої церкви».

▣ **"апостола"** Слово «апостол» походить від одного грецького слова, що означає «посилати» (*apostellō*). Ісус обрав Собі дванадцять учнів, щоб вони були з Ним особливо, і Він назвав їх «Апостолами» (пор. Лк. 6:13). Ця дієслівна форма часто вживається у фразах, де мова йде про те, що Ісус посланий від Отця (пор. Мт. 10:40; 15:24; Мр. 9:37; Лк. 9:48; Ів. 4:34; 5:24,30,36,37,38; 6:29,38,39,40,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3,3,18,21,23,25; 20:21). В іудейських джерелах це слово вживалося стосовно людини, посланої офіційним представником іншої, подібно «послу».

Це слово має особливе значення влади або авторитету. Його вживали щодо тих, хто знав Христа в час Його фізичного життя та служіння (пор. Дії 1:21-26). Павло стверджував, що він теж бачив Господа у видінні на дорозі до Дамаска, коли Господь покликав Його (пор. Дії 9). Ці люди були особливо покликані та підготовлені Духом, щоб записати та пояснити події земного життя Ісуса, Його вчення та чудеса.

Потім це слово стало означати триваючий дар в церкві (пор. 1Кор. 12:28; Еф. 4:11). Функція апостола точно не вказується; можливо, апостоли засновували церкви в нових місцевостях або були регіональними лідерами (пор. Дії 14:4,14; 18:5; 1Кор. 4:9; Гал. 1:19; Фил. 2:25; 1Сол. 2:6).

▣ **"учителя"** Це слово зустрічається в списку духовних дарів в Діях 13:1; Рим. 12:6-7; 1Кор. 12:28; та Як. 3. Воно поєднується з даром пастора в Еф. 4:11 та 1Тим. 3:2; 2Тим. 2:24. Окремий дар учителя міг полягати в тому, щоб навчати новонавернених, але разом з даром пастора він, можливо, полягав у навчанні доктрини віруючим (пор. 2Тим. 2:15; 3:16-17).

В Біблії короля Якова (KJV) та в версії NKJV додано слово «поганів». Цього додатку немає в грецьких уніціальних манускриптах $\aleph^a$ та A, але він є в манускриптах $\aleph^b$, C, D, F, G, а також в інших давніх текстах. Однак у 1Тим. 2:7 там написано «поганів», і цілком імовірно, що це слово дописали ранні переписчики. UBS⁴ дає коротшому варіанту рейтинг «B» (майже точно).

1:12 "З цієї причини й терплю я оце" Ці слова мабуть пов'язані з 2Тим. 1:8. Павло добре знав ціну духовного лідерства (пор. 2Кор. 4:7-12; 6:3-10; 11:24-28).

▣ **"але не соромлюсь"** Мова йде про настанови Павла Тимофію в 2Тим. 1:8 та в.16. Павлові проблеми в якомусь сенсі підтверджували його успішне проголошення Євангелія (пор. Гал. 6:17)!

▣ **"бо знаю, в Кого"** Зверніть увагу на те, що акцент робиться на особистих стосунках, а не на обставинах.

▣ **"я ввірував"** Це перфект активного стану дійсного способу, що буквально означає «я ввірував і продовжую вірити». Мова йде про зустріч Павла з Господом на дорозі до Дамаска, коли він прийняв спасіння (пор. Дії 9). Щодо «ввірував» див. Спеціальну тему до 1Тим. 1:16.

▣ **"впевнився"** Це перфект пасивного стану дійсного способу. Мова йде про впевненість Павла у Бозі та від Бога, навіть серед переслідувань та ув'язнення.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВПЕВНЕНІСТЬ» (SPECIAL TOPIC: ASSURANCE)

А. Чи може християнин знати, що він спасений (пор. 1Пв. 5:13)? У Першому посланні Івана є три тексти або докази.

1. Доктринальний (переконання, 1Пв. 1:1,5,10; 2:18-25; 4:1-6,14-16; 5:11-12)
2. Життєвий (послух, 1Пв. 2:2-3; 2:3-6; 3:1-10; 5:18)
3. Соціальний (любов, 1Пв. 1:2-3; 2:7-11; 3:11-18; 4:7-12, 16-21)

Б. Впевненість у спасінні стала деномінаційним питанням

1. Жан Кальвін вірив у впевненість на основі Божого обрання. Він казав, що в цьому житті ми ніколи не можемо бути впевненими.
2. Джон Веслі вірив у впевненість на основі релігійного переживання. Він вважав, що ми здатні жити, не знаючи за собою жодного гріха.
3. Римо-католики та члени Церкви Христової (Church of Christ) вірять у впевненість на основі авторитетної Церкви, тобто для впевненості в спасінні ключовою є належність до правильної церкви.
4. Більшість євангельських християн вірять у впевненість на основі обітниць Біблії, пов'язаних із плодом Духа (пор. Гал. 5:22-23) в житті віруючого (щоденне уподібнення Христу).

В. Впевненість віруючого перш за все пов'язана з характером Трьєдиного Бога

1. Любов Бога Отця
  - а. Ів. 3:16; 10:28-29
  - б. Рим. 8:31-39
  - в. Еф. 2:5,8-9
  - г. Фил. 1:6
  - д. 1Петр. 1:3-5
  - е. 1Пв. 4:7-21
2. Дії Бога Сина
  - а. Його смерть заради нас
    - 1) Дії 2:23
    - 2) Рим. 5:6-11
    - 3) 2Кор. 5:21
    - 4) 1Пв. 2:2; 4:9-10
  - б. первосвященицька молитва (Ів. 17:12)
  - в. триваюче заступництво

- 1) Рим. 8:34
- 2) Євр. 7:25
- 3) Ів. 2:1
- 3. Служіння Бога Духа
  - а. покликання (Ів. 6:44,65)
  - б. запечатання
    - 1) 2Кор. 1:22; 5:5
    - 2) Еф. 1:13-14; 4:3
  - в. запевнення
    - 1) Рим. 8:16-17
    - 2) Ів. 5:7-13

Г. Однак люди повинні відповідати на запропонований Богом завіт (як спочатку, так і постійно)

- 1. віруючі повинні відвертатися від гріха (покаянням) та повертатися до Бога через Ісуса (вірою)
  - а. Мр. 1:15
  - б. Дії 3:16,19; 20:21
- 2. віруючі повинні прийняти Божий дар у Христі (див. Спеціальну тему: «Що означає "отримувати", "вірувати", "сповідати / визнавати" та "кликати"?»)
  - а. Ів. 1:12; 3:16
  - б. Рим. 5:1 (та за аналогією 10:9-13)
  - в. Еф. 2:5,8-9
- 3. віруючі повинні перебувати в вірі (див. Спеціальну тему: «Стійкість»)
  - а. Мр. 13:13
  - б. 1Кор. 15:2
  - в. Гал. 6:9
  - г. Євр. 3:14
  - д. 2Петр. 1:10
  - е. Юд. 20-21
  - ж. Об. 2:2-3,7,10,17,19,25-26; 3:5,10,11,21

Д. Впевненість є важкою через те, що

- 1. віруючі часто шукають якихось переживань, не обіцяних в Біблії
- 2. віруючі часто не зовсім розуміють Євангеліє
- 3. віруючі часто продовжують свідомо грішити (пор. 1Кор. 3:10-15; 9:27; 1Тим. 1:19-20; 2Тим. 4:10; 2Петр. 1:8-11)
- 4. люди певного типу («перфекціоністи») не можуть прийняти Божого безумовного прощення та любові
- 5. В Біблії є багато прикладів неправильних сповідань віри (пор. Мт. 13:3-23; 7:21-23; Мр. 4:14-20; 2Петр. 2:19-20; Ів. 2:18-19, див. Спеціальну тему: «Відступництво»)

Для іншого описання цієї доктрини див. Спеціальну Тему: «Впевненість».

▣ **"має Він силу заховати"** Фраза «має Він силу» чудово описує всемогутність Бога (пор. Рим. 16:25; Еф. 3:20 та Юд. 1:24). Бог не тільки може, але й хоче захищати наше сповідання віри в Христа (пор. 1Петр. 1:4-5) та наш вірний спосіб життя! Не лише спасіння, але і все християнське життя починається з ініціативи Бога, здійснюється і завершується Богом.

▣ **"заставу мою"** Бог береже сповідання віруючих (пор. 1Петр. 1:4-5). Однак віруючі повинні берегти Євангеліє, доручене їм як управителям (див. детальну примітку до 1Тим. 1:18, пор. 1Тим. 6:20; 2Тим. 1:14). Християнство – то завіт із благами та привілеями, але також із певними вимогами та обов'язками!

▣ "той день" У Старому Заповіті ця фраза означала кінцеві часи (пор. 2Тим. 1:18). Старий Заповіт ясно говорить про одну велику дію втручання Бога в історію людства. Однак з точки зору новозавітного поступового одкровення віруючі знають, що є два пришествя: боговтілення (початок Божого Царства) та друге пришествя (завершення Божого Царства).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ТОЙ ДЕНЬ» (SPECIAL TOPIC: THAT DAY)

Цей вираз «у той день» або «того дня» пророки восьмого століття до н.е. вживали в значенні Божого пришествя (присутності) для суду і відновлення.

Осія		Амос		Михей	
<u>позитивне</u>	<u>негативне</u>	<u>позитивне</u>	<u>негативне</u>	<u>позитивне</u>	<u>негативне</u>
1:11	1:5		1:14(2)		2:4
	2:3		2:16		3:6
2:15			3:14	4:6	
2:16	4:5		5:18 (2)		5:10
2:18	5:9		5:20		7:4
2:21	6:2		6:3	7:11(2)	
	7:5		8:3	7:12	
	9:5	9:11	8:9 (2)		
	10:14		8:10		
			8:13		

Така модель є типовою для пророків. Бог Свого часу виступить проти гріха, але також дасть день для покаяння і прощення тим, хто бажає змінити своє серце та діла (тобто прийняти нове серце, новий розум та новий дух, пор. Єз. 36:22-36)! Божий задум відкуплення і відновлення здійсниться! У Бога буде народ, який віддзеркалюватиме Його характер. Мета створіння (спілкування між Богом і людьми) буде досягнена!

1:13

NASB	«бережи»
NKJV	«міцно тримай»
NRSV	«тримайся»
TEV	«міцно тримайся за»
NJB	«тримай»

Це дуже загальне слово «маю» (*echō*), але воно має широке семантичне поле, як видно з перекладів. За формою це дієслово наказового способу теперішнього часу активного стану. Тимофій повинен продовжувати триматися апостольської істини, яку передав йому Павло (пор. 2Тим. 1:14; Тит. 1:9).

▣ "взір" Це грецьке слово означало «креслити» і вживалося стосовно архітекторського кресленника (проекту). Павло дав Тимофію «кресленник» богословського плану.

▣ "здорових слів" Тема «здорового» вчення часто повторюється в Пасторських посланнях (пор. 1Тим. 1:10; 4:6; 6:3; 2Тим. 1:13; 4:3,4; Тит. 1:9,13; 2:1,2). Цей вірш явно вказує на присутність лжевчителів та на проблеми, які вони створювали.

▣ **"у вірі й любові"** Мова йде про те, як керівники повинні берегти, передавати й захищати євангельську істину (пор. 1Кор. 13).

1:14 "стережи Святим Духом" Це аорист активного стану наказового способу. Зверніть увагу на те, що віруючі повинні «стерегти», але це можна робити тільки силою Святого Духа!

▣ **"що в нас пробуває"** Це дієприкметник теперішнього часу активного стану. Робота Духа та робота Сина часто перетинаються. Дж. Кемпбел Морган (G. Campbell Morgan) казав, що найкращим іменем Духа є «другий Ісус». Далі йде коротке порівняння роботи й титулів Сина та Духа:

1. Дух називається «Духом Ісуса» або схожими виразами (пор. Рим. 8:9; 1Кор. 15:45; 2Кор. 3:17; Гал.4:6; 1Петр. 1:11).
2. Обидва називаються однаково
  - а. «Істина»
    - (1) Ісус (Ів. 14:6)
    - (2) Дух (Ів. 14:17; 16:13)
  - б. «Заступник»
    - (1) Ісус (1Ів. 2:1)
    - (2) Дух (Ів. 14:16; 16:7)
3. Обидва живуть в віруючих
  - а. Ісус (Мт. 28:20; Ів. 14:20,23; 15:4-5; Рим. 8:10; 2Кор. 13:5; Гал. 2:20; Еф. 3:17; Кол. 1:27)
  - б. Дух (Ів. 14:16-17; Рим. 8:9,11; 1Кор. 3:16; 6:19; 2Тим. 1:14)
  - в. Отець (Ів. 14:23; 2Кор. 6:16)

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ДУХ ЯК ОСОБА» (SPECIAL TOPIC: THE PERSONHOOD OF THE SPIRIT)

У Старому Заповіті «Божий Дух» (тобто *ruach* [«руах»]) – то сила, що здійснювала задуми ЯХВЕ, і дуже мало вказується на те, що Дух є особою (старозавітне єдинобожжя, див. Спеціальну тему: «Єдинобожжя»). Однак в Новому Заповіті Дух вже повністю розкривається як особа:

1. Його можна хулити (пор. Мт. 12:31; Мр. 3:29)
2. Він навчає (пор. Лк. 12:12; Ів. 14:26)
3. Він свідчить (пор. Ів. 15:26)
4. Він докоряє людину в гріху і направляє її (пор. Ів. 16:7-15)
5. Про Нього говориться «хто» (тобто *hos*, пор. Еф. 1:14)
6. Його можна засмучувати (пор. Еф. 4:30)
7. Його можна гасити (пор. 1Сол. 5:19).
8. Йому можна протистояти (пор. Дії 7:51)
9. Він заступається за віруючих (пор. Ів. 14:26; 15:26; 16:7)
10. Він прославляє Сина (пор. Ів. 16:14)

Тринітарні тексти (далі наводяться три із багатьох таких текстів, див. Спеціальну тему: «Трійця») теж вказують на три особи Божества.

1. Мт. 28:19
2. 2Кор. 13:14
3. 1Петр. 1:2

Хоча грецьке слово «дух» (*pneuma*) є ІМЕННИКОМ СЕРЕДНЬОГО РОДУ, але у випадках, коли воно означає Божого Духа, воно часто вживається в Новому Заповіті зі ВКАЗІВНИМ ПРИКМЕТНИКОМ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ (пор. Ів. 16:8,13-14).

Дух пов'язаний з діяльністю людей.

1. Дії 15:28
2. Рим. 8:26
3. 1Кор. 12:11
4. Еф. 4:30

З самого початку книги Дій роль Духа особливо підкреслюється (як і в Євангелії від Івана). П'ятидесятниця була не початком, але новим етапом роботи Духа. Ісус завжди мав Духа. Його хрещення було не початком, але новим етапом роботи Духа. Дух є посередником виконання задуму Отця відновлення всіх людей, створених за Його образом (див. Спеціальну тему: «Вічний план відкуплення ЯХВЕ»!).

NASB	«скарб, довірений тобі»
NKJV	«те добро, яке було передане тобі»
NRSV	«добрий скарб, довірений тобі»
TEV	«добро, що було довірене тобі»
NJB	«та дорогоцінність, довірена тобі»

Мова йде про дещо довірене іншому, передане для збереження. Можливо, тут обіграється слово *pistis*, яке можна перекласти як «вірити», «віра» або «довіра». Віруючі довірили (див. детальну примітку до 1Тим. 1:18) свою віру Богові (пор. 2Тим. 1:12), і Бог, в свою чергу, довірив їм євангельську вістку (пор. 1Тим. 6:20). Віруючі є управителями євангельської вістки. Колись ми дамо Йому звіт (пор. 2Кор. 5:10) про те, що ми зробили з припорушеною нам істиною!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ОРТОДОКСАЛЬНІСТЬ ПАСТОРСЬКИХ ПОСЛАНЬ» (SPECIAL TOPIC: THE ORTHODOXY OF THE PASTORALS)

На час написання Пасторських послань (тобто 1 Тимофія, Тита, 2 Тимофія) в середині 60-х років (Павлу відрубали голову в 67 р. н.е.) євангельські істини вже були сформульовані в певні доктрини. Зверніть увагу на те, як Павло називав свою «розвинену *керигму*» (див. Спеціальну тему: «*Kerygma* ранньої церкви»), яка була засобом для захисту церкви від лжевчителів.

1. «здорове навчання»
  - а. 1Тим. 1:10
  - б. 2Тим. 4:3
  - в. Тит. 1:9, 2:1
2. «вірні слова»
  - а. 1Тим. 1:15; 3:1; 4:8-9
  - б. 2Тим. 2:11-13
  - в. Тит. 1:9; 3:5-8
3. «учення»
  - а. 1Тим. 4:16; 6:1
  - б. 2Тим. 3:10
  - в. Тит. 2:7
4. «добра наука»
  - а. 1Тим. 4:6
5. «учення благочестя»
  - а. 1Тим. 6:3
  - б. Тит. 1:1
6. «здорові слова»

- а. 1Тим. 6:3
- б. 2Тим. 1:13
- 7. «передання»
  - а. 1Тим. 6:20
  - б. 2Тим. 1:12,14 («припоручене добро»)
- 8. «віра»
  - а. 1Тим. 1:5,19; 3:9,13; 4:1,6; 5:8; 6:10,12,21
  - б. 2Тим. 3:10; 4:7
  - в. Тит. 1:13, 2:2

Це доктринальне формулювання Євангелії слід

1. стерегти – 1Тим. 6:20; 2Тим. 1:14
2. зберігати – 2Тим. 4:7
3. триматися його – Тит. 1:9
4. передавати вірним людям – 2Тим. 2:2

Всім віруючим довірено Євангеліє (*kerygma*). Ми повинні його захищати, зберегти і передати непошкодженим!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 2ТИМ. 1:15-18

¹⁵Ти знаєш оце, що відвернулись від мене всі, хто в Азії, а між ними Фігел та Гермоген. ¹⁶Хай Господь подасть милосердя Онисифоровому дому, бо він часто мене підкріпляв і кайданів моїх не соромився. ¹⁷А коли він до Риму прибув, шукав мене пильно й знайшов, ¹⁸хай Господь йому дасть знайти милість від Господа в день той, скільки ж він послужив був в Ефесі мені, ти відаєш краще!

1:15 "всі, хто в Азії" Це перебільшення. Павло наголошує на тому, що більшість віруючих боялися товаришувати з ним, і тому припинили спілкування.

▣ **"відвернулись від мене"** Дехто з помічників Павла (пор. 2Тим. 4:10,16) полишив його в ув'язненні (пор. 2Тим. 1:8,16), але це не значить, що вони відріклися від віри в Христа. Скоріш за все, це було пов'язано з римським судом над Павлом.

▣ **"Фігел та Гермоген"** Про цих двох осіб нам нічого не відомо.

1:16-18 Вірші 16-18 є довгою молитвою (аорист активного стану оптатива).

1:16 "Онисифоровому" Онисифор був одним із тих віруючих, які разом зі своєю родиною (або домашньою церквою) не полишив Павла (пор. 2Тим. 4:19). Цей чоловік якимось чином (яким саме невідомо; можливо, емоційно або фінансово) допомагав Павлу у в'язниці, а також виконував необхідне служіння в Ефесі (пор. 2Тим. 1:18).

1:18 "Господь... Господа" В єврейській мові існує чітке розмежування між ЯХВЕ (Господом) та Адоном (Господом, пор. Пс. 110:1). Обидва ці слова перекладаються на грецьку мову як *kurios*. Здається, що Павло в цій молитві звертається до Месії та говорить про «день ЯХВЕ», що в Старому Заповіті було ідіомою та означало кінець світу (день благословіння або осуду). Див. 2Тим. 1:2, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ІМЕНА БОГА».

Нам це здається дивною молитвою. Деякі коментатори стверджують, що Онисифор уже був помер на той час. Якщо це правда, то ми тут маємо єдину молитву за померлих у всій Біблії. Павло просив Господа благословити його «дім» (тобто сім'ю або домашню церкву) за його вірне служіння (пор. Повт. Зак. 7:9; 5:10 і той самий концепт в 1Кор. 7:14).

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Павло вважав християнство окремим від старозавітної віри, чи її продовженням?
2. Що є метою рукопокладення?
3. Перелічіть те, що є важливим з богословської точки зору в 2Тим. 1:9.
4. Як Ісус зруйнував смерть?
5. Чим відрізняються слова «заховати» в 2Тим. 1:12 та «стережи» в 2Тим. 1:14?
6. Чому Павла полишили його співробітники? Чи значить це, що вони вже не були віруючими?

2 ТИМОФІЙ 2

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Добрий вояк Христа Ісуса	Зміцняйся в благодаті	Заклик до прояву сміливості (1:8-2:13)	Вірний вояк Христа Ісуса	Як Тимофій повинен терпіти лихо
2:1-7	2:1-13	2:1-7	2:1-7	2:1-2 2:3-7
2:8-13		2:8-13	2:8-13	2:8-13
Схвалений працівник	Схвалені та несхвалені працівники	Пастор та стадо (2:14-4:5)	Схвалений робітник	Боротьба з небезпечними лжевчителями
2:14-26	2:14-26	2:14-19	2:14-19	2:14-18
		2:20-3:9	2:20-26	2:19 2:20-21 2:22-26

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМІРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 2ТИМ. 2:1-7

¹Отож, сину мій, зміцняйся в благодаті, що в Христі Ісусі вона! ²А що чув ти від мене при багатьох свідках, те передай вірним людям, що будуть спроможні й інших навчити. ³А ти терпи лихо, як добрий вояк Христа Ісуса! ⁴Бо жаден вояк не в'яжеться в справі життя, аби догодити тому, хто військо збирає. ⁵А як хто йде на змаги, то вінка не одержує, якщо незаконно змагається. ⁶Трудящому хліборобові належить першому покуштувати з плоду. ⁷Розумій, що я говорю. А Господь нехай дасть тобі розум у всьому.

2:1 "Отож" Це слово очевидно пов'язує наступний текст із 2Тим. 1:15-18, де Павло протиставляє тих, хто полишив його, із тими, хто залишився вірним.

▣ **"сину мій"** Павло вважає себе батьком Тимофія в Євангелії (пор. 2Тим. 1:2; 1Тим. 1:2; Тит. 1:4).

▣ **"зміцняйся"** Це може бути

1. теперішній час пасивного стану наказового способу, «продовжуй зміцнятися» (А.Т. Робертсон, «Розгляд слів в грецькому Новому Заповіті» [А. Т. Robertson, *Word Pictures in the Greek New*]

Testament]; Зервік та Гросвенор, «Грамматичний аналіз грецького Нового Заповіту» [Zerwick and Grosvenor, *A Grammatical Analysis of the Greek NT*]; та Барбара і Тімоті Фріберг, «Аналітичний грецький Новий Заповіт» [Barbara and Timothy Friberg, *Analytical Greek New Testament*])

- теперішній час медіального стану наказового способу, «будь міцним і надалі» (Гаролд К. Мултон, «Переглянутий аналітичний грецький лексикон» [Harold K. Moulton, *The Analytical Greek Lexicon Revised*] та англійський переклад Чарльза Б. Вільямса [Charles B. Williams translation]).

Зміцнення здійснює виключно Бог чи віруючий теж бере активну участь у цьому? Тут ми маємо протиріччя між суверенністю Бога та вільною волею людини. У Новому Заповіті обидва положення є істиною в спасінні та християнському житті. Стосунки Бога з грішним людством основані на завіті. Є певні права та обов'язки, вимоги та привілеї! Благодать (тобто Божественна ініціатива) завжди йде першою, але від людини теж вимагається відгук!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЗАВІТ» (SPECIAL TOPIC: COVENANT)

Нелегко дати визначення старозавітному терміну *berith* («беріт», BDB 136, KB 157), «завіт». В єврейській мові немає відповідного дієслова. Всі спроби дати якесь етимологічне або споріднене визначення цього слова виявилися непереконливими. Можливо, найкращим варіантом є дієслово «різати» (BDB 144), що означає приношення в жертву тварин під час укладення завіту (пор. Бут. 15:10,17). Оскільки цей концепт є ключовим, богослови вважали за необхідне вивчати вживання цього слова, щоб визначити його функціональне значення.

Стосунки єдиного істинного Бога (див. СПЕЦІАЛЬНУ ТЕМУ: «ЄДИНОБОЖЖЯ») з людьми основані на завіті. Концепт завіту, угоди або домовленості є суттєво важливим для розуміння біблійного одкровення. У цьому концепті чітко проявляється напруга між суверенністю Бога та вільною волею людини. Деякі завіти ґрунтуються виключно на характері та діях Бога.

- саме створіння (пор. Бут. 1-2)
- збереження Ноя та обітниця, що була дана йому (пор. Бут. 6-9)
- покликання Авраама (пор. Бут. 12)
- завіт з Авраамом (пор. Бут. 15)

Однак сама природа завіту вимагає від людини відповідних дій.

- вірою Адам повинен був слухатися Бога й не їсти з дерева в середині Еденського саду
- вірою Ной повинен був спорудити великий корабель далеко від води та зібрати туди тварин
- вірою Авраам повинен був полишити свою сім'ю, слідувати за Богом і вірити в майбутніх нащадків
- вірою Мойсей вивів ізраїльтян з Єгипту та привів їх на гору Синай, де прийняв закони для релігійного і громадського життя з обітницями благословіння або прокляття (пор. Лев. 26; Повт. Зак. 27-28)

Та сама напруга стосунків Бога з людьми є і в «новому завіті» (пор. Єр. 31:31-34; Євр. 7:22; 8:6,8,13; 9:15; 12:24). Цю напругу ясно видно при порівнянні Єз. 18:31 з Єз. 36:27-38 (дії ЯХВЕ). На чому ґрунтується завіт: на дії благодаті Божої чи на відповідній реакції людини? Це є головною проблемою між старим завітом та новим завітом. Обидва завіти мають однакову ціль:

- відновлення відносин з ЯХВЕ, що були втрачені в 3-й главі Буття.
- створення праведного народу, що відображає Божий характер.

Новий завіт, про який іде мова в Єр. 31:31-34, знімає цю напругу, об'являючи вчинки людини недостатніми для того, щоб людина була прийнятою Богом. Божі закони з зовнішніх правил перетворюються у внутрішні бажання серця. Сама ціль благочестивого, праведного народу залишається незмінною, змінюються лише методи досягнення цієї цілі. Грішне людство виявляється нездібним до того, щоб бути відображенням Божого образу. Проблема була не в Божому завіті, але в людській гріховності та слабості (пор. Бут. 3; Рим. 7; Гал. 3).

Та сама старозавітна напруга між безумовним та умовним завітами залишається і в Новому Заповіті. Спасіння є даром завдяки завершених роботі Ісуса Христа, але для нього потрібні покаєння й віра (як

спочатку, так і постійно, див. СПЕЦІАЛЬНУ ТЕМУ: «"ВІРИТИ" В НОВОМУ ЗАПОВІТІ»). Ісус називає ці нові стосунки з віруючими «новим звітом» (пор. Мт. 26:28; Мр. 14:24; Лк. 22:20; 1Кор. 11:25). Це і правове (юридичне) проголошення, і заклик до уподібнення Христу (пор. Мт. 5:48; Рим. 8:29-30; 2Кор. 3:18; 7:1; Гал. 4:19; Еф. 1:4; 4:13; 1Сол. 3:13; 4:3,7; 5:23; 1Петр. 1:15); і прийняття в дійсному способі дієслова (Рим. 4), і заклик до святості в наказовому способі (Мт. 5:48)! Віруючі спасаються не своїми вчинками, але для послуху (пор. Еф. 2:8-10; 2Кор. 3:5-6). Благочестиве життя свідчить про спасіння людини, а не служить засобом спасіння (див. Якова та 1 Івана). Дійсно, вічне життя має видимі характеристики! Цю напругу ясно видно в остереженнях у Новому Заповіті (див. СПЕЦІАЛЬНУ ТЕМУ: «ВІДСТУПНИЦТВО»).

2:2 "що чув ти від мене" Тимофій повинен передавати іншим апостольське вчення Павла, а не свої власні думки чи припущення (пор. 2Тим. 1:13; див. Спеціальну тему до 2Тим. 1:14).

▣ **"при багатьох свідках"** Цей вислів може означати

1. проповідь на висвячення Тимофія (пор. 2Тим. 1:6; 1Тим. 4:14)
2. те, що Тимофій чув у проповідях Павла, також підтверджувалося словами інших пророків та вчителів
3. Тимофій чув, як Павло багато разів проповідував/навчав одну й ту саму істину

▣ **"те передай"** Це аорист медіального стану наказового способу. Це саме слово вживається також в 2Тим. 1:12,14 та 1Тим. 1:18. Див. примітку до 2Тим. 1:12 та 1Тим. 1:18.

NASB, NKJV «вірним чоловікам»

NRSV «вірним людям»

TEV, NJB «надійним людям»

Це грецький іменник *pistis*, що перекладається як «віра», «вірування» або «довіра». Тут ужито прикметник *pistos* у старозавітному значенні надійного, вірного, здібного розпізнати потенційних керівників церкви. Це принцип передачі влади та примноження. Ісус проводив багато часу з невеликим числом обраних учнів, щоб через них досягнути багатьох. Цей концепт чудово викладений у двох книжках Роберта Е. Коулмена «Генеральний план євангелізації» та «Генеральний план наставництва» (Robert E. Coleman, *The Master Plan of Evangelism and The Master Plan of Discipleship*).

▣ **"що будуть спроможні"** Компетенція, здатність або спроможність християнських проповідників/учителів походить

1. від Самого Бога, пор. 2Кор. 2:17; 3:5-6
2. від того, що вони прийняли апостольську істину (повірили в неї)

Здатність людини не залежить від її розуму, освіти або типу особистості. Ми повинні вірно доносити до людей Боже Слово (істину)!

2:3 "терпи лихо" Це аорист активного стану наказового способу. Ця тема часто повторюється в цьому посланні (пор. 2Тим. 1:8,12; 2:3,9; 4:5). Див. детальну примітку до 2Тим. 1:8. Служіння часто викликає реакцію невірних сусідів, державної влади або суспільства.

▣ **"як добрий вояк"** Павло часто описував християнське життя військовими (пор. в. 4) або спортивними (пор. в. 3) метафорами (пор. Рим. 13:12; 2Кор. 6:7; 9:7; 10:4; Еф. 6:11-17; Фил. 2:25; Филим. 2; 1Тим. 1:18; 6:12; 2Тим. 4:7).

2:4 "жаден вояк... хто йде на змаги... хліборобові..." Павло наводить три приклади з різних професій, щоб підбадьорити Тимофія.

▣ **"не в'яжеться в справі життя"** Це дієприкметник теперішнього часу медіального стану, що наголошує на триваючих діях з боку суб'єкта. Річ не в тому, що все світське є злом, але в тому, що світське не може бути пріоритетом або кінцевою метою (пор. 2Петр. 2:20). Керівники громад повинні завжди бути зосередженими на служінні!

2:5 "як... якщо" (умовні сполучники). Це умовне речення третього типу, що означає потенційну дію.

▣ **"незаконно змагається"** Мова йде про професійних спортсменів. Спортсмена, який порушує правила, дискваліфікують (пор. 1Кор. 9:24-27).

2:6 "Трудящому хліборобові" Павло наводить приклади з трьох важких професій:

1. солдати воюють для свого командира
2. спортсмени змагаються за правилами, щоб одержати вінка
3. хлібороби трудяться, щоб покуштувати з плоду

В усіх цих професіях треба бути посвяченим, докладати зусилля, проявляти терпіння та страждати! І кожна професія має свою нагороду (пор. Пр. 27:18).

2:7 "Розумій, що я говорю" Це теперішній час активного стану наказового способу, що означає «продовжуй старанно роздумувати про це». Зверніть увагу, як тут постійно обіграється людська відповідальність та Боже забезпечення благодаті.

▣ **"Господь нехай дасть тобі розум у всьому"** Господь Духом Святим дає розуміння Своему народу (пор. Ів. 14:16; 16:13). Це може бути відображенням нового завіту Єр. 31:31-34 (особ. 2Тим. 2:33-34).

Звичайно, тут мова не йде про конкретне повне знання в кожній галузі життя, але мова йде про повне пізнання Євангелія та всього, що з нього витікає. Дух забезпечує віруючих усіма знаннями, які їм потрібні для того, щоб жити так, як угодно Богові.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 2ТИМ. 2:8-13

⁸Пам'ятай про Ісуса Христа з насіння Давидового, що воскрес із мертвих, за моєю Євангелією, ⁹за яку я терплю муки аж до ув'язнення, як той злочинець. Але Слова Божого не ув'язнити! ¹⁰Через це переносу я все ради вибраних, щоб і вони доступили спасіння, що в Христі Ісусі, зо славою вічною. ¹¹Вірне слово: коли разом із Ним ми померли, то й житимемо разом із Ним! ¹²А коли терпимо, то будемо разом також царювати. А коли відцураємось, то й Він відцурається нас ¹³А коли ми невірні, застається Він вірним, бо не може зректись Самого Себе!

2:8 "Пам'ятай" Це теперішній час активного стану наказового способу. Павло кілька разів закликає Тимофія пам'ятати (пор. 2Тим. 1:3,4,5,6; 2:8,14). У цьому конкретному випадку він наголошує на доктринах, пов'язаних із христологією.

▣ **"Ісуса Христа..., що воскрес із мертвих"** Це дієприкметник перфекта пасивного стану, який вказує на те, що Ісуса воскресив Отець і Ісус залишається воскреслим. Воскресіння Ісуса було знаком того, що Отець повністю прийняв земну роботу Сина, Його вчення та жертву за гріх. Воскресіння Ісуса є одним із головних стовпів християнства (пор. 1Кор. 15).

Воскресіння Ісуса є також невід'ємною частиною ранньої проповіді (*kerygma*, див. Спеціальну тему до 2Тим. 3:15) Петра та Павла в Діях, в якій проголошуються головні істини Євангелія в ранній церкві:

1. Месія має страждати
2. Ісус виконав старозавітні пророцтва
3. новий вік Духа настав в Ісусі
4. Ісус вмер за грішників, згідно з Божим передвизначеним планом
5. Ісус воскрес із мертвих, був вознесений і сів праворуч Бога
6. Ісус прийде знов

7. кожен, хто з довіритися Йому і прийме Його з покаяттям та вірою, спасеться
У примітці (2,d) на с. 365 Єрусалимської Біблії (Jerusalem Bible, 1966) слушно зазначено, що «грецькому мисленню особливо важко було прийняти воскресіння, Дії 17:37; 1Кор. 15:12».

2:9 "я терплю муки" У I столітті проповідь Євангелія зазвичай супроводжувалася муками. Павло це розумів і закликав Тимофія приєднатися до нього (пор. 2Тим. 1:8; 2:3; 4:5).

▣ **"аж до ув'язнення, як той злочинець"** Павло був ув'язнений за проповідь Євангелія і чекав, що скоро йому відрубать голову (пор. 2Тим. 4:6). В цьому грішному світі служити Богу коштує дорого (пор. 2Кор. 4:7-15; 6:110; 11:23-30)!

▣ **"Але Слова Божого не ув'язнити"** На основі цього вірша я назвав цей том «Павло в ув'язненні, але Євангеліє на волі». Тільки ми самі своїм мовчанням ув'язнюємо «Слово Боже»!

▣ **"з насіння Давидового"** Тут мова йде про те, що Ісус був істинною людиною (пор. Мт. 1:1; Рим. 1:3), а також про здійснення пророцтва (пор. 2Сам. 7:14 і далі).

▣ **"за моєю Євангелією"** Точно такі слова Павла зустрічаються в Рим. 2:16; 16:25. Мова йде про апостольську проповідь Євангелія.

2:10 "переноси я" Це слід розуміти як «добровільну, активну, стійку витривалість». Павло вирішив нести тяжку ношу євангельського служіння заради інших.

▣ **"вибраних"** Бог знає тих, хто належить Йому (пор. Тит. 1:1; Об. 13:8). Очевидно, тут ідеться про тих, хто відгукнувся на Євангеліє і хто ще не відгукнувся (пор. Рим. 11:25-26).

▣ **"щоб і вони доступили спасіння"** Цього спасіння можна досягнути тільки через Христа, і воно веде до вічного життя (пор. 1Сол. 5:9; 2Сол. 2:13-14).

▣ **"зо славою вічною"** Новозавітне спасіння можна визначити як те, від чого ми визволяємося, і те, що отримуємо.

А. Ми визволяємося від

1. гріха
2. сатани та демонічних сил
3. обману
4. самообману

Б. Ми отримуємо

1. мир з Богом вже зараз
2. сенс життя вже зараз
3. обдарування на служіння вже зараз
4. наповнене та кероване Духом життя вже зараз
5. майбутнє завершення
6. майбутній дім на небесах
7. майбутню славу з Христом
8. майбутнє царювання з Христом
9. майбутнє тіло, подібне Христовому

▣ **"славою"** Цю славу слід розуміти як остаточне спасіння, що називається «прославленням» в Рим. 8:28-30. Див. детальну примітку до 1Тим. 1:17.

2:11 "коли" (умовний сполучник) Це останній із п'яти висловів «Вірне слово» в Пасторських посланнях (пор. 1Тим. 1:15; 3:1; 4:9; Тит. 3:8). Цей текст (2Тим. 2:11-13), схожий на цитату із сповідання віри або гімну.

1. ряд із чотирьох умовних речень зі сполучником «коли» (умовні речення першого типу, пор. 2Тим. 2:11,12,13 двічі)
2. перші два є позитивними, а другі два – негативними
3. третє і четверте речення мають додатковий рядок

▣ **"разом із Ним ми померли"** Це одне із кількох складених слів у 2 Тимофії, створених із *сун*. Мова йде про біблійну метафору хрещення через занурення (пор. Рим. 6:1-11; Гал. 2:20). Ця конкретна форма зустрічається тільки тут, в Мр. 14:31 та 2Кор. 7:3.

▣ **"то й житимемо разом із Ним"** Це ще одне складене слово з *сун* (пор. Рим. 6:8; 2Кор. 7:3). Воно означає впевненість віруючих у постійному спілкуванні з Ісусом, причому не лише вірою, але одного дня (і щодня) віч-на-віч.

Перші три умовні речення закінчуються дієсловами в майбутньому часі, що вказує на есхатологічні (кінцеві) часи. Весь Новий Заповіт має цю суперечливість Царства, що «вже настало», але водночас «ще не настало» Боже Царство прийшло (почалося) в Ісусі, але ще не завершено. Віруючі вже зараз переживають багато аспектів Царства, але інші аспекти здійсняться тільки за другого пришествя Христа.

▣ **"коли терпимо"** Ця граматична конструкція (умовне речення першого типу) вказує на стійкість у вірі віруючих.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СТІЙКІСТЬ» (SPECIAL TOPIC: PERSEVERE)

Біблійні доктрини, що пов'язані з християнським життям, важко пояснювати, тому що вони подаються у властивих сході діалектичних парах (див. Спеціальну тему: «Східна література [біблійні парадокси]»). Ці пари здаються суперечливими, але насправді обидві протилежні сторони є біблійними. Західні християни схильні вибирати одну істину, ігноруючи або зневажаючи другу.

Наприклад:

1. Спасіння – то первинне рішення вірити в Христа (увірування) чи вірність Христу і учнівство протягом всього життя?
2. Людина спасається через обрання Божої благодаті чи через свою відповідь на Божий заклик вірою та покаванням?
3. Втратити спасіння неможливо чи треба постійно бути дбайливим, щоб не втратити його?

Питання стійкості спричиняло багато суперечок протягом всієї історії церкви. Це питання починається з на перший погляд суперечливих текстів Нового Заповіту:

1. тексти про впевненість у спасінні
  - а. слова Ісуса в Євангелії від Івана (Ів. 6:37; 10:28-29)
  - б. слова Павла (Рим. 8:35-39; Еф. 1:13; 2:5,8-9; Фил. 1:6; 2:13; 2Сол. 3:3; 2Тим. 1:12; 4:18)
  - в. слова Петра (1Петр. 1:4-5)
2. тексти про потребу в стійкості
  - а. слова Ісуса в Синоптичних Євангеліях (Мт. 10:22; 13:1-9,24-30; 24:13; Мр. 13:13)
  - б. слова Ісуса в Євангелії від Івана (Ів. 8:31; 15:4-10)
  - в. слова Павла (Рим. 11:22; 1Кор. 15:2; 2Кор. 13:5; Гал. 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Фил. 2:12; 3:18-20; Кол. 1:23; 2Тим. 3:2)
  - г. слова автора Послання до євреїв (2:1; 3:6,14; 4:14; 6:11)
  - д. слова Івана (1Ів. 2:6; 2Ів. 9; Об. 2:7,17,26; 3:5,12,21; 21:7)

Біблійне спасіння приходить від любові, милості та благодаті суверенного триєдиного Бога. Жодна людина не може спастися без ініціативи Божого Духа (пор. Ів. 6:44,65). Бог першим приходить і

визначає план дій, але Він вимагає від людей відкликатися вірою та покаянням, як спочатку, так і постійно. Взаємини Бога з людьми основані на завіті. Є певні права та обов'язки!

Спасіння пропонується всім людям. Смерть Ісуса вирішила проблему гріха, з якою людство жило з моменту гріхопадіння! Бог відкрив шлях спасіння і хоче, щоб усі люди, створені за Його образом, відгукнулися на Його любов та жертву Ісуса.

Якщо ви хочете прочитати більше про цю тему з некальвіністської точки зору, я можу порекомендувати вам такі видання (англійською мовою):

1. Dale Moody, *The Word of Truth*, Eerdmans, 1981 (Дейл Муді, «Слово істини»)
2. Howard Marshall, *Kept by the Power of God*, Bethany Fellowship, 1969 (Говард Маршалл, «Бережені силою Божою»)
3. Robert Shank, *Life in the Son*, Westcott, 1961 (Роберт Шенк, «Життя в Сині»)

У Біблії розглядаються дві різні проблеми в цій сфері: (1) сприйняття впевненості у спасінні як дозволу на безплідне, егоїстичне життя; або (2) підбадьорення тих, хто старається служити Господу й боротися із своїм гріхом. Проблема в тому, що люди неправильно приймають слова, адресовані до інших, як такі, що адресовані до них, і будують богословські системи на окремих біблійних текстах. Дехто з християн відчайдушно потребує слова впевненості, але інші мають потребу в суворих попередженнях щодо стійкості в вірі! До якої з цих двох груп належите ви?

Історично існувала богословська суперечка між Августином та Пелагієм і між Кальвіном та Армінієм (напівпелагіанство). Ця суперечка стосується питання спасіння: якщо людина дійсно спасається, то чи повинна вона твердо стояти в вірі та бути вірною?

Кальвіністи приділяють увагу тим біблійним текстам, які вчать про суверенність Бога та про те, як Він нас зберігає (Ів. 10:27-30; Рим. 8:31-39; Ів. 5:13,18; 1Петр. 1:3-5), а також дієслівним формам, таким як дієприкметник перфекта пасивного стану в Еф. 2:5,8.

Армініяни приділяють увагу тим біблійним текстам, які попереджають віруючих «триматися» або «продовжувати» (Мт. 10:22; 24:9-13; Мк. 13:13; Ів. 15:4-6; 1Кор. 15:2; Гал. 6:9; Об. 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7). На мою думку, Євр. 6 та 10 не стосуються цієї теми, але багато армініян використовують ці тексти для попередження про відступництво. Притча про сіяча в Мт. 13 та Мр. 4 торкається проблеми видимої віри, як і Ів. 8:31-59. Як кальвіністи цитують дієслова перфекта в питанні спасіння, так армініяни цитують тексти, де вживається теперішній час, такі як 1Кор. 1:18; 15:2 та 2Кор. 2:15.

Це яскравий приклад того, як богословські системи зловживають у тлумаченні Біблії методом пошуку доказів у тексті. Зазвичай певний принцип або текст береться за основу для створення богословської призми, через яку розглядаються всі інші тексти. Стережіться таких призм. Вони є породженням західної логіки, а не Божого одкровення. Біблія є східною книгою. Вона передає істину через на перший погляд конфліктуючі пари. Християни повинні стверджувати обидві суперечливі сторони і жити в цій напрузі. Новий Заповіт стверджує безпеку віруючого, але водночас вимагає твердо стояти в вірі та благочесті. Християнство – то і первинний відгук людини (увірування та покаяння), і постійне перебування в вірі та покаянні. Спасіння не є кінцевим продуктом (квитком на небеса або страховим полісом); воно є стосунками з Господом. Воно є рішенням та учнівством. У Новому Заповіті воно описано всіма дієслівними часами:

- аорист (завершена дія), Дії 15:11; Рим. 8:24; 2Тим. 1:9; Тит. 3:5
- перфект (завершена дія з тривалими наслідками), Еф. 2:5,8
- теперішній час (триваюча дія), 1Кор. 1:18; 15:2; 2Кор. 2:15
- майбутній час (майбутні події), Рим. 5:8,10; 10:9; 1Кор. 3:15; Фил. 1:28; 1Сол. 5:8-9; Євр. 1:14; 9:28

2:12 "то будемо разом також царювати" Це ще одне складене слово з *сун*, що зустрічається тут і в 1Кор. 4:8. Павло дуже любив вживати ці складені слова. Час, місце та учасники цієї події є невідомими.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЦАРЮВАННЯ В ЦАРСТВІ БОЖОМУ» (SPECIAL TOPIC: REIGNING IN THE KINGDOM OF GOD)

Концепт царювання з Христом відноситься до більшої богословської категорії «Божого Царства». Цей концепт є продовженням старозавітного уявлення про Бога як істинного царя Ізраїлю (пор. 1Сам. 8:7). Він символічно царював (1Сам. 8:7; 10:17-19) через нащадка з Юдиного племені (пор. Бут. 49:10) та Єссеєвого роду (пор. 2Сам. 7).

Ісус є здійсненням старозавітної обіцянки про Месію. Він розпочав Царство Боже, втілюючись в людину у Вифлеємі. Саме Царство Боже стало основною підвалиною проповіді Ісуса. У Ньому Царство прийшло в усій повноті (пор. Мт. 10:7; 11:12; 12:28; Мр. 1:15; Лк. 10:9,11; 11:20; 16:16; 17:20-21).

Проте Царство було також майбутнім (есхатологічним). Воно настало, але не було завершено (пор. Мт. 6:10; 8:11; 16:28; 22:1-14; 26:29; Лк. 9:27; 11:2; 13:29; 14:10-24; 22:16,18). Ісус вперше прийшов як страждальний раб (пор. Іс. 52:13-53:12), як смиренний (пор. Зах. 9:9), але вдруге Він прийде як Цар царів (пор. Мт. 2:2; 21:5; 27:11-14). Концепт «царювання» безумовно є частиною цього богослов'я «царства». Бог два царство послідовникам Ісуса (див. Лк. 12:32).

Концепт царювання з Христом має кілька аспектів і запитань.

1. Чи стосуються «царювання» ці тексти, в яких стверджується, що Бог дав віруючим «царство» через Христа (пор. Мт. 5:3,10; Лк. 12:32)?
2. Чи стосуються всіх віруючих слова, які Ісус сказав Своїм першим учням в іудейському контексті I століття (пор. Мт. 19:28; Лк. 22:28-30)?
3. Наголос Павла на царюванні в цьому житті протирічить вищевказаним текстам, чи навпаки доповнює їх (пор. Рим. 5:17; 1Кор. 4:8)?
4. Як пов'язані між собою страждання й царювання (пор. Рим. 8:17; 2Тим. 2:11-12; 1Петр. 4:13; Об. 1:9)?
5. У книзі Об'явлення значне місце займає тема царювання Христа, але чи є це царювання
  - а. земним (Об. 5:10)
  - б. тисячолітнім (Об. 20:4-6)
  - в. чи вічним (Об. 2:26; 3:21; 22:5 та Дан. 7:14,18,27)?

▣ **"А коли відцураємось, то й Він відцурається нас"** Це серйозне попередження (див. 1Тим. 4:1, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІДСТУПНИЦТВО [APHISTĒMI]»)! Слід пам'ятати, що то були часи переслідувань, тортур і смерті (пор. Мт. 10:32-33; Лк. 9:26; 1Тим. 5:8; Тит. 1:16; 2Петр. 2:1; Юд. 4).

2:13 "А коли ми невірні, зостається Він вірним" Ця фраза дуже дивна. Це теж умовне речення першого типу (яке передбачає правдивість), хоча тут більш логічним було б умовне речення третього типу (потенційна дія).

Що значить «ми невірні»? Чи слід це розуміти, як

1. втрату мужності під час переслідування або на суді
2. слідування лжевчителям
3. безбожний спосіб життя

Тут може відобразитися старозавітний концепт завіту Божої вірності серед постійної невірності Ізраїлю (пор. Мал. 3:6). В кінці кінців, віруючі покладають надію на незмінний характер та обітницю Бога. Вірність є іменем ЯХВЕ (Повт. Зак. 7:9; Іс. 49:7; 1Кор. 1:9; 10:13; 2Кор. 1:18; 1Сол. 5:24; 2Сол. 3:3) і Його характером (Пс. 36:5; 40:10; 89:1,2,5,8; 92:2; 119:90; Євр. 6:17-18; 1Петр. 4:19), який повністю розкривається в Христі (Євр. 6:13-20). Якщо дехто полишає віру (див. 1Тим. 4:1, Спеціальна тема: «Відступництво»), то це не значить, що Бог полишає цих людей (див. 2Тим. 1:12, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВПЕВНЕНІСТЬ»)! Вільна воля діє на кожному рівні. Невірність лжевчителів та їхніх послідовників не можуть відмінити Божої благодаті та вірності!

▣ "не може зректися Самого Себе" Це вказує на те, що як Божий характер є незмінним (Пс. 102:27; Мал. 3:6), так і Ісус не може змінитися (пор. Євр. 13:8). Саме на цьому незмінному Божому характері милості та благодаті ґрунтуються надія і впевненість віруючого!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 2ТИМ. 2:14-19

¹⁴Нагадуй про це й закликай перед Богом, щоб не сперечались словами, бо нінащо воно, хіба слухачам на руїну. ¹⁵Силкуйся поставити себе перед Богом гідним, працівником бездоганним, що вірно навчає науки правди. ¹⁶Стережися ж базікань марних, бо вони ще більше провадять до безбожності, ¹⁷а їхнє слово, як рак, буде ширитися. Від таких Гіменей і Філіт, ¹⁸що вони погрішилися в правді, казавши, що воскресіння було вже, і віру деяких руйнують. ¹⁹Та однак стоїть міцна Божа основа та має печатку оцю: Господь знає тих, хто Його, та: Нехай від неправди відступиться всякий, хто Господнє Ім'я називає!

2:14 "Нагадуй" Це наказовий спосіб теперішнього часу активного стану. Див. примітку до 2Тим. 1:3 про слово «пам'ятати».

▣ "про це" Це може стосуватися 2Тим. 2:11-13 або 14-19. Характер лжевчителів описаний в 2Тим. 2:14,16,23, як і в 1Тим. 1:4,6; 6:4,20.

NASB	«урочисто наказуй їм в Божій присутності»
NKJV	«наказуючи їм перед Господом»
TEV	«попереджай їх перед Богом»
NJB	«кажи їм в ім'я Бога»

У грецькому тексті є різночитання: «Бог» (манускрипти κ, С, F, G, I) та «Господь» (манускрипти A, D). Схожа фраза зі словом «Бог» зустрічається в 2Тим. 4:1 та 1Тим. 5:4,21 (див. Метцгер [Metzger], с. 647), отже в оригіналі, мабуть, стояло слово *Theos*. UBS⁴ дає рейтинг «В» цьому тексту (майже точно). Як і в більшості випадків різночитань, це різночитання теж не має ніякого богословського значення.

Це складене слово *dia + marturomai*, що означає «щиро й урочисто об'явити» (пор. Лк. 16:28; Дії 2:40; 8:25; 10:42; 18:5; 20:21,24; 23:11; 28:23; 1Тим. 5:21; 2Тим. 2:14; 4:1).

Тимофій як апостольський представник Павла і як Божий промовець повинен був використовувати своє владу не для богословських суперечок, але для того, щоб протистояти лжевчителям у благочесті (пор. 2Тим. 2:14-26).

▣ "щоб не сперечались словами" Там був певний розкольницький елемент (пор. 2Тим. 2:16; 1Тим. 1:3-4; 4:7; 6:4,5,20; Тит. 3:9).

Павло попереджав Тимофія не вступати в богословські розмови з тими лжевчителями з кількох причин.

1. це було даремним, адже їхній розум був пошкоджений, осліплений (пор. 2Тим. 2:14; 1Тим. 4:2; 6:5; Тит. 3:11)
2. інші віруючі могли почути ці розмови і засумніватися (пор. 2Тим. 2:14,18; 1Тим. 6:20-21)
3. такі розмови призводять до ще більшої безбожності (пор. 2Тим. 2:16,19; 1Тим. 6:3)
4. лжевчення поширюється, як рак (пор. 1Тим. 2:17).

▣ "слухачам на руїну" Наше слово «катастрофа» походить з грецького дієслова, перекладеного тут як «руїна». Воно буквально означає «повалити» (пор. 2Петр. 2:6) або «перевернути» (пор. Мт. 21:12).

2:15 "Силкуйся поставити себе" Це аорист активного стану наказового способу з інфінітивом аориста активного стану. Це заклик до рішучої дії волі (пор. Рим. 6:13; Еф. 4:3).

▣ **"гідним"** Це металургійний термін, що став ідіомою «випробування з метою схвалення», – метафорою стосовно підтвердження справжності чогось (пор. 1Кор. 11:19; 2Кор. 10:18). Див. 1Тим. 6:9, Спеціальна тема: «Грецькі терміни зі значенням випробування та їхні конотації».

▣ **"перед Богом"** Наше вчення, проповідь і життя має бути схвалений від Бога.

▣ **"працівником бездоганим"** Віруючі будуть стояти перед Господом в соромі, якщо вони навчають Біблію без Духа і їхнє повсякденне життя не схоже на Христове (пор. 2Кор. 5:10). Павло турбувався про те, щоб не бути в соромі перед Господом, а не перед людьми (пор. 2Тим. 1:8,12,16).

▣ **"вірно навчає"** Це дісприкметник теперішнього часу активного стану, що означає «різати прямо». Він зустрічається лише тут у всьому Новому Заповіті. Цей вираз часто вживався стосовно будівництва прямої дороги, орання прямої борозни або будівництва кам'яної споруди (пор. Пр. 3:6; 11:5 в Септуагінті).

Це слово означає «різати пряму лінію» в переносному значенні. Слово Боже є прямою (праведною) дорогою до істини. Слово «прямий» – це старозавітний будівничий термін, взятий із слова, що означає «річну очеретину», яку використовували для перевірки горизонтальної прямої стін, вулиць, тощо. ЯХВЕ вибрав це слово для описання Свого характеру. Воно перекладається як «справедливий» або «правий» (як і всі споріднені форми, див. Спеціальну тему до Тит. 2:12). Бог є тим стандартом, Яким оцінюється все інше. Апостольська істина відображає характер Бога; апостольське життя відображає характер Бога. Лжевчителі не мають ані першого, ані другого!

▣ **"науки правди"** В Еф. 1:13; Кол. 1:5 та Як. 1:18 цей вислів означає Євангеліє. Тут він означає апостольську істину, яку проповідував Павло і передавав Тимофій та яку приймали й за якою жили зрілі віруючі. Про розвиток апостольських проповіді, вчення та послань в Новому Заповіті добре написано в книзі Вільяма Л. Бевінза «Народження Нового Заповіту» (William L. Bevin, *Birth of a New Testament*, Union Baptist University, Carson City, TN). Див. 1Тим. 2:4, Спеціальна тема: «Істина в Посланнях Павла».

2:16 "Стережися ж базікань марних" Це теперішній час медіального стану наказового способу. Ця тема є важливою в Пасторських посланнях (пор. 1Тим. 6:20; Тит. 3:9).

▣ **"провадять"** Віруючі повинні будувати пряму дорогу до праведності та істини (пор. 2Тим. 2:15), але лжевчителі та їхні послідовники будують дорогу до безбожності та самообману (пор. 2Тим. 3:9,15).

2:17

NASB, NRSV «їхня мова буде поширюватися, як гангрена»

NKJV «їхнє вчення буде поширюватися, як рак»

TEV «таке вчення подібне відкритій рані, що знищує тіло»

NJB «такого роду розмови поширюють тління, як гангрена»

Як яскраво ця ідіома виражає наслідки лжевчення! Єресь поширюється, як рак, навіть серед віруючих, і її наслідки такі саме жахливі (пор. 1Тим. 6:20-21).

▣ **"Гіменей"** Див. примітку до 1Тим. 1:20.

▣ **"Філіт"** Це єдина згадка про цього чоловіка в Новому Заповіті.

2:18 "що вони погрішилися в правді" Досл. «не влучили в ціль» або «пройшли мимо цілі» – ця метафора взята із стрільби з лука (пор. 1Тим. 1:19; 4:1; 5:8; 6:10,21). Слово «гріх» (*hamartia*) означає «не влучити в ціль». Тут це пов'язано з будівництвом прямої дороги (пор. 2Тим. 2:15-16). Бог є «прямим» (з єврейської комерційної ідіоми, яка означала річну очеретину; див. Спеціальну тему до Тит. 2:12), що рівнозначно «праведному» або «справедливому». Божий народ повинен віддзеркалювати Божий характер, але ці лжевчителі та їхні послідовники своїм відхиленням від апостольської істини ясно продемонстрували, що

полишили пряму дорогу (так називали ранню церкву – «Дорога»). Див. 1Тим. 4:1, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІДСТУПНИЦТВО (*APHISTĒMI*)».

▣ **"казавши, що воскресіння було вже"** Це інфінітив перфекта активного стану (пор. 1Кор. 15:12). Можливі такі тлумачення:

1. грецький дуалізм, що відкидав фізичну сторону вічності
2. грецька філософія з її вченням про божественну іскру в кожній людині, яка в момент смерті возз'єднується з Богом
3. саддукейське відкидання будь-якого фізичного аспекту потойбічного життя
4. воскресіння було тільки для Христа
5. воскресіння вже сталося (пор. 2Сол. 2:1-2)
6. віруючий воскресє до нового життя в момент спасіння (пор. Ів. 5:25; Рим. 6:1-11; Кол. 2:12-13)

В UBS⁴ визначений артикль «the» взятий в дужки, щоб показати можливість того, що в грецькому тексті оригіналу його не було, згідно з манускриптами κ, F, G, грузинською версією (V століття), а також грецьким текстом, яким користувався Кирило Олександрійський (444 р. н.е.).

Навіть хоча існують різні варіанти, справжній текст не загублений, але відповідає одному з варіантів. Богонатхненний текст творів Апостолів і досі залишається доступним читачам. Істина, значення або доктрина не загублені. Видно, гностики робили таке богословське твердження. Його відзначають та спростовують

1. Полікарп (69-155 рр. н.е.), Филип'янам 3:5
2. Юстин Мученик (вбитий в 162-168 рр. н.е.) – «Діалог з Трифоном» (Justin Martyr, *Dialogue with Trypho*, 80)
3. Іреней (написав *Adv. Haer* у 180 р. н.е.) – «Проти ересей» (Irenaeus, *Against Heresies* I.23.5; II.31.2)
4. Тертуліан (160-220 рр. н.е.)
  - а. «Прескрипції проти еретиків» (*Prescriptions Against Heretics* 33:7)
  - б. «Воскресіння плоті» (*Of the Resurrection of the Flesh* 19)

NASB	«таким чином порушують віру деяких»
NKJV	«вони знищують віру деяких»
NRSV, TEV	«вони порушують віру деяких»
NJB	«вони порушують віру деяких людей»

Це теперішній час активного стану дійсного способу дієслова «перевернути» (пор. Ів. 2:15) або «повалити», яке з часом почало вживатися в переносному значенні «псувати», «руйнувати» (пор. Тит. 1:11 і наслідки в 1Тим. 1:19; 6:21). Точне значення цього слова відносно відступництва (див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:1) невідоме, але воно неодмінно означає певну духовну катастрофу! Вірно сказав Ісус в Мт. 7 «По їхніх плодах ви пізнаєте їх» (пор. 2Тим. 2:19)!

Слово «віра» може розумітися в трьох значеннях:

1. особа, яку треба прийняти
2. істини стосовно тієї особи, в якій треба вірити
3. життя, подібне життю тієї особи

2:19 "міцна Божа основа" Однією з найулюбленіших метафор Павла є споруда, що побудована на Христі як фундаменті (пор. 1Кор. 3:10 і далі; Еф. 2:20 і далі; 1Тим. 3:15). В даному контексті мова йде про Божу істину, що залишається міцною та непохитною, на відміну від лжевчителів. Віруючі покладають надію на характер Бога та Його вірність Своїм обітницям.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ХАРАКТЕР ІЗРАЇЛЕВОГО БОГА (Старий Заповіт)» (SPECIAL TOPIC: CHARACTERISTICS OF ISRAEL'S GOD [OT])

1. Милостивий (BDB 933, KB 1216) – Вих. 34:6; Повт. Зак. 4:31; 2Хр. 30:9; Пс. 86:15; 103:8; 111:4; Неем. 9:17,31; Йоїл 2:13; Йона 4:2
2. Милосердий (BDB 337, KB 333) – Вих. 34:6; 2Хр. 30:9; Пс. 86:15; 103:8; 111:4; Неем. 9:17,31; Йоїл 2:13; Йона 4:2
3. Довготерпеливий (BDB74 СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ BDB 60) – Вих. 34:6; Пс. 86:15; 103:8; Неем. 9:17; Йоїл 2:13; Йона 4:2
4. Багатомилостивий (BDB 912 І СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ BDB 338) – Вих. 34:6-7; Пс. 86:15; 103:8; Неем. 9:17; Йоїл 2:13; Йона 4:2
5. Вірний (від слова «істина», BDB 54, див. Спеціальну тему: «Вірити, довіряти, віра та вірність у Старому Заповіті») – Вих. 34:6; Повт. Зак. 7:9; Пс. 86:15; Іс. 49:7; Єр. 42:5
6. Багато прощає (BDB 699, KB 757) – Неем. 9:17
7. Не покинув їх (BDB 736 I, KB 806) – Неем. 9:17,31
8. Жалкує за зло (BDB 636, KB 688, *Niphal* ДІСПРИКМЕТНИК + BDB 948) – Йоїл 2:13; Йона 4:2
9. Великий Бог (BDB 42, 152) – Неем. 1:5; 9:32
10. Великий та грізний (BDB 152, 431) – Неем. 1:5; 4:14; 9:32
11. Дотримує заповіт (BDB 1036, 136) – Неем. 1:5; 9:32

Милість/любов (BDB 338) – Неем. 1:5; 9:32 (СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «Ласка» [*hesed*])

▣ **"стоїть"** Це перфект активного стану дійсного способу. У «Довіднику з Послань Павла до Тимофія і до Тита» видання Об'єднаних біблійних товариств (The United Bible Societies, *A Handbook on Paul's Letters to Timothy and Titus*, с. 210) даються чотири варіанти визначення слова «основа».

1. Сам Христос, наріжний камінь (пор. Іс. 28:16; Рим. 9:33; 1Кор. 3:10-12)
2. вістка про Христа (пор. Еф. 2:20)
3. Церква, Тіло Христове
4. істина (здорове вчення)

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «НАРІЖНИЙ КАМІНЬ» (SPECIAL TOPIC: CORNERSTONE)

I. Вживання в Старому Заповіті

- A. Концепт каменю як твердого міцного матеріалу для закладання доброго фундаменту вживався щодо ЯХВЕ (пор. Йов 38:6; у Пс. 18:2 вжито два слова «камінь/скеля» BDB 700, 849).
- B. Пізніше цей концепт став месіанським титулом (пор. Бут. 49:24; Пс. 118:22; Іс. 28:16).
- B. Термін «камінь» або «скеля» почав означати суд, який ЯХВЕ здійснює через Месію (пор. Іс. 8:16 [BDB 6 СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ BDB 103]; Дан. 2:34-35,44-45 [BDB 1078]).
- G. Так з'явилася будівельна метафора (особ. Іс. 28:16).
  1. «Наріжним каменем» називали камінь фундаменту, який кладеться першим і за яким вимірюються кути всієї будівлі.
  2. Цей вираз також міг означати камінь, що кладеться останнім і тримає стіни разом (пор. Зах. 4:7; Еф. 2:20,21); такий камінь називали «головним», від єврейського *rosh* («рош»; голова)
  3. А також він міг означати «ключовий камінь», що вставлявся в центр арки і тримав її, беручи на себе всю вагу стіни

II. Вживання в Новому Заповіті

- А. Ісус неодноразово цитував 118-й Псалом стосовно Себе (пор. Мт. 21:41-46; Мр. 12:10-11; Лк. 20:17)
- Б. Павло використовував 118-й Псалом стосовно того, як ЯХВЕ відкинув віроломний, непокірний Ізраїль (пор. Рим. 9:33)
- В. Павло використовував концепт «наріжного каменя» в Еф. 2:20-22 стосовно Христа
- Г. Петро використовував цей концепт щодо Ісуса в 1Петр. 2:1-10. Ісус є наріжним каменем, і віруючі – живі камені (віруючі – то храм, пор. 1Кор. 6:19), що будуються на Ньому (Ісус – то новий Храм, пор. Мр. 14:58; Мт. 12:6; Ів. 2:19-20). Відкинувши Ісуса як Месію, іудеї відкинули самий фундамент своєї надії.

III. Богословські висновки

- А. ЯХВЕ дозволив Давиду/Соломону збудувати храм. Він сказав їм, що якщо вони дотримуватимуться завіту, Він благословить їх і буде з ними (пор. 2Сам. 7), якщо ж ні, то храм зруйнується (пор. 1Цар. 9:1-9)!
- Б. Рабиністичний іудаїзм зосередив увагу на формі та ритуалі, нехтуючи особистим аспектом віри (пор. Єр. 31:31-34; Єз. 36:22-38). Бог прагне щоденних особистих стосунків з тими, кого Він створив за Своїм образом (пор. Бут. 1:26-27). Лк. 20:17-18, а також Мт. 5:20 містять жахливий вирок іудаїзму.
- В. Ісус використав концепт храму як символ Свого фізичного тіла (пор. Ів. 2:19-22). Це продовжує й розширює концепт особистої віри в Ісуса як Месію, що є ключем до близьких стосунків із ЯХВЕ (Ів. 14:6; 1Ів. 5:10-12).
- Г. Спасіння має відновити спотворений образ Божий в людині (Бут. 1:26-27 та Бут. 3), щоб спілкування з Богом було можливим. Ціль християнства – вже зараз уподібнювалася Христу. Віруючі мають стати живими каменями (тобто малими храмами, спорудженими за зразком Христа).
- Д. Ісус є фундаментом нашої віри та її головним каменем (тобто Альфою і Омегою). Але водночас Він є каменем спотикання і скалею спокуси (Іс. 28:16). Втратити Ісуса – значить втратити все. І середини тут немає!

▣ "має печатку оцю" Можливо, це стосується

1. давнього звичаю писати мету споруди на наріжному камені
2. посилання на воскову печать, що вказує на офіційну належність (пор. Ів. 3:33; 6:27; Рим. 4:11; 15:28; 1Кор. 9:2; 2Кор. 1:22; Еф. 1:13; 4:30; Об. 7:3-8)

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПЕЧАТЬ» (SPECIAL TOPIC: SEAL)

Печать в давнину могла означати

1. істину (пор. Ів. 3:33)
2. належність, відданість (пор. Ів. 6:27; 2Тим. 2:19; Об. 7:2-3; 9:4)
3. гарантію або захист (пор. Бут. 4:15; Мт. 27:66; Рим. 4:11; 15:28; 2Кор. 1:22; Еф. 1:13; 4:30; Об. 20:3)
4. вона також могла бути знаком дійсності Божої обіцянки дару (пор. Рим. 4:11 та 1Кор. 9:2)

Ціллю цієї печаті в Об. 7:2-4; 9:4 є відмітити Божий людей, щоб їх не торкнувся Божий гнів. Печаттю сатани відмічені люди, які зазнають на собі Божий гнів. У книзі Об'явлення слово «скорбота» (*thlipsis*) завжди означає переслідування віруючих з боку невіруючих, а слово «гнів» (*orgē* або *thumos*) завжди означає Божий суд над невіруючими, щоби вони покалися й на вернулися до віри в Христа. Таку позитивну ціль суду можна побачити в завітних прокляттях/благословіннях в Лев. 26; Повт. Зак. 27-28;30; Пс. 1.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПЕЧАТЬ» (SPECIAL TOPIC: SEAL)

▣ "Господь знає тих, хто Його" Можливо, це посилання на Чис. 16:5 в Септуагінті, історичний фон поділення на групи, а також Ів. 10:14,27.

▣ "всякий, хто Господнє Ім'я називає" Тут, можливо, навмисне допущена двозначність. Неясно, хто мається на увазі під «Господом»: ЯХВЕ чи Ісус. У Старому Заповіті називати, призивати або кликати ім'я ЯХВЕ – то була метафора поклоніння. Новозавітній автор цим виразом із словом «ім'я»

1. стверджує божественність Ісуса
2. визнає Його Спасителем і Господом
3. говорить про те, що називатися Його іменем значить наслідувати Його дії та характер у повсякденному житті (а також брати участь у поклонінні)

Це дієслово стоїть в наказовому способі теперішнього часу активного стану, що стосується тих, хто продовжує стверджувати свої стосунки з Ісусом. В єврейській мові ім'я було способом вираження характеру особи. Якщо віруючі сповідують ім'я Ісуса, щоб спастися, і називаються Його іменем, як Його послідовники, то вони повинні вірити і жити так, як Він!

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ІМ'Я ГОСПОДНЄ (НОВИЙ ЗАПОВІТ)» (SPECIAL TOPIC: THE NAME OF THE LORD [NT])

У Новому Заповіті ця фраза часто вживалася в значенні особистої присутності та активної сили триєдиного Бога в церкві. Ім'я Господнє було не магичною формулою, а зверненням до Божого характеру, що проявлявся в Ісусі.

Ця фраза часто вживалася для визнання Ісуса Господом (пор. Фил. 2:11)

1. під час сповідання віри в Ісуса (пор. Рим. 10:9-13; Дії 2:21,38; 8:12,16; 10:48; 19:5; 22:16; 1Кор. 1:13,15; Як. 2:7)
2. під час вигнання демонів (пор. Мт. 7:22; Мр. 9:38; Лк. 9:49; 10:17; Дії 19:13)
3. під час зцілення (пор. Дії 3:6,16; 4:10; 9:34; Як. 5:14)
4. під час виконання служіння (пор. Мт. 10:42; 18:5; Лк. 9:48)
5. під час церковної дисципліни (пор. Мт. 18:15-20)
6. під час проповіді язичникам (пор. Лк. 24:47; Дії 9:15; 15:17; Рим. 1:5)
7. в молитві (пор. Ів. 14:13-14; 15:7,16; 16:23; 1Кор. 1:2)
8. коли мова йшла про християнство (пор. Дії 26:9; 1Кор. 1:10; 2Тим. 2:19; Як. 2:7; 1Петр. 4:14)

Все, що ми робимо як проповідники, служителі, помічники, цілителі, екзорцисти, тощо, – ми робимо все в Його характері, Його силою і владою, – тобто в Його ім'я (Фил. 2:9-10)!

▣ "Нехай від неправди відступиться" Це аорист активного стану наказового способу. Можливо, тут є посилання на Чис. 16:26-27 в Септуагінті. У даному контексті це очевидно стосується спілкування з безбожними лжевчителями та їхніми послідовниками («посуд... на нечесть», 2Тим. 2:20; 3:5).

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 2ТИМ. 2:20-26

²⁰А в великому домі знаходиться посуд не тільки золотий та срібний, але й дерев'яний та глиняний, і одні посудини на честь, а другі на нечесть. ²¹Отож, хто від цього очистить себе, буде посуд на честь, освячений, потрібний Володареві, приготований на всяке добре діло. ²²Стережися молодечих пожадливістей, тримайся правди, віри, любови, миру з тими, хто Господа кличе від чистого серця. ²³А від нерозумних та від невчених змагань ухиляйся, знаючи, що вони родять сварки. ²⁴А раб Господній не повинен сваритись, але бути привітним до всіх, навчальним, до лиха терплячим, ²⁵що навчав би противників із лагідністю, чи Бог їм не дасть покаяння, щоб правду пізнати, ²⁶щоб визволитися від сітки диявола, що він уловив їх для роблення волі своєї.

2:20 "великому домі" Безпосередній контекст переконливо вказує на те, що це метафора церкви (пор. Ів. 14:2).

▣ **"одні посудини на честь, а другі на нечесть"** Дехто вважає, що тут ідеться про різні види здібностей віруючих, їхніх типів характеру та дарів (пор. Рим. 9:19-24; 1Кор. 12:12-31), але на думку інших, тут мова йде про каламутників із 2Тим. 2:22-23.

2:21 "[якщо] хто від цього очистить себе" Це умовне речення третього типу, що означає потенційну дію, але в даному випадку це дещо залежить від вольових дій людини.

Слово «очистить» стоїть в часі аориста активного стану кон'юнктива і, можливо, пов'язане з наверненням або відмовою від слідування за лжевчителями. Складене слово *ek* + *kathairō* вживається тільки тут і в 1Кор. 5:7. Участь віруючих в ділі Царства та їхня ефективність залежить від їхнього вибору.

▣ **"освячений"** Це дієприкметник перфекта пасивного стану, що має кілька значень:

1. вони були освячені в минулому, і цей їхній стан триває (час перфекта)
2. вони були освячені Богом (пасивний стан)

Зверніть увагу на стан людини, яка зробила вибір очиститися, а потім на твердження про Божу дію. Освячення – то Божя дія і водночас дія людини. Така модель є характерною для всіх завітних стосунків Бога з людьми. Бог завжди проявляє ініціативу та визначає план дій, але людство має дати відповідний відгук та продовжувати відгукуватися.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «НОВОЗАВІТНА СВЯТІСТЬ / ОСВЯЧЕННЯ» (SPECIAL TOPIC: NT HOLINESS / SANCTIFICATION)

Новий Заповіт стверджує, що коли грішники навертаються до Ісуса в покаянні й вірі (пор. Мр. 1:15; Дії 3:16,19; 20:21), вони вмить виправдуються і освячуються. Це їхнє нове положення в Христі. Його праведність залічена нам (пор. Бут. 15:6; Рим. 4). Їх об'явлено праведними й святими (правова дія Бога).

Але Новий Заповіт також спонукає віруючих до святості або освячення. Це і богословська позиція в завершеній роботі Ісуса Христа, і заклик до христоподібного ставлення й поведінки в повсякденному житті. Освячення, як і спасіння, є водночас і даром, і життям повного зречення від всього.

Первинний відгук (увірування)

Дії 26:18
Рим. 15:16
1Кор. 1:2-3; 6:11
2Сол. 2:13
Євр. 2:11; 10:10,14; 13:12
2Петр. 1:2

Поступове уподібнення Христу

Рим. 6:19
2Кор. 7:1
Еф. 1:4; 2:10
1Сол. 3:13; 4:3-4,7; 5:2
1Тим. 2:15
2Тим. 2:21
1Петр. 1:15-16
Євр. 12:14

▣ **"потрібний Володареві"** Наше слово «деспот» походить з грецького дієслова, перекладеного тут як «володар». Це слово вживалося стосовно рабовласника (пор. в. 24), який мав повну владу над своїм рабом (пор. 1Тим. 6:1,2; Тит. 2:9; 1Петр. 2:18). Віруючі, які очищаються, є потрібними Богу, але лжевчителі непотрібні!

▣ **"приготований на всяке добре діло"** Це ще один дієприкметник перфекта медіального або пасивного стану. Це слово зустрічається тільки тут та в цитаті з Ісаї в 1Кор. 2:9 (Іс. 64:4 та 65:17). Добрі діла не роблять нас угодними Богу і не наближають до Бога (Еф. 2:8-9), але коли ми зустрічаємося з Богом у Христі, очікуваним наслідком цього є добрі діла (пор. Еф. 2:10; Як. 2:14-26)! Ми народ, створений для уподібнення

Христу, відновлення Божого образу, що був згублений в гріхопадінні Бут. 3. Благочестиве життя віруючого підтверджує його/її спасіння та притягує інших до Христа. Див. 1Тим. 1:9, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОРОКИ ТА ЧЕСНОТИ В НОВОМУ ЗАПОВІТІ».

2:22

NASB, NKJV «Тікай... шукай»

NRSV «Ухиляйся від... шукай»

TEV «Уникай... прагни»

NJB «Відвертайся від... зосереджуйся на»

Обидва дієслова стоять в теперішньому часі активного стану наказового способу. Віруючі повинні постійно проявляти Божий характер (пор. 1Тим. 6:11).

▣ **"молодечих пожадливість"** Кожний період життя має свої особливі спокуси (пор. Екл. 3:1-8; 11:10; 12:1-8).

▣ **"правди, віри, любови, миру"** Все це є характеристиками триєдиного Бога (див. Спеціальну тему: до 2Тим. 2:19), що їх народу Божому треба розвивати та проявляти (пор. 1Тим. 1:5,14). Про «правду», тобто «праведність» див. Спеціальну тему до Тит. 2:13.

▣ **"хто Господа кличе від чистого серця"** Це дієприкметник теперішнього часу активного стану, що вказує на тривалу дію. В Йоїлі 2:32, Діях 2:21 та Рим. 10:9-13 ця фраза, здається, розуміється як момент вірування, але в даному контексті вона означає зрілих віруючих. Наше цілеспрямоване та постійне спілкування із зрілими віруючими – то один із секретів вірного, радісного та мирного християнського життя. Див. 1Тим. 1:5, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «СЕРЦЕ».

2:23 "ухиляйся" Тимофію наказано й далі не брати участі в нерозумних суперечках та припущеннях лжевчителів (теперішній час медіального стану [депонент] наказового способу).

▣ **"нерозумних"** Це слово може бути відповідником єврейського/арамейського слова, що означає «безглузде зло» (*raca* [«рака»]), пор. Мт. 5:22).

▣ **"невчених"** Це слово, що означає навчання дітей, із заперечним префіксом альфа. В Пасторських посланнях Павло часто вживав це слово в стверджувальній формі (пор. 1Тим. 1:20; 2Тим. 2:25; Тит. 2:12). Ці лжевчителі були безглуздими і не навченими, причому свідомо обрали такий шлях! Вони хотіли тільки сперечатися і висловлювати припущення про несуттєві речі (пор. 1Тим. 1:4; 4:7; 6:4; 2Тим. 2:14; 4:4; Тит. 1:14; 3:9). Такі зарозумілі суперечки неодноразово засуджуються в Пасторських посланнях.

2:24-25 Тут говориться про те, як і що повинні робити віруючі, щоб допомагати «зведеним» повернутися до Господа:

1. повинні не сваритись (пор. 1Тим. 3:3; Тит. 3:9)
2. поводитися лагідно з усіма (пор. Тит. 3:2)
3. бути спроможними навчати (пор. 1Тим. 3:2; Тит. 1:7)
4. бути терплячими до лиха (різні слова, але паралельні за значенням у 1Тим. 3:3; 6:11; 2Тим. 3:10; Тит. 2:2)
5. бути лагідними в навчанні (пор. 1Тим. 3:3; Тит. 3:2)

Видно, Павло розмірковує про необхідні лідерські якості (пор. 1Тим. 3), а також про благочестивий характер кожного віруючого (пор. Тит. 3:1-3).

2:25 "противників" Це дієприкметник теперішнього часу медіального стану (ті, хто свідомо продовжують противитися апостольській істині та етиці). Зверніть увагу на те, що навіть до таких людей треба ставитися

як до потенційних віруючих. Наше ставлення до противників Євангелія говорить щось важливе про Євангеліє та про нас!

▣ **"чи Бог їм не дасть покаяння"** Це аорист активного стану кон'юнктива, який в даному випадку співпадає з умовним реченням третього типу.

Богословське питання, пов'язане з цією фразою, таке: «Як Божа суверенність в спасінні узгоджується з вільною волею людей?» Що таке віра і покаяння (пор. Мр. 1:15; Дії 3:16,19; 20:21): людський відгук чи дар від Бога? Деякі тексти переконливо стверджують, що це дар від Бога (пор. Дії 5:31; 11:18; Рим. 2:4). Оскільки я вірю, що все Писання богонатхненне (пор. 2Тим. 3:16), то я вважаю, що треба порівнювати всі тексти стосовно будь-якого богословського питання і не вдаватися до пошуку необхідних доказів у тексті для обґрунтування своєї доктрини. Очевидно, що всім на світі керує єдиний істинний Бог! Але Бог обрав завіт як засіб, через який Він має стосунки із Своїм найвеличнішим створінням. Бог завжди проявляє ініціативу та визначає план дій, але людство має відгукнутися й продовжувати відгукуватися. Питання ніколи не стоїть «або... або...». В цих стосунках завжди діє принцип «і... і...». Див. 2Тим. 2:1, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЗАВІТ»

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПОКАЯННЯ У СТАРОМУ ЗАПОВІТІ» (SPECIAL TOPIC: REPENTANCE IN THE OLD TESTAMENT)

Цей концепт є надзвичайно важливим, але його дуже важко визначити. Більшість з нас дає визначення згідно з поглядами своєї конфесії. Однак, «стале» богословське визначення, як правило, пов'язується з певними єврейськими (і грецькими) словами, що не обов'язково завжди відповідають цьому «сталому» визначенню. Слід пам'ятати, що новозавітні автори (крім Луки) були єврейськими мислителями, які використовували терміни грецького койне, і тому треба починати саме з єврейських термінів, два з яких є головними.

1. *nacham* («нахам»; BDB 636, KB 688)
2. *shub* («шув»; BDB 996, KB 1427)

Перший термін, *nacham*, здається, спочатку означав «зробити глибокий вдих»; від вживається в кількох значеннях.

- а. «відпочинок» або «втіха» (напр. Бут. 5:29; 24:67; 27:42; 37:35; 38:12; 50:21; часто вживається в іменах, пор. 2Цар. 15:14; 1Хр. 4:19; Неем. 1:1; 7:7; Наум 1:1)
- б. «жалкувати» (напр. Бут. 6:6,7)
- в. «передумати» (напр. Вих. 13:17; 32:12,14; Чис. 23:19; Йов 42:5-6)
- г. «змилюсердитися» (напр. Повт. Зак. 32:36)

Зауважте, що всі ці слова виражають глибокі почуття! Отже, ключ до розуміння – то глибокі почуття, що спонукають до дії. Ця зміна дії часто спрямована на інших людей, але також на Бога. Саме така зміна у ставленні до Бога надає цьому терміну богословського значення. Але тут треба бути обережним. Коли в Біблії говориться, що Бог «розкаявся» (пор. Бут. 6:6,7; Вих. 32:14; Суд. 2:18; 1Сам. 15:11,35; Пс. 106:45), то це не значить, що Він жалкує про Свій гріх або помилку; це літературний засіб, що описує Боже милосердя та піклування (пор. Чис. 23:19; 1Сам. 15:29; Пс. 110:4; Єр. 4:27-28; Єз. 24:14). Заслужена кара за гріх і непокірність відмінюється, якщо грішник насправді полишає свій гріх і навертається до Бога. Це – переорієнтація життя.

Другий термін, *shub*, означає «повертатися» (відвертатися від, повертатися назад, повертатися до). Дієслово *shub* (BDB 996, KB 1427) по суті означає «повертатися назад». Воно може вживатися стосовно

1. відвернення від Бога, Чис. 14:43; Єг. 22:16,18,23,29; Суд. 2:19; 8:33; 1Сам. 15:11; 1Цар. 9:6; Єр. 3:19; 8:4

2. навернення до Бога, 1Цар. 8:33,48; 2Хр. 7:14; 15:4; 30:9; Пс. 51:13; 116:7; Ис. 6:10; 10:21,22; 31:6; Єр. 3:7,12,14,22; 4:1; 5:3; Ос. 3:5; 5:4; 6:1; 7:10,16; 11:5; 14:1,2; Амос 4:6,8-11 (особ. відзначте Єр. 7 та Амоса 4)
3. ЯХВЕ спочатку каже Ісаї, що Юда не хоче/не може покаятися (пор. Ис. 6:10), але в цій книзі Він неодноразово закликає їх повернутися до Нього.

Покаяння – то не стільки емоція, скільки ставлення до Бога. Це – переорієнтація життя з самого себе на Бога. Покаяння – це готовність змінити й змінитися. Це значить не взагалі перестати грішити, але перестати жити в свідомій щоденній непокорі! Покаяння є повна протилежність егоцентричних наслідків гріхопадіння Бут. 3. Воно означає, що образ і подоба Бога (Бут. 1:26-27), хоч і пошкоджені, але відновлені в людині! Грішна людина знов здобуває можливість спілкування з Богом.

Покаяння в Старому Заповіті головним чином означає «зміну дії», а «покаяння» в Новому Заповіті – «зміну розуму» (див. Спеціальну тему: «Покаяння [Новий Заповіт]»). І те, й інше потрібне для справжнього біблійного покаяння. Також необхідно усвідомити, що покаяння є як початковим актом, так і триваючим процесом. Початковий акт видно в Мр. 1:15; Діях 3:16 і 19; 20:21, а триваючий процес – в 1Пв. 1:9; Об. 2 і 3. Покаяння не є предметом вибору (пор. Лк. 13:3,5)!

Якщо насправді двома умовами зав'язу є «покаяння» та «віра» (напр. Мт. 3:2; 4:17; Мр. 1:4,15; 2:17; Лк. 3:3,8; 5:32; 13:3,5; 15:7; 17:3), тоді *nacham* означає сильні почуття людини, яка усвідомлює свій гріх і відвертається від нього, а *shub* означає відмову від гріха і навернення до Бога (прикладом цього може служити Амос 4:6-11 «ви не вернулись до Мене» [п'ять разів] та Амос 5:4,6,14, «Наверніться до Мене... наверніться до Господа... шукайте добра, а не зла»).

Першим добрим прикладом сили покаяння є випадок, коли Давид згрішив з Вірсавією (пор. 2Сам. 12; Пс. 32,51). Гріх Давида мав тривалі наслідки для самого Давида, для його сім'ї та для Ізраїлю, але Давидове спілкування з Богом було відновлене! Навіть злий Манасія міг покаятися і бути прощеним (пор. 2Хр. 33:12-13).

Обидва ці терміни вживаються паралельно в Пс. 90:13. Людина має визнати свій гріх і рішуче відвернутися від нього, а також проявляти бажання шукати Бога і Його праведності (пор. Ис. 1:16-20). Покаяння має когнітивний аспект, особистий аспект і моральний аспект. Всі три аспекти є необхідними для того, щоб розпочати і підтримувати нові стосунки з Богом. Глибоке відчуття розкаяння повинно перейти в постійну відданість Богу і ревне служіння Йому!

▣ **"щоб правду пізнати"** Дорога до правди (*alētheia*) та повного пізнання (*epignōsis*) не знаходиться ані в (1) юдейських родоводах, ані в (2) гностичних припущеннях, але тільки в Євангелії Ісуса Христа (пор. 2Тим. 3:7; 1Тим. 2:4; Тит. 1:1). Див. 1Тим. 2:4, Спеціальна тема: «Істина».

2:26 "визволитися" Тут пропущене слово «отямитися» в аористі активного стану кон'юнктива (щоб отямитися й визволитися); це складене слово (*ana + nēphō*) походить від *nēphalios* («бути тверезим») і вживається у переносному значенні «пилнувати» (пор. 1Тим. 3:2,11; Тит. 2:2).

▣ **"що він уловив їх для роблення волі своєї"** Це дієприкметник перфекта пасивного стану від складеного слова «ловити» + «живим», що вживалося стосовно полювання. Тут воно вживається стосовно захоплення військовополонених. Пасивний стан та безпосередній контекст вказують на те, що суб'єктом дії є сатана, а полоненими – лжевчителі та їхні послідовники! Як Євангеліє «ловить» людські душі (пор. Лк. 5:10), так і лукавий (пор. 1Тим. 3:7).

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. В чому головна мета пастора?
2. Чому страждання є частиною християнства?
3. Чому воскресіння є центральним для християнської віри?
4. Про що йдеться в вірші 12b? Що він означає?
5. Як Тимофій повинен був поводитися з лжевчителями?
6. Чому 15-й вірш є таким важливим для всіх християн?
7. Чи Бог дає людям покаєння? Якщо так, то деяким чи всім?
8. Про кого сказано, що він уловив лжевчителів та їхніх послідовників? Як вони можуть визволитися?

2 ТИМОФІЙ 3

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Характер людей в останні дні 3:1-9	Небезпечні дні та небезпечні люди 3:1-9	Пастор та стадо (2:14-4:5) 2:20-3:9	Останні дні 3:1-9	Небезпека останніх днів 3:1-5 3:6-9
Останнє доручення Тимофію (3:10-4:8) 3:10-17	Божа людина і Боже Слово 3:10-17	3:10-4:5	Останні настанови (3:10-4:8) 3:10-4:5	3:10-13 3:14-17

ЧИТАННЯ ТРЕТСЬОГО (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМІРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятих сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 2ТИМ. 3:1-9

¹Знай же ти це, що останніми днями настануть тяжкі часи. ²Будуть бо люди тоді самолюбні, грошоловні, зарозумілі, горді, богозневажники, батькам неслухняні, невдячні, непобожні, ³нелюбовні, запеклі, осудливі, нестримливі, жорстокі, ненависники добра, ⁴зрадники, нахабні, бундючні, що більше люблять розкоші, ніж люблять Бога, ⁵вони мають вигляд благочестя, але сили його відреклися. Відвертайся від таких! ⁶До них бо належать і ті, хто пролазить до хат та зводить жінок, гріхами обтяжених, ведених усякими пожадливостями, ⁷що вони завжди вчаться, та ніколи не можуть прийти до пізнання правди. ⁸Як Янній та Ямврій протиставилися були Мойсесві, так і ці протиставляються правді, люди зіпсутого розуму, неуки щодо віри. ⁹Та більше не матимуть успіху, бо всім виявиться їхній безум, як і з тими було.

3:1 "останніми днями" Цей період часу має кілька назв.

1. кінець днів, Чис. 24:14; Повт. Зак. 8:16; Дан. 2:28; 10:14
2. останніми днями, Єр. 23:20; 30:24; 49:39; Єз. 38:8,16; Ос. 3:5; Йоїл 2:28 (Дії 2:17); Ів. 6:39,40,44,54; 11:24; 12:48; 2Тим. 3:1; Як. 5:3
3. останнього часу, 1Петр. 1:5
4. за останнього часу, 1Петр. 1:20
5. в останні дні, 2Петр. 3:3

6. остання година, 1Пв. 2:18

В кінці останніх днів настане «День Господній» (тобто «завершення», Мт. 13:39,40; 24:3; 28:20; Євр. 9:26).

Юдеї міжзавітного періоду ділили час на два «віки»: злий сучасний вік непокори й гріха (що почався з Бут. 3) та прийдешній вік праведності, який розпочнеться з пришествя Месії в силі Духа. У Старому Заповіті пришествя Месії здебільшого описується як суд і початок нового віку. Перше пришествя Ісуса не стоїть в центрі уваги і представлено кількома окремими текстами: (1) «Страждальний Раб» в Ис. 53; (2) Смирений Чоловік на молодім віслюкові в Зах. 9:9; та (3) «Той, Кого прокололи» в Зах. 12:10. З точки зору новозавітного поступового одкровення ми знаємо, що Бог запланував два пришествя Месії. В періоді між боговтіленням (першим пришествям Христа) та другим пришествям дів юдейські епохи збіглися в часі. В Новому Заповіті цей період називається «останніми днями». Останні дні продовжуються вже понад 2000 років. Див. 1Тим. 6:17, Спеціальна тема: «Цей вік і прийдешній вік». Зараз останні дні (пор. Дії 2:16-17; Євр. 1:2; 1Петр. 1:20; 4:7; 1Пв. 2:18).

▣ **"настануть тяжкі часи"** Мова йде про «родові муки» нового віку (пор. Мт. 24; Мр. 8:13; Лк. 21; Ром. 8:22; 1Тим. 4:1).

Серед коментаторів є різні думки стосовно стану людства на час другого пришествя Господа. Одні вважають, що людство зміниться на краще силою Євангелія та Божого Духа (постмілленіалізм). На думку інших, Старий і Новий Заповіти передвіщають катастрофічний кінець історії людства (премілленіалізм та амілленіалізм).

Павло в Другому Посланні до солунян говорить про «беззаконника» і, як і в 1Тим. 4 та 2Тим. 3, пророкує збільшення зла й непослуху. Ісус прийде й відновить лад і праведність.

3:2 "самолюбні" Схожий перелік рис непокірних людей знаходиться в Рим. 1:28-32. Конкретно ця риса є основою людського непослуху. Це складене слово (зустрічається лише тут у Новому Заповіті), що складається зі слів «любов» (*philos*) та «сам, себе» (*auto*) (пор. Фил. 2:21).

▣ **"грошоловні"** Див. примітку до 1Тим. 3:3 та 6:10.

▣ **"зарозумілі"** Це риса характеру людей, які хваляться собою або впевнені в собі (пор. Рим. 1:30; Як. 4:16; 1Пв. 2:16)

▣ **"горді"** Це слово означає людину, яка вважає себе вищою і показує це словами й діями (пор. Лк. 1:51; Рим. 1:30; Як. 4:6; 1Петр. 5:5). Це грецьке слово *hyperēphanos*. Див. 1Тим. 1:14, Спеціальна Тема: «Вживання Павлом складених слів із "Hyper"».

NASB	«образники»
NKJV	«богохульники»
NRSV	«лихослови»
TEV	«вони завжди ображають»
NJB	«грубіяни»

Дослівно це слово означає «богохульник». Неясно, чи вони знеславляють

1. Бога/Христа (пор. 1Тим. 1:13,20; 6:1; Об. 16:11;21)
2. ангелів (пор. 2Петр. 2:10-12)
3. інших людей (пор. 1Тим. 6:4; Тит. 3:2; 1Петр. 4:4)

▣ **"батькам неслухняні"** Це може бути пов'язане з Десятьма Заповідями (пор. Вих. 20:12). Для юдеїв міцні сім'ї означали стабільне суспільство («щоб довгі були твої дні на землі»). Самоствердження завжди шкодить міжособистісним стосункам вдома, в церкві, на роботі і т.д.

▣ **"невдячні"** Це слово «благодать» із запереченням. В цьому переліку є кілька слів із заперечним префіксом альфа. Ці люди невдячні, егоцентричні, руйнівні.

▣ **"непобожні"** Це слово *hosios* в заперечній формі. Слово *hosios* означало людину, яка дотримувалася всіх Божих законів і тому була побожною або благочестивою (пор. Тит. 1:8) і чистою (пор. 1Тим. 2:8). Саме так, *Hosios*, був названий Ісус в Діях 2:27; 13:35 (цитата з Пс. 16). В Євр. 7:26 це є характерна риса Ісуса, нашого Первосвященика. Павло характеризує так самого себе, коли говорить про своє поведіння з віруючими в Солуні (пор. 1Сол. 2:10).

3:3

NASB, NKJV «нелюбовні»
NRSV «негуманні»
TEV «вони завжди нелюб'язні»
NJB «безсердечні»

Це грецьке слово, що означає природну любов, у заперечній формі (пор. Рим. 1:31). Мова йде про брак людської або сімейної любові.

NASB «непримиримий»
NKJV «непрощаючий»
NRSV «непримиренний»
TEV «безжалісний»
NJB «невживливий»

Це грецьке слово, що означає догорів або досягнення згоди, у заперечній формі (пор. Рим. 1:31). Маються на увазі люди, які не бажають відновлення стосунків.

▣ **"осудливі"** Це грецьке слово «наклепники» (*diaboloι*), що також було іменем сатани (єврейською) або диявола (грецькою). Див. примітку до 1Тим. 3:11.

NASB, NKJV «без самовладання»
NRSV, NJB «розпусники»
TEV «жорстокі»

Це грецьке слово *kratos*, що означає «сила, влада, міць», у заперечній формі. Воно зустрічається лише тут у всьому Новому Заповіті. Цим людям бракує самовладання (пор. Мт. 23:25; 1Кор. 7:5).

▣ **"жорстокі"** Це грецьке слово, що означає «тихий, м'який, лагідний», у заперечній формі. У перекладі NJB воно перекладене як «savages» («дикуни»). Це слово зустрічається лише тут у всьому Новому Заповіті.

▣ **"ненависники добра"** Це грецьке складене слово *philos* + *agathos* (тобто люблячий добро, пор. Тит. 1:8), у заперечній формі. Воно зустрічається лише тут у всьому Новому Заповіті. Ці люди – вороги всього доброго та морального.

3:4 "зрадники" Це грецьке складене слово «передавати» – у переносному значенні «зрадник» (пор. Лк. 6:16; Дії 7:52).

▣ **"нахабні"** Це грецьке складене слово *pros* + *piptō*, що в переносному значенні означає «діяти нерозумно, не думаючи» (пор. Дії 19:36).

NASB «зарозумілі»
NKJV «пихаті»

NRSV «розпухлі від зарозумілості»
TEV «розпухлі від гордості»
NJB «у нестямі від гордості»

Це дієприкметник перфекта пасивного стану, що вказує на стан, створений зовнішнім суб'єктом, у даному випадку лукавим. Це ідіома, що означає обман, як осліплена димом людина (пор. 1Тим. 3:6; 6:4).

▣ **"що більше люблять розкоші, аніж люблять Бога"** Павло вжив кілька складених слів із *philos*:

1. нелюбовні (2Тим. 3:2)
2. грошоловні (2Тим. 3:2)
3. ненависники добра (2Тим. 3:3)
4. люблять розкоші (2Тим. 3:4)
5. люблять Бога (2Тим. 3:4)

Замість того, щоб думати про Бога та Його волю, ці люди думають про себе та свою волю (пор. Фил. 3:19).

3:5 "мають вигляд благочестя, але сили його відреклися" Це дієприкметник перфекта медіального стану (пор. Іс. 29:13; Рим. 2:20; Тит. 1:16). Це стан свідомого самоствердження. Формальна релігія може бути жорстоким паном! Про «благочестя» див. Спеціальну тему до 1Тим. 4:7.

▣ **"Відвертайсь від таких"** Це теперішній час медіального стану наказового способу (пор. 2Сол. 3:6). Тимофій повинен був свідомо й постійно уникати таких людей. Тут явно мова йде про лжевчителів та їхніх послідовників (пор. 2Тим. 2:19,20).

3:6 "ті, хто пролазить до хат" Досл. «прокрадається» (пор. Мт. 7:15; Юд. 1:4). Це слово зустрічається лише тут у всьому Новому Заповіті. Ті лжевчителі використовували неухажних та нерозумних домогосподарок.

▣ **"зводить"** Це дієприкметник теперішнього часу. Досл. «захоплюють списом» (пор. Еф. 4:8; Об. 13:10). Стратегія тих лжепророків була такою, що вони зваблювали цілі сім'ї через жінок, які залишилися вдома в робочі часи.

NASB, TEV,
NET «слабких жінок»
NKJV «довірливих жінок»
NRSV, NJB «нерозумних жінок»

Це слово *gunaikaria* («жіночки»), що є зменшено-пестливою формою від слова *gunē* (жінка). Точно не відомо, як саме слід розуміти це слово, але цілком імовірно, що воно має негативний відтінок значення (пор. BAGD 168). Далі в 2Тим. 3:6 та 2Тим. 3:7 йде описання цих «жіночок». Це слово зустрічається тільки тут у всьому Новому Заповіті.

Неясно, чи були вони церковними жінками, або жінками громади (див. Тит. 3:3 та 1Тим. 5:6).

▣ **"гріхами обтяжених"** Це дієприкметник перфекта пасивного стану. Здається, це пов'язано з проблемою «молодших» вдовиць, зведених злом (пор. 1Тим. 5:6).

▣ **"ведених усякими пожадливостями"** Це дієприкметник теперішнього часу пасивного стану. Отже, ці жінки постійно водилися своїми злими пожадливостями (пор. Тит. 3:3).

3:7 Безпосередній контекст та вживання дієслівних форм середнього роду множини двічі в 2Тим. 3:6 та двічі в 2Тим. 3:7 підтверджують те, що мова йде про «слабких жінок» із 2Тим. 3:6. Яке трагічне описання гріха й маніпуляції!

Взагалі для лжевчителів усіх часів характерні:

1. сексуальна експлуатація

2. фінансова експлуатація
3. релігійна експлуатація («Бог промовляє тільки мені!»)

3:8 "Янній та Ямврій" За переданням, так звали чарівників фараона в Вих. 7:11,22; 8:7,18; 9:11. У Старому Заповіті цих імен немає, але вони є в рабиністичному юдаїзмі, зокрема в Йонатановому Талмуді. Павло часто використовував рабиністичні передання (пор. 1Кор. 10:4).

Це **"так і ці протиставляються правді"** Це теперішній час медіального стану дійсного способу. Ці лжевчителі не приймали авторитет Апостолів та постійно противилися їхньому вченню. Див. 1Тим. 2:4, Спеціальна тема: «Істина».

NASB	«чоловіки позбавленого розуму»
NKJV	«чоловіки зіпсутого розуму»
NRSV	«ці люди, із зіпсутим розумом»
TEV	«у цих людей не діє розум»
NJB	«їхній розум зіпсутий»

Це дієприкметник перфекта пасивного стану від складеного дієслова *kata + patheirō*, що означає людину, яка була позбавлена з боку зовнішнього суб'єкта (сатани або демонів) і далі залишається в такому стані, що призводить до свідомого відкидання істини (пор. 1Тим. 6:5; Тит. 1:15).

NASB	«відкинуті щодо віри»
NKJV	«не схвалені щодо віри»
NRSV	«фальшива віра»
TEV	«неспроможні у вірі»
NJB	«їхня віра підроблена»

Це слово *dokimazō*, що має конотацію «випробування з метою схвалення», у заперечній формі. Ці люди не пройшли іспит на віру (пор. Рим. 1:28; 1Кор. 9:27; 2Кор. 13:5-7; Тит. 1:16; Євр. 6:8). Яке жахливе описання втрати віри! Див. 1Тим. 6:9, Спеціальна тема: «Грецькі терміни зі значенням випробування та їхні конотації»; тж. див. 1Тим. 4:1, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ВІДСТУПНИЦТВО (APHISTĒMI)».

3:9 "більше не матимуть успіху" Це може стосуватися як лжевчителів, так і їхніх послідовників, тому що в 2Тим. 2:16 та 3:13 стосовно них вживається те саме дієслово, що походить від кореня із значенням «досягати чогось» (2:16 – «досягати благочестя», а 3:13 «досягати успіху в злому, зводячи й зведені бувши»).

"бо всім виявиться їхній безум" «По їхніх плодах ви пізнаєте їх» (пор. Мт. 7:20; 1Тим. 5:24). Вічне життя, як і віра, має видимі характеристики.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 2ТИМ. 3:10-17

¹⁰Ти ж пішов услід за мною наукою, поступованням, заміром, вірою, витривалістю, любов'ю, терпеливістю, ¹¹переслідуваннями та стражданнями, що спіткали були мене в Антіохії, в Іконії, у Лістрах, такі переслідування переніс я, та Господь від усіх мене визволив. ¹²Та й усі, хто хоче жити побожно у Христі Ісусі, будуть переслідувані. ¹³А люди лихі та дурисвіти матимуть успіх у злому, зводячи й зведені бувши. ¹⁴А ти в тім пробувай, чого тебе навчено, і що тобі звірено, відаючи тих, від кого навчився був ти. ¹⁵І ти знаєш з дитинства Писання святе, що може зробити тебе мудрим на спасіння вірою в Христа Ісуса. ¹⁶Усе Писання Богом надхнене, і корисне до навчання, до докору, до направи, до виховання в праведності, ¹⁷щоб Божа людина була досконала, до всякого доброго діла готова.

3:10-11 10-й вірш є повною протилежністю життя та пріоритетів лжевчителів. Павло перелічує те, що має спільного з Тимофієм у служінні:

1. апостольське вчення Павла (пор. 1Тим. 4:6)
2. спосіб життя Павла
3. мета Павла
4. віра Павла (пор. 1Тим. 6:11)
5. терпіння Павла
6. любов Павла (пор. 1Тим. 6:11).
7. стійкість Павла (пор. 1Тим. 6:11).
8. переслідування Павла
9. страждання Павла (пор. 1Кор. 4:10-13; 2Кор. 4:7-11; 6:3-10; 11:23-28)

Всі дієслова в 2Тим. 3:10-11 стоять у часі аориста. Павло роздумував про свої місіонерські подорожі та про те, як Господь завжди в усіх обставинах визволяв його. Павло нагадує про це Тимофію, щоб підбадьорити його.

3:11 "в Антіохії, в Іконії, у Лістрах" З Дій 13 і 14 нам відомо, що там знаходився дім Тимофія.

3:12 Для сучасних віруючих цей вірш є шокуючим. Ми, американці, майже не зазнали переслідувань за християнство. Але коли немає переслідувань, то часто немає й сили і благочестя! Ісус досягнув зрілості з того, що вистраждав (пор. Євр. 5:8). Сьогодні люди на Заході всіма силами стараються уникнути тих неприємних переживань, через які Бог преображає Своїх дітей у подобу Христа! Поява руху «здоров'я, багатства та процвітання» є характерним для нашого «балуваного» народу.

Зверніть увагу на слово «усі» в цьому тексті! Переслідування є нормальним для Божих дітей, які всіма силами стараються жити для Бога у грішному світі (пор. Мт. 5:10-12; Ів. 15:18-21; 16:1-2; 17:14; Дії 14:22; Рим. 5:3-4; 8:17; 2Кор. 4:16-18; Фил. 1:29; 2Тим. 1:8; 2:3; 3:12; 1Сол. 3:3; Як. 1:2-4; 1Петр. 4:12-19)!

Ми не повинні шукати переслідувань, але ми повинні бути завжди готовими до них! Якщо ми щодня вмираємо (пор. 2Кор. 5:14-15; Гал. 2:20; 1Ів. 3:16) заради Христа, то фізична смерть нас більше не страшить!

3:13 "люди лихі та дурисвіти" Ці лжевчителі були шарлатанами, як брехливі чарівники (пор. 2Тим. 3:8).

▣ **"матимуть успіх"** Це те саме дієслово, що і в 2Тим. 2:16.

▣ **"зводячи"** Це дієприкметник теперішнього часу активного стану. Вони зводять інших, як і їх самих зводить лукавий.

▣ **"й зведені будши"** Це дієприкметник теперішнього часу пасивного стану. Люди, що потрапили в пастку гріха, свого «я» та сатани, зазвичай хочуть зловити в цю пастку й інших!

3:14 "в тім пробувай, чого тебе навчено" Це протиставлення 2Тим. 3:13 та продовження підбадьорення з 2Тим. 3:10-12. Це наказовий спосіб теперішнього часу активного стану (пор. 2Тим. 2:13; Тит. 1:9).

3:15 "з дитинства" Це вказує на релігійне виховання Тимофія (пор. 2Тим. 1:5). Неясно, тут мова йде про юдаїзм чи про християнство.

▣ **"Писання святе"** Цей вислів може означати не тільки Старий Заповіт, але в 16-му вірші ми бачимо, що тут таки мається на увазі саме Старий Заповіт.

▣ **"що може зробити тебе мудрим на спасіння"** Це вказує на те, що головною ціллю Писання є відкуплення людей і «механізмом» цього відкуплення є відгук людей вірою в Божого Месію. В цьому полягає сутність апостольської проповіді (*kerygma*). Однак 17-й вірш повідомляє також про іншу ціль Писання (в даному тексті Старого Заповіту, адже Новий Заповіт ще не був завершений і не поширювався як Святе Писання) – навчити святих жити так, як жив Христос. Павло часто використовує Старий Заповіт,

щоб підбадьорити віруючих до благочестивого життя. Старий Заповіт служить не для «виправдання» (пор. Гал. 3), але для «освячення». Див. Спеціальну тему до 1Тим. 1:8.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «*KERYGMA* РАННЬОЇ ЦЕРКВИ» (SPECIAL TOPIC: THE *KERYGMA* OF THE EARLY CHURCH)

Існує безліч уявлень про християнство. Ми живемо в час релігійного плюралізму, подібний до I століття. Власне я цілком приймаю всі групи, які стверджують, що знають Ісуса Христа і вірують в Нього. Всі ми не погоджуємося в тих чи інших моментах, але по суті християнство повністю стосується тільки Ісуса. Однак існують групи, що називають себе християнами, але насправді не є такими, а лише ззовні схожі на християн, так звані «культи». Як же розрізнити між ними?

Є два способи:

- A. корисна книга про те, у що вірять сучасні культу (згідно з їхніми текстами) – то книга Волтера Мартіна «Царство культів» (Walter Martin, *The Kingdom of the Cults*).
- B. проповіді ранньої церкви, особливо апостолів Петра та Павла в книзі Дій, дають нам уявлення про те, як богонатхненні автори I століття представляли християнство різним групам людей. Це раннє «проголошення» або «проповідь» (викладене коротко в книзі Дій) називається грецьким словом *kerygma* (керигма). Головні євангельські істини про Ісуса в книзі Дій такі:
  1. Ісус виконує багато старозавітних пророцтв – Дії 2:17-21,30-31,34; 3:18-19,24; 10:43; 13:17-23,27; 33:33-37,40-41; 26:6-7,22-23
  2. Ісус був посланий ЯХВЕ, за обітницею – Дії 2:23; 3:26
  3. Він робив чудеса, що підтверджували Його вчення та являли Боже милосердя – Дії 2:22; 3:16; 10:38
  4. Його видали, зріклися – Дії 3:13-14; 4:11
  5. Його розп'яли – Дії 2:23; 3:14-15; 4:10; 10:39; 13:28; 26:23
  6. Він воскрес – Дії 2:24,31-32; 3:15,26; 4:10; 10:40; 13:30; 17:31; 26:23
  7. Він був вознесений і сів праворуч Бога – Дії 2:33-36; 3:13,21
  8. Він знову прийде – Дії 3:20-21
  9. Він поставлений Суддею – Дії 10:42; 17:31
  10. Він послав Святого Духа – Дії 2:17-18,33,38-39; 10:44-47
  11. Він є Спасителем усіх віруючих – Дії 13:38-39
  12. іншого Спасителя немає – Дії 4:12; 10:34-36

Ось яку відповідь треба дати на ці головні апостольські істини:

1. Покаятися – Дії 2:38; 3:19; 17:30; 26:20
2. Вірувати – Дії 2:21; 10:43; 13:38-39
3. Хреститися – Дії 2:38; 10:47-48
4. Прийняти Духа – Дії 2:38; 10:47
5. Усі можуть прийти – Дії 2:39; 3:25; 26:23

Це – головні істини, що проголошувалися ранньою церквою, хоча різні новозавітні автори в своїх писаннях ставили акценти на різних моментах і пропускали інші частини. Євангеліє від Марка слідує Петровому аспекту керигми. За переданням, Марк написав Євангеліє на основі проповідей Петра в Римі. Матвій та Лука теж слідують загальній структурі Марка.

3:16 "Усе Писання" Тут немає артикля. Цей вираз можна перекласти як «усяке Писання» (NET Bible), але такий переклад наводить на думку про якісь окремі істини (твердження). В наші дні найбільшою проблемою у вивченні Біблії є метод «пошуку необхідних доказів у тексті»; цей метод тлумачення Біблії нівечить літературний контекст та задум богонатхненого автора.

▣ **"Богом надхнене"** Цей вислів часто перекладається словом «богонатхненне», але буквально значення «видихнене Богом» або «створене Божим подихом». Як це сталося не сказано, але конкретно сказано, Ким і для чого! В 2Петр. 1:21 в центрі богонатхнення стоїть Дух, але тут – Отець. Вони обидва беруть активну участь в цій справі!

Це така важлива істина, що я хотів би додати сюди частину свого коментаря до 2Петр. 1:20-21 (див. www.freebiblecommentary.org).

1:20 "Писанні" Це один із кількох новозавітних віршів, де мова йде про те, що Бог відкриває Самого Себе в Старому Заповіті та в Новому Заповіті (тобто в Писанні).

1. Мт. 5:17-19
2. 1Кор. 2:9-13
3. 1Сол. 2:13
4. 2Тим. 3:16
5. 1Петр. 1:23-25
6. 2Петр. 1:20-21
7. 2Петр. 3:15-16

Суть усіх цих текстів у тому, що Писання походить від Бога, а не від людей. Бог надихає авторів (пор. 2Петр. 1:20-21) та їхні тексти (пор. 2Тим. 3:16).

▣ **"від власного вияснення не залежить"** Ця фраза очевидно відображає конфлікти, що виникали через лжевчителів в церквах. Можливо, вони цитували Писання, а потім тлумачили їх на свій лад (що й досі є поширеним).

У контексті важко визначити, чи стосується ця фраза (1) старозавітних авторів, чи (2) тодішніх лжевчителів. У першому випадку вона стосується богословського концепту богонатхнення (пор. 2Тим. 3:16). Наступний вірш, здається, підтверджує таке тлумачення. У другому випадку ця фраза стосується богословського концепту просвітлення (Дух керує віруючими в тлумаченні Біблії).

Слід відзначити, що євангельський концепт «священства віруючого» зазвичай розуміється як дарована Духом здатність самому тлумачити Біблію. Однак згідно з Біблією, ця фраза стосується церкви як суб'єкта здійснення Великого доручення, пор. 1Петр. 2:5,9; Об. 1:6. Зверніть увагу на те, що в Старому Заповіті (пор. Вих. 19:6) та в Новому Заповіті фраза «священство віруюч~~их~~» вживається у множині (колективно, а не індивідуально).

1:21 "мужі, проваджені Духом Святим" Це дієприкметник теперішнього часу пасивного стану. Він додає наголос на тій істині, що Біблія є текстом Божим, а не людським! Правда, що Біблія написана людськими словами, але люди, які писали її, були проваджені Духом. Біблія не є вичерпною істиною, адже жодна людина не в змозі досягнути цього рівня дійсності; але вона є надійною й достатньою істиною про Бога, про гріх, про спасіння, про божественне життя та про вічність. Методи богонатхнення відрізняються.

1. теофанії
2. урім і туммім / жереб
3. сні
4. видіння
5. захоплення (транси)
6. ангели
7. символічні дії
8. особливі події та їхні тлумачення

Питання залишається: (1) чи визначає Бог зміст, а людина – форму, чи (2) Бог визначає обидва?»

▣ **"і корисне до..."** Боже слово (Писання) характеризується двома висловами:

1. Богом надхнене
2. корисне
  - а. до (*pros*) навчання

(1) позитивного, 2Петр. 3:10; 1Тим. 5:17

(2) негативного, 2Петр. 4:3

б. до (*pros*) докору

в. до (*pros*) направи

г. до (*pros*) виховання (навчання дітей, пор. Євр. 12:5,7,8,11) в праведності

д. щоб (*hina*) Божа людина була досконала, 2Петр. 3:17

е. до (*pros*) всякого доброго діла готова, 2Петр. 3:17

Слово «Писання» завжди означає Старий Заповіт. Старий Заповіт діє в «освяченні», але не в «виправданні» (пор. Гал. 3). Спасіння (виправдання) – у Христі та через віру (пор. 2Петр. 1:14). Ці два вірші відображають дві сторони Великого доручення.

1. робити учнями (Мт. 28:19)

2. навчати (Мт. 28:20)

Обидві сторони є необхідними! Ціллю є зрілість (уподібнення Христу)!

▣ "в праведності" Див. Спеціальну Тему до Тит. 2:12.

3:17 "щоб" Це речення мети (з *hina*), що означає «для того, щоб».

▣ "досконала" Це грецьке слово зустрічається лише тут у всьому Новому Заповіті. Воно означає «повний, здатний, досвідчений; такий, що цілком відповідає».

▣ "готова" «Досконала» (*artios*) та «готова» (*exartizo*) – то споріднені дієслова, що означають спорядження когось для виконання дорученого діла (пор. Еф. 4:12). Мова йде про обдаровану й активно діючу зрілість (хриstopодібність), яку чинить в людині Дух через Писання (2Тим. 3:16). Спасіння здійснюється через роботу Христа та відгук людини з вірою/довірою (пор. 2Тим. 3:15).

▣ "до всякого доброго діла" До чого Бог кличе нас (пор. Еф. 2:0), до того Він нас готує (пор. 2Тим. 2:21)!

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Що означає фраза «останні дні»?
2. Про яких лжевчителів говорить Павло? Опишіть, у що вони вірили.
3. Перелічіть 9 способів, якими Павло просить Тимофія наслідувати його в віршах 10-11.
4. Що сказано про богонатхнення в віршах 15-17?
5. Яким чином Живе Слово (Ісус) пов'язане з писаним Словом (Біблією)?

2 ТИМОФІЙ 4

ПОДІЛ НА ФРАГМЕНТИ В СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Останнє доручення Тимофію (3:10-4:8)	Проповідуй Слово	Пастор та стадо (2:14-4:5) 3:10-4:5	Останні настанови (3:10-4:8) 3:10-4:5	Урочистий наказ
4:1-5	4:1-5 Прощання Павла	Останні заохочення		4:1-5 Павло на схилі свого життя
4:6-8	4:6-8	4:6-8	4:6-8	4:6-8
Особисті настанови	Покинутий апостол		Особисті слова	Остання порада
4:9-15	4:9-16	4:9-15	4:9-13 4:14-15 4:16-18	4:9-15
4:16-18	Господь вірний 4:17-18	4:16-18		4:16-18
Завершальні привітання	Прийди до зими		Завершальні привітання	Прощання та останні добрі побажання
4:19-22	4:19-21 Прощання 4:22	4:19-21 4:22	4:19-21a 4:21b 4:22a 4:22b	4:19-21a 4:21b 4:22

ЧИТАННЯ ТРЕТЄ (з книги «Посібник для хорошого читання Біблії»)

СЛІДУВАННЯ ОРИГІНАЛЬНОМУ АВТОРСЬКОМУ НАМІРУ В ФРАГМЕНТАХ ТЕКСТУ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Прочитайте цілу главу книги за один раз. Визначте основні теми глави. Порівняйте ваш поділ глави на фрагменти з вже наявними поділами п'ятьох сучасних перекладів Біблії. Поділ на фрагменти не є богонатхненним, однак він є ключем для слідування оригінальному авторському задуму, що лежить в основі тлумачення взагалі. Кожен фрагмент має одну-єдину тему:

1. Перший фрагмент
2. Другий фрагмент
3. Третій фрагмент
4. І т. д.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ ТА ФРАЗ

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 2ТИМ. 4:1-5

¹Отже, я свідкую тобі перед Богом і Христом Ісусом, що Він має судити живих і мертвих за Свого приходу та за Свого Царства. ²Проповідуй Слово, допоминайся вчасно-невчасно, докоряй, забороняй, переконуй з терпеливістю та з наукою. ³Настане бо час, коли здорової науки не будуть триматись, але за своїми пожадливістями виберуть собі вчителів, щоб вони їхні вуха влещували. ⁴Вони слух свій від правди відвернуть та до байок нахилияться. ⁵Але ти будь пильний у всьому, терпи лихо, виконуй працю благовісника, сповняй свою службу.

4:1 "я свідкую тобі" Павло продовжує пояснювати завдання Тимофія та заохочувати його до дії (пор. 1Тим. 5:21; 6:13; 2Тим. 2:14; 4:1). Пам'ятайте, що це останній лист Павла публікований його мученицькою смертю (кінець 67 – початок 68 рр. н.е.)!

▣ **"перед Богом і Христом Ісусом"** Отець і Син об'єднані тут граматичною формою, що вказує на їхню рівність (див. Тит. 3:6, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ТРИЙЦЯ»). Церковні керівники живуть і служать в присутності Бога та Його Христа.

▣ **"що Він має судити"** Тут старозавітний титул ЯХВЕ як Судді вживається стосовно Ісуса. Це вказує на Його повну божественність (пор. Мт. 25:31 і далі; Дії 10:42; 17:31; Рим. 2:16; 1Петр. 4:5). Як у створінні Христос був Творцем, через Якого Отець творив світ (пор. Ів. 1:3; 1Кор. 8:6; Кол. 1:16; Євр. 1:2), так і на суді Він буде Суддею, через Якого Отець судитиме світ.

▣ **"живих і мертвих"** Мова йде про те, що Ісус буде судити все свідоме створіння (пор. Фил. 2:10). Та сама фраза зустрічається в Діях 10:42 та 1Петр. 4:5. Дехто буде жити на землі під час Його другого пришествя (пор. 1Сол. 4:13-18); дехто буде з Господом (пор. 2Кор. 5:8); а дехто («нечестиві») буде в «Гадесі» (пор. Об. 20:13; Мт. 11:23; Лк. 16:23).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ДЕ ЗНАХОДЯТЬСЯ ПОМЕРЛІ?» (SPECIAL TOPIC: WHERE ARE THE DEAD?) (SHEOL/HADES, GEHENNA, TARTARUS)

I. Старий Заповіт

А. Усі люди потрапляють до *Sheol* («шеол»; споріднених слів немає, етимологія невідома, BDB 982, KB 1368); так в літературі мудрості та в книзі Ісаї часто називалося місце знаходження мертвих або могила. У Старому Заповіті мертві, як тіні, знаходяться в свідомому, але безрадісному стані (пор. Йов 10:21-22; 38:17)

Б. Уявлення про *Sheol*

1. пов'язане з Божим судом (вогонь), Повт. Зак. 32:22
2. в'язниця з воротами, Йов 38:17; Пс. 9:13; 107:18
3. звідти ніхто не повертається, Йов 7:9 (аккадський титул смерті)
4. край/царство темряви, Йов 10:21-22; 17:13; 18:18
5. місце мовчання, Пс. 28:1; 31:17; 94:17; 115:17; Іс. 47:5
6. пов'язане з карою ще перед судним днем, Пс. 18:4-5
7. пов'язане з *abaddon* («аваддон»; руїна; див. Спеціальну тему: «*Abaddon... Apollyon*»), де Бог також присутній, Йов 26:6; Пс. 139:8; Амос 9:2
8. пов'язане з «могилою», Пс. 16:10; 88:3-4; Іс. 14:15; Єз. 31:15-17
9. нечестиві живими сходять в *Sheol*, Чис. 16:30,33; Йов 7:9; Пс. 55:15
10. часто персоніфіковане як звір з величезною пастью, Чис. 16:30; Пр. 1:12; Іс. 5:14; Ав. 2:5
11. людей там називають *Repha'im* («рефаїм», тобто «духи померлих»), Йов 26:5; Пр. 2:18; 21:16; 26:14 Іс. 14:9-11)
12. Однак ЯХВЕ присутній навіть там, Йов 26:6; Пс. 139:8; Пр. 15:11

II. Новий Заповіт

А. Єврейське *Sheol* перекладається грецькою як *Hades* («Гадес», невидимий світ)

Б. Уявлення про *Hades* (досить схожі на уявлення про *Sheol*)

1. означає смерть, Мт. 16:18
2. пов'язане зі смертю, Об. 1:18; 6:8; 20:13-14
3. часто аналогічне з місцем вічної кари (*Gehenna* [«гегенна»]), Мт. 11:23 (цитата зі Старого Заповіту); Лк. 10:15; 16:23-24
4. часто аналогічне з могилою, Лк. 16:23

В. Можливо поділене (рабини)

1. частина праведних *Paradise* («Парадіз», насправді інша назва небес, пор. 2Кор. 12:4; Об. 2:7), Лк. 23:43

2. частина злих *Tartarus* (Тартарус) знаходиться значно нижче від *Hades*, 2Петр. 2:4, де знаходяться злі ангели (пор. Бут. 6; I Енох). Вона пов'язана з «безоднею», Лк. 8:31; Рим. 10:7; Об. 9:1-2,11; 11:7; 17:18; 20:1,3

Г. *Gehenna*

1. Походить від старозавітної фрази «долина Гінномових синів» (на півдні від Єрусалима). У цьому місці поклонялися фінікійському богу вогню *Molech* («Молех»; BDB 574, KB 591), приносячи йому в жертву дітей (пор. 2Цар. 16:3; 21:6; 2Хр. 28:3; 33:6), що було заборонено в Лев. 18:21; 20:2-5.
2. Єремія перетворив це місце язичницького культу на місце суду ЯХВЕ (пор. Єр. 7:32; 19:6-7). У I Еноха 90:26-27 та Сив. 1:103 воно стало місцем вогняного, вічного суду.
3. Іудеї часів Ісуса були настільки приголомшені участю своїх нащадків в ідолопоклонстві й жертвоприношенні дітей, що перетворили це місце на єрусалимський смітник. Багато метафор Ісуса щодо вічного суду пов'язані з цим смітником (вогнь, дим, черв'яки, сморід, пор. Мр. 9:44,46). Слово *Gehenna* (геєнна) використовував тільки Ісус (за винятком Як. 3:6).
4. Випадки вживання Ісусом слова *Gehenna*
  - а. вогнь, Мт. 5:22; 18:9; Мр. 9:43
  - б. вічна, Мр. 9:48 (Мт. 25:46)
  - в. місце руйнування (душі й тіла), Мт. 10:28
  - г. паралельне до *Sheol*, Мт. 5:29-30; 18:9
  - д. описує злих як «сини аду», Мт. 23:15
  - е. результат судового вироку, Мт. 23:33; Лк. 12:5
  - ж. концепт *Gehenna* є паралельним до другої смерті (пор. Об. 2:11; 20:6,14) або вогненного озера (пор. Мт. 13:42,50; Об. 19:20; 20:10,14-15; 21:8). Можливо, вогненне озеро є місцем вічного перебування людей (від *Sheol*) та злих ангелів (від *Tartarus*, 2Петр. 2:4; Юд. 1:6 або безодні, пор. Лк. 8:31; Об. 9:1-11; 20:1,3).
- з. Воно призначене не для людей, а для сатани та його ангелів, Мт. 25:41

Д. Можливо, через збіг слів *Sheol*, *Hades* та *Gehenna*,

1. всі люди спершу потрапляють до *Sheol/Hades*
2. їхнє існування там (добре/погане) посилюється після судного дня, але місце злих залишається незмінним (саме тому в Біблії короля Якова (KJV) слово *Hades* (могила) перекладено як *Gehenna* (ад).
3. Єдиний новозавітний текст, де згадуються муки перед судним днем, – то притча в Лк. 16:19-31 (Лазар та багач). *Sheol* зображується як місце покарання вже зараз (пор. Повт. Зак. 32:22; Пс. 18:1-5). Однак не можна будувати доктрину на притчі.

III. Проміжний стан між смертю та воскресінням

А. Новий Заповіт не вчить про «безсмертя душі», що є одним із стародавніх поглядів на потойбічне життя, згідно з яким

1. людські душі існують ще до початку фізичного життя
2. людські душі є вічними до і після фізичної смерті
3. фізичне тіло часто сприймається як в'язниця, а смерть людини – як її визволення й повернення до предвічного стану

Б. У Новому Заповіті є деякі посилання на безтілесний стан між смертю та воскресінням

1. Ісус каже про розділення між тілом та душею, Мт. 10:28
2. Авраам, можливо, вже зараз має тіло, Мр. 12:26-27; Лк. 16:23
3. Мойсей та Ілля з'явилися в фізичному тілі під час преображення, Мт. 17
4. Павло стверджує, що в друге пришествя Христа віруючі з Христом першими одержать свої нові тіла, I Сол. 4:13-18

5. Павло стверджує, що віруючі одержать свої нові духовні тіла в день воскресіння, 1Кор. 15:23,52
6. Павло стверджує, що віруючі не потрапляють до *Hades* після смерті, але знаходяться з Ісусом, 2Кор. 5:6,8; Фил. 1:23. Ісус переміг смерть і забрав праведних з Собою на небо, 1Петр. 3:18-22.

IV. Небо

А. Це слово вживається в Біблії в декількох значеннях.

1. атмосфера над землею, Бут. 1:1,8; Іс. 42:5; 45:18
2. зоряне небо, Бут. 1:14; Повт. Зак. 10:14; Пс. 148:4; Євр. 4:14; 7:26
3. місце знаходження Божого трону, Повт. Зак. 10:14; 1Цар. 8:27; Пс. 148:4; Еф. 4:10; Євр. 9:24 (третє небо, 2Кор. 12:2)

Б. Біблія не відкриває багатьох таємниць щодо потойбічного життя, можливо, тому що грішні люди не можуть цього зрозуміти (пор. 1Кор. 2:9).

В. Небо – то і місце (пор. Ів. 14:2-3), і Особа (пор. 2Кор. 5:6,8). Можливо, небо буде відновленим Еденським садом (Бут. 1-2; Об. 21-22). Земля буде очищена й відновлена (пор. Дії 3:21; Рим. 8:21; 2Петр. 3:10). Божий образ (Бут. 1:26-27) відновлений у Христі. Тепер близькі стосунки і глибоке спілкування, що були в Еденському саді, знову стали можливими.

Однак, це може бути й метафоричним (небо як велике кубічне місто, Об. 21:9-27), а не буквальним описом. У 1Кор. 15 різниця між фізичним тілом та духовним тілом зображена як різниця між насінням та рослиною. Також у 1Кор. 2:9 (цитата з Іс. 64:4 і 65:17) є велика обітниця й надія! Я знаю, що коли ми побачимо Його, ми будемо подібними до Нього (пор. 1Ів. 3:2).

V. Корисні видання

- А. William Hendriksen, *The Bible On the Life Hereafter* (Вільям Гендріксен, «Що написано в Біблії про потойбічне життя»)
- Б. Maurice Rawlings, *Beyond Death's Door* (Моріс Роулінгз, «За порогом смерті»)

▣ **"за Свого приходу"** Досл. *epiphany*. Це слово несе в собі ідею «яскравості, сяйва, величі або слави». Воно може відображати старозавітне уявлення про Божу присутність у хмарі слави *Shekinah* [«шекіна»] за часів блукання ізраїльтян у пустелі після виходу з Єгипту. У Пасторських посланнях це слово часто вживається стосовно другого пришествя (пор. 1Тим. 6:14; 2Тим. 1:10; 4:1,8; Тит. 2:11,13; 3:4; 2Сол. 2:8). Див. Спеціальну тему до Тит. 2:13.

Павло закликає Тимофія до певних дій у світлі реальності Судного дня/Дня воскресіння. Друге пришествя повинне підбадьорювати віруючих усіх часів, хоча свідками його стане лише одне покоління. Віруючі повинні щодня жити так, немовби це останній день!

▣ **"Свого Царства"** Під «Царством» розуміється панування Бога в серцях віруючих уже зараз, яке колись завершиться і здійсниться в усьому створінні (пор. Мт. 6:10). Тут знову Боже Царство пов'язується з Сином. Ісус Христос має три есхатологічні функції: (1) Суддя; (2) Той, Хто прийде; та (3) Цар.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЦАРСТВО БОЖЕ» (SPECIAL TOPIC: THE KINGDOM OF GOD)

У Старому Заповіті ЯХВЕ представлений як Цар Ізраїлю (пор. 1Сам. 8:7; Пс. 10:16; 24:7-9; 29:10; 44:4; 89:18; 95:3; Іс. 43:15; 44:6), а Месія – як ідеальний цар (пор. Пс. 2:6; Іс. 9:6-7; 11:1-5). Коли Ісус народився в Вифлеємі (6-4 рр. до н.е.), Царство Боже увірвалося в історію людства з новою силою та відкупленням («новий завіт», пор. Єр. 31:31-34; Єз. 36:27-36).

1. Іван Христитель проголосив наближення Царства (пор. Мт. 3:2; Мр. 1:15).

2. Ісус ясно вчив, що Царство вже явилось в Ньому і в Його вченні (пор. Мт. 4:17,23; 10:7; 12:28; Лк. 10:9,11; 11:20; 17:21; 21:31-32). Однак Царство також є майбутнім (пор. Мт. 16:28; 24:14; 26:29; Мр. 9:1; Лк. 21:31; 22:16,18).

У синоптичних паралелях, в Євангеліях від Марка та від Луки, зустрічається вираз «Царство Боже». Ісус часто навчав людей на цю тему і під «Царством» мав на увазі панування Бога в серцях людей, що колись завершиться повним Його царюванням на всій землі. Саме це мається на увазі і в Ісусовій молитві в Мт. 6:10. Матвій писав до іудеїв, і тому він віддавав перевагу виразу без імені Бога (тобто «Царство Небесне»), а Марк і Лука писали язичникам, і тому вживали ім'я Бога.

Цей вираз є ключовим в синоптичних Євангеліях. Саме на цю тему Ісус навчав у Своїй першій та останній проповідях, а також в більшості притч. Цей вираз означає царювання Бога в серцях людей вже зараз! Дивно, що Іван вжив цей вираз тільки двічі (і жодного разу в притчах Ісуса). В Євангелії від Івана ключовою метафорою є «вічне життя».

Суперечливість цієї фрази спричинена двома пришестями Христа. У Старому Заповіті в фокусі знаходиться лише одне пришестя Божого Месії – Його войовниче, славне пришестя, коли Він прийде судити світ; але в Новому Заповіті виявляється, що Він прийшов в перший раз як Страждальний Раб Іс. 53 і смиренний цар Зах. 9:9. Дві юдейські епохи (див. Спеціальну тему: «Цей вік і прийдеший вік»), вік зла і новий вік праведності, збіглися в часі. Нині Ісус царює в серцях віруючих, але колись Він зацарює над усім створінням. Він прийде, як провістив Старий Заповіт (пор. Об. 19)! Віруючі живуть у двох станах Божого Царства: теперішньому, що «вже настав», і водночас майбутньому, що «ще не настав» (пор. Гордон Фі та Дуглас Стюарт, «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» [Gordon D. Fee and Douglas Stuart, *How to Read The Bible For All Its Worth*], с. 131-134).

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЦАРСТВО БОЖЕ» (SPECIAL TOPIC: THE KINGDOM OF GOD)

4:2 "Проповідуй Слово" Це перше з ряду дев'яти дієслів в аористі наказового способу. Наша вістка (*logos*) – то Сам Ісус (пор. Кол. 4:3). Він – це Євангеліє! Він – «Слово» (Ів. 1:1).

▣ **"допоминайся вчасно-невчасно"** Це аорист активного стану наказового способу. Досл. «сезонно» (*eukairōs*) та «несезонно» (*akairōs*). Таким є «Велике доручення» християн (пор. Мт. 28:18-20; Лк. 24:46-47; Дії 1:8). Коли сумніваєшся – проповідуй Євангеліє! Це завжди доцільно!

▣ **"докоряй"** Досл. «випробовуй, щоб довести» (пор. 1Тим. 5:20; Тит. 1:13; 2:15).

▣ **"забороняй"** Це ще один аорист активного стану наказового способу (пор. Лк. 17:3; 23:40).

5:9 "переконуй" І це теж аорист активного стану наказового способу. Слово «підбадьорювати» походить із того самого кореня. Докоряти й забороняти без підбадьорення і терпіння не по-християнськи (пор. 2Тим. 3:10; 1Тим. 1:16).

▣ **"з терпеливістю"** Див. примітку до 1Тим. 1:16.

4:3 "Настане бо час" Це стосується часів Павла, в певному сенсі кожного дня і винятково останніх днів (пор. 2Тим. 3:1; 1Тим. 4:1-2).

▣ **"здорової науки не будуть триматись"** Багато слів у Пасторських посланнях також зустрічаються в творах Луки. Можливо, Павло користувався послугами Луки як писаря, коли писав ці листи.

Лука часто вживав слово «здоровий» у прямому й переносному значеннях (пор. Лк. 5:31; 7:10; 15:27 і т.д.). В Пасторських посланнях вчення і віра часто називаються «здоровими» (пор. 1Тим. 4:6; 6:3; 2Тим. 1:13; 4:8; Тит. 1:9,13; 2:1,2,8).

▣ **"щоб вони їхні вуха влещували"** Цей вислів стосується лжевчителів (пор. 2Тим. 4:4) та їхніх послідовників. Вони чують тільки те, що бажають чути!

- ▣ **"виберуть собі вчителів"** Вони хочуть чути тільки
1. тих, хто погоджується з ними (пор. Єр. 5:31)
  2. тих, хто поширює нові та «спекулятивні» вчення
  3. багато різних вчителів (завжди ходять на нові семінари)

4:4 "відвернуть... нахилияться" Перше слово вживається стосовно збочення в Тит. 1:14 (пор. 2Сол. 2:11) та покидання в 2Тим. 1:15.

Друге слово часто вживається в Пасторських посланнях (пор. 1Тим. 1:6; 5:15; 6:20; 2Тим. 4:4).

Обидва слова пов'язані із старозавітним уявленням про праведність як лінійку (або прямий кут), а гріх – як відхилення від стандарту. Ці лжевчителі відвертаються від здорової доктрини та нахилиються до байок!

▣ **"від правди"** Див. 1Тим. 2:4, Спеціальна тема: «Істина».

▣ **"байок"** Цей концепт широко використовується в Пасторських посланнях (пор. 1Тим. 1:4; 4:7; Тит. 1:14; 3:9; 2Петр. 1:16). Він може стосуватися

1. гностичних *еонів* (ангельських сфер між вищим добрим богом та меншими духовними істотами, які створили матерію)
2. юдейських месіанських родоводів
3. деяких неканонічних «Євангелій»

Про різні значення та відтінки значень слова «міф» див. Г.Б. Керд, «Мова та образність Біблії» (G. B. Caird, *The Language and Imagery of the Bible*), с. 219-242.

4:5 Це ще одне протиставлення дій Тимофія та лжевчителів.

NASB	«будь тверезим у всьому»
NKJV	«будь пильний у всьому»
NRSV	«завжди будь тверезим»
TEV	«володій собою в усіх обставинах»
NJB	«повинен бути непохитним весь час»

Це наказовий спосіб теперішнього часу активного стану. Тут мова йде не про повну відмову від вживання вина, але про врівноважений стан. Див. детальну примітку до 1Тим. 3:2.

NASB	«терпи лихо»
NKJV	«терпи недугу»
NRSV, TEV	«терпи страждання»

У цьому вірші три дієслова стоять в аористі активного стану наказового способу. Це слово вживається тричі в 2Тим. (пор. 2Тим. 1:8; 2:3,9; 4:5). Воно означає переслідування та нещастя через участь у служінні Євангелія.

▣ **"виконуй працю благовісника"** Це друге дієслово в аористі активного стану наказового способу. Іменник «євангеліст» зустрічається лише три рази в Новому Заповіті.

1. Пилип, один із семи (пор. Дії 21:8)
2. лідерський дар помісної церкви (пор. Еф. 4:11)
3. і тут

Слово «Євангеліє» (*euangelion*) буквально означає «добра вістка», а євангеліст (*euangelistēs*) – це той, хто звіщає цю вістку.

Євангеліст – це духовний дар, даний церкві (пор. Еф. 4:11), а євангелізм або проповідь Євангелія – відповідальність кожного віруючого (пор. 1Петр. 3:15; Кол. 4:6). Віруючі повинні не тільки визнавати цей наказ Ісуса (пор. Мт. 28:18-20; Лк. 24:47; Дії 1:8), але й жити ним кожен день!

▣ **"сповняй свою службу"** Це третє дієслово в аористі активного стану наказового способу. Служіння Євангелію без євангелізму не є повним служінням (пор. Кол. 4:17). Євангелізм є самим серцем Бога, ціллю Христової жертви та першим завданням Духа.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 2ТИМ. 4:6-8

⁶Бо я вже за жертву стаю, і час відходу мого вже настав. **⁷**Я змагався добрим змагом, свій біг закінчив, віру зберіг. **⁸**Наостанку мені призначається вінок праведности, якого мені того дня дасть Господь, Суддя праведний; і не тільки мені, але й усім, хто прихід Його полюбив.

4:6 "за жертву стаю" Досл. «вливаюся як лита жертва». Це теперішній час пасивного стану дійсного способу. Ця фраза вживається в Фил. 2:17 стосовно старозавітного жертвоприношення вина (пор. Вих. 29:40; Чис. 15:4-7,9-10; 28:7,10,14,15,24). Павло сприймав своє життя як жертвоприношення Христу.

▣ **"час відходу мого вже настав"** Це перфект активного стану дійсного способу. Слово *analysis* («аналіз») зустрічається тільки тут у Новому Заповіті, але дієслівна форма неодноразово вживається для описання судна, що відходить від причалу (пор. Лк. 12:36). У Фил. 1:23 це слово є метафорою смерті. Це останнє послання Павла перед тим, як його стратили в прибіл. 67-68 рр. н.е. (Нерон наклав на себе руки в 68 р. н.е.).

4:7 "Я змагався добрим змагом" Це перше з трьох дієслово в перфекті медіального стану дійсного способу. Павло описував своє служіння спортивними (1Кор. 9:27; Фил. 3:13-14) та військовими (пор. Еф. 6:10-18) метафорами. Він сам робив те, до чого закликав Тимофія (пор. 1Тим. 1:18; 6:12).

▣ **"свій біг закінчив"** Це друге дієслово в перфекті активного стану дійсного способу. Павло знав, що його смерть близька. Він здійснив пророцтво Ананії в Діях 9:15 (пор. Дії 26:32). Він проповідував усім, про кого було сказано в тому пророцтві, а тепер і кесарю.

▣ **"віру зберіг"** Це ще одне дієслово в перфекті активного стану дійсного способу. Тут йдеться про

1. доктрину
2. вірність
3. спортивну метафору гри за правилами (пор. 1Кор. 9:27)

4:8 "вінок праведности" Це або (1) не наша власна праведність, але залічена нам праведність Христа, або (2) хриstopодібне життя віруючих. Це слово означає лавровий вінець, який отримував переможець спортивного змагання. Ім'я «Степан» походить із цього грецького слова. В Новому Заповіті повідомляється про кілька вінців, призначених віруючим:

1. нетлінний вінок (1Кор. 9:25)
2. вінок праведності (2Тим. 4:8)
3. вінець життя (Як. 1:12; Об. 2:10)
4. вінок слави (1Петр. 5:4)
5. золотий вінець (Об. 4:4)

Див. Тит. 2:12, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ПРАВЕДНІСТЬ».

▣ **"Господь, Суддя праведний"** Слово «Господь» могло означати ЯХВЕ, тому що Він названий Суддею (пор. Бут. 18:25; Пс. 5:6; 94:2; Йоїл 3:12; Євр. 12:23; Як. 4:12), або Ісуса, тому що цей суд пов'язаний з «Його приходом» (пор. 2Тим. 1:10; 4:1,8; 1Тим. 6:14; Тит. 2:13). ЯХВЕ призначив Ісуса Суддею (пор. Мт. 25:31-46; Дії 17:31; 2Кор. 5:10; див. примітку до 2Тим. 4:1).

▣ **"мені того дня дасть"** Ці слова орієнтовані на кінцеві часи (есхатологічно-орієнтовані; пор. 2Тим. 1:18; 4:1). Павло вірив, що віруючі після смерті йдуть до Господа (пор. 2Кор. 5:8), але для отримання нагород та повноти спілкування чекають Дня воскресіння (пор. 1Сол. 4:13-18).

▣ **"але й усім, хто прихід Його полюбив"** Тут ідеться про палке очікування другого пришестя Господа. В ньому вже немає страху, а навпаки, є радість! Це ознака істинного християнства!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 2ТИМ. 4:9-15

⁹Подбай незабаром прибути до мене. ¹⁰Бо Димас мене кинув, цей вік полюбивши, і пішов до Солуня, Крискент до Галатії, Тит до Далматії. ¹¹Зо мною сам тільки Лука. Візьми Марка, і приведи з собою, бо мені він потрібний для служби. ¹²А Тихика послав я в Ефес. ¹³Як будеш іти, то плаща принеси, що його я в Троаді залишив у Карпа, і книжки, особливо пергаменові. ¹⁴Котляр Олександр накоїв був лиха чимало мені... Нехай Господь йому віддасть за його вчинками! ¹⁵Стережись його й ти, бо він міцно противився нашим словам!

4:9 "Подбай незабаром прибути до мене" Павло був самотнім (пор. 2Тим. 4:21; Тит. 3:12) і мав проблеми з зором (пор. 2Кор. 12:7), через що самотність була особливо тяжкою для нього.

4:10 "Димас мене кинув" Такий вчинок Димаса можна пояснити історичним контекстом: Павло був у в'язниці й чекав на смертельний вирок. Неясно, чи було те, що він кинув Павла, якимось пов'язано з його вірою в Христа.

4:10 "полюбивши" Це слово (дієприкметник аориста активного стану) є формою дієслова *agapaō*. Дієслова *agapaō* та *phileō* є синонімами в Новому Заповіті (див. Ів. 3:35; 5:20; 11:3,5).

▣ **"цей вік"** Див. Спеціальну тему до 1Тим. 6:17. Димас вибрав тимчасове замість вічного. Тяжіння цього світу дуже сильне, але швидкоплинне (пор. 1Ів. 2:15-17).

▣ **"пішов до Солуня"** Пор. Филип. 24 з Діями 20:4. Аристарх, а можливо й Димас, був із Солуня.

▣ **"Крискент до Галатії"** У грецькому тексті є різночитання стосовно місця, куди пішов Крискент.

1. Мала Азія (західна частина сучасної Туреччини), римська провінція Галатія (пор. манускрипти А, D, F, G)
2. південний регіон Франції, тоді відомий під назвою Галлія (Галатія, пор. манускрипти κ, С)
3. Галілея в Палестині (пор. Вульгата, коптська та вірменська версії)

Четверте видання «Грецького Нового Заповіту» Об'єднаних біблійних товариств (UBS⁴) дає «Галатії» (№1) рейтинг «В» (майже точно). Якщо прийняти варіант №2, то це підтверджує, що Павло насправді відвідав східне Середземномор'я.

▣ **"Тит до Далматії"** Тит був одним із вірних апостольських делегатів Павла (пор. 2Кор. 3:2; 7:6; 8:6,16,23; 12:18; Гал. 2:1,3; Тит. 1:4). Далматія була римською провінцією в південній частині Ілліріка (пор. Рим. 15:19, колишня Югославія). Павло проповідував там в Діях 20:1. Це на півночі Македонії. Це доручення є останньою згадкою про Тита в Новому Заповіті.

4:11 "Лука" Він був лікарем язичницького походження (пор. Кол. 4:14; Филип. 1:24 та частини книги Дії, де оповідання ведеться від першої особи множини). Можливо, слово «лікар» просто означало освічену людину. Серед авторів Нового Заповіту Лука – єдиний неіудей (його перу належать Євангеліє від Луки, Дії Апостолів і, можливо, він записував Пасторські послання під диктовку Павла).

▣ **"Марк"** Тобто Іван Марк, в домі його, можливо, проводилася Таємна вечеря (пор. Дії 12:12). Він був разом з Павлом та Варнавою в першій місіонерській подорожі, але з деяких причин полишив команду (пор.

Дії 15:38). Павло і Варнава сперечалися стосовно участі Марка в другій місіонерській подорожі, і через цю суперечку розійшлися та створили дві окремі місіонерські команди (пор. Дії 15:36-41). Пізніше Павло та Марк примирилися (пор. Кол. 4:10).

4:12 "Тихик" Павло провів найбільше часу в Ефесі та доклав найбільше зусиль для роботи з ефеською церквою. Тимофій знаходився в Ефесі, коли Павло писав Перше Послання до Тимофія. Тихик був довіреним посланцем Павла (пор. Дії 20:4; Кол. 4:7; Еф. 6:21; Тит. 3:12) і, можливо, саме він відніс Тимофію Друге Послання, а потім зайняв місце Тимофія.

4:13 "плаща" Це був великий, важкий плащ, який взимку також служив спальним мішком.

▣ **"Троаді"** Троада була портовим містом на західному узбережжі сучасної Туреччини. Там Павло побачив «видіння македонянина», про яке записано в Діях 16:6-10. Видно, Павло в якийсь момент розпочав був там служіння.

▣ **"і книжки, особливо пергаменові"** Навіть Павло відчував потребу навчатися й читати. «Пергамен» (тобто «пергамент») означає шкіру молодих тварин, що використовувалася для письма. Назва походить від міста Пергама, де пергамент був винайдений. Це був дуже дорогий, але стійкий матеріал для письма. Мабуть, Павло мав на увазі сувої Старого Заповіту. Під «книжками» він міг мати на увазі листи або документи. Однак все це припущення.

4:14 "Олександр" Це було широко розповсюджене ім'я, тому ми не впевнені, ким саме був цей Олександр:

1. той, хто згадується в Діях 19:33-34
2. лжевчитель, який згадується в 1Тим. 1:20 разом із Гіменеєм
3. інший невідомий Олександр

Це черговий прикладом противника Євангелія, як за межами церкви, так і всередині.

▣ **"Нехай Господь йому віддасть за його вчинками"** Можна перекласти це речення без «нехай» – «Господь йому віддасть за його вчинками». Як Сам Бог є моральним та етичним, так і Його створіння. Люди розбиваються на Божих стандартах. Ми пожинаємо те, що сіємо. Це стосується як віруючих (але не впливає на їхнє спасіння), так і невіруючих (пор. Йов 34:11; Пс. 28:4; 62:12; Пр. 24:12; Екл. 12:14; Єр. 17:10; 32:19; Мт. 16:27; 25:31-46; Рим. 2:6; 14:12; 1Кор. 3:8; Гал. 6:7-10; 2Тим. 4:14; 1Петр. 1:17; Об. 2:23; 20:12; 22:12).

▣ **"Стережись його"** Це дієслово стоїть в теперішньому часі медіального стану наказового способу. Треба постійно пильнувати. Зло існує та діє безжалісно! Воно приходить як ззовні, так і зсередини!

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 2ТИМ. 4:16-18

¹⁶При першій моїй обороні жаден не був при мені, але всі покинули мене... Хай Господь їм того не полічить! ¹⁷Але Господь став при мені та й мене підкріпив, щоб проповідь виконалась через мене, та щоб усі погани почули її. І я визволився з пащі лев'ячої... ¹⁸А від усякого вчинку лихого Господь мене визволить та збереже для Свого Небесного Царства. Йому слава на віки вічні, амінь!

4:16 "При першій моїй обороні" З цього грецького слова *apologia* походить англійське «apology» («вибачення»). Це слово вживалося в значенні правового захисту (пор. Дії 19:33; 22:1; 26:1,2,24). Павло захищав, пояснював та проголошував Євангеліє на кількох судових засіданнях як в Палестині, так і в Римі (пор. Дії 9:15).

▣ **"жаден не був при мені, але всі покинули мене"** Цим можна пояснити 2Тим. 4:10. Як послідовники Ісуса були перелякані після Його арешту, так і помічники Павла лякалися й полишали його (Димас).

В римській судовій системі часів Апостола Павла перед формальним судовим засіданням проводилося попереднє розглядання справи. Видно, в цьому процесі ніхто не виступив свідком на стороні Павла. Існують два грецьких варіанта часу цього дієслова.

1. імперфект – манускрипти A, C, D^{2,3}, F, G, L
2. аорист – манускрипти x, D* (в тексті UBS⁴)

У текстовому коментарі Брюса Метцгера (Bruce Metzger; с. 649) відзначається, що така саме плутаниця зустрічається і в 2Тим. 4:10,13 та 20.

▣ **"Хай Господь їм того не полічить"** Павло повторює слова Ісуса на хресті (пор. Лк. 23:34) та Стефана в Діях 7:60, але зверніть увагу також на його слова про відповідальність в 2Тим. 4:14.

4:17 "Господь став при мені" Ісус обіцяв бути з нами в Мт. 28:20. Те саме дієслово вживається в тексті, де Павло отримав надприродне підбадьорення в Діях 23:11 та 27:23 (також див. Дії 18:9).

▣ **"та й мене підкріпив"** Павло часто говорить про те, як Христос підкріплює його (пор. Еф. 3:16; Фил. 4:13; Кол. 1:11; 1Тим. 1:12; 2Тим. 2:1).

▣ **"щоб проповідь виконалась"** Павло був посланий апостолом до язичників або поган (пор. Дії 9:15; 22:21; 23:11; 26:17; Рим. 1:5; 11:13; 15:16; Гал. 1:16; 2:7; Еф. 3:1-8; 1Тим. 2:7).

▣ **"я визволився з пащі лев'ячої"** Оскільки Павло як римський громадянин не міг бути кинутий на розтерзання диких звірів, ця фраза може бути старозавітною ідіомою, що означає (1) як Бог визволяє віруючих від ворогів або (2) як Бог визволяє їх від смерті. Читайте Пс. 7:2; 22:21 та 35:17. Можливо, перший суд Павла завершився без вироку.

У Новому Заповіті люди неодноразово описуються як звірі.

1. Мт. 10:16
  - а. віруючі – вівці, змії та голубки
  - б. невіруючі – вовки
2. Лк. 13:32 – Ірод як лисиця
3. Мт. 15:26-27; Фил. 3:2; 2Петр. 2:22; Об. 22:15 – собаками називають поганів, лжевчителів та невіруючих

4:18 "Господь" У цьому вірші (та в 2Тим. 4:14) слово «Господь» може означати ЯХВЕ, але в 17-му вірші (та в 2Тим. 4:1) це слово означає Ісуса. «Ісус» є найкращим варіантом для всіх випадків вживання цього слова в 4-й главі.

NASB	«визволить мене від усякого злого вчинку»
NKJV	«врятує мене від усякого злого діла»
NRSV	«визволить мене від усякого злого нападу»
TEV	«визволить мене від усякого зла»
NJB	«визволить мене від усіх злих замахів на мене»

Павло знав, що Господь із ним, за нього та в ньому. Він також усвідомлював, що протидія людей походить від сатани або демонів (пор. Еф. 6:10-19). Проповідь Євангелія завжди викликає протидію зла!

Ця фраза тим дивовижніша й парадоксальніша, що Павло написав її, чекаючи смертного вироку!

▣ **"збереже для Свого Небесного Царства"** Див. 1Тим. 6:17, СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ЦЕЙ ВІК І ПРИЙДЕШНІЙ ВІК».

▣ **"Йому слава на віки вічні"** Павло часто раптово починає славити Бога (два гарних приклади: Рим. 11:36; Еф. 3:14-21).

▣ "амінь" Див. Спеціальну Тему до Тит. 2:12.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 2ТИМ. 4:19-21

¹⁹Поздоров Прискиллу й Акилу та дім Онисифора. ²⁰Ераст позостався в Коринті, а Трохима лишив я слабого в Мілеті. ²¹Попильнуй прийти до зими. Вітає тебе Еввул, і Пуд, і Лин, і Клавдія, і вся браття.

4:19 "Прискиллу й Акилу" Ім'я жінки (Прискилла) стоїть першим в Діях 18:18,26; Рим. 16:3 і тут; ім'я її чоловіка стоїть першим в Діях 18:2 та 1Кор. 16:19. Писати ім'я жінки перед іменем чоловіка було дуже незвичним в тій культурі; можливо, її ім'я стоїть першим тому, що вона походила з римського знатного роду. Або вона мала сильніший характер. Це подружжя, як і Павло, займалося виготовленням наметів, і вони були добрими товаришами Павла та його співробітниками в Євангелії.

▣ "Онисифор" Див. примітку до 2Тим. 1:16-18.

4:20 "Ераст" Це ім'я згадується також в Діях 19:22 та Рим. 16:23, але, скоріш за все, це був інший Ераст.

▣ "Трохима лишив я слабого" Цей чоловік згадується в Діях 20:4; 21:29 і, можливо, в 2Кор. 8:19-22.

В нас є багато запитань до авторів Нового Заповіту. Одна з тем, що хвилюють усіх віруючих, – то фізичне зцілення. В Діях (пор. Дії 19:12; 28:7-9) Павло має силу зціляти людей, але тут, а також в 2Кор. 12:7-10 та Фил. 2:25-30, він, здається, не має такої сили. Чому одні зцілюються, а інші – ні? І чи закрилося для нас «вікно» зцілення, що колись було відкритим?

Безумовно, я вірю в надприродного милостивого Отця, що зціляв і зціляє людей як фізично, так і духовно, але чому зцілення спочатку начебто траплялося постійно, а потім раптом зникло? Я не думаю, що це пов'язане з вірою людини, адже Павло безсумнівно мав віру (пор. 2Кор. 12). Я вірю, що зцілення та інші чудеса підтверджували істинність та достовірність Євангелія, як і нині вони все ще трапляються в регіонах, де Євангеліє звіщається вперше. Проте я відчуваю, що Бог хоче, щоб ми ходили вірою, а не видінням. Крім того, Бог часто допускає фізичні хвороби в життя віруючих

1. як тимчасову кару за гріх
2. як наслідки життя в грішному світі
3. в допомогу віруючим, щоб вони досягали духовної зрілості

Для мене проблема в тому, що я ніколи не знаю, чому саме Бог допустив конкретну хворобу в моє життя! Я молюся про волю Божу в кожному конкретному випадку, і роблю це не тому, що не вірю в зцілення, але тому, що стараюся надати милостивому Богові можливість здійснити Свою волю в житті кожної людини.

▣ "в Мілеті" Мілет був морським портом в західній частині Малої Азії (захід сучасної Туреччини), на півдні від Ефеса.

4:21 "Попильнуй прийти до зими" Павло був на самоті й мабуть страждав від слабого зору. Взимку кораблі переставали плавати, і з початком сезону штормів ніхто вже не міг прийти до Павла (пор. Тит. 3:21).

▣ Про цих віруючих нам нічого не відомо з інших частин Нового Заповіту. Але Богу про них усе відомо!

За одним ранньоцерковим переданням (список римських єпископів від Іренея), чоловік на ім'я «Лінус» був керівником церкви в Римі від кінця 60-х до кінця 70-х років.

ПЕРЕКЛАД ПРОФ. ІВАНА ОГІЄНКА: 2ТИМ. 4:22

²²Господь з твоїм духом! Благодать з вами! Амінь.

4:22 Ці слова мабуть були написані Павлом власноручно, щоб підтвердити достовірність листа (пор. 2Сол. 2:2; 3:17).

▣ **"Господь"** В англійській версії NKJV сказано «Господь Ісус Христос», згідно з манускриптами κ^2 , С, D, K, L, P, а також з більшістю мінускульних текстів та версій. Такий само довгий вислів у Біблії короля Якова (KJV) має місце в 2Тим. 4:1. UBS⁴ дає короткому варіанту рейтинг «В» (майже точно), за манускриптами κ^* , F, G, та давньолатинською і коптською версіями.

Переписчики явно заплуталися в написанні цього титулу. У манускрипті «А» сказано «Господь Ісус», як і в давньолатинській версії та в Вульгаті. По суті останнє речення має вісім варіантів в грецьких манускриптах (див. текстовий коментар Метцгера [Metzger], с. 651).

▣ **"з твоїм духом"** Займенник «твоїм» стосується Тимофія (пор. Фил. 1:25). Слово «дух» тут пишеться з малої літери, адже розуміється дух Тимофія.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА: «ДУХ (PNEUMA) У НОВОМУ ЗАПОВІТІ» (SPECIAL TOPIC: SPIRIT [PNEUMA] IN THE NT)

Грецьке слово «дух» вживається в Новому Заповіті по-різному. Нижче наводимо деякі показові приклади.

А. про триєдиного Бога (див. Спеціальну тему: «Трійця»).

1. про Отця (пор. Ів. 4:24)
2. про Сина (пор. Рим. 8:9-10; 2Кор. 3:17; Гал. 4:6; 1Петр. 1:11)
3. про Святого Духа (пор. Мр. 1:11; Мт. 3:16; 10:20; Ів. 3:5,6,8; 7:39; 14:17; Дії 2:4; 5:9; 8:29,35; Рим. 1:4; 8:11,16; 1Кор. 2:4,10,11,13,14; 12:7)

Б. про силу людського життя

1. про Ісуса (пор. Мр. 8:12; Ів. 11:33,38; 13:21)
2. про людуство (пор. Мт. 22:43; Дії 7:59; 17:16; 20:22; Рим. 1:9; 8:16; 1Кор. 2:11; 5:3-5; 7:34; 15:45; 16:18; 2Кор. 2:13; 7:13; Фил. 4:23; Кол. 2:5)
3. те, що Дух чинить в духах людей та через них
  - а. «не дух неволі», але «Дух синівства» - Рим. 8:15
  - б. дух лагідності – 1Кор. 4:21
  - в. дух віри – 2Кор. 4:13
  - г. дух премудрості та відкриття в пізнанні Його – Еф. 1:17
  - д. не дух страху, але сили, любові й здорового розуму – 2Тим. 1:7
  - е. дух обмани та Дух правди – 1Ів. 4:6

В. про духовний світ

1. духовні істоти
  - а. добрі (ангели, пор. Дії 23:8-9; Євр. 1:14)
  - б. злі (демони, пор. Мт. 8:16; 10:1; 12:43,45; Дії 5:16; 8:7; 16:16; 19:12-21; Еф. 6:12)
  - в. привиди (пор. Лк. 24:37)
2. духовна проникливість (пор. Мт. 5:3; 26:41; Ів. 3:6; 4:23; Дії 18:25; 19:21; Рим. 2:29; 7:6; 8:4,10; 12:11; 1Кор. 14:37)
3. духовні речі (пор. Ів. 6:63; Рим. 2:29; 8:2,5,9,15; 15:27; 1Кор. 9:11; 14:12)
4. духовні дари (пор. 1Кор. 12:1; 14:1)
5. натхнення Духа (пор. Мт. 22:43; Лк. 2:27; Еф. 1:17)
6. духовне тіло (пор. 1Кор. 15:44-45)

Г. характеризує

1. відношення світу (пор. Рим. 8:15; 11:8; 1Кор. 2:12)
2. процес мислення людини (пор. Дії 6:10; Рим. 8:6; 1Кор. 4:2)

Д. про фізичний світ

1. вітер (пор. Мт. 7:25,27; Ів. 3:8; Дії 2:2)
2. подих (пор. Дії 17:25; 2Сол. 2:8)

Очевидно, що цей термін треба тлумачити в його безпосередньому контексті. Є різні відтінки значення, що можуть вказувати на (1) фізичний світ; (2) невидимий світ; (3) також осіб у цьому фізичному світі та духовному світі.

Святий Дух є тією особою триєдиного Бога, яка найбільш активно діє на нинішньому етапі історії. Новий вік Духа настав. Все добре, святе, праведне та істинне пов'язане з Ним. Його присутність, дари і служіння є суттєво важливими для проповіді Євангелія та успіху Царства Божого (пор. Ів. 14 і 16). Він повертає увагу не до Себе, а до Христа (пор. Ів. 16:13-14). Він докоряє, переконує, спонукає, хрестить і доводить до зрілості всіх віруючих (пор. Ів. 16:8-11).

▣ **"Благодать з вами"** Тут вжитий займенник множини. Хоча всі Пасторські послання були адресовані окремим людям, вони призначалися для голосного публічного прочитання в домашніх церквах (пор. 1 Тим. 6:21; Тит. 3:15).

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Цей коментар є для вас навчальним путівником, а отже, ви залишаєтеся відповідальними за власне тлумачення Біблії. Кожен із нас повинен рухатися в світлі того, чим ми володіємо. Пріоритет в процесі тлумачення належить вам, Біблії та Святому Духу. Ви не повинні перекладати цю відповідальність на автора-коментатора.

Ці запитання для обговорення мають допомогти Вам обдумати основні теми цієї глави книги. Ціль запитань – примусити Вас задуматися, а не нав'язати Вам які-небудь остаточні догми.

1. Що таке євангеліст?
2. Чи повинен кожний християнин свідчити словесно?
3. Чи вказують вірші 5-8 на те, що Павло чекав на смерть?
4. Що сталося з Димасом?
5. Чому Павло не міг зцілити Трохима?
6. Чому в останньому реченні Послання Павло вживає займенник множини «з вами»?

КОРОТКІ ВИЗНАЧЕННЯ ГРЕЦЬКИХ ГРАМАТИЧНИХ ТЕРМІНІВ

Загальногрецький діалект койне, що його часто називають елліністичним, був спільною мовою Присередземномор'я від часу завоювань Олександра Македонського (336-323 до н.е.) протягом приблизно восьмисот років (300 до н.е. - 500 н.е.). Він був не просто спрощеною класичною грецькою мовою, але в багатьох аспектах новою формою грецької мови, що стала другою мовою народів стародавнього Близького Сходу та Присередземномор'я.

Грецька мова Нового Заповіту є унікальною також через те, що першою мовою авторів Нового Заповіту, окрім Луки та автора Послання до євреїв, напевно, була арамейська. І тому їхні тексти написані під впливом ідіом та структурних форм арамейської мови. Також вони читали й цитували Септуагінту (грецький переклад Старого Заповіту), що вона теж була написана грецьким койне. До того ж Септуагінта була створена іудейськими богословами, для яких грецька мова не була рідною.

Це ще раз нагадує нам, що Новий Заповіт не можна вкладати в рамки граматичної структури. Він є унікальним, але він має багато спільного з (1) Септуагінтою, (2) іудейськими творами такими авторів, як Йосип Флавій, і (3) папірусами, знайденими в Єгипті. Як же нам слід підходити до граматичного аналізу Нового Заповіту?

Грамматичні особливості грецького койне взагалі та новозавітного грецького койне є досить гнучкими. В час написання Нового Заповіту відбувалося спрощення граматики. Ми будемо керуватися насамперед контекстом. Слова мають значення лише в ширшому контексті, і тому граматичну структуру можна зрозуміти лише в світлі (1) стилю конкретного автора та (2) конкретного контексту. Неможливо дати остаточні визначення грецьким формам та структурам.

У грецькому койне головну роль відігравало дієслово. Ключ до тлумачення часто знаходиться в типі та формі ДІЄСЛІВ. В більшості головних речень ДІЄСЛОВО стоїть першим, тим самим підкреслюється його важливе місце. Аналізуючи грецьке ДІЄСЛОВО, треба брати до уваги три аспекти: (1) основний наголос ЧАСУ, СТАНУ та СПОСОБУ (морфологія); (2) головне значення конкретного ДІЄСЛОВА (лексикографія); та (3) розвиток контексту (синтаксис).

I. ЧАС

А. Час або аспект, пов'язаний з відношенням ДІЄСЛІВ до доконаної чи недоконаної дії. Це часто називають «ПЕРФЕКТОМ» та «ІМПЕРФЕКТОМ».

1. ПЕРФЕКТНІ ЧАСИ вказують на минулу дію, результат якої існує і тепер. Повідомляється лиш те, що дана дія відбулася! Коли вона розпочалася, чи продовжувалася вона або досягла кульмінації – про це не повідомляється.
2. ІМПЕРФЕКТНІ ЧАСИ вказують на триваючий процес даної дії. Дія може бути описана як послідовна, неперервна, поступова, тощо.

Б. Часи можна категоризувати згідно з поглядом автора на розвиток дії

1. Дія відбулася = АОРИСТ
2. Дія відбулася й її результат існує і тепер = ПЕРФЕКТ
3. Дія відбулася в минулому й її результати існували тоді, але тепер вже не існують = ПЛЮСКВАМПЕРФЕКТ
4. Дія відбувається = ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС
5. Дія відбувалася = ІМПЕРФЕКТ
6. Дія відбудеться = МАЙБУТНІЙ ЧАС

Конкретним прикладом того, як ці ЧАСИ допомагають у тлумаченні, може слугувати слово «спасати». Це слово вживається в різних часах, які вказують на процес та кульмінацію спасіння:

1. аорист – «спаслися» (пор. Рим. 8:24)
2. перфект – «спаслися й результат існує і тепер» (пор. Еф. 2:5,8)
3. теперішній час – «спасається» (пор. 1Кор. 1:18; 15:2)
4. майбутній час – «спасемося» (пор. Рим. 5:9, 10; 10:9)

В. Зосереджуючи увагу на ЧАСІ ДІЄСЛОВА, тлумачі шукають причину, чому саме автор вирішив вжити саме цей ЧАС. Стандартним «простим» часом був АОРИСТ. Це була звичайна «неспецифічна», «немаркована» або «непозначена» форма ДІЄСЛОВА. Вона може виражати широкий спектр значень, що конкретно визначаються контекстом. Ця форма просто стверджує, що щось відбулося, сталося. Вона має аспект минулого часу лише в ДІЙСНОМУ СПОСОБІ. Інші ЧАСИ виявляють більш конкретні аспекти. Які саме?

1. ЧАС ПЕРФЕКТА. Вказує на доконану дію з триваючим результатом. В якомусь сенсі цей час поєднує в собі АОРИСТ і ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС. У фокусі зазвичай знаходиться триваючий результат дії або завершення дії (напр.: Еф. 2:5 і 8: «ви спаслися й залишаєтеся спасеними»).
2. ЧАС ПЛЮСКВАМПЕРФЕКТА. Цей час подібний ПЕРФЕКТУ, але триваючого результату більш не існує. Напр.: Ів. 18:16 «Петро стояв біля дверей надворі».
3. ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС. Вказує на недоконану або незавершену дію. У фокусі зазвичай знаходиться продовження події. Напр.: Ів. 3:6 і 9: «Кожен, хто в Ньому перебуває, не продовжує грішити». «Кожен, хто родився від Бога, не продовжує чинити гріх».
4. ЧАС ІМПЕРФЕКТА. У цьому часі зв'язок з ТЕПЕРІШНІМ ЧАСОМ є аналогічним до зв'язку між ПЕРФЕКТОМ та ПЛЮСКВАМПЕРФЕКТОМ. ІМПЕРФЕКТ вказує на недоконану дію, що відбувалася, але тепер припинилася, або на початок дії в минулому. Напр.: Мт. 3:5: «тоді весь Єрусалим продовжував виходити до нього» або «тоді весь Єрусалим почав виходити до нього».
5. МАЙБУТНІЙ ЧАС. Вказує на дію, що відбудеться в майбутньому. В фокусі цього часу стоїть потенціал дії, а не її здійснення. Цей час нерідко виражає певність дії. Напр.: Мт. 5:4-9: «Блаженні... бо вони будуть...»

II. СТАН

- А. СТАН визначає відношення між дією ДІЄСЛОВА та його СУБ'ЄКТОМ.
- Б. АКТИВНИЙ СТАН був звичайним очікуваним і «ненаголошеним» способом ствердження того, що суб'єкт виконує дію ДІЄСЛОВА.
- В. ПАСИВНИЙ СТАН вказував на те, що суб'єкт підлягав дії ДІЄСЛОВА, яку виконував інший, зовнішній суб'єкт. Цей зовнішній суб'єкт, що виконував дію, позначався в грецькому Новому Заповіті такими ПРИЙМЕННИКАМИ й відмінками:
  1. особовий прямий суб'єкт – *huro* у ВІДДІЛЬНОМУ ВІДМІНКУ (пор. Мт. 1:22; Дії 22:30).
  2. особовий непрямий суб'єкт – *dia* у ВІДДІЛЬНОМУ ВІДМІНКУ (пор. Мт. 1:22).
  3. безособовий суб'єкт – як правило, *en* в ОРУДНОМУ ВІДМІНКУ.
  4. іноді або особовий, або безособовий суб'єкт – лише ОРУДНИЙ ВІДМІНОК.
- Г. МЕДАЛЬНИЙ СТАН вказує на те, що суб'єкт сам виконує дію ДІЄСЛОВА і сам безпосередньо зазнає дії цього ДІЄСЛОВА. Цей стан часто називають станом підвищеного особистого інтересу. У цій конструкції якимось чином ставиться наголос на суб'єкті головного або підрядного речення. В англійській мові такої конструкції немає. В грецькій мові вона може передавати широкий спектр значень і перекладатися по-різному. Деякі приклади цієї форми:
  1. ЗВОРОТНИЙ – пряма дія суб'єкта над собою. Напр.: Мт. 27:5 «повісився».
  2. ПІДСИЛЮВАЛЬНИЙ – суб'єкт виконує дію для самого себе. Напр.: 2Кор. 11:14 «Сам сатана прикидається ангелом світла».
  3. ВЗАЄМНИЙ – взаємодія двох суб'єктів. Напр.: Мт. 26:4 «вони радилися».

III. СПОСІБ

- А. У грецькому койне є чотири СПОСОБИ ДІЄСЛОВА. Вони позначають зв'язок між ДІЄСЛОВОМ та дійсністю, принаймні в уявленні автора. СПОСОБИ поділяються на дві великі категорії: такі, що вказують на дійсність (ДІЙСНИЙ СПОСІБ), і такі, що вказують на потенційність (КОН'ЮНКТИВ, НАКАЗОВИЙ СПОСІБ та ОПТАТИВ).

- Б. ДІЙСНИЙ СПОСІБ – це звичайний спосіб для вираження дії, що відбулася або відбувалася, принаймні в уявленні автора. Це був єдиний спосіб дієслова в грецькій мові, що виражав конкретний час, і навіть в ньому цей аспект був другорядним.
- В. КОН'ЮНКТИВ означає можливу дію, яка ще не відбулася, але можливо відбудеться в майбутньому. Цей спосіб має багато спільного з МАЙБУТНІМ ЧАСОМ ДІЙСНОГО СПОСОБУ. Різниця в тому, що КОН'ЮНКТИВ виражає певний сумнів. В англійській мові цей спосіб часто виражається словами «could», «would», «may», або «might» (міг, міг би).
- Г. ОПТАТИВ виражає побажання, що є теоретично можливим. Цей спосіб віддаляється від дійсності на один крок далі, ніж КОН'ЮНКТИВ. ОПТАТИВ виражає можливість за певних умов. Оптатив зустрічається рідко в Новому Заповіті. Найчастіше він вживається в відомому вислові Павла «Зовсім ні!» (KJV, «God forbid») – п'ятнадцять разів (пор. Рим. 3:4, 6, 31; 6:2, 15; 7:7, 13; 9:14; 11:1, 11; 1Кор. 6:15; Гал. 2:17; 3:21; 6:14). Інші приклади знаходяться в Лк. 1:38, 20:16, Діях 8:20 та 1Сол. 3:11.
- Д. НАКАЗОВИЙ СПОСІБ виражає наказ можливої дії, але наголос ставиться на намірі того, хто говорить. Можливість залежить від волі особи, якій адресовано наказ, і від її дій. НАКАЗОВИЙ СПОСІБ особливо вживався в молитвах та проханнях до третьої особи. У Новому Заповіті такі накази стоять тільки в ТЕПЕРІШНЬОМУ ЧАСІ та АОРИСТІ.
- Е. У деяких граматиках ДІСПРИКМЕТНИКИ відносяться до окремого типу СПОСОБУ ДІЄСЛОВА. ДІСПРИКМЕТНИКИ дуже часто вживаються в грецькому Новому Заповіті. Вони перекладаються відповідно до головного ДІЄСЛОВА, з яким вони зв'язані. Є багато варіантів перекладу ДІСПРИКМЕТНИКІВ. Найкраще порівнювати декілька англійських перекладів. Для цього дуже корисною є книга видавництва «Бейкер» (Baker) «Біблія в двадцяти шести перекладах» (*The Bible in Twenty Six Translations*).
- Ж. Нормальним або «немаркованим» способом повідомлення про подію був АОРИСТ АКТИВНОГО СТАНУ ДІЄСЛОВА. Всі інші ДІЄСЛІВНІ ЧАСИ, СТАНИ або СПОСОБИ вживалися автором для передачі певного специфічного значення, і це треба брати до уваги в процесі тлумачення.
- IV. Ті, хто не знає грецької мови, можуть одержати необхідну інформацію з наступних посібників (англійською мовою):
- А. Фріберг, Барбара і Тімоті, «Аналітичний грецький Новий Заповіт» (Friberg, Barbara and Timothy. *Analytical Greek New Testament*. Grand Rapids: Baker, 1988).
- Б. Маршалл, Альфред, «Підрядковий грецько-англійський Новий Заповіт» (Marshall, Alfred. *Interlinear Greek-English New Testament*. Grand Rapids: Zondervan, 1976).
- В. Мунс, Вільям Д., «Аналітичний лексикон до грецького Нового Заповіту» (Mounce, William D. *The Analytical Lexicon to the Greek New Testament*. Grand Rapids: Zondervan, 1993).
- Г. Саммерз, Рей, «Основи грецької мови Нового Заповіту» (Summers, Ray. *Essentials of New Testament Greek*. Nashville: Broadman, 1950).
- Д. Академічно акредитовані заочні курси грецького койне проводяться Біблійним інститутом Муді в м. Чикаго штату Іллінойс.
- V. ІМЕННИКИ
- А. За синтаксисом ІМЕННИКИ класифікуються по ВІДМІНКАХ. ВІДМІНОК – то граматична категорія ІМЕННИКА, що виражає його відношення до ДІЄСЛОВА та інших частин речення. У грецькому койне багато функцій ВІДМІНКА виконувались ПРИЙМЕННИКАМИ. Оскільки форми ВІДМІНКА могли позначати різні відношення, то ПРИЙМЕННИКИ з часом стали ясніше розрізняти ці можливі функції.
- Б. У грецькій мові є вісім ВІДМІНКІВ:
1. НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК вживався для називання й зазвичай виступав ПІДМЕТОМ в реченні. Він також вживався в ІМЕННОМУ ПРИСУДКУ та ПРИКМЕТНИКАХ зі сполучними ДІЄСЛОВАМИ «бути» або «стати».

2. РОДОВИЙ ВІДМІНОК вживався для описання та зазвичай вказував на певний атрибут або якість слова, до якого відносився. Він відповідав на запитання «Який?» і на англійську мову часто перекладався ПРИЙМЕННИКОМ «of».
3. ВІДДІЛЬНИЙ ВІДМІНОК мав ту саму словозмінну форму, що й РОДОВИЙ ВІДМІНОК, але вживався для вираження відділення. Він зазвичай виражав відділення від певної точки в часі або просторі, від джерела або ступеня і на англійську мову часто перекладався ПРИЙМЕННИКОМ «from».
4. ДАВАЛЬНИЙ ВІДМІНОК вживався для описання особистого інтересу. Він міг виражати позитивний або негативний аспект. Він часто виступав НЕПРЯМИМ ДОДАТКОМ. На англійську мову він часто перекладався ПРИЙМЕННИКОМ «to».
5. МІСЦЕВИЙ ВІДМІНОК мав ту саму словозмінну форму, що й ДАВАЛЬНИЙ ВІДМІНОК, але вказував на положення чи розташування в просторі, часі або логічних межах. На англійську мову він часто перекладався ПРИЙМЕННИКАМИ «in, on, at, among, during, by, upon, beside».
6. ОРУДНИЙ ВІДМІНОК мав ту саму словозмінну форму, що й ДАВАЛЬНИЙ та МІСЦЕВИЙ відмінки. Він виражав засіб або зв'язок. На англійську мову він часто перекладався ПРИЙМЕННИКАМИ «by» або «with».
7. ЗНАХІДНИЙ ВІДМІНОК вживався для вираження завершення дії й виражав обмеження. Він головним чином виступав в ролі ПРЯМОГО ДОДАТКА й відповідав на запитання «Наскільки?» або «В якій мірі?»
8. Кличний ВІДМІНОК вживався для прямого звертання.

VI. СПОЛУЧНИКИ ТА СЛОВА-ЗВ'ЯЗКИ

- А. Грецька мова є дуже точною завдяки багатьом зв'язкам. Вони з'єднують думки (ПРОСТІ РЕЧЕННЯ, СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ та АБЗАЦИ). Вони настільки поширені, що їхня відсутність (асиндетон) часто є суттєво важливою для екзегези. Фактично, ці СПОЛУЧНИКИ та СЛОВА-ЗВ'ЯЗКИ вказують на напрямок думок автора. Часто вони відіграють вирішальну роль у встановленні думки, що її автор намагався висловити.
- Б. Далі подаємо список деяких СПОЛУЧНИКІВ та СЛІВ-ЗВ'ЯЗОК і їхніх значень (цю інформацію взято головним чином з «Довідника з граматики грецької мови Нового Заповіту» Г.Е. Дани та Джуліуса К. Менті (H. E. Dana and Julius K. Mantey, *A Manual Grammar of the Greek New Testament*).
  1. Сполучники часу
    - а. *epei, epeidē, hopote, hōs, hote, hotan* (КОН'ЮНКТИВ) – «коли»
    - б. *heōs* – «в той час, як»
    - в. *hotan, epan* (КОН'ЮНКТИВ) – «кожного разу, коли»
    - г. *heōs, achri, mechri* (КОН'ЮНКТИВ) – «поки»
    - д. *priv* (ІНФІНІТИВ) – «перед»
    - е. *hōs* – «відколи», «коли»
  2. Логічні сполучники
    - а. Цільові
      - (1) *hina* (КОН'ЮНКТИВ), *hopōs* (КОН'ЮНКТИВ), *hōs* – «для того, щоб», «щоб»
      - (2) *hōste* (АРТИКУЛЯРНИЙ ІНФІНІТИВ ЗНАХІДНОГО ВІДМІНКА) – «щоб»
      - (3) *pros* (АРТИКУЛЯРНИЙ ІНФІНІТИВ ЗНАХІДНОГО ВІДМІНКА) або *eis* (АРТИКУЛЯРНИЙ ІНФІНІТИВ ЗНАХІДНОГО ВІДМІНКА) – «щоб»
    - б. Наслідкові (цілові й наслідкові сполучники тісно пов'язані між собою)
      - (1) *hōste* (ІНФІНІТИВ, найпоширеніший) – «для того, щоб», «і тому»
      - (2) *hiva* (КОН'ЮНКТИВ) – «щоб»
      - (3) *ara* – «таким чином»
    - в. Причинні
      - (1) *gar* (причина/наслідок) – «бо», «тому що»
      - (2) *dioti, hotiy* – «тому що»
      - (3) *epei, epeidē, hōs* – «оскільки»

(4) *dia* (зі знахідним відмінком) та (з артикулярним інфінітивом) – «тому що»

г. Висновкові

(1) *ara, poinun, hōste* – «тому»

(2) *dio* (найсильніший висновковий СПОЛУЧНИК) – «через що», «унаслідок чого», «тому»

(3) *oun* – «тому», «таким чином», «отже»

(4) *toinoun* – «відповідно»

д. Протиставні або контрастні

(1) *alla* (сильний ПРОТИСТАВНИЙ СПОЛУЧНИК) – «але», «хіба що»

(2) *de* – «але», «однак», «проте», «з іншого боку»

(3) *kai* – «але»

(4) *mentoi, oun* – «однак»

(5) *plēn* – «тим не менш» (переважно в Євангелії від Луки)

(6) *oun* – «однак»

е. Порівняльні

(1) *hōs, kathōs* (вводять ПОРІВНЯЛЬНІ РЕЧЕННЯ)

(2) *kata* (в складених словах, *katho, kathoti, kathōsper, kathaper*)

(3) *hosos* (у Посланні до євреїв)

(4) *ē* – «ніж»

ж. З'єднувальні

(1) *de* – «і», «та», «тепер»

(2) *kai* – «і»

(3) *tei* – «і», «та»

(4) *hina, oun* – «що»

(5) *oun* – «тоді» (в Євангелії від Івана)

3. Випадки емпатичного вжитку

а. *alla* – «звичайно», «так», «фактично»

б. *ara* – «насправді», «звичайно», «дійсно»

в. *gar* – «але дійсно», «звичайно», «насправді»

г. *de* – «насправді»

д. *ean* – «навіть»

е. *kai* – «навіть», «насправді», «дійсно»

ж. *mentoi* – «насправді»

з. *oun* – «дійсно», «авжеж»

VII. УМОВНІ РЕЧЕННЯ

- А. Складне речення, що містить в собі одне або більше простих умовних речень, називається **УМОВНИМ РЕЧЕННЯМ**. Ця граматична структура допомагає в тлумаченні, тому що вказує на умови або причини, за яких відбувається або не відбувається дія головного дієслова. **УМОВНІ РЕЧЕННЯ** бувають чотирьох типів: від передбачення правдивості речей з авторської точки зору або його літературного задуму, до лише вираження побажання.
- Б. **УМОВНЕ РЕЧЕННЯ ПЕРШОГО ТИПУ** виражає дію або стан, що вважалися правдивими з авторської точки зору або за його літературним задумом, хоча автор вживав умовний сполучник «коли» або «якщо». В деяких контекстах його можна перекладати як «оскільки» (пор. Мт. 4:3; Рим. 8:31). Однак це не значить, що всі **УМОВНІ РЕЧЕННЯ ПЕРШОГО ТИПУ** відповідають дійсності. Часто вони вживалися для того, щоб навести аргумент у спорі або викрити якусь помилку (пор. Мт. 12:27).
- В. **УМОВНЕ РЕЧЕННЯ ДРУГОГО ТИПУ** часто називають «всупереч фактам». В ньому стверджувалося те, що не відповідає дійсності, з метою висловити певну думку. Напр.:
1. «Коли б був Він пророк, - а Він не пророк, - то Він би знав, хто ото й яка жінка до Нього торкається, - але Він цього не знає» (Лк. 7:39)
  2. «Коли б ви Мойсееві вірили, - а ви йому не вірите, - то й Мені б ви повірили, - але ви Мені не вірите» (Ів. 5:46)

3. «Бо коли б догоджав я ще людям, - а я їм не догоджаю, - то я не був би рабом Христовим, - а я – Його раб» (Гал. 1:10)

- Г. УМОВНЕ РЕЧЕННЯ ТРЕТЬОГО ТИПУ вказує на потенційну майбутню дію та часто стверджує ймовірність цієї дії. Зазвичай, воно виражає умовність. Дія головного ДІЄСЛОВА обумовлена дією речення зі сполучником «якщо/коли». Напр.: 1Пв.: 1:6-10; 2:4,6,9,15,20,21,24,29; 3:21; 4:20; 5:14,16.
- Д. УМОВНЕ РЕЧЕННЯ ЧЕТВЕРТОГО ТИПУ виражає дію з найменшою ймовірністю. Цей тип рідко вживається в Новому Заповіті. Фактично, немає повного УМОВНОГО РЕЧЕННЯ ЧЕТВЕРТОГО ТИПУ, в якому обидві частини умови відповідають цьому визначенню. Як приклад часткового УМОВНОГО РЕЧЕННЯ ЧЕТВЕРТОГО ТИПУ можна навести першу частину речення в 1Петр. 3:14. Прикладом часткового УМОВНОГО РЕЧЕННЯ ЧЕТВЕРТОГО ТИПУ є заключна частина Дій 8:31.

VIII. ЗАБОРОНИ

- А. ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС НАКАЗОВОГО СПОСОБУ з ЧАСТКОЮ МЄ часто (але не виключно) підкреслює переривання дії, яка вже в процесі. Напр.: «перестаньте складати собі скарби на землі...» (Мт. 6:19); «перестаньте журитися про своє життя...» (Мт. 6:25); «перестаньте віддавати гріху члени вашого тіла як знаряддя неправди...» (Рим. 6:13); «ви повинні перестати засмучувати Святого Духа Божого» (Еф. 4:30); «перестаньте впиватися вином...» (Еф. 5:18).
- Б. АОРИСТ КОН'ЮНКТИВА з ЧАСТКОЮ МЄ наголошує: «навіть не починайте дію». Напр.: «Навіть не починайте думати, що...» (Мт. 5:17); «ніколи не починайте журитися...» (Мт. 6:31); «треба ніколи не соромитися...» (2Тим. 1:8).
- В. ПОДВІЙНЕ ЗАПЕРЕЧЕННЯ з КОН'ЮНКТИВОМ є дуже емпатичним запереченням. «Ніколи, ні, ніколи» або «за жодних обставин не...» Напр.: «він ніколи, ні, ніколи не скуштує смерті» (Ів. 8:51); «Я ніколи, ні, ніколи не...» (1Кор. 8:13).

IX. АРТИКЛЬ

- А. У грецькому койне визначений артикль вживався подібно до англійського «the». Головною функцією цього артикля було вказувати на щось, привертати увагу до слова, імені або фрази. Різні автори Нового Заповіту вживали артикль по-різному. ВИЗНАЧЕНИЙ АРТИКЛЬ міг також слугувати
1. засобом протиставлення й порівняння, як вказівний ЗАЙМЕННИК;
  2. для називання вже згадуваного ПІДМЕТА або особи;
  3. способом визначення ПІДМЕТА в реченні зі сполучним ДІЄСЛОВИМ. Напр.: «Бог є Дух» (Ів. 4:24); «Бог є світло» (1Пв. 1:5); «Бог є любов» (1Пв. 4:8,16).
- Б. У грецькому койне немає НЕВИЗНАЧЕНОГО АРТИКЛЯ, подібного англійському «a/an». Відсутність ВИЗНАЧЕНОГО АРТИКЛЯ може означати
1. фокус на характеристиках або якості чогось
  2. фокус на категорії чогось
- В. Авторі Нового Заповіту вживали АРТИКЛЬ по-різному.

X. СПОСОБИ НАГОЛОШЕННЯ В ГРЕЦЬКОМУ НОВОМУ ЗАПОВІТІ

- А. Різні автори Нового Заповіту використовують різні способи наголошення. Найпоследовнішими й найформальнішими були Лука та автор Послання до євреїв.
- Б. Ми вже зазначили, що АОРИСТ АКТИВНОГО СТАНУ ДІЙСНОГО СПОСОБУ був стандартною, немаркованою, ненаголошеною формою; але всі інші ДІЄСЛІВНІ ЧАСИ, СТАНИ та СПОСОБИ слід брати до уваги в процесі тлумачення. Це зовсім не означає, що АОРИСТ АКТИВНОГО СТАНУ ДІЙСНОГО СПОСОБУ не вживався в особливому граматичному значенні. (Напр.: Рим. 6:10 [двічі]).
- В. Порядок слів у грецькому койне
1. Грецький койне, на відміну від англійської, був флективною мовою, що не залежала від порядку слів. Отже автор міг міняти звичайний, очікуваний порядок слів, щоб показати
    - а. що він хоче підкреслити для читача
    - б. що, на його думку, здивує читача
    - в. про що автор глибоко переживає

2. Питання звичного порядку слів у грецькій мові все ще залишається невирішеним. Однак звичним вважається такий порядок:
- а. для сполучних ДІСЛІВ
    - (1) ДІСЛОВО
    - (2) ПІДМЕТ
    - (3) ДОДАТОК
  - б. для ПЕРЕХІДНИХ ДІСЛІВ
    - (1) ДІСЛОВО
    - (2) ПІДМЕТ
    - (3) ПРЯМИЙ ДОДАТОК
    - (4) НЕПРЯМИЙ ДОДАТОК
    - (5) ФРАЗА З ПРИЙМЕННИКОМ
  - в. для ІМЕННИХ ФРАЗ
    - (1) ІМЕННИК
    - (2) ОЗНАЧЕННЯ
    - (3) ФРАЗА З ПРИЙМЕННИКОМ
3. Порядок слів може бути вкрай важливим екзегетичним моментом. Напр.:
- а. «правицю вони подали мені й Варнаві спільноти». Фраза «правиця спільноти» тут роз'єднана й перша частина поставлена на початок речення для наголосу (Гал. 2:9).
  - б. «з Христом» стоїть на початку. Його смерть була центральною (Гал. 2:20).
  - в. Фразу «багато разів і різними способами» (Євр. 1:1) було поставлено в початок речення. Тут виділено те, як Бог являв Себе людям, а не сам факт одкровення.
- Г. Для наголошення на певних моментах зазвичай вживалися такі способи:
1. Повторення ЗАЙМЕННИКА, який вже виражений в словозмінній формі ДІСЛОВА. Напр.: «Я, Сам, неодмінно буду з вами...» (Мт. 28:20).
  2. Відсутність очікуваного СПОЛУЧНИКА або іншого засобу зв'язку між словами, фразами або реченнями. Це називається «асиндетон» («безсполучниковість»). Засіб зв'язку є очікуваним, і його відсутність привертає увагу. Напр.:
    - а. Заповіді блаженства, Мт. 5:3 і далі (наголос на переліку)
    - б. Ів. 14:1 (нова тема)
    - в. Рим. 9:1 (новий розділ)
    - г. 2Кор. 12:20 (наголос на переліку)
  3. Повторення слів та фраз у даному контексті. Напр.: «на хвалу Його слави» (Еф. 1:6, 12 і 14). Ця фраза вживалася з метою показати роботу кожної особи Трійці.
  4. Вживання ідіоми або гри слів (звуків)
    - а. евфемізм – заміна слів, пов'язаних з темами, на які накладено табу, напр.: замість смерті «сон» (Ів. 11:11-14), замість статевих органів «ноги» (Рут 3:7-8; 1Сам. 24:3).
    - б. заміна Божого імені іншими словами, напр.: «Царство небесне» (Мт. 3:2) або «голос з неба» (Мт. 3:17).
    - в. ТРОПИ
      - (1) неймовірні перебільшення (Мт. 3:9; 5:29-30; 19:24)
      - (2) пом'якшення (Мт. 3:5; Дії 2:36)
      - (3) персоніфікації (1Кор. 15:55)
      - (4) іронія (Гал. 5:12)
      - (5) поетичні тексти (Фил. 2:6-11)
      - (6) гра слів (звуків)
        - (а) «церква»
          - (i) «церква» (Еф. 3:21)
          - (ii) «покликання» (Еф. 4:1,4)
          - (iii) «покликані» (Еф. 4:1,4)
        - (б) «вільний»
          - (i) «вільна жінка» (Гал. 4:31)

(ii) «воля» (Гал. 5:1)

(iii) «визволив» (Гал. 5:1)

г. ідіоматичні звороти – звороти, властиві для певної культури та мови

(1) переносне використання слова «їжа» (Ів. 4:31-34)

(2) переносне використання слова «храм» (Ів. 2:19; Мт. 26:61)

(3) єврейська ідіома порівняння «ненавидіти» (Бут. 29:31; Повт. Зак. 21:15; Лк. 14:26; Ів. 12:25; Рим. 9:13)

(4) «Всі» та «багато». Пор. Іс. 53:6 («усі») з 53:11 та 12 («багато»). Ці слова є синонімами, як видно з Рим. 5:18 та 19.

5. Використання повної фрази замість одного слова. Напр.: «Господь Ісус Христос».

6. Особливе використання слова *autos*

а. коли з АРТИКЛЕМ (в ролі означення), воно перекладається як «той самий».

б. коли без АРТИКЛЯ (в ролі присудка), воно перекладається як ПІДСИЛЮВАЛЬНИЙ ЗВОРОТНИЙ ЗАЙМЕННИК – «сам», «сама», тощо.

Д. Дослідники Біблії, які не володіють грецькою мовою, можуть встановлювати місце наголосу такими способами:

1. Використання аналітичного лексикона та підрядкового грецько-англійського тексту.

2. Порівняння англійських перекладів, особливо зроблених на основі різних теорій перекладу. Напр.: порівняння «дослівного» перекладу (KJV, NKJV, ASV, NASB, RSV, NRSV) з «динамічним еквівалентом» (Williams, NIV, NEB, REB, JB, NJB, TEV). В нагоді може стати книга видавництва «Бейкер» (Baker) «Біблія в двадцяти шести перекладах» (*The Bible in Twenty-Six Translations*).

3. Використання розширеного перекладу Біблії «*The Emphasized Bible*» Джозефа Брайанта Ротергема (Joseph Bryant Rotherham, Kregel, 1994).

4. Використання дуже буквального перекладу.

а. «Американська стандартна версія» (*The American Standard Version*) 1901 р.

б. «Дослівний переклад Біблії, виконаний Янгом» (*Young's Literal Translation of the Bible*, Guardian Press, 1976).

Вивчення граматики – справа важка, але необхідна для правильного тлумачення. Ці короткі визначення, коментарі та приклади призначені для заохочення читачів, які не володіють грецькою мовою, щоб допомогти їм користуватися граматичними примітками в цьому томі. Звичайно, ці визначення дуже спрощені та не повинні використовуватися догматично й жорстко. Вони повинні бути сходинками до кращого розуміння синтаксису Нового Заповіту. Сподіваємося, що ці визначення допоможуть читачам розуміти й примітки в інших посібниках, таких як спеціальні коментарі до Нового Заповіту.

Нам треба вміти підтверджувати свої тлумачення на основі інформації, що знаходиться в текстах Біблії. Важливою частиною цієї інформації є граMATика; інші частини – то історичний фон, літературний контекст, використання лексики того часу і паралельні місця.

ТЕКСТУАЛЬНА КРИТИКА

Цю тему буде розглянуто таким чином, щоб пояснити текстові примітки в цьому коментарі. Розгляд буде здійснюватися за таким планом:

- I. Текстові джерела нашої англійської Біблії
  - A. Старий Заповіт
    1. Масоретський текст (MT) – єврейський консонантний текст, затверджений рабином Акібою в 100 р. н.е. Оголоси, наголоси, примітки на полях, розділові знаки, тощо – все це було додано до тексту починаючи з VI ст. н.е. до IX ст. н.е. Це зробила сім'я іудейських богословів, відомих як масорети. Вони використовували ту саму текстову форму, що була в Мішні, Талмуді, Таргумах, Пешітті й Вульгаті.
    2. Септуагінта (LXX) – За традицією, переклад Септуагінту (грецький переклад Старого Заповіту) було здійснено 70 іудейськими вченими за 70 днів в Олександрійській бібліотеці за підтримки Птолемея II (285-246 рр. до н.е.). Цей переклад начебто був замовлений одним іудейським начальником, що проживав в Олександрії. Ця традиція основана на «Посланні Арістея». Септуагінта в багатьох місцях слідує єврейській текстовій традиції, що відрізняється від тексту рабина Акіби (MT).
    3. Сувої Мертвого моря (DSS) – Сувої Мертвого моря були написані в римську епоху до нашої ери (200 р. до н.е. - 70 р. н.е.) іудейською сектою «ессенів». Єврейські рукописи, знайдені в деяких місцях навколо Мертвого моря, належать до дещо ішної єврейської текстової сім'ї, ніж MT та LXX.
    4. Кілька прикладів того, як порівняння цих текстів допомагає тлумачам зрозуміти Старий Заповіт.
      - a. Як LXX допомогла перекладачам та богословам зрозуміти MT
        - (1) Ис. 52:14 у LXX: «Як багато будуть здивовані Ним».
        - (2) Ис. 52:14 у MT: «Як багато хто дивувались Тобою».
        - (3) В Ис. 52:15 затверджується варіант LXX
          - (а) LXX: «отак численні народи будуть здивовані Ним»
          - (б) MT: «отак Він окропить численні народи»
      - b. Як DSS допомогли перекладачам та богословам зрозуміти MT
        - (1) Ис. 21:8 у DSS: «тоді прозорливець крикнув, На сторожовій вежі я стою...»
        - (2) Ис. 21:8 у MT: «і я крикнув, лев! Господи мій! Я завжди стою на сторожовій вежі вдень...»
    - v. LXX і DSS разом допомогли прояснити Ис. 53:11
      - (1) LXX і DSS: «після муки душі Його Він побачить світло, Він буде задоволений»
      - (2) MT: «Він побачить... мук душі Своєї, Він буде задоволений»
  - B. Новий Заповіт
    1. Ми сьогодні маємо понад 5300 рукописів повного Нового Заповіту або його частин. Приблизно 85 з них написано на папірусі, а 268 рукописів написано великими літерами (унціали). Пізніше, десь у IX ст. н.е., з'явилося рядкове письмо (мінускул). Грецьких рукописів, написаних таким письмом, приблизно 2700. Ми також маємо приблизно 2100 екземплярів так званого лекціонарія: списків текстів Писання, що застосовувалися під час богослужіння для біблійних читань.

2. Приблизно 85 грецьких папірусів з частинами Нового Заповіту зберігаються в музеях. Деякі з них відносяться до II ст. н.е., але більшість – до III й IV ст. н.е. Жоден з цих манускриптів не містить в собі всього Нового Заповіту. Хоча ці рукописи є найдавнішими екземплярами Нового Заповіту, це не значить, що в них менше різночитань. Багато з них переписувалися спішно і не дуже уважно, тому що помісні церкви мали нагальну потребу в цих текстах. Саме тому в них є чимало різночитань.
3. Синайський кодекс, що позначається єврейською літерою *א* (*алеф*) або номером нуль один (01), було знайдено Тішендорфом (Tischendorf) в монастирі Святої Катерини на горі Синай. Він датується IV ст. н.е. та містить в собі Септуагінту й грецький Новий Заповіт. Він належить до типу «Олександрійського тексту».
4. Олександрійський кодекс, що позначається літерою «А» або номером нуль два (02), є грецьким рукописом V століття, що його було знайдено в єгипетському місті Олександрія.
5. Ватиканський кодекс, що позначається літерою «В» або номером нуль три (03), було знайдено в Ватиканській бібліотеці в Римі й датується серединою IV ст. н.е. Він містить в собі Старий Заповіт в перекладі Септуагінти та грецький Новий Заповіт. Він належить до типу «Олександрійського тексту».
6. Кодекс Єфрема, що позначається літерою «С» або номером нуль чотири (04), є грецьким рукописом V століття, що його було частково знищено.
7. Кодекс Бези, що позначається літерою «D» або номером нуль п'ять (05), є грецьким рукописом V чи VI століття. Так званий «Західний текст» представлено насамперед цим кодексом. В ньому є багато додатків, і він був головним грецьким джерелом для англійського перекладу короля Якова.
8. Манускрипти Нового Заповіту можна розділити на три або чотири сім'ї, що мають певні спільні характеристики.
  - а. Олександрійський текст з Єгипту
    - (1) P⁷⁵, P⁶⁶ (приблизно 200 р. н.е.) - Євангелії
    - (2) P⁴⁶ (приблизно 225 р. н.е.) - Послання Павла
    - (3) P⁷² (приблизно 225-250 рр. н.е.) - Послання Петра та Юди
    - (4) Кодекс В, Ватиканус (приблизно 325 р. н.е.) - весь Старий Заповіт та Новий Заповіт
    - (5) Ориген цитував з цього тексту
    - (6) інші манускрипти, що відносяться до цього типу, - *א*, C, L, W та 33
  - б. Західний текст з Північної Африки
    - (1) цитати з північноафриканських отців церкви, Тертуліана, Кипріяна та давньолатинського перекладу
    - (2) цитати з Іренея
    - (3) цитати з Татіана та давньосирійського перекладу
    - (4) Кодекс Бези, «D», відноситься до цього типу тексту
  - в. Східний візантійський текст з Константинополя
    - (1) цей тип тексту виявляється в понад 80% від 5300 манускриптів
    - (2) його цитують отці церкви с Антіохії Сирійської, каппадокійські отці, Іван Золотоустий та Теодорет
    - (3) Кодекс «А» - тільки в Євангеліях
    - (4) Кодекс «Е» (VIII століття) - для всього Нового Заповіту
  - г. Четвертим типом може бути «Кесарійський» з Палестини
    - (1) Його видно головним чином тільки в Євангелії від Марка
    - (2) він частково представлений в P⁴⁵ та W

II. Проблеми й теорії «нижчої критики» або «текстуальної критики».

A. Як з'явилися різночитання

1. через неухважність або випадково (більшість різночитань)

- а. пропущення частини тексту через те, що переписувач перескочив на схоже слово далі в тексті (гомойотелевтон)
    - (1) пропущення подвійної літери, слова або фрази (гаплографія)
    - (2) подвійне написання фрази або строки грецького тексту (діттографія)
  - б. помилка через неправильно почуте слово при записуванні тексту під диктовку (ітацизм) В таких випадках часто записувалося близьке за звучанням грецьке слово.
  - в. В найдавніших грецьких текстах не було поділу на глави та вірші, майже або зовсім не було розділових знаків і зовсім не було пробілу між словами. Пробіл між іншими літерами створює інші слова.
2. навмисне
- а. зміни робилися для покращення граматичної форми переписуваного тексту
  - б. зміни робилися для того, щоб привести текст у відповідність з іншими біблійними текстами (гармонізація паралелей)
  - в. зміни робилися поєднанням двох чи більше варіантів різночитань в один довгий текст (поєднання)
  - г. зміни робилися для того, щоб виправити те, що переписчики вважали проблемою в тексті (пор. 1Кор. 11:27 та 1Ів. 5:7-8)
  - д. один переписчик дописував на полях додаткову інформацію щодо історичного фону або належного тлумачення тексту, а наступний переписувач вставляв цей додаток в сам текст (пор. Ів. 5:4)
- Б. Основні положення текстуальної критики (логічні принципи визначення оригіналу при різночитанні)
1. найбільш недоладно побудований або незвичайний з граматичної точки зору варіант скоріш за все є оригінальним
  2. найкоротший варіант скоріш за все є оригінальним
  3. при всіх інших рівних умовах більш давній текст має більшу вагу, тому що стоїть ближче до оригіналу
  4. манускрипти, що є географічно розмаїтими, зазвичай містять в собі оригінальне читання
  5. перевага надається доктринально слабкішим текстам, особливо в богословських питаннях, що були важливими в часи переписування рукописів, напр. Трійця в 1Ів. 5:7-8.
  6. текст, що може найкраще пояснити походження інших варіантів
  7. дві цитати, що допомагають досягти балансу в цих різночитаннях
    - а. З книги Дж. Гаролд Грінлі, «Вступ до текстуальної критики Нового Заповіту» (J. Harold Greenlee, *Introduction to New Testament Textual Criticism*)

«Жодна християнська доктрина не повинна ґрунтуватися на спірному тексті; і дослідник Нового Заповіту має остерігатися бажання зробити свій текст більш ортодоксальним або доктринально сильнішим від богонатхненного оригіналу» (с. 68).
    - б. В.А. Крісвел (W. A. Criswell) сказав Грегу Герікону (Greg Garrison) з «Бірмінгем ньюз» (*The Birmingham News*), що він (Крісвел) не вірить в богонатхненність кожного слова Біблії, «у всякому разі не вірю в богонатхненність кожного слова, що було донесено сучасній публіці через століття перекладів». Крісвел сказав:

«Я дуже вірю в текстуальну критику. І тому я вважаю, що друга половина 16-ї глави Євангелія від Марка – то ересь; цей текст не є богонатхненим, він є просто вигадкою... При дослідженні найдавніших рукописів виявляється, що в Євангелії від Марка зовсім не було такої заключної частини. Хтось її дописав...»

Цей старий баптист, що вірує в непохитність Біблії, також стверджує, що і 5-а глава Євангелія від Івана має більш пізню вставку, в випадку при купальні Віфесді. Щодо різних розповідей про самогубство Юди (пор. Мт. 27 та Дії 1), Крісвел каже, що «це просто різні погляди на самогубство. Якщо в Біблії щось сказано, то значить, воно має причину. І в Біблії є дві розповіді про самогубство Юди». Крісвел додає:

«Текстуальна критика сама по собі чудова наука. Вона не ефемерна і не зухвала.
Вона динамічна й центральна...»

- III. Проблеми рукописів (текстуальна критика). Пропоновані джерела для додаткового читання
- А. R.H. Harrison, *Biblical Criticism: Historical, Literary and Textual* (Р.Н. Гаррісон, «Біблійна критика: історична, літературна та текстуальна»)
  - Б. Bruce M. Metzger, *The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption and Restoration* (Брюс М. Метцгер, «Текст Нового Заповіту: його переписування, перекручення та відновлення»)
  - В. J. H. Greenlee, *Introduction to New Testament Textual Criticism* (Дж.Г. Грінлі, «Вступ до текстуальної критики Нового Заповіту»)

Copyright © 2013 Bible Lessons International

СЛОВНИК

Автографи. Так називають оригінальні рукописи Біблії. Проте всі оригінальні рукописи були загублені. Залишилися тільки копії копій. Саме тому ми маємо багато різночитань єврейських та грецьких рукописів і стародавніх версій.

Авторитет біблійного тексту. Цей термін вживається в дуже конкретному значенні. Він визначається як розуміння того, що первісний автор сказав у свій час, і застосування тієї істини в наші дні. Під а.б.т. зазвичай мається на увазі погляд на Біблію як єдиний авторитетний провідник для нас. Однак, зважаючи на сучасні неправильні тлумачення, я обмежив це поняття Біблією з тлумаченням на основі історико-граматичного методу.

Адопціонізм. Це був один з поглядів на відношення Ісуса з Богом в період раннього християнства. По суті цей погляд стверджував, що Ісус був звичайною людиною і Бог всиновив Його особливим чином під час Його хрещення (пор. Мт. 3:17; Мр. 1:11) або воскресіння (пор. Рим. 1:4). Ісус проводив настільки взірцеве життя, що Бог в якийсь момент (при хрещенні або воскресінні) прийняв Його як Свого «Сина» (пор. Рим. 1:4; Фил. 2:9). Таким був погляд меншості в ранній церкві та в VIII столітті. Згідно з цим поглядом, не Бог став людиною (боговтілення), а навпаки, людина стала Богом!

Важко знайти слова, щоб описати, як Ісус, Божий Син, предвічний Бог, був нагороджений або звеличений за взірцеве життя. Якщо Він уже був Богом, то як Він міг бути нагородженим? Якщо Він володів предвічною божественною славою, то як Він міг отримати більшу честь? Хоча нам важко це зрозуміти, Отець дав Ісусу особливу честь за Його досконале виконання волі Отця.

Алегорія. Цей тип тлумачення Біблії спочатку появився в олександрійському іудаїзмі й був поширений Філоном Олександрійським. Його суть полягає в бажанні зробити Писання доцільним в певній культурі або філософській системі, ігноруючи історичний фон і / або літературний контекст Біблії. Цей метод приводить до пошуку прихованого або духовного сенсу в кожному тексті Писання. Слід зазначити, що Ісус в Мт. 13 і Павло в Гал. 4 навчають істинам за допомогою алегорії. Але це була не власне алегорія, а певний вид типології.

Аналітичний лексикон. Довідник, що надає можливість досліднику Біблії визначити кожен грецьку форму в Новому Заповіті. Форми та основні визначення подаються тут в грецькому алфавітному порядку. При використанні разом з підрядним перекладом, а.л. дозволяє віруючим читачам, що не володіють грецькою мовою, аналізувати новозавітні грецькі граматичні та синтаксичні форми.

Аналогія Писання. Цей термін виражає такий погляд, що вся Біблія є богонатхненною й різні її частини не можуть суперечити одна одній, але доповнюють одна одну. Таке попереднє ствердження є основою для використання паралельних місць при тлумаченні біблійного тексту.

Антитетичний. Один з трьох описових термінів, що вживаються для позначення зв'язку між строками єврейської поезії. Він означав строки з протилежним значенням в поезії (пор. Пр. 10:1, 15:1).

Антиохійська школа. Цей метод тлумачення Біблії з'явився в сирійському місті Антіохія в III ст. н.е. як реакція на алегоричний метод єгипетської Олександрії. Суть цього методу полягає в фокусі на

історичному значенні Біблії. За цим методом, Біблія тлумачиться як звичайна людська література. Ця школа втягнулася в суперечки про те, чи мав Христос дві природи (несторіанство), чи одну (повністю Бог і повністю людина). Римо-католицька церква об'явила цю школу єретичною, і школа перемістилася в Персію, але мала дуже мале значення. Її основні герменевтичні принципи пізніше стали принципами тлумачення протестантських реформаторів Лютера та Кальвіна.

Антропоморфічний. Це слово означає «такий, що володіє властивими людині ознаками» і вживається в нашій релігійній мові щодо Бога. Воно походить від грецького слова «людство» і означає, що ми говоримо про Бога так, ніби Він є чоловіком. Бог описується фізичними, психічними, соціологічними та психологічними термінами, що вживаються щодо людей (пор. Бут. 3:8; 1Цар. 22:19-23). Це, звичайно, лише аналогія. Однак ми не маємо в нашій мові ніяких інших категорій чи термінів, крім людських. Тому наше пізнання Бога, яким би істинним воно не було, є обмеженим.

Апокаліптична література. Це був переважно, а може навіть і виключно, іудейський жанр, шифроване письмо, що використовувалося в часи вторгнення або окупації іудеїв з боку іноземних держав. А.л. оснований на переконанні, що Бог є особою, відкупителем, що Він керує подіями в світі й особливо цікавиться й піклується про Ізраїлю. Ця література звіщає остаточну перемогу через особливі дії Бога.

Вона повна символів і фантастичних таємничих образів. В ній істина часто виражається кольорами, числами, видіннями, снами, втручанням ангелів, секретними кодовими словами; в ній часто має місце різкий дуалізм добра і зла.

Прикладами цього жанру є: (1) в Старому Заповіті – Єзекіїль (гл. 36-48), Даниїл (гл. 7-12), Захарія; (2) в Новому Заповіті – Євангеліє від Матвія 24; Євангеліє від Марка 13; Друге послання до солунян та Об'явлення.

Апологет (апологетика). Цей термін походить від грецького кореня «правовий захист». Це – особлива богословська дисципліна, що надає докази та раціональні основи християнської віри.

Апріорі (*a priori*). Це слово є синонімом виразу «попереднє твердження». Воно означає думки, основані на визначеннях, принципах або положеннях, що вважалися правдивими й приймалися без належного дослідження або аналізу.

Аристотель. Давньогрецький філософ, учень Платона та вчитель Олександра Македонського. Його філософія до сих пір впливає на багато галузей сучасної науки, тому що Аристотель наголошував на важливості спостереження й класифікації, а це – одна з засад наукового методу.

Аріанство. Арій був пресвітером в олександрійській церкві в III – на початку IV ст. Він стверджував передвічне існування Ісуса, але заперечував Його божественність (не визнавав Його єдиносущим Отцю), можливо, зважаючи на Пр. 8:22-31. Проти нього виступив єпископ олександрійської церкви, розпочавши (у 318 р. н.е.) суперечку, що тривала протягом багатьох років. Аріанство стало офіційним віросповіданням східної церкви. Нікейський собор 325 р. н.е. засудив Арія та підтвердив повну божественність Сина та Його рівність Отцю.

Бези. Грецький і латинський рукопис VI ст. н.е. Позначається літерою «D». Містить в собі Євангелія, книгу Дій та деякі загальні послання. Для цього рукопису характерні численні додатки переписчиків. На його основі

було створено «загальноприйнятий текст» (Textus Receptus), велику грецький рукописну традицію, що стоїть за Біблією короля Якова (King James Version).

Богонатхнення. Це поняття вказує на те, як Бог промовляє до людей, керуючи біблійними авторами, щоб вони точно й чітко записали Його одкровення. Загалом це поняття передається трьома термінами: (1) одкровення або богоявлення – дії Бога в історії людства; (2) богонатхнення – коли Бог дав деяким обраним людям правильне розуміння Своїх дій і вони записали його для всього людства; і (3) просвітлення – коли Бог дав людям Свого Духа, щоб вони могли розуміти й пізнавати Його.

Буквальний (або Дослівний). Так називається історичний текстовий метод герменевтики, що походив з Антіохії. Згідно з цим методом, в тлумаченні за основу береться нормальний, явний сенс людської мови, хоча визнається й наявність метафоричної мови.

Ватіканус. Грецький рукопис IV ст. н.е., знайдений в ватиканській бібліотеці. Спочатку в нього входив Старий Заповіт, апокрифи та Новий Заповіт. Однак деякі його частини були загублені (Буття, Псалми, Послання до євреїв, Пастирські послання, Послання Филімону та Одкровення). Цей рукопис є дуже важливим для визначення оригінального тексту автографів. Він позначається великою літерою «В».

Вища критика. Процес тлумачення Біблії з фокусом на історичному фоні та літературній структурі даної книги Біблії.

Вузькоконфесійність. Упередження, які обмежені певними богословськими/культурними середовищами чи групами. Вузькоконфесійність не визнає транскультурного характеру біблійної істини чи її застосування.

Вульгата. Так називається латинський переклад Біблії, здійснений Ієронімом в 380-х рр. н.е. Вульгата стала головним або «загальноприйнятим» перекладом римо-католицької церкви.

Герменевтика. Принципи, що ними керується екзегеза. Герменевтика є і системою певних правил, і мистецтвом / даром. Біблійна або священна герменевтика як правило поділяється на дві категорії: загальні принципи та окремі принципи. Вони стосуються різних типів літератури в Біблії. Кожний окремий тип (жанр) має свої особливі правила, але є загальні положення й процеси, що стосуються всіх жанрів.

Гностицизм. Ми знаємо про цю єресь в основному з гностичних творів II ст. Однак перші гностичні ідеї з'явилися вже в I ст.

Деякі вчення гностичних вчителів II ст. Валентинія й Керинфа такі: (1) матерія й дух співіснували від вічності (онтологічний дуалізм). Матерія – то зло, а дух – добро. Оскільки Бог є дух, Він не може безпосередньо займатися злом матерією; (2) є еманациї (*еони* або ангельські сфери) між Богом та матерією. Останньою або найнижчою з них був ЯХВЕ Старого Заповіту, Хто створив всесвіт (*kosmos*); (3) Ісус був еманациєю, як ЯХВЕ, але вищим від Нього, ближчим до істинного Бога. Деякі гностики вважали Христа найвищою еманациєю, але все таки нижчим від Бога і, звичайно, не втіленим Богом (пор. Ів. 1:14). Оскільки матерія є злом, Ісус не міг мати людське тіло і при цьому бути божественним. Він був духовним привидом (пор. Ів. 1:1-3; 4:1-6); і (4) спасіння досягалося через віру в Ісуса та особливе знання, яким володіли лише особливі люди. Знання (паролі) було необхідним для того, щоб пройти через небесні сфери. Іудейське законництво теж було необхідним для того, щоб досягти Бога.

Гностичні лжевчителі відстоювали дві протилежні етичні системи: (1) одні вважали спосіб життя, поведінку ніяк не пов'язаними зі спасінням. Для них спасіння та духовність були виключно питанням таємного знання (паролів), що проводило їх через ангельські сфери (*еони*); (2) інші вважали спосіб життя, поведінку вирішальними для спасіння. Такі люди проголошували аскетичне життя доказом істинної духовності.

Двозначність. Це слово означає невизначеність написаного тексту, коли є два чи більше можливих значень або коли йдеться водночас про дві або більше речей. Можливо, Іван вживав двозначність навмисне (двозначні фрази).

Дедуктивний. Метод логіки або мислення, в якому умовивід здійснюється в напрямі від загальних принципів до окремих застосувань. Дедуктивний метод є протилежним індуктивному, що рухається від окремих спостережень до загальних висновків (теорій).

Динамічний еквівалент. Одна з теорій перекладу Біблії. Переклад Біблії можна розглядати як широкий спектр, що починається з перекладу «слово в слово», де кожне єврейське або грецьке слово позначається відповідником в цільовій мові, і закінчується на «перифразі», де передається лише думка автора, а не оригінальні слова та фрази. Між цими двома теоріями перекладу знаходиться «динамічний еквівалент», в якому серйозне ставлення до оригінального тексту поєднується з використанням сучасних граматичних форм та ідіом. Ці різні теорії перекладу добре описані в книзі Гордона Фі та Дугласа Стюарта «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» (Fee, Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth*, с. 35) та у «Вступі до перекладу TEV» Роберта Бретчера (Robert Bratcher, Introduction to the TEV).

Діалектичний. Метод пізнання, що приймає положення, які здаються суперечливими або парадоксальними, і шукає єдиної відповіді для вирішення конфлікту між двома сторонами парадоксу. Багато біблійних доктрин складають діалектичні пари: передвизначення і вільна воля, безпека й стійкість, віра й діла, рішення й учнівство, християнська свобода й християнська відповідальність.

Діаспора. Цей термін вживався палестинськими іудеями щодо інших іудеїв, що жили за географічними межами обіцяної землі.

Ейзегеза. Протилежність екзегези. Якщо екзегеза «виводить» сенс із оригінального авторського задуму, то ейзегеза «привносить» в нього іншу ідею або погляд.

Екзегеза. Практика тлумачення конкретного тексту. Екзегеза означає «виводити» (текст) з метою зрозуміти оригінальний авторський задум в світлі історичного фону, літературного контексту, синтаксису та значення слів у той період.

Еклектика. Цей термін вживається в зв'язку з текстовою критикою. Він означає вибір окремих читань з різних грецьких рукописів для створення тексту, близького до оригінальних автографів. Еклектика відкидає думку, що оригінал може бути представленим якоюсь однією сім'єю грецьких рукописів.

Етимологія. Аспект вивчення слова, що намагається встановити оригінальне значення слова. Кореневе значення слова допомагає встановити значення, в якому слово вживається в конкретному випадку. В процесі тлумачення головною є не етимологія, а значення слова в час його вживання.

Жанр. Цей термін походить від французького слова, що означає різні типи літератури. Суть терміну полягає в поділенні літературних форм на категорії за спільними характеристиками: історична розповідь, поезія, притча, апокаліптичний твір, юридичний текст, тощо.

Загальноприйнятий текст (Textus Receptus). Назва грецького Нового Заповіту, виданого в 1633 р. н.е. Ельзевіром. Насправді це – редакція грецького Нового Заповіту, створена на основі кількох грецьких рукописів пізнього періоду та латинських версій Еразма (1510-1535), Степануса (1546-1559) й Ельзевіра (1624-1678). А.Т. Робертсон в своїй книзі «Вступ до текстуальної критики Нового Заповіту» (А. Т. Robertson, *An Introduction to the Textual Criticism of the New Testament*, с. 27) каже, що «візантійський текст – то практично Textus Receptus». Візантійський текст – найменш цінний з трьох сімей ранньогрецьких рукописів (західна, олександрійська та візантійська). В нього ввійшли численні помилки, допущені переписувачами протягом століть. Однак А.Т. Робертсон також зазначає, що «Textus Receptus зберіг для нас досить точний текст» (с. 21). Ця грецька рукописна традиція (особливо третє видання Еразма 1522 р.) лежить в основі Біблії Короля Якова 1611 р.

Законництво. Ставлення людини, що придає надмірне значення законам або ритуалам. Людина з таким ставленням схильна покладати надію на виконання законів як засобу для того, щоб заслужити Боже прийняття. Законництво призводить до зневажання стосунків і звеличення вчинків (в тому числі виконання обрядів), хоча ОБИДВА є важливими аспектами завітних стосунків між святим Богом та грішним людством.

Ідіома. Це слово означає фрази в різних мовах і культурах, що мають особливе значенням, не пов'язане зі значеннями окремих слів. Напр.: «страшенна насолода» або «ти просто вбив мене». В Біблії теж є такі фрази.

Індуктивний. Метод логіки або мислення, в якому умовивід здійснюється в напрямі від окремого до загального. Це – емпіричний метод сучасної науки, що в основному базується на підході Аристотеля.

Канон. Цей термін означає тексти, які вважаються унікально богонатхненними. Він вживається щодо текстів Старого та Нового Заповіту.

Коментар. Спеціальний тип книги для дослідників Біблії. В коментарі викладається загальна інформація про дану книгу Біблії, а потім дається пояснення значення кожного розділу книги. У деяких коментарів головний акцент стоїть на застосуванні тексту, а в інших міститься більш технічне дослідження тексту. Коментарі є корисними, але повинні використовуватися дослідником Біблії після проведення самостійного вивчення. Тлумачення коментарів ні в якому разі не можна приймати без критики. Корисно порівнювати декілька коментарів, написаних з різних богословських поглядів.

Література мудрості. Цей літературний жанр був поширеним в стародавньому Близькому Сході (і поширений в сучасному світі). По суті, цей жанр слугував вихованню нового покоління в принципах успішного життя через поезію, притчи або нариси. Л.м. була адресована насамперед окремій людині, а не колективу чи суспільству. В ній немає посилань на історію, але вона основана на життєвому досвіді й спостереженні. Частина Біблії від Йова до Пісні над Піснями теж навчає про присутність ЯХВЕ та поклоніння Йому, але цей релігійний світогляд не завжди виражається явно в усякому людському досвіді.

Цей жанр сам по собі виражає загальні істини й не може бути застосованим до кожної конкретної ситуації. Є загальні твердження, що не завжди стосуються кожної окремої ситуації.

Мудреці відважувалися ставити важкі питання про життя. Часто вони кидали виклик традиційним релігійним поглядам (Йов та Еклезіяст). Вони створюють напругу та баланс із простими відповідями про життєві трагедії.

Літературний жанр. Окремі форми, в яких може здійснюватися людське спілкування, такі як поезія або історична розповідь. Окрім загальних принципів усіх жанрів літератури, кожен літературний вид має свої особливі герменевтичні принципи.

Літературний уривок. Цей термін означає великі фрагменти, на які можна поділити біблійну книгу за ходом думок автора. Л.у. може складатися з п'яти віршів, абзаців, або цілих глав. Він може виступати як окремий текст з центральною темою.

Манускрипт (або Рукопис). Цей термін означає різні копії грецького Нового Заповіту. Їх звичайно поділяють на різні типи (1) за матеріалом, на якому вони написані (папірус, шкіра), або (2) за формою письма (великими літерами або рядковим письмом). Скорочено позначається «MS» (манускрипт, однина) або «MSS» (манускрипти, множина).

Масоретський текст. Єврейські рукописи Старого Заповіту IX ст. н.е., створені поколіннями іудейських богословів, з оголосами та іншими текстовими позначками. Вони є головним першотекстом наших англійських перекладів Старого Заповіту. М.т. був історично підтверджений єврейськими манускриптами, зокрема книги пророка Ісаї, із Сувоїв Мертвого моря. Скорочено позначається як «MT».

Метонімія. Це – троп, в основі якого лежить перенесення назви одного поняття на інше, що перебуває з ним у певному зв'язку. Наприклад, вираз «чайник закипів» насправді означає: «закипіла вода, що в чайнику».

Мова опису. Цей термін вживається щодо ідіом, якими написаний Старий Заповіт. В Біблії наш світ зображується таким, яким ми сприймаємо його п'ятьма почуттями. Біблія не була написана науковою мовою і автори не писали її як наукову працю.

Несторіанство. Нестор був патріархом Константинопольським в V столітті. Він навчався в Антіохії Сирійській. Він стверджував, що Ісус мав дві природи – повністю людську та повністю божественну. Цей його погляд відрізнявся від ортодоксального Олександрійського погляду на одну природу Христа. Головним занепокоєнням Нестора було використання титулу «Богоматері» щодо Марії. Проти Нестора виступив Кирило Олександрійський і його власна антіохійська освіта. Антіохія була центром історико-граматичного й текстуального підходу до тлумачення Біблії, а Олександрія була центром алегоричної школи тлумачення. Вкінці Нестор був усунутий з посади й відправлений в заслання.

Нижча критика. Див. «текстуальна критика».

Одкровення. Так називають поняття, що Бог промовляє до людей. Загалом це поняття передається трьома термінами: (1) одкровення або богоявлення – дії Бога в історії людства; (2) богонатхнення – коли Бог дав

деяким обраним людям правильне розуміння Своїх дій і вони записали його для всього людства; і (3) просвітлення – коли Бог дав людям Свого Духа, щоб вони могли розуміти й пізнавати Його.

Одухотворення. Цей термін є синонімом алегоризації в тому сенсі, що він відкидає історичний і літературний контекст даного тексту та тлумачить його за іншими критеріями.

Олександрійська школа. Цей метод тлумачення Біблії з'явився в єгипетському місті Олександрії в II ст. н.е. Він оснований на принципах тлумачення Філона, послідовника Платона. Його часто називають алегоричним методом. Цей метод панував в церкві до часу реформації. Його стовпами були Ориген та Августин. Див. Мойзес Сілва, «Чи церква неправильно тлумачила Біблію?» (Moises Silva, *Has The Church Misread The Bible?*) (Academic, 1987)

Олександрійський кодекс. Цей грецький рукопис V століття з єгипетського міста Олександрія містить в собі Старий Заповіт, апокрифи й більшість Нового Заповіту. Він є важливим свідомством відносно всього Нового Заповіту (окрім деяких частин Євангелія від Матвія, Євангелія від Івана та Другого Послання до коринтян). Коли цей рукопис за позначкою «А» та рукопис за позначкою «В» (Ватіканус) сходяться щодо певного читання, то в більшості випадків більшість вчених вважають це читання оригінальним.

Папірус. Тип матеріалу для письма з Єгипту. Його виробляли з рослини, що росла на берегах ріки. Саме на папірусах написані найдавніші екземпляри грецького Нового Заповіту.

Парадокс. Істини, які здаються суперечливими, але насправді обидві з них є істинами, хоча між ними й існує напруга. Вони «обрамлюють» істину з різних сторін. Багато біблійних істин подаються в парадоксальних (або діалектичних) парах. Біблійні істини є не окремими зірками, але сузір'ями, візерунками об'єднаних між собою зірок.

Паралельні місця. Це пов'язано з переконанням, що вся Біблія дана Богом та найкраще тлумачить сама себе й збалансовує парадоксальні істини. П.м. також допомагають тлумачити неясні або двозначні тексти Біблії, знаходити найясніший текст на дану тему та досліджувати всі інші аспекти біблійного вчення про дану тему.

Первісний автор. Це термін означає дійсних авторів Писання.

Перифраз. Один з підходів до перекладу Біблії. Переклад Біблії можна розглядати як широкий спектр, що починається з перекладу «слово в слово», де кожне єврейське або грецьке слово позначається відповідником в цільовій мові, і закінчується на «перифразі», де передається лише думка автора, а не оригінальні слова та фрази. Між цими двома теоріями перекладу знаходиться «динамічний еквівалент», в якому серйозне ставлення до оригінального тексту поєднується з використанням сучасних граматичних форм та ідіом. Ці різні теорії перекладу добре описані в книзі Гордона Фі та Дугласа Стюарта «Як читати Біблію і бачити всю її цінність» (Fee, Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth*, с. 35).

Підрядник. Це – один з інструментів для дослідників Біблії, що дозволяє тим, хто не володіє біблійними мовами, аналізувати їхні значення й структуру. В підряднику подається переклад кожного слова прямо під текстом оригіналу. Цей інструмент разом з «аналітичним лексиконом» подає форми й основні визначення єврейських та грецьких слів.

Платон. Давньогрецький філософ, чия філософія мала величезний вплив на ранню церкву через богословів з єгипетської Олександрії, а пізніше через Августина. Платон стверджував, що все в світі є ілюзорним, лише подобою духовного архетипу. Пізніше богослови прирівняли Платонові «форми/ідеї» до духовного світу.

Попередні твердження. Це означає погляд на речі, що склався наперед. Ми часто підходимо до Писання з уже сформованими поглядами та судженнями на різні теми. Такий підхід також називають упередженням, позицією апіорі (*a priori*) або допущенням.

Пошук доказів у тексті. Практика тлумачення Писання шляхом цитування вірша, не беручи до уваги його безпосередній контекст або ширший контекст в літературному уривку. Така практика відриває вірші від оригінального авторського наміру і зазвичай мотивується бажанням використати авторитет Біблії, щоб довести власну думку.

Природне одкровення. Одна з категорій Богопізнання. В неї входить природний порядок (Рим. 1:19-20) та моральна свідомість (Рим. 2:14-15). Про п.о. йдеться в Пс. 19:1-6 та Рим. 1-2. Воно відрізняється від особливого одкровення, що є конкретною формою Богопізнання, коли Бог відкриває Себе через Біблію і, найвищою мірою, через Ісуса з Назарета.

Особливого значення цій богословській категорії надають християнські вчені з руху «старої землі» (напр., твори Хью Росса (Hugh Ross)). На основі цієї категорії вони стверджують, що вся істина є Божою істиною. Природа відкриває нам двері до пізнання про Бога; це відрізняється від особливого одкровення (Біблії). П.о. дає сучасній науці свободу вивчати природний порядок. На мою думку, це – чудова можливість для свідочтва сучасним західним науковим колам.

Просвітлення. Так називають поняття, що Бог промовляє до людей. Загалом це поняття передається трьома термінами: (1) одкровення або богоявлення – дії Бога в історії людства; (2) богонатхнення – коли Бог дав деяким обраним людям правильне розуміння Своїх дій і вони записали його для всього людства; і (3) просвітлення – коли Бог дав людям Свого Духа, щоб вони могли розуміти й пізнавати Його.

Рабиністичний іудаїзм. Цей період історії іудейського народу почався з вавилонської неволі (586-538 рр. до н.е.). З падінням впливу священників і храму центром життя іудеїв стали помісні синагоги. Ці місцеві центри іудейської культури, спільності, поклоніння та вивчення Біблії стали провідними в національно-релігійному житті народу. В часи Ісуса ця «релігія писарів» була паралельною релігії священників. Після падіння Єрусалима в 70 р. н.е. ця форма іудаїзму, в якій переважали фарисеї, визначала напрямок іудейського релігійного життя. Для р.і. характерне практичне, законницьке тлумачення Тори згідно з усною традицією (Талмудом).

Світобачення і світогляд. Обидва ці філософські терміни пов'язані зі створінням. Термін «світобачення» пов'язаний з питанням «як» відбулося створіння, а термін «світогляд» – з питанням «Хто» творив. Ці терміни відповідають такому тлумаченню, що в главах 1-2 книги Буття йдеться насамперед про те, Хто створив світ, а не як Він це робив.

Семантичний обсяг. Повний спектр значень, асоційованих із даним словом, або різні конотації слова в різних контекстах.

Септуагінта. Назва грецького перекладу єврейського Старого Заповіту. За традицією, цей переклад було здійснено за сімдесят днів сімдесятьма богословами для Олександрійської бібліотеки в Єгипті. Традиційно, датою написання Септуагінти вважається 250 р. до н.е. (але насправді ця робота могла тривати понад ста років). Важливість цього перекладу в тому, що (1) він дає нам ще один стародавній текст, який можна порівнювати з єврейським масоретським текстом; (2) він показує нам стан іудейського тлумачення Біблії в III - II ст. до н.е.; (3) він показує нам іудейські месіанські погляди до відкинення Ісуса євреями. Септуагінта позначається скороченням «LXX».

Симфонія. Один з інструментів для дослідників Біблії. В ньому дається список кожного слова в Старому й Новому Заповітах. Симфонія є корисною з кількох сторін: (1) точне встановлення грецького слова, що лежить за будь-яким словом перекладу; (2) порівняння місць Писання, де вжито те саме єврейське або грецьке слово; (3) встановлення випадків перекладу двох різних єврейських або грецьких слів одним словом; (4) встановлення частоти вживання слів в текстах окремих книг або авторів; (5) допомога досліднику в знаходженні потрібного місця Писання (пор. Волтер Кларк, «Як користуватися посібниками з грецької мови Нового Заповіту» - Walter Clark, *How to Use New Testament Greek Study Aids*, с. 54-55).

Синайський кодекс. Грецький рукопис IV ст. н.е., знайдений німецьким вченим Тішендорфом (Tischendorf) в монастирі Святої Катерини на Джебель Муса, традиційному місці гори Синай. Цей рукопис позначається першою літерою єврейського алфавіту «алеф» (א). Він містить в собі Старий Заповіт і повний Новий Заповіт. С.к. – один із найбільш стародавніх унікальних манускриптів.

Синонім. Слова або вирази, що є однаковими або схожими за значенням (хоча в дійсності повного семантичного збігу двох слів не буває). Вони настільки близькі, що можуть замінити одне одного в реченні без втрати значення. Цим терміном також позначається одна з трьох форм паралелізму в єврейській поезії. В цьому сенсі синонімами називаються дві строки поезії, що виражають одну й ту саму істину (пор. Пс. 103:3).

Синтаксис. Це грецьке слово означає будову речення і вказує на те, як частини речення поєднуються для виразу завершеної думки.

Синтетичний. Це – один з трьох термінів, що означають типи єврейської поезії. Він означає поетичні строки, що будуються одна на одній в кумулятивному сенсі й іноді називаються «кліматичними» (пор. Пс. 19:7-9).

Систематичне богослов'я. Стадія тлумачення, на якій робиться спроба привести біблійні істини в єдиний логічний порядок. Це – скоріш логічний, ніж історичний, виклад християнського богослов'я в категоріях (Бог, людина, гріх, спасіння, тощо).

Сувої Мертвого моря. Низка стародавніх текстів, написаних на єврейській та арамейській мовах, що були знайдені біля Мертвого моря в 1947 р. Це була релігійна бібліотека іудейських сектантів I ст. Римська окупація та зелотські війни 60-х років змусили їх ховати ці сувої в герметично закупорених глиняних посудинах в печерах. Ці сувої допомогли нам зрозуміти історичний фон Палестини I ст. й підтвердили, що масоретський текст є точним і датується принаймні кінцем доби до н.е. С.м.м. позначаються скороченням «DSS».

Талмуд. Назва іудейської усної традиції. Іудеї вірили, що Сам Бог дав Мойсею Талмуд на горі Синай. В дійсності, здається, Талмуд є збіркою мудрості іудейських вчителів, накопиченої протягом багатьох років. Є дві письмових версії Талмуду: вавилонська і коротша, незавершена палестинська.

Текстуальна критика. Ця наука вивчає тексти рукописів Біблії. Т.к. необхідна тому, що оригінальних рукописів не існує, а копії відрізняються одна від одної. Вона намагається пояснити різночитання та (наскільки це можливо) відтворити оригінальний текст автографів Старого й Нового Заповіту. Т.к. часто називають «нижчою критикою».

Типологія. Особливий спосіб тлумачення. Зазвичай він здійснюється шляхом розкриття новозавітної істини через тексти Старого Заповіту. Ця категорія герменевтики була важливим елементом олександрійського методу. Щоб не зловживати цим типом тлумачення, треба обмежити його використання особливими випадками, записаними в Новому Заповіті.

Тора. Цей термін по-єврейськи означає «вчення». Тора стала офіційною назвою книг Мойсея (від Буття до Повторення Закону). Для іудеїв це – найавторитетніший розділ єврейського канону.

Упередження. Цей термін означає сильну схильність до чого-небудь або до певного погляду. Це такий образ мислення, в якому неможлива об'єктивність щодо чого-небудь або певного погляду. Це – ставлення, що склалося наперед.

Фрагмент. Базовий літературний уривок прозового твору, що пов'язаний з однією центральною думкою. Якщо ми будемо держатися цієї думки, то не загубимо первісного авторського задуму серед другорядних думок.

Фрагменти Мураторіїв. Перелік канонічних книг Нового Заповіту, написаний в Римі ще до 200 р. н.е. В ньому записані двадцять сім книг Нового Заповіту, як у протестантській Біблії. Це ясно показує, що помісні церкви в різних частинах Римської імперії «практично» встановили канон ще задовго до великих церковних соборів IV століття.

Христоцентричний. Цей термін означає центральність Ісуса. Він пов'язаний з переконанням, що Ісус є Господь всієї Біблії. На Ісуса вказує Старий Заповіт, Він є завершенням і ціллю Старого Заповіту (пор. Мт. 5:17-48).

ЯХВЕ. Це – завітне ім'я Бога в Старому Заповіті. Воно визначається в Вих. 3:14. Це – **спонукальна** форма єврейського слова «бути». Іудеї боялися вимовляти це ім'я без потреби, і тому вони заміняли його єврейським словом *Адонай*, «Пан, Господь». Ось чому ім'я ЯХВЕ в Біблії перекладається як «Господь».

ДОКТРИНАЛЬНА ЗАЯВА БОБА АТЛІ

Я не прихильник символів або сповідань віри. Я віддаю перевагу самій Біблії. Однак я розумію, що моє сповідання віри допоможе тим, хто мене не знає, оцінити мої доктринальні погляди. В наші дні, серед безлічі богословських помилок та обману, я пропоную вам короткий виклад свого богослов'я.

1. Вся Біблія – і Старий Заповіт, і Новий Заповіт – є богонатхненним, непохибним, авторитетним і вічним Божим Словом. Вона – єдине одкровення Бога, записане людьми під надприродним керівництвом Господа. Вона – єдине джерело чистої істини про Бога та Його задуми. І вона – єдине джерело віри й обрядів Божої Церкви.
2. Є один Бог, вічний Творець і Відкупитель. Він створив усе видиме й невидиме. Він також явив Себе в любові та піклуванні, але водночас і в справедливості та правді. Він відкрив Себе в трьох особах: Отець, Син і Дух Святий, які є окремими і водночас єдиними в сутності.
3. Бог активно керує Своїм світом. Є незмінний вічний Божий задум для Божого створіння, а є індивідуальний задум для окремої людини, що дозволяє людині діяти за вільною волею. Ніщо не відбувається без відома та дозволу Бога, проте Бог дає право індивідуального вибору ангелам і людям. Ісус є Обранцем Отця, і в Ісусі всі люди – потенційно обрані. Боже передбачення подій не зводить людей на рівень визначеного сценарію. Кожен з нас відповідає за свої думки й вчинки (див. передвизначення [кальвінізм] і вільна воля людей [армініанізм]).
4. Люди були створені за образом Божим вільними від гріха, але вибрали непослух Богові. Адам і Єва були введені в спокусу надприродною особою, але вони несли відповідальність за те, що вольовим рішенням поставили в центр самих себе. Їхній непослух подіяв на людство й на все створіння. Всім нам потрібна Божа милість і благодать, як для нашого спільного положення в Адамі, так і для кожного з нас окремо через наш вольовий непослух.
5. Бог дав людству спосіб для прощення та відновлення. Ісус Христос, унікальний Божий Син, став людиною, проводив безгрішне життя і заступницькою смертю заплатив ціну покарання за гріх людства. Він є єдиним шляхом до відновлення й спілкування з Богом. Немає іншої дороги до спасіння, окрім одної – через віру в завершену роботу Христа.
6. Кожен з нас має особисто прийняти Божий дар прощення та відновлення в Ісусі. Для цього нам треба довіритися Божим обітницям через Ісуса та відректися від всіх відомих нам гріхів.
7. Всі ми отримуємо повне прощення й відновлення згідно з нашою вірою (див. Спеціальну тему: «"Вірити" в Новому Заповіті») в Христа та покаанням у своїх гріхах. Однак доказом цих нових відносин є життя, що змінилося й надалі змінюється. Божим наміром для людей є не лише вічність на небесах, але уподібнення Христу вже зараз. Дійсно відкуплені люди теж грішать час від часу, але вони все життя до кінця продовжують вірити й каятися.
8. Дух Святий є «другий Ісус». Він присутній в цьому світі, приводить загинувших до Христа і робить спасених подібними до Христа. Коли людина спасається, вона отримує дари Духа – життя й служіння Ісуса, поділене між Його тілом, Церквою. Дари, які по суті є відношенням та мотивами Ісуса, мають використовуватися з мотивацією плодів Духа. Дух діє в наші дні, як Він діяв у біблійні часи.
9. Отець поставив воскреслого Ісуса Суддею над усім. Він повернеться на землю й буде судити всіх людей. Ті, хто ввірував в Ісуса, чий імена записані в книзі життя Агнца, під час Його пришествя воскреснуть в вічних прославлених тілах і будуть з Ним вічно. А ті, хто не захотів відповісти на Божу істину, будуть навіки відділені від щастя спілкування з Триєдиним Богом і будуть засуджені разом з дияволом та його ангелами.

Це сповідання віри, звичайно, не є повним, але я сподіваюся, що воно дасть вам певне уявлення про богослов'я мого серця. Мені подобається вислів:

«У головному – єдність, у другорядному – свобода, у всьому – любов».